

महाराष्ट्राची संक्षिप्त सांख्यिकी
२०१८

**HANDBOOK OF BASIC STATISTICS
OF MAHARASHTRA
2018**

अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई
DIRECTORATE OF ECONOMICS & STATISTICS,
GOVERNMENT OF MAHARASHTRA, MUMBAI

Website - <http://mahaes.maharashtra.gov.in>

महाराष्ट्राची संक्षिप्त सांख्यिकी
२०१८

**HANDBOOK OF BASIC STATISTICS
OF MAHARASHTRA
2018**

किंमत:- ३९५/-

Price :- 395/-

अर्थ व सांख्यिकी संचालक

महाराष्ट्र शासन, मुंबई

The Director of Economics and Statistics

Government of Maharashtra, Mumbai

प्रस्तावना

‘महाराष्ट्राची संक्षिप्त सांख्यिकी’ हे प्रकाशन २०१८ या संदर्भ वर्षासाठी तयार करण्यात आले असून सदर प्रकाशनाच्या मालिकेतील हा ५८ वा अंक आहे. महाराष्ट्र राज्यासंबंधी विविध सामाजिक व आर्थिक विषयांवरील उपलब्ध असलेली अद्ययावत आकडेवारी थोडक्यात सादर करणे हा या प्रकाशनाचा मुख्य उद्देश आहे. अद्ययावत माहिती उपलब्ध करून देण्याच्या प्रयत्नांमुळे या प्रकाशनात समाविष्ट केलेली काही आकडेवारी / अंदाज अस्थायी स्वरूपाचे आहेत.

२. या प्रकाशनातील सुरुवातीच्या तक्त्यांत महाराष्ट्र राज्य व भारताची सामाजिक व आर्थिक बाबींची तुलनात्मक माहिती देण्यात आली आहे व शेवटच्या तक्त्यांत राज्याच्या सामाजिक व आर्थिक प्रगतीबाबतच्या काही निवडक निर्देशकांचे कल समाविष्ट करण्यात आले आहेत.

३. हे प्रकाशन तयार करण्याच्या कामी राज्य, केंद्र शासनाचे संबंधित विभाग, तसेच निमशासकीय संस्था यांचे जे सहकार्य मिळाले, त्याबद्दल हे संचालनालय त्यांचे आभारी आहे.

मुंबई,
दिनांक : जून, २०२१

र.र.शिंगे
अर्थ व सांख्यिकी संचालक,
महाराष्ट्र शासन

PREFACE

This issue of ' Handbook of Basic Statistics of Maharashtra State' for the year 2018 is the 58th issue in the series. The main objective of this publication is to present up-to-date statistical data on various socio-economic aspects of State Economy in a concise form. In an attempt to provide latest data for this publication, some of the data/estimates used and included are provisional.

2. For comparison of the socio-economic aspects of the State with that of India, the relevant data for India have also been simultaneously depicted in the tables prior to the main tables. Data on the trends of some selected socio-economic indicators are presented at the end of this publication.

3. The co-operation extended by various departments of the State Government, Central Government and Semi-Government organisations in bringing out this publication is gratefully acknowledged.

Mumbai,
Dated: June, 2021

R.R.Shinge
Director of Economics and Statistics,
Government of Maharashtra

Contributors to the Publication

Shri. R.R.Shinge, Director

Shri. V. K. Aher, Additional Director

Smt. M. P. Deshpande, Deputy Director

Shri. V. N. Auti, Research Officer

Shri. K. M. Gadhawe, Statistical Assistant

Shri. E. M. Bhagwat, Head Draftsman

Shri. M. S. Dudhmal, Draftsman

महाराष्ट्राची संक्षिप्त सांख्यिकी २०१८
HANDBOOK OF BASIC STATISTICS OF MAHARASHTRA 2018

(वर्ष ५८)

अनुक्रमणिका / CONTENTS

[Vol. LVIII]

विषय	पृष्ठ PAGE	Subject
प्रस्तावना		Preface
दृष्टिक्षेपात महाराष्ट्र -		Maharashtra at a glance -
(I) सामान्य माहिती	1	General information
(II) भारताशी तुलना	2	Comparison with India
1. हवामान		Climate
1.1 निवडक केंद्रांतील पावसाचे दिवस आणि वार्षिक पाऊस	10	Rainy days and annual rainfall at selected centres
2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या		Area and Population
2.1 जनगणना २०११ नुसार पुरुष, स्त्रिया व कुटुंबे यांची जिल्हावार संख्या	12	Districtwise number of males, females and households as per population census 2011
2.2 जनगणना २०११ नुसार जिल्हावार ग्रामीण व नागरी लोकसंख्या	14	Districtwise rural and urban population as per population census 2011
2.3 जनगणना २०११ नुसार जिल्हावार क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्येची घनता	16	Districtwise area and population density as per population census 2011
नकाशा - २.१ जिल्हावार लोकसंख्येची घनता (२०११)	18	Map - 2.1 Districtwise population density (2011)
2.4 जनगणना २०११ नुसार जिल्हावार साक्षरतेचे प्रमाण (टक्के)	19	Districtwise literacy rate (per cent) as per population census 2011
नकाशा - २.२ साक्षरता दर (२०११)	21	Map - 2.2 Literacy Rate (2011)
2.5 १९०१ पासून लोकसंख्येचा दशवार्षिक वृद्धिदर	22	Decadal growth rate of population since 1901
2.6 जनगणना २०११ नुसार लोकसंख्या - गटानुसार नागरी लोकसंख्या	23	Urban population by population size as per population census 2011
2.7 जनगणना २०११ नुसार राज्यातील गावांचे लोकसंख्येनुसार वर्गीकरण	25	Classification of villages in the State by population as per population census 2011
2.8 जनगणना २०११ नुसार एक लाख व त्यापेक्षा अधिक लोकसंख्या असलेली शहरे / शहर संकुले	31	Cities / Urban agglomerations with population of 1,00,000 and above as per population census 2011
2.9 जनगणना २०११ नुसार कामगार व काम न करणाऱ्यांचे वर्गीकरण	34	Classification of workers and non-workers as per population census 2011
2.10 जनगणना २०११ नुसार काम न करणाऱ्या व्यक्तींचे कार्यप्रकारानुसार वर्गीकरण	35	Classification of persons not at work by type of activity as per population census 2011
2.11 अनुसूचित जाती आणि जमाती यांची लोकसंख्या	37	Population of Scheduled castes and Scheduled tribes
2.12 जनगणना २०११ नुसार राज्यातील दिव्यांगजनांची व्यंगानुसार संख्या	39	Disabled population in the state by type of disability as per population census, 2011
2.13 जनगणना २०११ प्रमाणे वयोगटानुसार लोकसंख्या	43	Age groupwise population as per population census 2011

	विषय	पृष्ठ PAGE	Subject
2.14	जनगणना २०११ प्रमाणे धर्मनिहाय लोकसंख्या	45	Population by religion as per population census 2011
2.15	सन २०२६ पर्यंतची वार्षिक अंदाजित लोकसंख्या	46	Projected population up to 2026
2.16	जनगणना २०११ नुसार राज्यात स्थलांतरित झालेल्या स्त्री-पुरुषांची स्थलांतराच्या कारणानुसार संख्या	47	No. of in-migrants in the State by gender and reason for migration as per population census 2011
2.17	जनगणना २०११ नुसार पूर्वीच्या राहण्याच्या ठिकाणानुसार स्थलांतरित स्त्री - पुरुषांची संख्या	48	No. of in-migrants by gender and place of last residence as per population census 2011
2.18	जनगणना २०११ प्रमाणे कुटुंबे व त्यातील व्यक्तींची बोलण्याच्या प्रमुख भाषेनुसार संख्या	52	Households and household population by languages mainly spoken as per population census 2011
	3. कृषि		Agriculture
3.1	जमिनीचा वापर	53	Land utilization
3.2	जिल्हावार लागवडीलायक क्षेत्र आणि लागवड केलेले क्षेत्र	54	Districtwise cultivable area and cultivated area
3.3	मुख्य पिकांखालील क्षेत्र आणि त्यांचे उत्पादन	56	Area and production of principal crops
3.4	जिल्हावार मुख्य पिकांखालील क्षेत्र व त्यांचे उत्पादन	57	Districtwise area and production of principal crops
3.5	मुख्य पिकांच्या उत्पादनांचे निर्देशांक	65	Index numbers of production of principal crops
3.6	मृदसंधारण, जमीन सुधारणा, इत्यादी योजनांखालील प्रगती	66	Progress under scheme of soil conservation, land development, etc.
3.7	रासायनिक खतांचे वाटप	67	Distribution of chemical fertilizers
3.8	कृषि पंपांचे विद्युतीकरण	68	Agricultural pumps energized
3.9	कृषि गणना २०१०-११ नुसार राज्यातील एकूण वहित खाती, क्षेत्र व सरासरी आकार क्षेत्र	70	Operational holdings, area and average size of holdings in the State as per agricultural census 2010-11
3.10	जलसंपदा विभागांतर्गत पाटबंधारे प्रकल्पांची संख्या, निर्मित सिंचन क्षमता व प्रत्यक्ष सिंचन क्षेत्र (३० जून २०१७* रोजी)	71	Irrigation projects, irrigation potential created and actual irrigated area under water resource department (As on 30 th June 2017*)
3.11	शासनाचे कार्यान्वित झालेले जलविद्युत प्रकल्प	71	Government hydro-electric projects commissioned
	4. पशुसंवर्धन		Animal Husbandry
4.1	पशुगणना २०१२ नुसार पशुधन	72	Livestock population as per livestock census 2012
4.2	पशुगणना २०१२ नुसार जिल्हावार पशुधन	75	Districtwise livestock population as per livestock census 2012
4.3	पशुसंवर्धनासंबंधीची संकीर्ण सांख्यिकी	77	Miscellaneous statistics relating to animal husbandry
4.4	शासकीय व सहकारी क्षेत्रातील दुग्धशाळांमार्फत झालेले दैनिक सरासरी दूध संकलन व वितरण	78	Average collection and distribution of milk by dairies in Government and Co-operative sectors
4.5	दुग्ध उत्पादने व दूध शीतकरण केंद्रे	79	Milk products and milk chilling centres

	विषय	पृष्ठ PAGE	Subject
	5. मत्स्यव्यवसाय		Fisheries
5.1	खारवण्यासाठी झालेली माशांची आवक, मिठाचा वापर आणि खारवलेले मासे	80	Quantity of fish brought for curing, salt issued and fish cured
5.2	मत्स्यव्यवसायासंबंधीची संकीर्ण सांख्यिकी	81	Miscellaneous statistics relating to fisheries
5.3	मासळीच्या प्रकारानुसार सागरी मत्स्योत्पादन	82	Varietywise marine fish production
5.4	मत्स्योत्पादनाचा वापर (सागरी व भूजल)	84	Disposition of fish catch (marine and inland)
	6. वने		Forests
6.1	वनव्याप्त क्षेत्रांचे वर्गीकरण	85	Classification of forest area
6.2	मुख्य आणि गौण वनोत्पादने	85	Major and minor forest produce
	7. उद्योगि आणि खाणकाम		Industry and mining
7.1	चालू कारखान्यांचे कामगारांच्या संख्येनुसार वर्गीकरण	86	Classification of working factories according to working strength
7.2	औद्योगिक प्रमुख गटानुसार कारखान्यांची व त्यांतील कामगारांची दैनिक सरासरी संख्या	87	No of factories and average daily employment there in according to major groups of industries
7.3	जिल्हानिहाय चालू कारखाने आणि त्यांतील दैनिक कामगारांची सरासरी संख्या	90	Districtwise working factories and average daily no. of workers
7.4	राज्यातील उत्पादक भांडवल, उत्पादन आणि मूल्यवृद्धी	92	Productive capital, output and value added in the State
7.5	सूती कापड गिरण्यांतील सरासरी गैरहजेरी	94	Average absenteeism in the cotton textile industry
7.6	औद्योगिक विवाद	95	Industrial disputes
7.7	चालू असलेल्या कापड उद्योगाची माहिती (गिरणी विभाग)	96	Information of working cotton textile industry (mill sector)
7.8	खनिज उत्पादन	97	Mineral production
	8. वीज		Electricity
8.1	विजेची स्थापित क्षमता, उत्पादन आणि वापर	98	Installed capacity, generation and consumption of electricity
8.2	विद्युतीकरण झालेल्या शहरांची व खेड्यांची संख्या	99	No. of towns and villages electrified
	9. संयुक्त भांडवली संस्था		Joint Stock companies
9.1	३१ मार्च २०१२ रोजी चालू असलेल्या संयुक्त भांडवली संस्था	101	Number of joint stock companies as on 31 st March 2012
	10. बँका		Banks
10.1	बँक कार्यालये असलेल्या ठिकाणांची व बँक कार्यालयांची जिल्हावार संख्या	103	Districtwise no. of places having banking offices & number of banking offices
	11. सहकार		Co-operation
11.1	राज्यातील सहकारी संस्थांबाबतचा तपशील	105	Details of Co-operative societies in the State
	12. वाहतूक व दळणवळण		Transport and Communications
12.1	रस्त्यांचे प्रकार व पृष्ठभागानुसार रस्ते लांबी	106	Road length according to types of road and surface

	विषय	पृष्ठ PAGE	Subject
12.2	महाराष्ट्र राज्य मार्ग परिवहन महामंडळाची वाहतूकविषयक आकडेवारी	107	Operational statistics of Maharashtra State Road Transport Corporation
12.3	वापरात असलेली मोटार वाहने	108	Motor vehicles in operation
12.4	राज्यातील परिवहनाची व इतर वाहने	109	Transport and non-transport vehicles in the State
12.5	वाहनचालकांचे व्यावसायिक व बिगरव्यावसायिक परवाने	110	Professional and non-professional driving licenses
12.6	राज्यातील लोहमार्गाची लांबी	111	Railway route length in the State
12.7	डाक कार्यालये व तार कार्यालयांची संख्या	112	Number of post offices and telegraph offices
	13. जहाज वाहतूक		Shipping
13.1	मुंबई बंदरात प्रवेश केलेल्या जहाजांची संख्या व वजन	113	Number and tonnage of vessels entered in Mumbai Port
13.2	मुंबई बंदरामध्ये गोद्या आणि बंदरे येथून माल वाहतूक	114	Cargo handled at the docks and ports in Mumbai Port
13.3	निवडक लहान बंदरांतून (आयात व निर्यात) माल वाहतूक	114	Cargo (imports and exports) handled at the selected minor ports
13.4	लहान बंदरांतून होणारी प्रवासी वाहतूक	115	Passenger traffic at the minor ports
	14. देशांतर्गत व्यापार		Inland Trade
14.1	महाराष्ट्राचा देशातील इतर राज्यांशी झालेला व्यापार	116	Inland Trade of Maharashtra
	15. शिक्षण		Education
15.1	शिक्षणाच्या प्रकारानुसार संस्थांचे व विद्यार्थ्यांचे वर्गीकरण	118	Institution and enrolment by type of education
15.2	जिल्हावार प्राथमिक व माध्यमिक शिक्षण विषयक माहिती	120	Districtwise information on primary and secondary education
15.3	शासकीय व अशासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांची संख्या व प्रवेश क्षमता	122	Number of Government and Non-Government industrial training institutions and intake capacity
15.4	शासकीय व अशासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांच्या अंतिम परीक्षांचे निकाल	123	Results of the final examinations of Government and Non-Government Industrial Training Institutes (I.T.I.s)
15.5	शिकाऊ उमेदवारांची वर्गवारी	124	Classification of apprentice trainees
15.6	माध्यमिक व उच्च माध्यमिक तंत्रशिक्षण शाळा व विद्यार्थी संख्या	124	Secondary and higher secondary technical schools and intake capacity of students
15.7	तांत्रिक आणि व्यवसाय अभ्यासक्रम प्रकारानुसार संस्था व त्यांतील प्रवेश क्षमता	125	Technical and vocational institutes according to type of syllabus and their intake capacity
15.8	प्रमाणपत्र अभ्यासक्रम शिकविणाऱ्या शासकीय व अशासकीय संस्था व त्यांतील विद्यार्थ्यांची प्रवेश क्षमता	126	Number of Government and Non-Government institutions teaching certificate course and their intake capacity
	16. जीवनविषयक आकडेवारी		Vital Statistics
16.1	विविध पध्दतीनुसार कुटुंब नियोजन करणाऱ्यांची जिल्हानिहाय संख्या	127	Districtwise number of persons using various family planning methods
16.2	नमुना नोंदणी पध्दतीनुसार काढलेले जन्म, मृत्यू व अर्भक मृत्यूदर	129	Birth, death and infant mortality rates by sample registration system

	विषय	पृष्ठ PAGE	Subject
	आलेख — १६.१ विविध पध्दतीनुसार कुटुंब नियोजन करणाऱ्यांची संख्या	130	Graph – 16.1 Number of persons using various family planning methods
	आलेख — १६.२ अर्भक मृत्यूदर	130	Graph – 16.2 Infant mortality rates
16.3	उपलब्ध वैद्यकीय सुविधा	131	Medical facilities available
	17. पोलिस आणि गुन्हे		Police and Crimes
17.1	पोलिस स्टेशन आणि पोलिसांची संख्या	132	Police stations and police forces
17.2	भारतीय दंडसंहितेखाली झालेले दखलपात्र गुन्हे (गुन्हेयांचे प्रयत्न धरून)	133	Cognizable offences (including attempts) under Indian Penal Code
	18. कारागृहे		Prisons
18.1	कारागृहांची व कैद्यांची संख्या	134	Number of prisons and convicts
	19. घरबांधणी		Housing
19.1	जनगणना २०११ नुसार घरांची घर वापरानुसार केलेली वर्गवारी	135	Classification of houses according to use as per population census 2011
19.2	जनगणना २०११ नुसार वापरातील खोल्यांच्या संख्येनुसार कुटुंबांचे वर्गीकरण	136	Classification of households according to rooms occupied as per population census 2011
19.3 (A)	जनगणना २०११ नुसार राहत्या घराच्या छपरांसाठी वापरलेल्या प्रमुख साधनांनुसार कुटुंबांचे वर्गीकरण	137	Distribution of households by predominant material of roof of house occupied as per population census 2011
19.3 (B)	जनगणना २०११ नुसार राहत्या घराच्या भितीसाठी वापरलेल्या प्रमुख साधनांनुसार कुटुंबांचे वर्गीकरण	137	Distribution of households by predominant material of walls of house occupied as per population census 2011
19.4	जनगणना २०११ नुसार बेघर कुटुंबे व बेघर लोकसंख्या	139	Houseless households and houseless population as per population census 2011
19.5	जनगणना २०११ नुसार खोल्यांच्या संख्येनुसार कुटुंबांची संख्या	141	Households by number of rooms occupied as per population census 2011
	20. स्थानिक स्वराज्य संस्था		Local Self-Govt. Institution
20.1	ग्रामपंचायतींचा उत्पन्न आणि खर्च	145	Income and expenditure of Village Panchayats
20.2	नगरपरिषदांतील सदस्य संख्या	147	No. of members in Municipal Councils
20.3	महानगरपालिकांतील सदस्य संख्या	149	No. of members in Municipal Corporations
20.4	नगरपरिषदांचे व महानगरपालिकांचे उत्पन्न आणि खर्च	151	Income and expenditure of Municipal Councils and Municipal Corporations
20.5	जिल्हा परिषदांचे उत्पन्न आणि खर्च	152	Income and expenditure of Zilla Parishads
20.6	स्थानिक स्वराज्य संस्थांची प्रकारानुसार संख्या	153	Local Self-Govt. Institutions by types
	21. स्थानिक निवडणूका		General Elections
21.1	सार्वत्रिक निवडणूकांचे निकाल	154	Results of general elections
21.2	उमेदवारांचे पक्ष संलग्नतेनुसार वर्गीकरण	155	Candidates according to party affiliations
	22. किंमत निर्देशांक		Price Indices
22.1	अखिल भारतीय घाऊक किंमती निर्देशांक (नवीन मालिका)	156	All India wholesale price index numbers (New Series)

	विषय	पृष्ठ PAGE	Subject
22.2	कामगारांकरिता ग्राहक किंमती निर्देशांक	157	Consumer price index numbers for working class
22.3	राज्यातील ग्रामीण भागातील निवडक जीवनावश्यक वस्तूंच्या ग्राहक किंमती निर्देशांक	159	Consumer price index numbers for selected essential items for Rural areas in the State
22.4	राज्यातील नागरी भागातील निवडक जीवनावश्यक वस्तूंच्या ग्राहक किंमती निर्देशांक	160	Consumer price index numbers for selected essential items for Urban areas in the State
22.5	राज्यातील शेतमजुरांकरिता ग्राहक किंमती निर्देशांक	161	Consumer price index numbers for agricultural labourers in the State
	23. रोजगार		Employment
23.1	काम करणाऱ्यांचे (शेती करणाऱ्यांव्यतिरिक्त) औद्योगिक गटानुसार वर्गीकरण	162	Industrial classification of persons at work (other than cultivators)
23.2	काम करणाऱ्यांचे (शेती करणाऱ्यांव्यतिरिक्त) व्यवसायानुसार वर्गीकरण	163	Occupational classification of persons at work (other than cultivators)
23.3	रोजगार व स्वयंरोजगार मार्गदर्शन केंद्रांसंबंधित माहिती	164	Information of employment and Self-employment guidance centre statistics
23.4 (A)	राज्य शासकीय व निमशासकीय कर्मचाऱ्यांची श्रेणीनिहाय संख्या	165	Gradewise number of State government and Semi government employees
23.4 (B)	राज्य शासकीय व निमशासकीय कर्मचाऱ्यांची वेतनश्रेणीनिहाय वर्गवारी	166	Pay scale rangewise classification of State government and Semi government employees
23.5	श्रेणी व सामाजिक गटानुसार राज्य शासकीय कर्मचारी	169	Grade and social groupwise State Government employees
23.6	सार्वजनिक क्षेत्रातील रोजगार	170	Employment in public sector
23.7	दुकाने व व्यापारी संस्था अधिनियमाखाली नोंदविलेल्या संस्थातील रोजगार	172	Employment in institutions registered under Shops and Commercial Establishments Act
23.8	राज्यात महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी योजनेखाली घेण्यात आलेली प्रकारानुसार कामे व त्यांवरील खर्च	173	Categorywise number of works and expenditure incurred thereon under the Mahatma Gandhi National Rural Employment Guarantee Scheme in the State
	24. छापखाने व प्रकाशने		Presses and Publications
24.1	छापखाने, वर्तमानपत्रे, पुस्तके आणि नियतकालिके	174	Printing presses, newspapers, books and periodicals
	25. वार्षिक योजना		Annual Plans
25.1	राज्याची बारीवी पंचवार्षिक योजना- वर्षनिहाय व उप-क्षेत्र निहाय सुधारित नियतव्यय आणि खर्च	175	Twelfth Five Year Plan of the State— yearwise and sub-sectorwise outlay and expenditure
	26. राज्य वित्त		State Finance
26.1	राज्याची महसुली जमा	177	Revenue receipts of the State
26.2	महसुली लेख्यावरील खर्च	180	Expenditure on revenue account
26.3	राज्याच्या अर्थसंकल्पाचे विश्लेषण	185	Analysis of State government budget

	विषय	पृष्ठ PAGE	Subject
	27. राज्य उत्पन्न		State Income
27.1	बाजार किंमतीनुसार निव्वळ राज्य उत्पन्न (चालू आणि स्थिर किंमतीनुसार)	186	Net State Income at market prices (at current and constant prices)
	28. संकीर्ण		Miscellaneous
28.1	नियंत्रित बाजारपेठा	187	Regulated markets
28.2	राज्यातील विमा	189	Insurance in the State
28.3	पर्यटन विभागाने मान्यता दिलेल्या हॉटेलांची व खोल्यांची संख्या	190	Number of hotels and rooms approved by the Tourism Department
28.4	हवाईमार्गे मुंबईस उतरणारे परदेशी पर्यटक	191	Foreign tourists disembarking at Mumbai by air
28.5	कच्च्या क्रूड तेलाचे उत्पादन	192	Production of crude oil
28.6	नैसर्गिक वायूचे साठे, एकूण उत्पादन व वापर	193	Reserves, Gross Production and Utilisation of Natural gas
28.7	द्रवीकृत पेट्रोलियम वायूचे घरगुती ग्राहक	194	LPG Domestic customers
	29. निवडक निर्देशकांचा कल		Trends in selected indicators
29.1	कृषि	195	Agriculture
29.2	पशुधन आणि कुक्कुट पालन	199	Livestock and poultry
29.3	उद्योग आणि खाणकाम	201	Industry and mining
29.4	वीज	201	Electricity
29.5	सहकार	203	Co-operation
29.6	वाहतूक आणि दळणवळण	205	Transport and Communication
29.7	शिक्षण	205	Education
29.8	अखिल भारतीय घाऊक किंमती निर्देशांक	207	All-India wholesale price index numbers
29.9	निवडक केंद्रांमधील औद्योगिक कामगारांकरिता ग्राहक किंमती निर्देशांक	209	Consumer price index numbers for industrial workers at selected centres
29.10	बाजार किंमतीनुसार निव्वळ राज्य उत्पन्न	211	Net State Domestic Product at market prices
	रुपांतर गुणके	213	Conversion factors

दृष्टिक्षेपात महाराष्ट्र / MAHARASHTRA AT A GLANCE

(I) सर्वसाधारण माहिती / GENERAL INFORMATION

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	माहिती	Item
(1)	(2)	(3)	(4)
1	भौगोलिक स्थान -		Location -
	उत्तर अक्षांश	15.45 to 22.0	North latitude (degrees)
	पूर्व रेखांश	72.45 to 80.45	East longitude (degrees)
2	महसूल विभाग	6	Revenue Divisions
3	जिल्हे	36	Districts
4	तहसील	355	Tehsils
5.1	शहरे (जनगणना २०११)	534	Towns (Census 2011)
	शहर संकुले ⁺	17	Urban agglomerations ⁺
6	एक लाख लोकसंख्येपेक्षा अधिक लोकसंख्या असलेली शहरे	44	Number of cities having population More than one Lakh
7	खेडी (जनगणना २०११)	43,665	No. of Villages (Census 2011)
	वस्ती असलेली	40,959	Inhabited
	वस्ती नसलेली	2,706	Un-inhabited
8	क्षेत्रफळ (चौ. किमी)	3,07,713	Area (in Sq.km)
9	समुद्र किनाऱ्याची लांबी (किमी)	720	Length of the Coastline (km)

टीप - + शहरे संकुल्यात एखादे शहर व त्याच्या आसपासचा नागरी विभाग किंवा दोन किंवा अधिक जवळजवळ असलेली शहरे व त्यांना लागून असलेला आसपासचा नागरी विभाग अशा प्रकारचा संपूर्ण नागरी टापू ह्याचा समावेश आहे.

Note - + Urban agglomeration is a continuous urban spread constituting a town and the adjoining urban outgrowth or two or more physically continuous towns together with the continuous well recognized urban outgrowth, if any, of such towns.

(II) भारताशी तुलना / COMPARISON WITH INDIA

अनु- क्रमांक Serial No.	बाब	परिमाण	महाराष्ट्र Maharashtra	भारत # India	महाराष्ट्राची भारताशी तुलना (टक्के) Comparison of Maharashtra with India (Percentage)	Unit	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(3)	(2)
1 लोकसंख्या (जनगणना २०११)			POPULATION (Census 2011)				
1.1	(अ) ग्रामीण लोकसंख्या	हजारांत	61,556	8,33,749	7.38	Thousand	(a) Rural population
	(ब) ग्रामीण लोकसंख्येचे एकूण लोकसंख्येशी शेकडा प्रमाण	टक्के	54.78	68.85	...	Percentage	(b) Percentage of rural population to total population
1.2	(अ) नागरी लोकसंख्या	हजारांत	50,818	3,77,106	13.48	Thousand	(a) Urban population
	(ब) नागरी लोकसंख्येचे एकूण लोकसंख्येशी शेकडा प्रमाण	टक्के	45.22	31.15	...	Percentage	(b) Percentage of urban population to total population
1.3	(अ) एकूण कुटुंबांची संख्या	हजारांत	23,831	2,46,740	9.66	Thousand	(a) Number of households
	(१) ग्रामीण	"	13,017	1,67,874	7.75	"	(i) Rural
	(२) नागरी	"	10,814	78,866	13.71	"	(ii) Urban
1.4	(अ) एकूण लोकसंख्या	"	1,12,374	12,10,855	9.28	"	(a) Total population
	(१) पुरुष	"	58,243	6,23,270	9.34	"	(i) Males
	(२) स्त्रिया	"	54,131	5,87,585	9.21	"	(ii) Females
1.5	अनुसूचित जाती						Scheduled castes
	(अ) एकूण लोकसंख्या	हजारांत	13,276	2,01,378	6.59	Thousand	(a) Total population
	(ब) एकूण लोकसंख्येशी शेकडा प्रमाण	टक्के	11.81	16.63	...	Percentage	(b) Percentage to total population
1.6	अनुसूचित जमाती						Scheduled tribes
	(अ) एकूण लोकसंख्या	हजारांत	10,510	1,04,546	10.05	Thousand	(a) Total population
	(ब) एकूण लोकसंख्येशी शेकडा प्रमाण	टक्के	9.35	8.63	...	Percentage	(b) Percentage to total population

1.7	(अ) एकूण मुख्यतः काम करणारे (ब) एकूण मुख्यतः काम करणाऱ्यांचे एकूण लोकसंख्येशी शेकडा प्रमाण	हजारांत टक्के	43,763 38.94	3,62,566 29.94	12.07 ...	Thousand Percentage	(a) Total main workers (b) Percentage of total main workers to total population
1.8	(अ) सीमांतिक काम करणारे (ब) सीमांतिक काम करणाऱ्यांचे एकूण लोकसंख्येशी शेकडा प्रमाण	हजारांत टक्के	5,665 5.04	1,19,323 9.85	4.75 ...	Thousand Percentage	(a) Marginal workers (b) Percentage of marginal workers to total population
1.9	(अ) एकूण काम न करणारे (ब) एकूण काम न करणाऱ्यांचे एकूण लोकसंख्येशी शेकडा प्रमाण	हजारांत टक्के	62,946 56.01	7,28,966 60.20	8.63 ...	Thousand Percentage	(a) Total non-workers (b) Percentage of total non-workers to total population
1.10	लोकसंख्येची घनता	दर चौरस कि.मी. मागे लोकसंख्या	365	382	...	Persons per sq. km.	Density of population
1.11	साक्षरता प्रमाण (१) पुरुष (२) स्त्रिया (३) एकूण	टक्के टक्के टक्के	88.38 75.87 82.34	80.88 64.63 72.98	Percentage Percentage Percentage	Literacy percentage— (i) Males (ii) Females (iii) Persons
1.12	स्त्री-पुरुष प्रमाण	दर १,००० पुरुषांमागे स्त्रियांची संख्या	929	943	...	Females per 1,000 males	Sex ratio
1.13	२००१-२०११ मध्ये झालेली लोकसंख्येतील शेकडा वाढ	टक्के	15.99	17.69	...	Percentage	Percentage growth of population during 2001-11

टिप- # पाकिस्तान व चीन यांनी बेकायदेशीररीत्या व्याप्त केलेल्या प्रदेशाच्या क्षेत्रफळाचा समावेश केला आहे. तथापि, सदर प्रदेशात जनगणना होऊ न शकल्याने तेथील लोकसंख्या वगळली आहे.

Note- # Population figures exclude population of the area under unlawful occupation of Pakistan and China where census could not be conducted.

However, area figures include the said unlawful occupation.

(II) भारताशी तुलना / COMPARISON WITH INDIA – contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(3)	(2)
2 कृषि				AGRICULTURE			
प्रमुख पिकांखालील क्षेत्र				Area under principal crops			
(२०१५-१६, २०१६-१७ व २०१७-१८ या वर्षांची सरासरी)				(Average for years 2015-16, 2016-17 and 2017-18)			
2.1	तांदूळ	‘००० हेक्टर	1,496	43,767	3.4	‘000 hect.	Rice
2.2	गहू	"	1,107	30,300	3.7	"	Wheat
2.3	ज्वारी	"	3,432	5,567	61.6	"	Jowar
2.4	बाजरी	"	809	7,367	11.0	"	Bajri
2.5	एकूण तृणधान्ये	"	8,073	1,23,167	6.6	"	All cereals
2.6	एकूण कडधान्ये	"	4,160	28,033	14.8	"	All pulses
2.7	एकूण अन्नधान्ये	"	12,233	1,26,633	9.7	"	All foodgrains
2.8	भुईमूग	"	318	4,933	6.4	"	Groundnut
2.9	ऊस (तोडणी)	"	841	4,667	18.0	"	Sugarcane (Harvested)
2.10	कापूस	"	4,257	11,900	35.8	"	Cotton
प्रमुख पिकांचे उत्पादन				Outturn of principal crops			
(२०१५-१६, २०१६-१७ व २०१७-१८ या वर्षांची सरासरी)				(Average for years 2015-16, 2016-17 and 2017-18)			
2.11	तांदूळ	‘००० टन	2,968	1,08,967	2.7	‘000 tonnes	Rice
2.12	गहू	"	1,693	96,767	1.7	"	Wheat
2.13	ज्वारी	"	2,044	4,533	45.1	"	Jowar
2.14	बाजरी	"	601	9,000	6.68	"	Bajri
2.15	एकूण तृणधान्ये	"	10,162	2,92,033	3.5	"	All cereals
2.16	एकूण कडधान्ये	"	3,233	21,633	14.9	"	All pulses
2.17	एकूण अन्नधान्ये	"	13,395	2,70,567	5.0	"	All foodgrains
2.18	भुईमूग	‘००० टन	366	7,833	4.7	'000 tonnes	Groundnut
2.19	ऊस (तोडणी)	"	68,870	3,44,800	20.0	"	Sugarcane (Harvested)
2.20	कापूस (रुई)	००० गासड्यांत	6,921	31,800	21.8	000 bales	Cotton (lint)

ANIMAL HUSBANDARY**Livestock Census, 2012**

3 पशुसंवर्धन						ANIMAL HUSBANDARY	
पशुगणना, २०१२						Livestock Census, 2012	
3.1	एकूण पशुधन	हजारांत	32,489	5,12,057	6.3	Thousands	Total livestock
3.2	एकूण गाई-बैल	"	15,484	1,90,904	8.1	"	Total cattle
3.3	गाई-बैल	"				"	Cattle -
	(१) दीड वर्षावरील आणि दोन वर्षावरील बैल #	"	5,960	48,876	12.2	"	(i) Males over 1 & 1/2 years and over 2 yrs #
	(२) अडीच वर्षावरील आणि तीन वर्षावरील गाई ##	"	5,440	76,685	7.1	"	(ii) Females over 2 & 1/2 years and 3 yrs ##
3.4	एकूण म्हशी - रेडे	"	5,594	1,08,702	5.1	"	Total Buffaloes
3.5	म्हशी-रेडे	"				"	Buffaloes -
	(१) दोन वर्षावरील रेडे	"	216	5,298	4.1	"	(i) Males over 2 years
	(२) तीन वर्षावरील म्हशी	"	3,359	56,586	5.9	"	(ii) Females over 3 years
3.6	एकूण मेंढरे व शेळ्या	"	11,016	2,00,242	5.5	"	Total sheep and goats
3.7	एकूण घोडे व शिंगरे	"	37	625	5.9	"	Total horses and ponies
3.8	इतर पशुधन	"	358	11,584	3.1	"	Other livestock
3.9	एकूण कुक्कुटादी पक्षी	"	77,795	7,29,209	10.7	"	Total poultry
3.10	दूध काढण्याचे यंत्र	संख्या	2,706	1,09,002	--	Number	Milking Machine
3.11	चारा कापणी यंत्र	"	41,954	1,25,34,633	--	"	Mechanised Fodder Cutter
3.12	पीक कापणी आणि भरडी यंत्र	"	1,05,262	15,02,462		"	Chopper & Baler
3.13	शेण गोळा करून त्याची विल्हेवाट लावणारे यंत्र	"	166	3,74,590	--	"	Dung Collection & Disposal Equipments

4 जंगले (२०१८)**FORESTS (2018)**

4.1	एकूण जंगलव्याप्त क्षेत्र	चौ. किमी	61,851	7,67,419	8.1	Sq.km	Total forest area
-----	--------------------------	----------	--------	----------	-----	-------	-------------------

विदेशी/संकरित दीड वर्षावरील व देशी दोन वर्षावरील / Exotic/crossbreed over 1.5 years & Indigenous over 2 years

NA - उपलब्ध नाही / Not Available

विदेशी/संकरित अडीच वर्षावरील व देशी तीन वर्षावरील / Exotic/crossbreed over 2.5 years & Indigenous over 3 years

कापसाचे उत्पादन प्रत्येकी १७० किलो ग्रॅमच्या हजार गासड्यांत आहे. / Production of cotton is in '000 bales of 170 kg each.

आधार :- १) सांख्यिकी आणि कार्यक्रम अंमलबजावणी, मंत्रालय, भारत सरकार / Ministry of Statistics and Programme Implementation, Govt. of India.

२) १९ वी पशुधन गणना २०१२, अखिल भारताचा अहवाल / 19th Livestock Census, 2012, All India Report

३) भारताची आर्थिक पाहणी २०१८-१९ / Economic survey of India 2018-19

(II) भारताशी तुलना / COMPARISON WITH INDIA – contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(3)	(2)
	5 उद्योग आणि खाणकाम						INDUSTRY AND MINING
5.1	कारखाने						Factories
	(अ) चालू कारखाने (२०१८)	संख्या	35,955	NA	NA	Number	(a) Working factories (2018)
	(ब) विविध उद्योगांतील सरासरी दैनिक रोजगार (२०१८)	हजारांत	2,685	NA	NA	Thousand	(b) Employment in different industries (2018)
5.2	वार्षिक उद्योग पाहणी						Annual Survey of Industries
	प्रगणना व प्रगणनेतर भाग मिळून (२०१७-१८)*						(Census plus Non Census parts) (2017-18)*
	(अ) उत्पादक भांडवल	₹ कोटी	4,75,594	39,37,529	12.1	₹Crore	(a) Productive capital
	(ब) रोजगार संख्या	हजारांत	2,008	15,615	12.9	Thousand	(b) Number of persons employed
	(क) एकूण उत्पादन (एक्स-फॅक्टरी मूल्य)	₹ कोटी	12,05,990	80,81,671	14.9	₹Crore	(c) Gross output (ex-factory value)
	(ड) निव्वळ उत्पादन मूल्यवृद्धी	"	2,29,996	12,38,129	18.6	"	(d) Net Value added
5.3	(अ) सुती कापड गिरण्या (मार्च २०१८)	संख्या	224	3,363	6.7	Number	(a) Cotton textile mills (March 2018)
	(आ) कामगारांची संख्या (मार्च २०१८)	हजारांत	101	937	10.8	Thousand	(b) Number of workers (March 2018)
	(इ) सुत उत्पादन (मार्च २०१८)	दशलक्ष कि. ग्रॅ.	324	4,064	8.0	Million Kg.	(c) Production of spun yarn (March 2018)
	(ई) कापड उत्पादन (मार्च २०१८)	दशलक्ष चौ. मी	274	1,324	20.7	Million Sq.m	(d) Production of cloth (March 2018)

NA- उपलब्ध नाही / Not Available

* अस्थायी / #Provisional

5.4 खाणकाम (२०१७-१८)*						Mining (2017-18)*		
(अ) कोळसा	(उत्पादन)	‘००० टन	42,218	6,75,400	6.3	’000 Tonnes	(a) Coal	(Quantity)
	(मूल्य)	₹ कोटी	7,035	NA	--	₹Crore		(Value)
(आ) कच्चे लोखंड	(उत्पादन)	‘००० टन	940	2,00,955	0.5	’000 Tonnes	(b) Iron ore	(Quantity)
	(मूल्य)	₹ कोटी	120	34,263	0.4	₹Crore		(Value)
(इ) कच्चे मँगनीज	(उत्पादन)	‘००० टन	731	2,589	28.2	’000 Tonnes	(c) Manganese ore	(Quantity)
	(मूल्य)	₹ कोटी	694	1,972	35.2	₹Crore		(Value)
(ई) बॉक्साईट	(उत्पादन)	‘००० टन	2,028	22,313	9.1	’000 Tonnes	(d) Bauxite	(Quantity)
	(मूल्य)	₹ कोटी	97	1,502	6.5	₹Crore		(Value)
6 वीज (२०१७-१८)						ELECTRICITY (2017-18)		
6.1	एकूण निर्मिती	दशलक्ष कि.वॅ.ता.	1,54,214	13,03,454	11.8	Million kwh	Total generation	
6.2	एकूण वापर	"	1,18,566	9,73,131	12.2	"	Total consumption	
6.3	(अ) औद्योगिक वापर	"	39,246	3,18,317	12.3	"	(a) Industrial consumption	
	(ब) औद्योगिक वापराशी	टक्के	33.1	32.7	--	Percentage	(b) Percentage of industrial	
	एकूण वापराची टक्केवारी						consumption to total consumption	
7 संयुक्त भांडवली संस्था आणि बँका						JOINT STOCK COMPANIES & BANKS		
7.1	कार्यरत संयुक्त भांडवली कंपन्या (३१ मार्च २०१८ रोजी)	संख्या	2,32,660	11,79,761	19.72	Number	Companies at work (as on 31 st March 2018)	
7.2	त्यांचे भरणा केलेले भांडवल	₹ ‘000 कोटी	1,066.8	3,740.0	28.52	₹ ‘000 Crore	Their paid-up capital	
7.3	बँक कार्यालये - अनुसूचित वाणिज्यिक बँका (मार्च, २०१८)	संख्या	12,317	1,40,133	8.8	Number	Number Banking offices- scheduled Commercial banks (March 2018)	
7.4	ग्रामीण लोकसंख्येसाठी बँक कार्यालये - अनुसूचित वाणिज्यिक बँका (मार्च, २०१८)	"	3,098	49,384	6.3	"	Rural Banking Offices- scheduled Commercial banks (March 2018)	
7.5	दर लाख लोकसंख्येमागे बँक कार्यालयांची संख्या (मार्च, २०१८)	"	10.0	10.8	--	"	Number of banking offices per lakh population (March 2018)	

आधार:- १) अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई व केंद्रीय सांख्यिकीय संघटना, नवी दिल्ली /

Directorate of Economics & Statistics, Govt. Of Maharashtra, Mumbai & Central Statistical Organisation, New Delhi

२) सांख्यिकी आणि कार्यक्रम अंमलबजावणी, मंत्रालय / Ministry of Statistics and Programme Implementation, Govt. of India.

३) भारतीय खनिज वार्षिकी २०१८, / Indian Minerals Yearbook 2018

४) वस्त्रोद्योग आयुक्त यांचे कार्यालय, वस्त्रोद्योग मंत्रालय, भारत सरकार / Office of the Textile Commissioner, Ministry of Textiles, Govt. of India.

(II) भारताशी तुलना / COMPARISON WITH INDIA – contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(3)	(2)
8 सहकार (२०१७-१८)*		CO-OPERATION (2017-18) *					
8.1	सहकारी संस्था	संख्या	1,98,252	NA	--	Number	Co-operative Societies
8.2	सभासदांची संख्या	हजारांत	55,018	NA	--	Thousand	Membership
8.3	प्राथमिक कृषी पतसंस्थांचे खेळते भांडवल (२०१७-१८)	₹कोटी	20,766	NA	--	₹Crores	Working capital of primary agricultural credit societies (2017-18)
8.4	कृषी पतसंस्थांनी दिलेले कर्ज (२०१७-१८)	₹ कोटी	15,662	NA	--	₹Crores	Advances by agricultural credit societies (2017-18)
9 परिवहन आणि दळणवळण		TRANSPORT AND COMMUNICATIONS					
9.1	(अ) रेल्वे मार्गाची लांबी (३१ मार्च, २०१८ रोजी)	किमी.	6,114	68,442	8.9	Km	(a) Total railway length (as on 31st March, 2018)
	(ब) प्रति १०० चौ. किमी. क्षेत्रफळा- मागे लोहमार्गाची लांबी (३१ मार्च, २०१८ रोजी)	"	1.99	2.10	--	"	(b) Railway route length Per 100 sq. km. of area (as on 31st March, 2018)
9.2	प्रति १०० चौ. किमी. क्षेत्रफळामागे असणारी रस्त्यांची लांबी (३१ मार्च, २०१७ रोजी)	"	203	152	--	"	Road length per 100 sq. km. of area (As on 31 st March, 2017)
9.3	(अ) १०० चौ. किमी. क्षेत्रफळामागे असणारी मोटार वाहने (१ जानेवारी २०१८)	संख्या	10,463	NA	--	Number	(a) Motor vehicles per 100 sq. km. of area (1 st January 2018)
	(आ) दर लाख लोकसंख्येमागे मोटार वाहनांची संख्या (१ जानेवारी २०१८)	"	25,999	NA	--	"	(b) Motor vehicles per lakh population (1 st January 2018)
10 राज्य उत्पन्न (२०१७-१८)⁺		STATE INCOME (2017-18)⁺					
10.1	(अ) चालू किंमतीनुसार सांकेतिक उत्पन्न	₹ कोटी	21,39,378	1,51,28,474	14.14	₹ Crore	(a) Nominal income at current prices
	(आ) चालू किंमतीनुसार दरडोई उत्पन्न	₹	1,76,102	1,14,958	--	₹	(b) Per capita income at current prices

+ पहिले सुधारित अंदाज / First revised estimates

* अस्थायी / Provisional

कोकण रेल्वे लोहमार्गाच्या लांबीसह / Including Konkan Railway route length NA – उपलब्ध नाही / Not Available

आधार:- अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई व केंद्रीय सांख्यिकी कार्यालय, भारत सरकार

Source:- Directorate of Economics & Statistics, Govt. of Maharashtra, Mumbai & Central Statistics Office, Govt. of India

1 हवामान/CLIMATE

तक्ता /TABLE 1.1

1. हवामान / CLIMATE

तक्ता / TABLE 1.1

निवडक केंद्रातील पावसाचे दिवस आणि वार्षिक पाऊस /

RAINY DAYS AND ANNUAL RAINFALL AT SELECTED CENTRE

(पाऊस मिलीमीटरमध्ये / Rainfall in mm)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा (2)	पाऊस / Rainfall				सर्वसाधारण पर्जन्यमान Normal Rainfall (7)	District (2)
		पावसाचे दिवस Rainy Days		प्रत्यक्ष पर्जन्यमान Actual Rainfall			
		(3)	(4)	(5)	(6)		
(1)	(2)	2017	2018	2017	2018	(7)	(2)
1	मुंबई शहर	NA	NA	NA	NA	NA	Mumbai
2	मुंबई उपनगर	NA	NA	NA	NA	NA	Mumbai Suburban
3	ठाणे	110	94	3,388.3	2,425.5	2,558.6	Thane
4	पालघर	103	101	3,038.7	2,796.0	2,575.2	Palghar
5	रायगड	116	116	3,454.0	3,460.1	3,201.2	Raigad
6	रत्नागिरी	126	118	3,587.8	3,049.4	3,591.4	Ratnagiri
7	सिंधुदुर्ग	126	74	3,160.8	2,330.3	3,596.1	Sindhudurg
8	नाशिक	78	60	1,006.3	657.3	1,134.5	Nashik
9	धुळे	59	34	578.6	404.6	612.4	Dhule
10	नंदुरबार	67	48	795.5	516.3	907.7	Nandurbar
11	जळगाव	55	40	525.5	432.6	755.6	Jalgaon
12	अहमदनगर	56	31	723.5	343.1	572.0	Ahmednagar
13	पुणे	89	75	1,097.3	775.2	914.5	Pune
14	सातारा	85	27	1,002.2	263.0	1,033.4	Satara
15	सांगली	64	86	600.1	959.0	623.9	Sangli
16	सोलापूर	55	59	542.8	485.6	641.8	Solapur
17	कोल्हापूर	98	106	1,250.9	1,421.5	2,057.1	Kolhapur

तक्ता / TABLE 1.1- contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(2)
18	औरंगाबाद	50	25	576.3	358.9	734.1	Aurangabad
19	जालना	52	29	679.7	430.4	750.4	Jalna
20	परभणी	45	31	550.9	344.1	830.3	Parbhani
21	हिंगोली	51	48	640.0	546.9	956.3	Hingoli
22	बीड	58	42	706.1	505.1	743.4	Beed
23	नांदेड	56	52	641.8	799.5	1,017.5	Nanded
24	उस्मानाबाद	56	36	880.5	509.0	807.2	Osmanabad
25	लातूर	52	49	780.2	710.6	871.8	Latur
26	बुलढाणा	61	38	618.1	474.5	785.9	Buldhana
27	अकोला	57	45	555.5	667.9	808.9	Akola
28	वाशिम	52	54	591.5	783.1	924.3	Washim
29	अमरावती	60	53	583.6	673.5	942.3	Amravati
30	यवतमाळ	57	53	489.8	740.0	1,051.6	Yavatmal
31	वर्धा	59	49	687.8	769.2	1,056.9	Wardha
32	नागपूर	51	55	821.5	902.6	1,139.4	Nagpur
33	भंडारा	62	51	850.5	1,029.6	1,439.8	Bhandara
34	गोंदिया	61	76	776.7	1,241.4	1,517.4	Gondiya
35	चंद्रपूर	63	58	660.6	974.6	1,276.8	Chandrapur
36	गडचिरोली	86	79	1,088.8	1,390.7	1,502.3	Gadchiroli
	एकूण	104	89	1,030.6	939.4	1,278.3	Total

NA – उपलब्ध नाही / Not Available

आधार - कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र शासन

Source - Commissionerate of Agriculture, Government of Maharashtra

2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या / AREA AND POPULATION

तक्ता / TABLE 2.1

जनगणना २०११ नुसार पुरुष, स्त्रिया व कुटुंबे यांची जिल्हावार संख्या /

DISTRICTWISE NUMBER OF MALES, FEMALES AND HOUSEHOLDS AS PER POPULATION CENSUS 2011

('००० / '000)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा (2)	कुटुंबे Households (3)	पुरुष Males (4)	स्त्रिया Females (5)	एकूण Total (6)	स्त्री-पुरुष प्रमाण * Sex ratio * (7)	District (2)
1	मुंबई शहर	674	1,685	1,401	3,086	832	Mumbai City
2	मुंबई उपनगर	2,106	5,031	4,326	9,357	860	Mumbai Suburban
3	ठाणे	2,529	5,865	5,195	11,060	886	Thane
4	रायगड	612	1,344	1,290	2,634	959	Raigad
5	रत्नागिरी	397	761	854	1,615	1,122	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	210	417	432	849	1,036	Sindhudurg
	कोकण विभाग	6,528	15,103	13,498	28,601	894	Konkan Division
7	नाशिक	1,223	3,157	2,950	6,107	934	Nashik
8	धुळे	409	1,054	997	2,051	946	Dhule
9	नंदुरबार	324	833	815	1,648	978	Nandurbar
10	जळगाव	904	2,197	2,033	4,230	925	Jalgaon
11	अहमदनगर	930	2,343	2,200	4,543	939	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	3,790	9,584	8,995	18,579	938	Nashik Division
12	पुणे	2,152	4,924	4,505	9,429	915	Pune
13	सातारा	654	1,511	1,493	3,004	988	Satara
14	सांगली	598	1,436	1,386	2,822	966	Sangli
15	सोलापूर	873	2,228	2,090	4,318	938	Solapur
16	कोल्हापूर	840	1,981	1,895	3,876	957	Kolhapur
	पुणे विभाग	5,117	12,080	11,369	23,449	941	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	15,435	36,767	33,862	70,629	921	Rest of Maharashtra

तक्ता / TABLE 2.1- contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
17	औरंगाबाद	752	1,924	1,777	3,701	923	Aurangabad
18	जालना	392	1,011	948	1,959	937	Jalna
19	परभणी	361	943	893	1,836	947	Parbhani
20	हिंगोली	229	606	571	1,177	942	Hingoli
21	बीड	536	1,349	1,236	2,585	916	Beed
22	नांदेड	665	1,730	1,631	3,361	943	Nanded
23	उस्मानाबाद	351	862	796	1,658	924	Osmanabad
24	लातूर	482	1,273	1,181	2,454	928	Latur
	औरंगाबाद / मराठवाडा विभाग	3,768	9,698	9,033	18,731	931	Aurangabad / Marathwada Division
25	बुलढाणा	562	1,338	1,249	2,587	934	Buldhana
26	अकोला	396	932	882	1,814	946	Akola
27	वाशिम	259	620	577	1,197	930	Washim
28	अमरावती	647	1,481	1,408	2,889	951	Amravati
29	यवतमाळ	647	1,420	1,352	2,772	952	Yavatmal
	अमरावती विभाग	2,511	5,791	5,468	11,259	944	Amravati Division
30	वर्धा	310	668	632	1,300	946	Wardha
31	नागपूर	1,042	2,385	2,269	4,654	951	Nagpur
32	भंडारा	278	606	595	1,201	982	Bhandara
33	गोंदिया	292	662	661	1,323	999	Gondiya
34	चंद्रपूर	537	1,124	1,080	2,204	961	Chandrapur
35	गडचिरोली	250	541	532	1,073	982	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	2,709	5,986	5,769	11,755	964	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	5,220	11,777	11,237	23,014	954	Vidarbha Division
	महाराष्ट्र राज्य	24,423	58,242	54,132	1,12,374	929	Maharashtra State
	भारत +	2,49,502	6,23,270	5,87,585	12,10,855	943	India +

टीप - (१) आकडे संक्षिप्तात दिल्याने बेरजा जुळतीलच असे नाही

(२) * दर १,००० पुरुषांमागे स्त्रियांची संख्या

(३) पहिली जनगणना १८७२ मध्ये घेण्यात आली

(४) + कृपया पृष्ठ क्र. ३ वरील टीप पहावी

आधार - भारताचे महानिबंधक यांचे कार्यालय

Note - (i) Details may not add up to the totals due to rounding

(ii) *Females per 1,000 males

(iii) First census was conducted in 1872

(iv) + Please see the Note on page No.3

Source – Office of the Registrar General of India

2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या / AREA AND POPULATION

तक्ता / TABLE 2.2

जनगणना २०११ नुसार जिल्हावार ग्रामीण व नागरी लोकसंख्या / DISTRICTWISE RURAL AND URBAN POPULATION AS PER POPULATION CENSUS 2011

('००० / '000)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	लोकसंख्या Population			नागरी लोकसंख्येचे एकूण लोकसंख्येशी शेकडा प्रमाण Percentage of Urban Population to Total Population	दशवार्षिक वृद्धिदर वाढीचे प्रमाण (टक्के) Decennial growth rate 2011-2001(Per cent)			District
		ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total		ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(2)
1	मुंबई शहर	...	3,085	3,085	100.00	...	-7.57	-7.57	Mumbai City
2	मुंबई उपनगर	...	9,357	9,357	100.00	...	8.29	8.29	Mumbai Suburban
3	ठाणे	2,545	8,515	11,060	76.99	14.18	44.26	36.01	Thane
4	रायगड	1,664	970	2,634	36.83	-0.54	81.40	19.31	Raigad
5	रत्नागिरी	1,351	264	1,615	16.33	-10.18	37.21	-4.82	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	743	107	850	12.59	-5.58	29.99	-2.21	Sindhudurg
	कोकण विभाग	6,303	22,298	28,601	77.96	1.77	19.30	14.94	Konkan Division
7	नाशिक	3,510	2,597	6,107	42.53	14.84	34.05	22.30	Nashik
8	धुळे	1,480	571	2,051	27.84	17.25	28.07	20.08	Dhule
9	नंदुरबार	1,373	275	1,648	16.71	23.79	35.92	25.66	Nandurbar
10	जळगाव	2,887	1,343	4,230	31.74	9.78	27.54	14.86	Jalgaon
11	अहमदनगर	3,631	913	4,544	20.09	12.16	13.55	12.44	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	12,881	5,699	18,580	30.67	14.04	28.29	18.06	Nashik Division
12	पुणे	3,678	5,751	9,429	60.99	21.32	36.91	30.37	Pune
13	सातारा	2,433	570	3,003	18.99	0.93	43.27	6.93	Satara
14	सांगली	2,103	719	2,822	25.49	7.82	13.60	9.24	Sangli
15	सोलापूर	2,919	1,399	4,318	32.40	11.22	14.19	12.16	Solapur
16	कोल्हापूर	2,646	1,230	3,876	31.73	7.00	17.10	10.01	Kolhapur
	पुणे विभाग	13,779	9,669	23,448	41.24	10.32	28.80	17.26	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	32,963	37,666	70,629	53.33	9.96	22.93	16.52	Rest of Maharashtra

तक्ता / TABLE 2.2- contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(2)
17	औरंगाबाद	2,081	1,620	3,701	43.77	14.99	49.03	27.76	Aurangabad
18	जालना	1,582	377	1,959	19.27	21.19	22.60	21.46	Jalna
19	परभणी	1,266	570	1,836	31.03	21.46	17.44	20.19	Parbhani
20	हिंगोली	999	179	1,178	15.18	19.86	16.04	19.27	Hingoli
21	बीड	2,071	514	2,585	19.90	16.72	32.87	19.61	Beed
22	नांदेड	2,447	914	3,361	27.19	11.90	32.63	16.86	Nanded
23	उस्मानाबाद	1,377	281	1,658	16.96	9.83	20.49	11.50	Osmanabad
24	लातूर	1,829	625	2,454	25.47	15.04	27.48	17.97	Latur
	औरंगाबाद / मराठवाडा विभाग	13,652	5,080	18,732	27.12	15.74	32.51	19.85	Aurangabad / Marathwada Division
25	बुलढाणा	2,037	549	2,586	21.22	15.82	15.94	15.85	Buldhana
26	अकोला	1,094	720	1,814	39.68	9.12	14.70	11.27	Akola
27	वाशिम	986	211	1,197	17.66	17.10	18.48	17.34	Washim
28	अमरावती	1,851	1,037	2,888	35.91	8.41	15.31	10.79	Amravati
29	यवतमाळ	2,174	598	2,772	21.58	8.65	30.83	12.78	Yavatmal
	अमरावती विभाग	8,142	3,115	11,257	27.67	11.36	18.18	13.17	Amravati Division
30	वर्धा	877	423	1,300	32.54	-3.75	30.23	5.18	Wardha
31	नागपूर	1,475	3,179	4,654	68.31	1.44	21.62	14.40	Nagpur
32	भंडारा	967	234	1,201	19.48	0.63	33.06	5.65	Bhandara
33	गोंदिया	1,097	226	1,323	17.08	3.72	57.52	10.14	Gondiya
34	चंद्रपूर	1,429	775	2,204	35.18	1.63	16.59	6.43	Chandrapur
35	गडचिरोली	955	118	1,073	11.00	5.74	75.49	10.58	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	6,800	4,955	11,755	42.16	1.60	24.18	10.03	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	14,942	8,070	23,012	35.07	6.69	21.80	11.54	Vidarbha Division
	महाराष्ट्र राज्य	61,557	50,816	1,12,373	45.22	10.36	23.64	15.99	Maharashtra State
	भारत +	8,33,749	3,77,106	12,10,855	31.14	12.29	31.80	17.72	India +

टीप — (१) आकडे संक्षिप्तत दिल्याने बेरजा जुळतीलच असे नाही
(२) + कृपया पृष्ठ क्र. ३ वरील टीप पहावी
आधार - भारताचे महानिबंधक यांचे कार्यालय

Note-(i) Details may not add up to the totals due to rounding
(ii) + Please see the note on page no.3
Source – Office of the Registrar General of India

2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या / AREA AND POPULATION

तक्ता / TABLE 2.3

जनगणना २०११ नुसार जिल्हावार क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्येची घनता /

DISTRICTWISE AREA AND POPULATION DENSITY AS PER POPULATION CENSUS 2011

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	क्षेत्रफळ (चौ.किमी.) Area in (sq.km.)	घनता (प्रत्येक चौ.किमी.मागे लोकसंख्या) Density (No. of persons per sq.km.)	District
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	मुंबई शहर	157	19,652	Mumbai City
2	मुंबई उपनगर	446	20,980	Mumbai Suburban
3	ठाणे	9,558	1,157	Thane
4	रायगड	7,152	368	Raigad
5	रत्नागिरी	8,208	197	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	5,207	163	Sindhudurg
	कोकण विभाग	30,728	931	Konkan Division
7	नाशिक	15,530	393	Nashik
8	धुळे	7,195	285	Dhule
9	नंदुरबार	5,955	277	Nandurbar
10	जळगाव	11,765	360	Jalgaon
11	अहमदनगर	17,048	266	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	57,493	323	Nashik Division
12	पुणे	15,643	603	Pune
13	सातारा	10,480	287	Satara
14	सांगली	8,572	329	Sangli
15	सोलापूर	14,895	290	Solapur
16	कोल्हापूर	7,685	504	Kolhapur
	पुणे विभाग	57,275	409	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	1,45,496	485	Rest of Maharashtra

तक्ता /TABLE 2.3—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
17	औरंगाबाद	10,130	365	Aurangabad
18	जालना	7,694	255	Jalna
19	परभणी	6,214	295	Parbhani
20	हिंगोली	4,827	244	Hingoli
21	बीड	10,693	242	Beed
22	नांदेड	10,528	319	Nanded
23	उस्मानाबाद	7,569	219	Osmanabad
24	लातूर	7,157	343	Latur
	औरंगाबाद /	64,812	289	Aurangabad /
	मराठवाडा विभाग			Marathwada Division
25	बुलढाणा	9,661	268	Buldhana
26	अकोला	5,676	320	Akola
27	वाशिम	4,898	244	Washim
28	अमरावती	12,210	237	Amravati
29	यवतमाळ	13,582	204	Yavatmal
	अमरावती विभाग	46,027	245	Amravati Division
30	वर्धा	6,309	206	Wardha
31	नागपूर	9,892	470	Nagpur
32	भंडारा	4,087	294	Bhandara
33	गोंदिया	5,234	253	Gondiya
34	चंद्रपूर	11,443	193	Chandrapur
35	गडचिरोली	14,412	74	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	51,377	229	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	97,404	236	Vidarbha Division
	महाराष्ट्र राज्य	3,07,713	365	Maharashtra State
	भारत⁺	32,87,469	382	India⁺

टीप - + कृपया पृष्ठ क्र.३ वरील टीप पहावी.

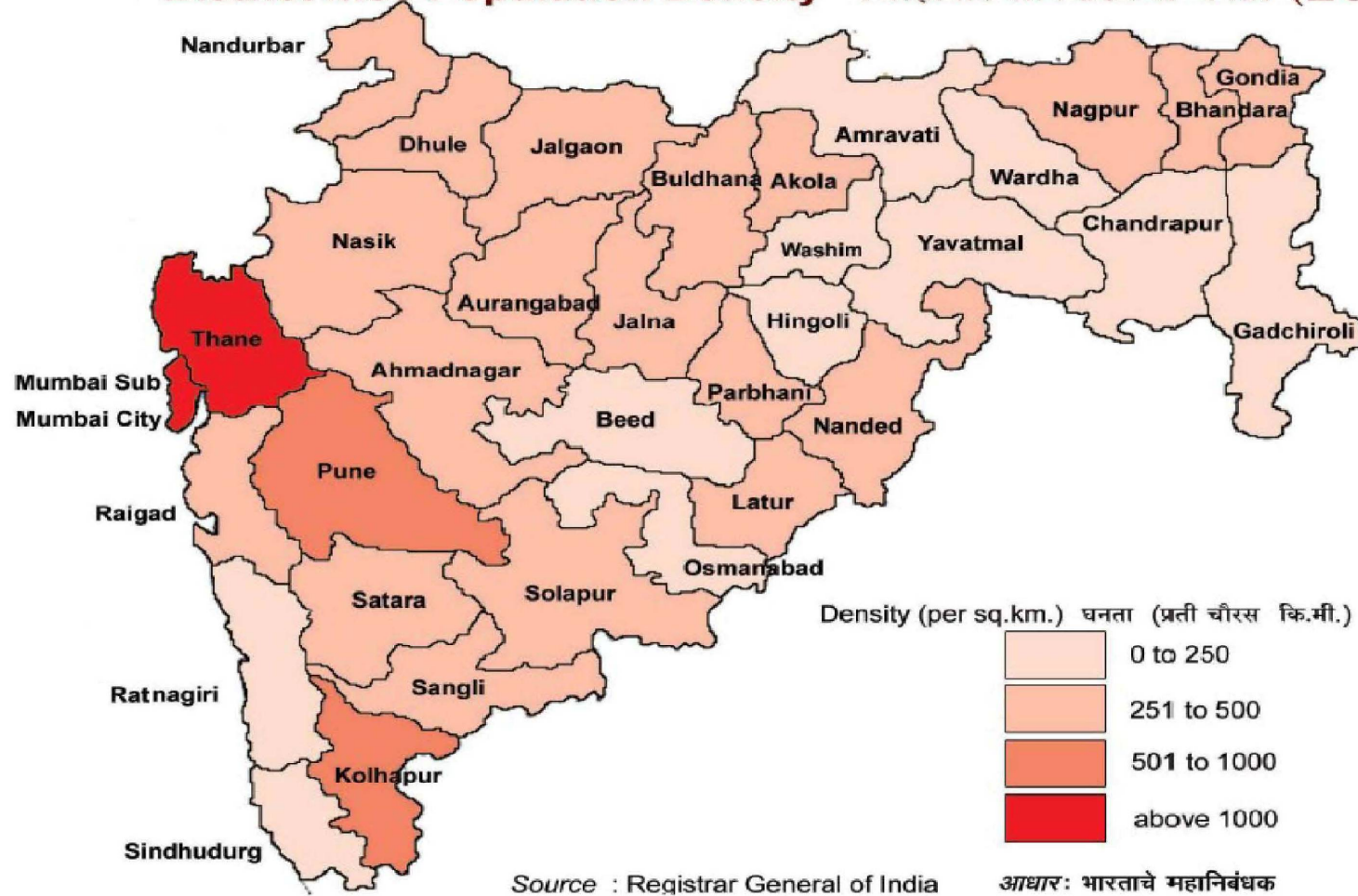
आधार - भारतीय जनगणना, २०११

Note - + Please see the Note on page No.3

Source- Census of India, 2011

Map- 2.1

District wise Population Density जिल्हावार लोकसंख्येची घनता (2011)

2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या / AREA AND POPULATION

तक्ता / TABLE 2.4

जनगणना २०११ नुसार जिल्हावार साक्षरतेचे प्रमाण (टक्के) /

DISTRICTWISE LITERACY RATE (PER CENT) AS PER POPULATION CENSUS 2011

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा District	पुरुष Males	स्त्रिया Females	एकूण Total	जिल्हा District
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1	मुंबई शहर	91.48	86.45	89.21	Mumbai City
2	मुंबई उपनगर	92.92	86.97	89.91	Mumbai Suburban
3	ठाणे	88.72	79.77	84.53	Thane
4	रायगड	89.13	76.92	83.14	Raigad
5	रत्नागिरी	90.93	74.53	82.18	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	91.58	79.81	85.56	Sindhudurg
	कोकण विभाग	90.68	82.00	86.59	Konkan Division
7	नाशिक	88.17	76.08	82.31	Nashik
8	धुळे	79.50	65.77	72.80	Dhule
9	नंदुरबार	72.17	56.47	64.38	Nandurbar
10	जळगाव	85.36	70.56	78.20	Jalgaon
11	अहमदनगर	86.82	70.89	79.05	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	84.87	70.66	77.96	Nashik Division
12	पुणे	90.84	81.05	86.15	Pune
13	सातारा	89.42	76.31	82.87	Satara
14	सांगली	88.22	74.59	81.48	Sangli
15	सोलापूर	85.03	68.55	77.02	Solapur
16	कोल्हापूर	88.57	74.22	81.51	Kolhapur
	पुणे विभाग	88.91	76.20	82.72	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	88.61	77.08	83.07	Rest of Maharashtra

तक्ता /TABLE 2.4—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
17	औरंगाबाद	87.37	70.08	79.02	Aurangabad
18	जालना	81.53	60.95	71.52	Jalna
19	परभणी	82.64	63.63	73.34	Parbhani
20	हिंगोली	86.94	68.95	78.17	Hingoli
21	बीड	85.55	67.82	76.99	Beed
22	नांदेड	84.27	66.15	75.45	Nanded
23	उस्मानाबाद	85.84	70.51	78.44	Osmanabad
24	लातूर	84.39	69.63	77.26	Latur
	औरंगाबाद /	84.94	67.39	76.43	Aurangabad /
	मराठवाडा विभाग				Marathwada Division
25	बुलढाणा	90.54	75.84	83.40	Buldhana
26	अकोला	92.34	83.54	88.05	Akola
27	वाशिम	90.55	75.48	83.25	Washim
28	अमरावती	91.46	83.1	87.38	Amravati
29	यवतमाळ	89.41	75.93	82.82	Yavatmal
	अमरावती विभाग	90.79	78.96	85.03	Amravati Division
30	वर्धा	91.92	81.81	86.99	Wardha
31	नागपूर	92.09	84.51	88.39	Nagpur
32	भंडारा	90.35	77.08	83.76	Bhandara
33	गोंदिया	92.04	77.89	84.95	Gondiya
34	चंद्रपूर	86.79	72.97	80.01	Chandrapur
35	गडचिरोली	82.31	66.27	74.36	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	90.01	78.85	84.53	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	90.39	78.90	84.77	Vidarbha Division
	महाराष्ट्र राज्य २०११	88.38	75.87	82.34	Maharashtra State-2011
	महाराष्ट्र राज्य २००१	85.97	67.03	76.88	Maharashtra State-2001
	भारत + २०११	80.88	64.63	72.98	India + 2011

टीप - + कृपया पृष्ठ क्र.३ वरील टीप पहावी.

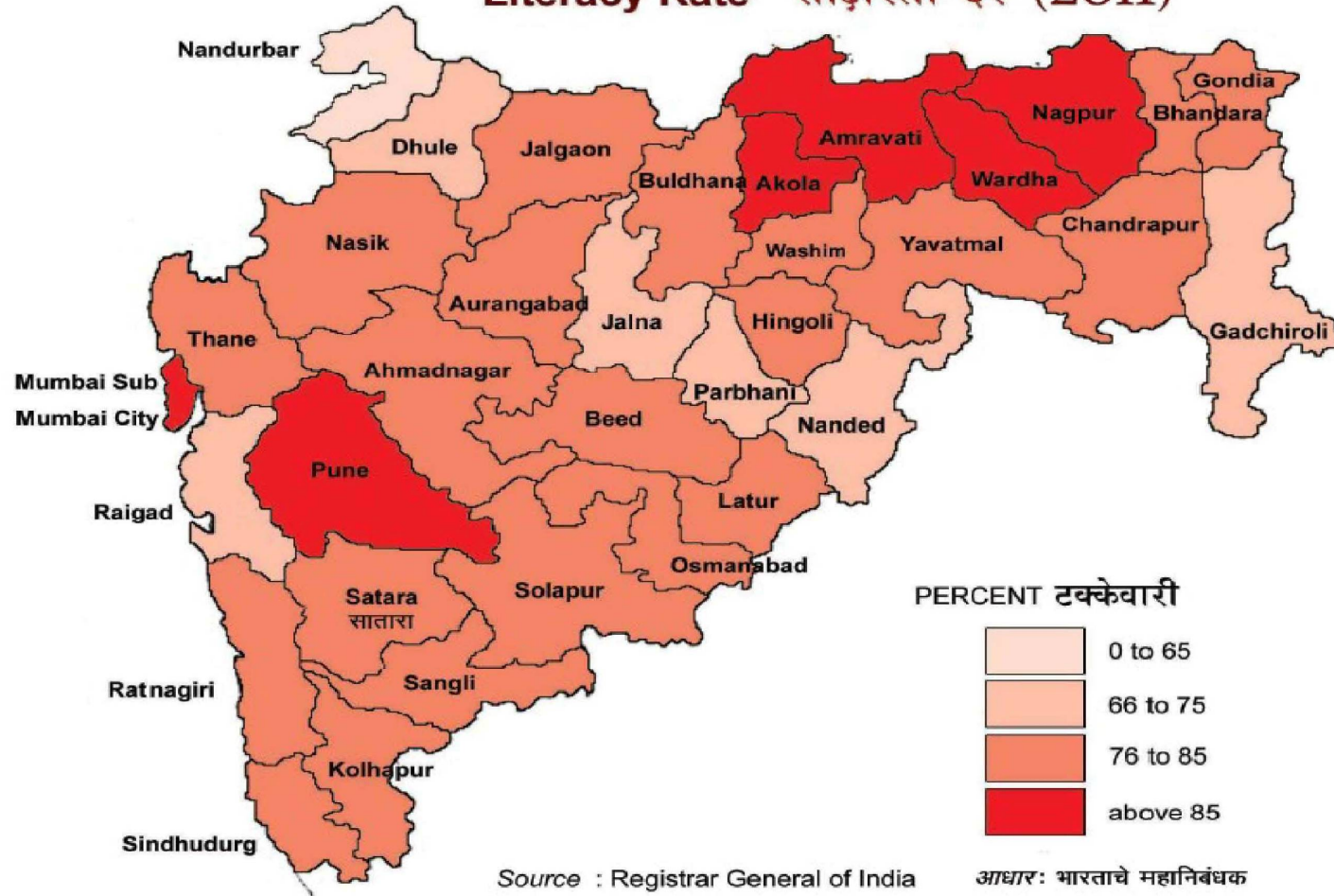
आधार- भारतीय जनगणना, २०११

Note - + Please see the Note on page No.3

Source- Census of India, 2011

Map- 2.2

Literacy Rate साक्षरता दर (2011)

2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या / AREA AND POPULATION

तक्ता / TABLE 2.5

१९०१ पासून लोकसंख्येत दशवार्षिक वृद्धिदर / DECADAL GROWTH RATE OF POPULATION SINCE 1901

दशक	लोकसंख्येतील दशवार्षिक वृद्धिदर (टक्के) Population growth rate (per cent)
(1)	(2)
1901-11	10.74
1911-21	(-) 02.91
1921-31	14.91
1931-41	11.99
1941-51	19.27
1951-61	23.60
1961-71	27.45
1971-81	24.54
1981-91	25.73
1991-01	22.73
2001-11	15.99

आधार — (१) भारतीय जनगणना, २०११

(२) भारताचे महानिबंधक यांचे कार्यालय

Source – (1) Census of India, 2011

(2) Office of the Registrar General of India

2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या / AREA AND POPULATION

तक्ता / TABLE 2.6

जनगणना २०११ नुसार गटानुसार नागरी लोकसंख्या /

URBAN POPULATION BY POPULATION SIZE AS PER POPULATION CENSUS 2011

अनुक्रमांक Serial No.	लोकसंख्या गट Population range	एकूण शहरे Number of towns	लोकसंख्या Population	एकूण नागरी लोकसंख्येशी शेकडा प्रमाण Percentage to total Urban Population
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
1	Below 5,000 पेक्षा कमी	26	1,03,461	0.20
2	5,000—9,999	109	7,86,358	1.55
3	10,000—19,999	134	19,04,249	3.75
4	20,000—49,999	167	53,07,632	10.44
5	50,000—99,999	54	37,47,639	7.38
6	1,00,000 आणि त्यापेक्षा अधिक and above	44	3,89,68,920	76.68
एकूण / Total ...		534	5,08,18,259	100.00

आधार — (१) भारतीय जनगणना, २०११

(२) भारताचे महानिबंधक यांचे कार्यालय

Source — (1) Census of India, 2011

(2) Office of the Registrar General of India

2 क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या / AREA AND POPULATION

तक्ता / TABLE 2.7

2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या / AREA AND POPULATION

तक्ता / TABLE 2.7

जनगणना २०११ नुसार राज्यातील गावांचे लोकसंख्येनुसार वर्गीकरण / CLASSIFICATION OF VILLAGES IN THE STATE BY POPULATION
AS PER POPULATION CENSUS 2011

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	२०० पेक्षा कमी / Below 200		200 to 499		500 to 999		District
		गावांची संख्या Number of Villages	लोकसंख्या (‘00)	गावांची संख्या Number of Villages	लोकसंख्या (‘00)	गावांची संख्या Number of Villages	लोकसंख्या (‘00)	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
1	मुंबई शहर	Mumbai City
2	मुंबई उपनगर	Mumbai Suburban
3	ठाणे	48	54	236	878	543	4,082	Thane
4	रायगड	177	228	564	1,958	598	4,258	Raigad
5	रत्नागिरी	108	136	422	1,483	540	3,863	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	37	48	180	660	243	1,808	Sindhudurg
	कोकण विभाग	370	466	1,402	4,979	1,924	14,011	Konkan Division
7	नाशिक	17	24	150	590	492	3,689	Nashik
8	धुळे	5	7	33	122	128	964	Dhule
9	नंदुरबार	32	42	102	365	249	1,917	Nandurbar
10	जळगाव	23	30	140	528	373	2,793	Jalgaon
11	अहमदनगर	6	8	73	288	321	2,469	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	83	111	498	1,893	1,563	11,832	Nashik Division
12	पुणे	106	120	280	986	435	3,261	Pune
13	सातारा	108	131	359	1,272	466	3,395	Satara
14	सांगली	1	2	40	162	112	837	Sangli
15	सोलापूर	9	11	38	139	173	1,313	Solapur
16	कोल्हापूर	16	18	124	468	294	2,190	Kolhapur
	पुणे विभाग	240	282	841	3,027	1,480	10,996	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	693	859	2,741	9,899	4,967	36,839	Rest of Maharashtra

तक्ता / TABLE 2.7- contd...

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
17	औरंगाबाद	59	69	171	627	359	2,705	Aurangabad
18	जालना	16	21	57	208	244	1,823	Jalna
19	परभणी	12	14	101	386	244	1,831	Parbhani
20	हिंगोली	25	23	69	242	185	1,391	Hingoli
21	बीड	15	18	148	544	409	3,031	Beed
22	नांदेड	32	35	157	586	415	3,149	Nanded
23	उस्मानाबाद	6	6	61	233	173	1,296	Osmanabad
24	लातूर	11	16	66	242	204	1,543	Latur
	औरंगाबाद / मराठवाडा विभाग	176	202	830	3,068	2,233	16,769	Aurangabad / Marathwada Division
25	बुलढाणा	80	69	158	545	334	2,491	Buldhana
26	अकोला	96	89	169	604	265	1,930	Akola
27	वाशिम	40	43	73	269	194	1,469	Washim
28	अमरावती	222	195	359	1,272	462	3,325	Amravati
29	यवतमाळ	139	131	334	1,186	599	4,349	Yavatmal
	अमरावती विभाग	577	527	1,093	3,876	1,854	13,564	Amravati Division
30	वर्धा	183	133	221	782	308	2,196	Wardha
31	नागपूर	246	199	449	1,574	512	3,647	Nagpur
32	भंडारा	64	63	118	415	227	1,701	Bhandara
33	गोंदिया	52	56	121	430	272	2,016	Gondiya
34	चंद्रपूर	143	156	383	1,350	457	3,316	Chandrapur
35	गडचिरोली	448	493	466	1,540	314	2,185	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	1,136	1,100	1,758	6,091	2,090	15,061	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	1,713	1,627	2,851	9,966	3,944	28,625	Vidarbha Division
	महाराष्ट्र राज्य	2,582	2,688	6,422	22,934	11,144	82,233	Maharashtra State

तक्ता / TABLE 2.7—contd.

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	1000 to 1999		2000 to 4999		5000 to 9999		District
		गावांची संख्या Number of Villages	लोकसंख्या (‘00)	गावांची संख्या Number of Villages	लोकसंख्या (‘00)	गावांची संख्या Number of Villages	लोकसंख्या (‘00)	
(1)	(2)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(2)
1	मुंबई शहर	Mumbai City
2	मुंबई उपनगर	Mumbai Suburban
3	ठाणे	556	7,894	275	7,863	31	2,009	Thane
4	रायगड	366	5,039	139	4,095	16	1,062	Raigad
5	रत्नागिरी	344	4,686	113	3,114	4	231	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	211	2,886	66	1,763	2	116	Sindhudurg
	कोकण विभाग	1,477	20,505	593	16,836	53	3,418	Konkan Division
7	नाशिक	697	9,970	481	13,838	65	4,250	Nashik
8	धुळे	243	3,470	222	6,644	34	2,269	Dhule
9	नंदुरबार	341	4,923	189	5,290	15	980	Nandurbar
10	जळगाव	530	7,618	326	9,694	79	5,489	Jalgaon
11	अहमदनगर	557	7,954	498	15,198	103	6,925	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	2,368	33,935	1,716	50,664	296	19,912	Nashik Division
12	पुणे	493	7,067	407	12,348	96	6,402	Pune
13	सातारा	429	6,127	298	8,934	51	3,370	Satara
14	सांगली	238	3,472	223	6,847	86	5,757	Sangli
15	सोलापूर	384	5,660	434	13,267	87	5,809	Solapur
16	कोल्हापूर	363	5,235	288	8,790	83	5,568	Kolhapur
	पुणे विभाग	1,907	27,562	1,650	50,185	403	26,906	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	5,752	82,002	3,959	1,17,684	752	50,237	Rest of Maharashtra

तक्ता / TABLE 2.7—contd.

(1)	(2)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(2)
17	औरंगाबाद	423	6,063	252	7,415	41	2,706	Aurangabad
18	जालना	411	5,795	201	5,560	23	1,556	Jalna
19	परभणी	271	3,858	181	5,007	18	1,180	Parbhani
20	हिंगोली	257	3,640	124	3,374	11	788	Hingoli
21	बीड	475	6,688	276	7,841	27	1,724	Beed
22	नांदेड	570	8,100	325	9,173	35	2,295	Nanded
23	उस्मानाबाद	279	4,025	165	4,862	37	2,470	Osmanabad
24	लातूर	335	4,855	266	7,649	35	2,369	Latur
	औरंगाबाद / मराठवाडा विभाग	3,021	43,024	1,790	50,880	227	15,088	Aurangabad / Marathwada Divison
25	बुलढाणा	442	6,295	236	6,793	36	2,434	Buldhana
26	अकोला	209	2,894	96	2,915	24	1,571	Akola
27	वाशिम	265	3,700	115	3,375	8	501	Washim
28	अमरावती	398	5,480	155	4,422	26	1,859	Amravati
29	यवतमाळ	534	7,492	217	5,979	25	1,722	Yavatmal
	अमरावती विभाग	1,848	25,863	819	23,484	119	8,086	Amravati Division
30	वर्धा	182	2,459	62	1,817	13	852	Wardha
31	नागपूर	279	3,866	97	2,868	29	2,017	Nagpur
32	भंडारा	231	3,208	120	3,446	9	603	Bhandara
33	गोंदिया	282	3,893	146	3,807	10	674	Gondiya
34	चंद्रपूर	340	4,645	125	3,553	11	755	Chandrapur
35	गडचिरोली	221	2,980	52	1,559	5	323	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	1,535	21,141	602	17,051	77	5,224	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	3,383	47,004	1,421	40,535	196	13,311	Vidarbha Division
	महाराष्ट्र राज्य	12,156	1,72,030	7,170	2,09,100	1,175	78,636	Maharashtra State

तक्ता / TABLE 2.7—contd.

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	10,000 आणि त्यापेक्षा अधिक / and above		एकूण / Total		ओसाड गावांची संख्या Number of un-inhabited Villages	District
		गावांची संख्या Number of Villages	लोकसंख्या Population ('00)	गावांची संख्या Number of Villages	लोकसंख्या Population ('00)		
(1)	(2)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(2)
1	मुंबई शहर	Mumbai City
2	मुंबई उपनगर	Mumbai Suburban
3	ठाणे	15	2,675	1,704	25,455	17	Thane
4	रायगड	0	0	1,860	16,640	49	Raigad
5	रत्नागिरी	0	0	1,531	13,513	6	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	1	145	740	7,426	8	Sindhudurg
	कोकण विभाग	16	2,820	5,835	63,035	80	Konkan Division
7	नाशिक	17	2,736	1,919	35,098	3	Nashik
8	धुळे	9	1,324	674	14,798	4	Dhule
9	नंदुरबार	2	211	930	13,728	13	Nandurbar
10	जळगाव	16	2,721	1,487	28,872	26	Jalgaon
11	अहमदनगर	23	3,465	1,581	36,305	3	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	67	10,457	6,591	1,28,802	49	Nashik Division
12	पुणे	35	6,599	1,852	36,782	25	Pune
13	सातारा	8	1,105	1,719	24,334	26	Satara
14	सांगली	25	3,950	725	21,028	3	Sangli
15	सोलापूर	18	2,988	1,143	29,187	11	Solapur
16	कोल्हापूर	27	4,190	1,195	26,460	21	Kolhapur
	पुणे विभाग	113	18,832	6,634	1,37,790	86	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	196	32,109	19,060	3,29,627	217	Rest of Maharashtra

तक्ता / TABLE 2.7—contd.

(1)	(2)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(2)
17	औरंगाबाद	9	1,225	1,314	20,811	42	Aurangabad
18	जालना	6	853	958	15,816	9	Jalna
19	परभणी	3	387	830	12,663	13	Parbhani
20	हिंगोली	4	528	675	9,986	36	Hingoli
21	बीड	7	860	1,357	20,708	11	Beed
22	नांदेड	7	1,136	1,541	24,474	62	Nanded
23	उस्मानाबाद	7	874	728	13,765	5	Osmanabad
24	लातूर	11	1,618	928	18,292	20	Latur
	औरंगाबाद / मराठवाडा विभाग	54	7,482	8,331	1,36,515	198	Aurangabad / Marathwada Division
25	बुलढाणा	14	1,748	1,300	20,374	144	Buldhana
26	अकोला	5	938	864	10,942	122	Akola
27	वाशिम	3	500	698	9,857	91	Washim
28	अमरावती	15	1,958	1,637	18,512	360	Amravati
29	यवतमाळ	5	883	1,853	21,742	284	Yavatmal
	अमरावती विभाग	42	6,028	6,352	81,427	1,001	Amravati Division
30	वर्धा	4	536	973	8,775	403	Wardha
31	नागपूर	5	578	1,617	14,748	242	Nagpur
32	भंडारा	2	229	771	9,665	93	Bhandara
33	गोंदिया	0	0	883	10,966	59	Gondiya
34	चंद्रपूर	4	514	1,463	14,289	329	Chandrapur
35	गडचिरोली	3	468	1,509	9,549	166	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	18	2,324	7,216	67,992	1,292	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	60	8,352	13,568	1,49,419	2,293	Vidarbha Division
	महाराष्ट्र राज्य	310	47,944	40,959	6,15,561	2,706	Maharashtra State

आधार - भारतीय जनगणना, २०११

Source - Census of India, 2011

2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या / AREA AND POPULATION

तक्ता / TABLE 2.8

जनगणना २०११ नुसार एक लाख व त्यापेक्षा अधिक लोकसंख्या असलेली शहरे / शहर संकुले/
CITIES/URBAN AGGLOMERATIONS (UA's) WITH POPULATION OF 1,00,000 AND ABOVE AS
PER POPULATION CENSUS 2011

अनुक्रमांक Serial No.	शहर / शहर संकुलाचे नाव	लोकसंख्या (‘०००) Population (‘000)	Name of City / UA
(1)	(2)	(3)	(2)
1	बृहन्मुंबई शहर संकुल	18,395	Brihan Mumbai Urban Agglomeration
	(अ) बृहन्मुंबई (म.न.पा.)	12,442	(a) Brihan Mumbai (M. Corpn.)
	ठाणे जिल्ह्यात अंतर्भूत असलेले	5,951	Constituent in Thane District
	(अ) कल्याण डोंबिवली (म.न.पा.)	1,247	(a) KalyanDombivli (M. Corpn.)
	(आ) ठाणे (म.न.पा.)	1,841	(b) Thane (M. Corpn.)
	(इ) उल्हासनगर (म.न.पा.)	506	(c) Ulhasnagar (M. Corpn.)
	(ई) नवी मुंबई (म.न.पा.)	1,121	(d) Navi Mumbai (M. Corpn.)
	(उ) मीरा भाईंदर (न.प.)	809	(e) Mira Bhayandar (M.)
	(ऊ) अंबरनाथ (न.प.)	253	(f) Ambarnath (M.)
	(ए) बदलापूर (न.प.)	174	(g) Badlapur (M.)
2	पुणे शहर संकुल	5,058	Pune Urban Agglomeration
	(अ) पुणे (म.न.पा.)	3,124	(a) Pune (M. Corpn.)
	(आ) पिंपरी-चिंचवड (म.न.पा.)	1,728	(b) Pimpri Chinchwad (M. Corpn.)
	(इ) पुणे (कटक मंडळ)	72	(c) Pune (Cantonment)
	(ई) खडकी (कटक मंडळ)	79	(d) Kirkee (Cantonment)
	(उ) देहू रोड (कटक मंडळ)	49	(e) Dehu Road (Cantonment)
	(ऊ) देहू (गणना शहर)	6	(f) Dehu (C.T.)
3	नागपूर शहर संकुल	2,498	Nagpur Urban Agglomeration
	(अ) नागपूर (म.न.पा.)	2,406	(a) Nagpur (M. Corpn.)
	(आ) वाडी (गणना शहर)	54	(b) Wadi (C.T.)
	(इ) दिगडोह (गणना शहर)	38	(c) Digdoh (C.T.)
4	नाशिक शहर संकुल	1,562	Nashik Urban Agglomeration
	(अ) नाशिक (म.न.पा.)	1,486	(a) Nashik (M. Corpn.)
	(आ) देवळाली (कटक मंडळ)	54	(b) Deolali (Cantonment)
	(इ) भगूर (न.प.)	12	(c) Bhagur (M)
	(ई) एकलहरे (गणना शहर)	9	(d) Eklahare (C.T.)
5	सोलापूर शहर संकुल	952	Solapur (M. Corpn.)

तक्ता /TABLE 2.8..contd.

(1)	(2)	(3)	(2)
6	औरंगाबाद शहर संकुल	1,193	Aurangabad Urban Agglomeration
	(अ) औरंगाबाद (म.न.पा.)	1,175	(a) Aurangabad (M. Corpn.)
	(आ) औरंगाबाद (कटक मंडळ)	18	(b) Aurangabad (Cantonment)
7	अमरावती (म.न.पा.)	647	Amravati (M. Corpn.)
8	कोल्हापूर शहर संकुल	562	Kolhapur Urban Agglomeration
	(अ) कोल्हापूर (म.न.पा.)	549	(a) Kolhapur (M. Corpn)
	(आ) गांधीनगर (गणना शहर)	13	(b) Gandhinagar (C.T.)
9	भिवंडी शहर संकुल	736	Bhiwandi Urban Agglomeration
	(अ) भिवंडी (न.प.)	710	(a) Bhiwandi (M.)
	(आ) खोणि (गणना शहर)	26	(b) Khoni (C.T.)
10	सांगली शहर संकुल	514	Sangli Urban Agglomeration
	(अ) सांगली, मिरज व कुपवाड (म.न.पा.)	503	(a) Sangli, Miraj & Kupwad (M. Corpn)
	(आ) माधवनगर (गणना शहर)	11	(b) Madhavnager (C.T)
11	मालेगाव शहर संकुल	577	Malegaon Urban Agglomeration
	(अ) मालेगाव (म.न.पा.) + (हदवाढ)	481	(a) Malegaon (M. Corpn)+(O.G.)
	(१) मालेगाव (म.न.पा.)	471	(1) Malegaon (M.)
	(२) दरेगाव (हदवाढ)	4	(2) Daregaon (O.G.)
	(३) भायगाव (हदवाढ)	6	(3) Bhaygaon (O.G.)
	(आ) सोयगाव (न.प.)	34	(b) Soygaon (M.)
	(इ) द्याने (न.प.)	49	(c) Dyane (M.)
	(ई) माल्हे (न.प.)	12	(d) Maldhe (M.)
12	अकोला (न.प.)	426	Akola (M.)
13	नांदेड-वाघाळा (म.न.पा.)	550	Nanded-Waghala (M. Corpn)
14	धुळे (न.प.)	376	Dhule (M.)
15	जळगाव (न.प.)	460	Jalgaon (M.)
16	इचलकरंजी शहर संकुल	325	Ichalkaranji Urban Agglomeration
	(अ) इचलकरंजी (न.प.)	287	(a) Ichalkaranji (M.)
	(आ) कबनूर (गणना शहर)	38	(b) Kabnur (C.T.)
17	चंद्रपूर (न.प.)	320	Chandrapur (M.)
18	अहमदनगर शहर संकुल	380	Ahmednagar Urban Agglomeration.
	(अ) अहमदनगर (न.प.)	351	(a) Ahmednagar (M.)
	(आ) अहमदनगर (कटक मंडळ)	29	(b) Ahmednagar (Cantonment)
19	लातूर (न.प.)	383	Latur (M.)
20	परभणी (न.प.)	307	Parbhani (M.)
21	जालना (न.प.)	286	Jalna (M.)
22	भुसावळ शहर संकुल	204	Bhusawal Urban Agglomeration

तक्ता / TABLE 2.8..contd.

(1)	(2)	(3)	(2)
	(अ) भुसावळ (न.प.)	187	(a) Bhusawal (M.)
	(आ) कंदारी (गणना शहर)	16	(b) Kandari (C.T.)
23	कामटी शहर संकुल	136	Kamtee Urban Agglomeration
	(अ) कामटी (न.प.)	87	(a) Kamtee (M.)
	(आ) कन्हार पिपरी (गणना शहर)	23	(b) Kanhan Pipri (C.T.)
	(इ) टेकडी (गणना शहर)	14	(c) Tekadi (C.T.)
	(ई) कामटी (कटक मंडळ)	12	(d) Kamtee (Contt.)
24	यवतमाळ शहर संकुल	138	Yavatmal Urban Agglomeration
	(अ) यवतमाळ (न.प.)	117	(a) Yavatmal (M.)
	(आ) उमरखेड (गणना शहर)	22	(b) Umarchhed (C.T.)
25	बीड (न.प.)	147	Beed (M.)
26	गोंदिया (न.प.)	133	Gondiya (M.)
27	वर्धा (न.प.)	106	Wardha (M.)
28	सातारा शहर संकुल	149	Satara Urban Agglomeration
	(अ) सातारा (न. प.)	120	(a) Satara (M.)
	(ब) कारंजे (कटक मंडळ)	29	(b) Karanje (Cantt.)
29	अचलपूर (न.प.)	112	Achalpur (M.)
30	बाशी (न.प.)	119	Barshi (M.)
31	पनवेल (न.प.)	180	Panvel (M.)
32	नंदुरबार (न.प.)	111	Nandurbar (M.)
33	हिंगणघाट (न.प.)	102	Hinganghat (M.)
34	नवी मुंबई पनवेल रायगड (गणना शहर)	195	Navi Mumbai Panvel Raigad (C.T.)
35	उदगीर (न.प.)	104	Udgir (M.)
36	उस्मानाबाद (न.प.)	112	Osmanabad (M.)
37	वसई विरार (म.न.पा.)	1222	Vasai Virar (M.Corpn)
	एकूण	39,776	Total

म.न.पा.= महानगरपालिका / M. Corpn.= Municipal Corporation

न.प.= नगरपरिषद / M.= Municipal Council. C.T.- गणना / Census Town.

आकडे संक्षिप्तात लिहिल्यामुळे बेरजा जुळतीलच असे नाही. / Details may not add to the totals due to rounding.

आधार- भारतीय जनगणना, २०११ / Source.- Census of India, 2011

2. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या / AREA AND POPULATION

तक्ता / TABLE 2.9

जनगणना २०११ नुसार कामगार व काम न करणाऱ्यांचे वर्गीकरण /

CLASSIFICATION OF WORKERS AND NON-WORKERS AS PER POPULATION CENSUS 2011

('००० / '000)

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	महाराष्ट्र Maharashtra	Item
(1)	(2)	(3)	(2)
1	शेतकरी	11,478	Cultivators
2	शेतमजूर	11,069	Agricultural labourers
3	घरगुती उद्योग	991	Household industry
4	इतर सेवा	20,225	Other Services
	एकूण मुख्य कामगार	43,763	Total -main workers
	सीमांतिक कामगार	5,665	Marginal workers
	एकूण — काम न करणारे	62,946	Total - non-workers
	एकूण - कामगार व काम न करणारे	1,12,374	Total - workers and non-workers

आधार - भारतीय जनगणना, २०११

Source - Census of India ,2011

2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या / AREA AND POPULATION

तक्ता / TABLE 2.10

जनगणना २०११ नुसार काम न करणा-या व्यक्तींचे कार्यप्रकारानुसार वर्गीकरण /
CLASSIFICATION OF PERSONS NOT AT WORK BY TYPE OF ACTIVITY AS PER POPULATION CENSUS 2011

('००० / '000)

कार्यप्रकार (1)	ग्रामीण / Rural			नागरी / Urban			एकूण / Total			Type of activity (1)
	पुरुष Males (2)	स्त्रिया Females (3)	एकूण Total (4)	पुरुष Males (5)	स्त्रिया Females (6)	एकूण Total (7)	पुरुष Males (8)	स्त्रिया Females (9)	एकूण Total (10)	
पूर्ण वेळ विद्यार्थी	8,424	6,947	15,371	6,996	6,046	13,042	15,419	12,993	28,412	Full time students
घरकाम करणारे	203	5,027	5,230	337	9,710	10,047	540	14,737	15,277	Household duties
अवलंबून असणारे व बालके	4,248	4,820	9,068	2,928	3,464	6,392	7,176	8,284	15,460	Dependents and infants
सेवानिवृत्त	193	64	257	815	248	1,063	1,008	312	1,320	Pensioners
भाड्यावर उपजिविका करणारे	8	9	17	18	20	38	27	29	56	Rentiers
भिकारी, भटके	5	4	9	8	5	13	13	10	23	Beggars, Vagrants
इतर	571	382	953	871	574	1,445	1,443	956	2,398	Others
एकूण	13,652	17,253	30,905	11,973	20,067	32,040	25,628	37,321	62,946	Total

आधार - भारतीय जनगणना, २०११

Source - Census of India, 2011

2 क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या / AREA AND POPULATION

तक्ता / TABLE 2.11

2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या / AREA AND POPULATION

तक्ता / TABLE 2.11

अनुसूचित जाती आणि जमाती यांची लोकसंख्या / POPULATION OF SCHEDULED CASTE AND SCHEDULED TRIBE

(संख्या / Number)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	अनुसूचित जाती Scheduled Castes	अनुसूचित जमाती Scheduled Tribes	एकूण टक्केवारी Percentage to total Population		साक्षर लोकसंख्येचे एकूण लोकसंख्येशी प्रमाण Literate population percentage to total Population		District
				अनु.जाती S.C.	अनु.जमाती S.T.	अनु.जाती S.C.	अनु.जमाती S.T.	
				(5)	(6)	(7)	(8)	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
1	मुंबई शहर	2,19,934	25,093	7.13	0.81	87.48	83.41	Mumbai City
2	मुंबई उपनगर	5,83,302	1,04,560	6.23	1.12	85.32	82.05	Mumbai Suburban
3	ठाणे	7,30,089	15,42,451	6.60	13.95	84.73	58.87	Thane
4	रायगड	1,34,952	3,05,125	5.12	11.58	86.31	57.59	Raigad
5	रत्नागिरी	66,948	20,374	4.15	1.26	82.53	65.12	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	55,586	6,976	6.54	0.82	80.72	81.92	Sindhudurg
	कोकण विभाग	17,90,811	20,04,579	6.26	7.01	85.17	60.43	Konkan Division
7	नाशिक	5,54,687	15,64,369	9.08	25.62	82.55	66.56	Nashik
8	धुळे	1,27,571	6,47,315	6.22	31.56	75.40	50.91	Dhule
9	नंदुरबार	47,985	11,41,933	2.91	69.28	76.91	55.03	Nandurbar
10	जळगाव	3,89,273	6,04,367	9.20	14.29	73.71	58.85	Jalgaon
11	अहमदनगर	5,73,698	3,78,230	12.63	8.33	76.52	62.24	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	16,93,214	43,36,214	9.11	23.34	77.77	59.74	Nashik Division
12	पुणे	11,80,703	3,48,876	12.52	3.70	81.59	73.11	Pune
13	सातारा	3,23,236	29,635	10.76	0.99	79.46	73.03	Satara
14	सांगली	3,53,093	18,333	12.51	0.65	78.00	76.16	Sangli
15	सोलापूर	6,49,745	77,592	15.05	1.80	72.48	70.54	Solapur
16	कोल्हापूर	5,04,461	30,206	13.01	0.78	77.79	79.99	Kolhapur
	पुणे विभाग	30,11,238	5,04,642	12.84	2.15	78.34	73.24	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	64,95,263	68,45,435	9.20	9.69	80.10	60.96	Rest of Maharashtra

तक्ता / TABLE 2.11 —contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
17	औरंगाबाद	5,39,368	1,43,366	14.57	3.87	76.06	62.84	Aurangabad
18	जालना	2,72,266	42,263	13.90	2.16	66.20	64.84	Jalna
19	परभणी	2,47,308	40,514	13.47	2.21	69.38	66.72	Parbhani
20	हिंगोली	1,82,565	1,11,954	15.51	9.51	75.46	72.22	Hingoli
21	बीड	3,51,254	32,722	13.59	1.27	73.02	68.90	Beed
22	नांदेड	6,40,483	2,81,695	19.05	8.38	73.19	70.56	Nanded
23	उस्मानाबाद	2,65,184	36,039	16.00	2.17	73.52	68.25	Osmanabad
24	लातूर	4,80,913	57,488	19.60	2.34	72.55	72.30	Latur
	औरंगाबाद / मराठवाडा विभाग	29,79,341	7,46,041	15.91	3.98	72.81	68.80	Aurangabad / Marathwada Division
25	बुलढाणा	4,70,895	1,24,837	18.21	4.83	78.56	68.59	Buldhana
26	अकोला	3,64,059	1,00,280	20.07	5.53	83.19	79.20	Akola
27	वाशिम	2,29,462	80,471	19.17	6.72	80.50	74.74	Washim
28	अमरावती	5,06,374	4,04,128	17.53	13.99	84.57	75.05	Amravati
29	यवतमाळ	3,28,518	5,14,057	11.85	18.54	82.80	76.13	Yavatmal
	अमरावती विभाग	18,99,308	12,23,773	16.87	10.87	82.05	75.20	Amravati Division
30	वर्धा	1,88,830	1,49,507	14.52	11.49	86.60	78.93	Wardha
31	नागपूर	8,67,713	4,37,571	18.65	9.40	88.49	82.24	Nagpur
32	भंडारा	2,00,372	88,886	16.69	7.41	85.60	79.25	Bhandara
33	गोंदिया	1,75,961	2,14,253	13.31	16.20	87.15	79.04	Gondiya
34	चंद्रपूर	3,48,365	3,89,441	15.80	17.67	82.25	73.77	Chandrapur
35	गडचिरोली	1,20,745	4,15,306	11.25	33.71	78.81	68.03	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	19,01,986	16,94,964	16.18	14.42	86.11	75.98	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	38,01,294	29,18,737	16.52	12.68	84.10	75.66	Vidarbha Division
	महाराष्ट्र राज्य	1,32,75,898	1,05,10,213	11.81	9.35	79.66	65.73	Maharashtra State
	भारत +	20,13,78,372	10,45,45,716	16.63	8.63	66.07	58.95	India +

टीप - + कृपया पृष्ठ क्र.३ वरील टीप पहावी.

Note - + Please see the Note on page No.3

आधार - भारतीय जनगणना, २०११ प्राथमिक जनगणना सारांश (अंतिम)

Source - Census of India, 2011 Primary Census Abstract (Final)

2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या /
तक्ता /
जनगणना २०११ नुसार राज्यातील दिव्यांगजनांची व्यंगानुसार संख्या /

अनुक्रमांक	जिल्हा	अंधत्व	पंगुत्व	मूक	कर्णबधीर	मतिमंद
Serial No		Blindness	Locomotor Disability	Speech disorder	Hearing impaired	Mental Retardation
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
1	मुंबई शहर	27,551	8,746	14,941	21,378	4,781
2	मुंबई उपनगर	61,269	23,117	34,992	57,586	10,460
3	ठाणे	34,361	29,852	63,634	42,378	11,368
4	रायगड	9,633	11,184	10,569	9,843	3,287
5	रत्नागिरी	6,926	9,509	2,365	4,807	2,748
6	सिंधुदुर्ग	3,155	5,282	4,571	3,032	1,709
	कोकण विभाग	1,42,895	87,690	1,31,072	1,39,024	34,353
7	नाशिक	20,014	28,828	12,269	17,691	7,100
8	धुळे	8,995	9,384	12,123	8,797	2,547
9	नंदुरबार	4,726	6,134	2,834	4,773	1,763
10	जळगाव	25,890	24,313	25,133	21,766	6,353
11	अहमदनगर	20,198	25,579	20,310	17,888	7,099
	नाशिक विभाग	79,823	94,238	72,669	70,915	24,862
12	पुणे	38,181	39,441	44,372	40,013	11,128
13	सातारा	12,706	17,483	24,643	14,055	5,401
14	सांगली	17,527	14,155	17,170	16,078	5,268
15	सोलापूर	32,920	24,172	7,805	16,148	8,216
16	कोल्हापूर	16,850	17,151	28,260	15,422	5,721
	पुणे विभाग	1,18,184	1,12,402	1,22,250	1,01,716	35,734
	उर्वरित महाराष्ट्र	3,40,902	2,94,330	3,25,991	3,11,655	94,949

AREA AND POPULATION

TABLE 2.12

DISABLED POPULATION IN THE STATE BY TYPE OF DISABILITY AS PER POPULATION
CENSUS, 2011

मनोरुग्ण	इतर	एकाधिक व्यंगत्व	एकूण	एकूण लोकसंख्येशी टक्केवारी	District
Mental illness	Any other	Multiple Disability	Total	Percentage to total population	
(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(2)
1,559	15,493	3,628	98,077	3.18	Mumbai
3,741	42,271	8,907	2,42,343	2.59	Mumbai (Suburban)
5,140	54,755	10,269	2,51,757	2.28	Thane
1,220	10,156	3,409	59,301	2.25	Raigad
1,311	3,139	3,237	34,042	2.11	Ratnagiri
866	3,045	1,805	23,465	2.76	Sindhudurg
13,837	1,28,859	31,255	7,08,985	2.48	Konkan Division
2,482	19,695	7,589	1,15,668	1.89	Nashik
735	12,212	2,445	57,238	2.79	Dhule
602	5,462	1,471	27,765	1.68	Nandurbar
1,714	25,553	7,004	1,37,726	3.26	Jalgaon
2,346	19,311	7,717	1,20,448	2.65	Ahmednagar
7,879	82,233	26,226	4,58,845	2.47	Nashik Division
5,524	41,022	10,201	2,29,882	2.44	Pune
1,715	16,014	5,070	97,087	3.23	Satara
1,711	15,252	5,305	92,466	3.28	Sangli
1,852	17,264	7,378	1,15,755	2.68	Solapur
1,726	19,270	5,527	1,09,927	2.84	Kolhapur
12,528	1,08,822	33,481	6,45,117	2.75	Pune Division
34,244	3,19,914	90,962	18,12,947	2.57	Rest of Maharashtra

						तक्ता /
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
17	औरंगाबाद	30,953	18,618	7,548	13,623	5,882
18	जालना	10,043	12,565	16,651	7,754	2,861
19	परभणी	13,635	12,130	10,278	9,574	2,791
20	हिंगोली	5,455	8,707	4,038	3,342	1,791
21	बीड	10,848	18,398	4,781	7,513	4,178
22	नांदेड	16,628	18,543	14,149	14,031	4,734
23	उस्मानाबाद	9,176	14,091	4,281	7,530	2,849
24	लातूर	9,888	13,936	18,052	9,329	3,483
	औरंगाबाद /	1,06,626	1,16,988	79,778	72,696	28,569
	मराठवाडा विभाग					
25	बुलढाणा	13,074	21,248	7,647	8,836	4,454
26	अकोला	8,127	11,532	5,283	6,883	2,803
27	वाशिम	6,535	8,542	2,888	4,329	1,785
28	अमरावती	20,113	18,668	3,819	10,239	4,504
29	यवतमाळ	12,557	18,211	6,316	8,950	3,811
	अमरावती विभाग	60,406	78,201	25,953	39,237	17,357
30	वर्धा	6,682	8,118	1,401	4,079	2,025
31	नागपूर	22,386	17,727	16,235	18,651	7,367
32	भंडारा	9,566	7,164	8,684	6,462	2,695
33	गोंदिया	3,159	6,844	4,336	3,264	2,000
34	चंद्रपूर	19,855	13,156	9,321	13,755	3,898
35	गडचिरोली	4,470	5,890	1,911	3,472	1,349
	नागपूर विभाग	66,118	58,899	41,888	49,683	19,334
	विदर्भ विभाग	1,26,524	1,37,100	67,841	88,920	36,691
	महाराष्ट्र राज्य	5,74,052	5,48,418	4,73,610	4,73,271	1,60,209

TABLE 2.12..contd.

(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(2)
1,557	15,079	5,939	99,199	2.68	Aurangabad
950	12,441	3,456	66,721	3.41	Jalna
819	9,849	3,322	62,398	3.39	Parbhani
582	4,439	2,225	30,579	2.60	Hingoli
1,333	8,109	4,708	59,868	2.32	Beed
1,307	17,414	5,487	92,293	2.75	Nanded
839	8,382	3,344	50,492	3.05	Osmanabad
831	16,476	3,932	75,927	3.09	Latur
8,218	92,189	32,413	5,37,477	2.87	Aurangabad /
					Marathwada Division
1,725	10,927	5,457	73,368	2.84	Buldhana
1,274	7,508	3,125	46,535	2.57	Akola
755	4,925	2,496	32,255	2.69	Washim
2,512	11,183	5,592	76,630	2.65	Amravati
1,950	10,604	5,039	67,438	2.43	Yavatmal
8,216	45,147	21,709	2,96,226	2.63	Amravati Division
1,318	2,809	2,809	29,241	2.25	Wardha
3,036	22,015	6,524	1,13,941	2.45	Nagpur
718	7,310	2,100	44,699	3.72	Bhandara
634	4,454	1,881	26,572	2.01	Gondiya
1,676	12,701	4,041	78,403	3.56	Chandrapur
693	4,197	2,004	23,986	2.24	Gadchiroli
8,075	53,486	19,359	3,16,842	2.70	Nagpur Division
16,291	98,633	41,068	6,13,068	2.66	Vidarbha Division
58,753	5,10,736	1,64,443	29,63,492	2.64	Maharashtra State

Source - Census of India, 2011

2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या / AREA AND POPULATION

तक्ता / TABLE 2.13

जनगणना २०११ प्रमाणे वयोगटानुसार लोकसंख्या /

AGE GROUPWISE POPULATION AS PER POPULATION CENSUS 2011

('००० / '000)

एकूण / ग्रामीण / नागरी Total / Rural / Urban (1)	एकूण लोकसंख्या / Total population				संचयी टक्केवारी / Cumulative percentage (6)
	वयोगट Age-group (2)	पुरुष Males (3)	स्त्रिया Females (4)	एकूण Total (5)	
एकूण / Total	0-9	10,118	9,065	19,183	17.07
	10-14	5,662	5,072	10,734	26.62
	15-19	5,710	4,917	10,627	36.08
	20-24	5,845	5,246	11,091	45.95
	25-29	5,273	4,875	10,148	54.98
	30-34	4,536	4,260	8,796	62.81
	35-39	4,209	4,038	8,247	70.15
	40-44	3,745	3,451	7,196	76.55
	45-49	3,116	2,916	6,032	81.92
	50-54	2,581	2,338	4,919	86.30
	55-59	1,974	1,912	3,886	89.75
	60-64	1,717	1,926	3,643	92.99
	65-69	1,440	1,638	3,078	95.73
	70-74	1,039	1,104	2,143	97.64
	75-79	515	547	1,062	98.59
	80 ⁺	542	638	1,180	99.64
वय न सांगितलेले / Age not stated		219	188	407	100.00
एकूण / Total		58,241	54,131	1,12,372	--
ग्रामीण / Rural	0-9	5,840	5,228	11,068	17.98
	10-14	3,288	2,968	6,256	28.14
	15-19	3,209	2,770	5,979	37.86
	20-24	3,018	2,747	5,765	47.22
	25-29	2,589	2,436	5,025	55.39
	30-34	2,219	2,176	4,395	62.53
	35-39	2,111	2,112	4,223	69.39
	40-44	1,925	1,839	3,764	75.50
	45-49	1,607	1,560	3,167	80.65
	50-54	1,345	1,275	2,620	84.90
	55-59	1,039	1,078	2,117	88.34
	60-64	971	1,185	2,156	91.84
	65-69	920	1,089	2,009	95.11
	70-74	685	726	1,411	97.40
	75-79	324	341	665	98.48
	80 ⁺	339	390	729	99.67
वय न सांगितलेले / Age not stated		109	97	206	100.00
एकूण / Total		31,538	30,017	61,555	--

तक्ता /TABLE 2.13..contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
नागरी / Urban	0-9	4,278	3,837	8,115	15.97
	10-14	2,374	2,104	4,478	24.78
	15-19	2,501	2,146	4,647	33.93
	20-24	2,827	2,499	5,326	44.41
	25-29	2,683	2,439	5,122	54.48
	30-34	2,318	2,084	4,402	63.15
	35-39	2,098	1,926	4,024	71.06
	40-44	1,820	1,613	3,433	77.82
	45-49	1,509	1,356	2,865	83.46
	50-54	1,236	1,063	2,299	87.98
	55-59	935	833	1,768	91.46
	60-64	746	741	1,487	94.39
	65-69	520	549	1,069	96.49
	70-74	355	377	732	97.93
	75-79	191	207	398	98.72
	80 ⁺	203	248	451	99.60
वय न सांगितलेले / Age not stated		111	91	202	100.00
एकूण / Total		26,705	24,113	50,818	--

आधार - भारतीय जनगणना, २०११

Source - Census of India, 2011

2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या / AREA AND POPULATION
तक्ता / TABLE 2.14
जनगणना २०११ प्रमाणे धर्मनिहाय लोकसंख्या /
RELIGIONWISE POPULATION AS PER POPULATION CENSUS 2011

अनुक्रमांक Serial No.	धर्म	लोकसंख्या / Population	Religion
(1)	(2)	(3)	(2)
1	बौद्ध	65,31,200	Buddhist
2	ख्रिश्चन	10,80,073	Christian
3	हिंदू	8,97,03,057	Hindu
4	जैन	14,00,349	Jain
5	मुस्लिम	1,29,71,152	Muslim
6	शीख	2,23,247	Sikh
7	धर्म न सांगितलेले	2,86,290	Religion not stated
8	इतर धर्म आणि धर्ममते	1,78,965	Others Religions and Persuasions
	एकूण	11,23,74,333	Total

आधार- भारतीय जनगणना, २०११

Source - Census of India, 2011

2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या / AREA AND POPULATION

तक्ता / TABLE. 2.15

सन २०२६ पर्यंतची वार्षिक अंदाजित लोकसंख्या / PROJECTED POPULATION UPTO YEAR 2026

('००० / '000)

१ ऑक्टोबर रोजी / As on 1 st October		
वर्ष / Year (1)	भारत / India ⁺ (2)	महाराष्ट्र / Maharashtra (3)
2012	12,21,839	1,13,023
2013	12,37,638	1,14,321
2014	12,53,748	1,15,638
2015	12,68,576	1,16,866
2016	12,84,216	1,18,149
2017	12,98,982	1,19,380
2018	13,13,035	1,20,570
2019	13,27,318	1,21,766
2020	13,41,255	1,22,930
2021	13,54,852	1,24,063
2022	13,68,132	1,25,170
2023	13,81,090	1,26,248
2024	13,93,667	1,27,291
2025	14,05,833	1,28,290
2026	14,17,888	1,29,273

टीप - + कृपया पृष्ठ क्र.३ वरील टीप पहावी.

आधार - भारताचे महानिबंधक यांचे कार्यालय, भारत

Note - + Please see the Note given on page No.3

Source - Office of the Registrar General of India.

2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या / AREA AND POPULATION

तक्ता / TABLE.2.16

जनगणना २०११ नुसार राज्यात स्थलांतरित झालेल्या स्त्री-पुरुषांची स्थलांतराच्या कारणानुसार संख्या /
NO. OF IN-MIGRANTS IN THE STATE BY GENDER AND REASON FOR MIGRATION
AS PER POPULATION CENSUS 2011

('००० / '000)

अनुक्रमांक Serial No.	स्थलांतराचे कारण (2)	पुरुष, स्त्रिया, एकूण (3)	महाराष्ट्र / Maharashtra			Male, Female, Total (2)	Reason for migration (1)
			ग्रामीण Rural (4)	नागरी Urban (5)	एकूण Total (6)		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)	(1)
1	रोजगार	पुरुष	4,981	2,276	7,583	Male	Employment
		स्त्रिया	785	373	1,247	Female	
		एकूण	5,766	2,649	8,830	Total	
2	व्यवसाय	पुरुष	141	154	319	Male	Business
		स्त्रिया	79	80	179	Female	
		एकूण	219	233	498	Total	
3	शिक्षण	पुरुष	517	234	805	Male	Education
		स्त्रिया	273	139	445	Female	
		एकूण	790	372	1,250	Total	
4	विवाह	पुरुष	429	125	596	Male	Marriage
		स्त्रिया	14,551	3,534	19,166	Female	
		एकूण	14,980	3,658	19,762	Total	
5	जन्मानंतर स्थलांतर	पुरुष	4,256	2,149	6,876	Male	Migrated after birth
		स्त्रिया	2,366	1,515	4,189	Female	
		एकूण	6,622	3,664	11,065	Total	
6	कुटुंबासह स्थलांतर	पुरुष	2,149	1,964	4,428	Male	Migrated with household
		स्त्रिया	2,743	2,413	5,515	Female	
		एकूण	4,893	4,377	9,942	Total	
7	इतर	पुरुष	1,082	1,126	3,182	Male	Others
		स्त्रिया	994	921	2,802	Female	
		एकूण	2,076	2,047	5,985	Total	
	एकूण	पुरुष	13,555	8,028	23,789	Male	Total
स्त्रिया		21,791	8,974	33,543	Female		
एकूण		35,347	17,002	57,331	Total		

आधार- भारतीय जनगणना, २०११

Source - Census of India, 2011

2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या / AREA AND POPULATION

तक्ता / TABLE. 2.17

जनगणना २०११ नुसार पूर्वीच्या राहण्याच्या ठिकाणानुसार स्थलांतरित स्त्री-पुरुषांची संख्या /
NO. OF IN-MIGRANTS BY GENDER AND PLACE OF LAST RESIDENCE
AS PER POPULATION CENSUS 2011

('००० / '000)

पूर्वीचे राहण्याचे ठिकाण (1)	एकूण ग्रामीण नागरी (2)	एकूण स्थलांतरित Total Migrants			Total Rural Urban (2)	Last residence (1)
		पुरुष Males (3)	स्त्रिया Females (4)	एकूण Total (5)		
I गणना राज्यात						Within State of Enumeration —
गणना जिल्हयात इतरत्र	एकूण	7,237	14,901	22,138	Total	Elsewhere in district of enumeration.
	ग्रामीण	4,891	12,154	17,045	Rural	
	नागरी	2,346	2,747	5,093	Urban	
राज्यातील इतर जिल्हयात	एकूण	5,249	6,838	12,087	Total	In other Districts of State.
	ग्रामीण	1,389	2,832	4,221	Rural	
	नागरी	3,860	4,006	7,866	Urban	
एकूण (I)	एकूण	12,486	21,739	34,225	Total	Total (I)
	ग्रामीण	6,280	14,986	21,266	Rural	
	नागरी	6,206	6,753	12,959	Urban	
II गणना राज्याच्या बाहेरील भारतातील राज्य						State in India Beyond State of Enumeration
आंध्र प्रदेश	एकूण	205	226	431	Total	Andhra Pradesh
	ग्रामीण	37	61	98	Rural	
	नागरी	168	165	333	Urban	
आसाम	एकूण	10	7	17	Total	Assam
	ग्रामीण	1	1	2	Rural	
	नागरी	9	6	15	Urban	
अरुणाचल प्रदेश	एकूण	*	*	1	Total	Arunachal Pradesh
	ग्रामीण	*	*	*	Rural	
	नागरी	*	*	1	Urban	
बिहार	एकूण	272	89	361	Total	Bihar
	ग्रामीण	31	8	39	Rural	
	नागरी	242	81	323	Urban	

तक्ता /TABLE 2.17..contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)	(1)
झारखंड	एकूण	42	16	58	Total	Jharkhand
	ग्रामीण	7	2	9	Rural	
	नागरी	35	14	49	Urban	
गुजरात	एकूण	412	437	849	Total	Gujarat
	ग्रामीण	31	51	82	Rural	
	नागरी	380	386	766	Urban	
गोवा	एकूण	25	35	60	Total	Goa
	ग्रामीण	4	9	13	Rural	
	नागरी	21	27	48	Urban	
दिल्ली	एकूण	36	33	69	Total	Delhi
	ग्रामीण	2	1	3	Rural	
	नागरी	34	32	66	Urban	
हरियाणा	एकूण	22	18	40	Total	Haryana
	ग्रामीण	2	1	3	Rural	
	नागरी	20	17	37	Urban	
हिमाचल प्रदेश	एकूण	8	5	13	Total	Himachal Pradesh
	ग्रामीण	1	*	1	Rural	
	नागरी	7	5	12	Urban	
जम्मू व काश्मीर	एकूण	9	6	15	Total	Jammu and Kashmir.
	ग्रामीण	1	*	1	Rural	
	नागरी	8	6	14	Urban	
कर्नाटक	एकूण	536	629	1,165	Total	Karnataka
	ग्रामीण	133	227	360	Rural	
	नागरी	404	402	806	Urban	
केरळ	एकूण	146	112	258	Total	Kerala
	ग्रामीण	9	4	13	Rural	
	नागरी	137	108	245	Urban	
मध्य प्रदेश	एकूण	258	332	590	Total	Madhya Pradesh
	ग्रामीण	99	159	258	Rural	
	नागरी	159	173	332	Urban	
छत्तीसगड	एकूण	98	107	205	Total	Chattisgarh
	ग्रामीण	52	57	109	Rural	
	नागरी	46	50	96	Urban	
मणिपूर	एकूण	1	1	2	Total	Manipur
	ग्रामीण	*	*	0	Rural	
	नागरी	1	1	2	Urban	

तक्ता /TABLE 2.17..contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)	(1)
मेघालय	एकूण	1	1	2	Total	Meghalaya
	ग्रामीण	*	*	0	Rural	
	नागरी	1	1	2	Urban	
मिझोरम	एकूण	*	*	1	Total	Mizoram
	ग्रामीण	*	*	*	Rural	
	नागरी	*	*	1	Urban	
नागालँड	एकूण	1	*	1	Total	Nagaland
	ग्रामीण	*	*	0	Rural	
	नागरी	*	*	0	Urban	
ओडिशा	एकूण	62	29	91	Total	Odisha
	ग्रामीण	12	5	17	Rural	
	नागरी	50	24	74	Urban	
पंजाब	एकूण	37	31	68	Total	Punjab
	ग्रामीण	3	1	4	Rural	
	नागरी	34	30	64	Urban	
राजस्थान	एकूण	262	169	431	Total	Rajasthan
	ग्रामीण	20	10	30	Rural	
	नागरी	242	159	401	Urban	
सिक्किम	एकूण	*	*	1	Total	Sikkim
	ग्रामीण	*	*	*	Rural	
	नागरी	*	*	1	Urban	
तामिळनाडू	एकूण	139	111	250	Total	Tamil Nadu
	ग्रामीण	5	3	8	Rural	
	नागरी	134	108	242	Urban	
त्रिपुरा	एकूण	1	1	2	Total	Tripura
	ग्रामीण	*	*	*	Rural	
	नागरी	1		1	Urban	
उत्तर प्रदेश	एकूण	1,426	646	2,072	Total	Uttar Pradesh
	ग्रामीण	66	27	93	Rural	
	नागरी	1,360	619	1,979	Urban	
उत्तराखंड	एकूण	22	14	36	Total	Uttarakhand
	ग्रामीण	1	1	2	Rural	
	नागरी	20	13	33	Urban	
पश्चिम बंगाल	एकूण	139	70	209	Total	West Bengal
	ग्रामीण	11	4	15	Rural	
	नागरी	127	67	194	Urban	

तक्ता /TABLE 2.17..contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)	(1)
केंद्रशासित प्रदेश	एकूण	6	6	12	Total	Union Territories
	ग्रामीण	1	1	2	Rural	
	नागरी	5	5	10	Urban	
एकूण (II)	एकूण	4,179	3,134	7,313	Total	Total (II)
	ग्रामीण	531	635	1,166	Rural	
	नागरी	3,648	2,500	6,148	Urban	
पुर्वीचे राहण्याचे ठिकाण	एकूण	99	78	177	Total	Last residence outside India
भारतात इतरत्र	ग्रामीण	12	8	20	Rural	(I +II)
	नागरी	88	71	159	Urban	
III	आशियातील भारता बाहेरचे देश	93	72	165		Countries in Asia Beyond India
IV	इतर देश	7	7	14		Other countries
	एकूण	16,764	24,952	41,716	Total	

आधार- भारतीय जनगणना, २००१

Source - Census of India, 2001

2. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या / AREA AND POPULATION

तक्ता / TABLE 2.18

जनगणना २०११ प्रमाणे कुटुंबे व त्यातील व्यक्तींची बोलण्याच्या प्रमुख भाषेनुसार संख्या /
HOUSEHOLDS AND HOUSEHOLD POPULATION BY LANGUAGES MAINLY SPOKEN
AS PER POPULATION CENSUS 2011

(संख्या / Number)			
भाषा	कुटुंबे / Households	व्यक्ती / Persons	Languages
(1)	(2)	(3)	(1)
आसामी	NA	12,842	Assamese
बंगाली	NA	4,42,090	Bengali
बोडो	NA	330	Bodo
डोंगरी	NA	1,936	Dongri
गुजराथी	NA	23,71,743	Gujarati
हिंदी	NA	1,44,81,513	Hindi
कानडी	NA	10,00,463	Kannada
काश्मिरी	NA	8,274	Kashmiri
कोंकणी	NA	3,99,255	Konkani
मैथिली	NA	46,996	Maithili
मल्याळम	NA	3,66,153	Malayalam
मणिपुरी	NA	3,475	Manipuri
मराठी	NA	7,74,61,172	Marathi
नेपाळी	NA	75,683	Nepali
उडिया	NA	1,39,241	Oriya
पंजाबी	NA	2,80,192	Punjabi
संस्कृत	NA	3,802	Sanskrit
संथाली	NA	1,03,456	Santhali
सिंधी	NA	7,23,748	Sindhi
तामिळ	NA	5,09,887	Tamil
तेलगू	NA	13,20,880	Telugu
उर्दू	NA	75,40,324	Urdu
इतर	NA	1,34,081	Others
एकूण	NA	10,74,27,536	Total

NA – उपलब्ध नाही / Not Available

आधार - भारतीय जनगणना, २०११

Source - Census of India, 2011

3. शेती / AGRICULTURE
तक्ता / TABLE 3.1
जमिनीचा वापर / LAND UTILISATION

('००० हेक्टर / '000 ha)

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	2016-17*	2017-18*	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	एकूण भौगोलिक क्षेत्र	30,758	30,758	Total geographical area
2	वनांखालील क्षेत्र	5,194	5,219	Area under forests
3	नापिक व मशागतीस अयोग्य जमीन	1,822	1,834	Barren and uncultivable land
4	बिगर-शेती वापराखाली आणलेली जमीन	1,642	1,650	Land put to non-agricultural uses
5	मशागतीयोग्य पडीत जमीन	924	923	Cultivable waste land
6	कायमची कुरणे व चराऊ कुरणे	1,351	1,287	Permanent pastures and grazing land
7	किरकोळ झाडे व झुडुपे यांच्या समूहा खालील क्षेत्र	253	256	Land under miscellaneous trees & grooves
8	चालू पड	1,401	1,365	Current fallows
9	इतर पड	1,257	1,262	Other fallows
10	निव्वळ पेरणी क्षेत्र	16,910	16,942	Net area sown
11	दुसोटा/तिसोटा क्षेत्र	6,314	6,326	Area sown more than once
12	पिकांखालील एकूण क्षेत्र	23,224	23,268	Gross cropped area

* अस्थायी / Provisional

आधार - कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र शासन

Source - Commissionerate of Agriculture, Government of Maharashtra

3. शेती / AGRICULTURE

तक्ता / TABLE 3.2

जिल्हावार लागवडीलायक क्षेत्र आणि लागवड केलेले क्षेत्र /
DISTRICTWISE CULTIVABLE AREA AND CULTIVATED AREA
2017-18^E

('००० हेक्टर / '000 ha)

अनु- क्रमांक	जिल्हा	एकूण भौगोलिक क्षेत्र	लागवडीलायक क्षेत्र	निव्वळ पेरणी क्षेत्र	पिकांखालील एकूण क्षेत्र	District
Serial No.		Total Geographical Area	Cultivable Area	Net area sown	Gross cropped Area	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)
1	बृहन्मुंबई	38				Brihan Mumbai
2	ठाणे	934	334	246	252	Thane
3	रायगड	687	311	191	217	Raigad
4	रत्नागिरी	816	555	252	260	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	504	349	141	159	Sindhudurg
	कोकण विभाग	2979	1548	829	889	Konkan Division
6	नाशिक	1563	1016	870	1015	Nashik
7	धुळे	733	442	416	536	Dhule
8	नंदुरबार	705	256	245	320	Nandurbar
9	जळगाव	1164	873	849	1215	Jalgaon
10	अहमदनगर	1702	1352	1084	1523	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	5867	3939	3465	4610	Nashik Division
11	पुणे	1562	723	588	872	Pune
12	सातारा	1058	684	538	667	Satara
13	सांगली	861	716	592	791	Sangli
14	सोलापूर	1488	1318	1042	1244	Solapur
15	कोल्हापूर	777	507	434	609	Kolhapur
	पुणे विभाग	5745	3948	3193	4184	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	14592	9434	7487	9682	Rest of Maharashtra

तक्ता / TABLE 3.2 —contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)
16	औरंगाबाद	1008	819	677	1199	Aurangabad
17	जालना	773	716	572	876	Jalna
18	परभणी	631	575	484	958	Parbhani
19	हिंगोली	466	408	339	595	Hingoli
20	बीड	1069	932	758	1022	Beed
21	नांदेड	1033	854	725	964	Nanded
22	उस्मानाबाद	749	698	424	833	Osmanabad
23	लातूर	716	672	518	716	Latur
	औरंगाबाद / मराठवाडा विभाग	6443	5673	4498	7163	Aurangabad / Marathwada Division
24	बुलढाणा	967	730	652	908	Buldhana
25	अकोला	543	450	430	698	Akola
26	वाशिम	513	412	381	513	Washim
27	अमरावती	1222	813	749	982	Amravati
28	यवतमाळ	1352	953	855	993	Yavatmal
	अमरावती विभाग	4597	3357	3067	4093	Amravati Division
29	वर्धा	629	444	344	448	Wardha
30	नागपूर	986	642	559	656	Nagpur
31	भंडारा	342	203	176	250	Bhandara
32	गोंदिया	586	215	182	234	Gondiya
33	चंद्रपूर	1092	529	456	525	Chandrapur
34	गडचिरोली	1492	254	175	220	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	5127	2287	1891	2332	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	9723	5643	4958	6424	Vidarbha Division
	महाराष्ट्र राज्य	30758	20751	16943	23269	Maharashtra State

E- अंदाजित / Estimated

टीप- (१) लागवडीलायक क्षेत्रात - लागवडीलायक पडीक, झाडे झुडुपांखालील जमीन, चालू पड इतर पड आणि कसलेले निव्वळ पेरणी क्षेत्र यांचा अंतर्भाव होतो

(२) आकडे संक्षिप्तात दिल्याने बेरजा जुळतीलच असे नाही.

Note — 1) Cultivable area includes - cultivable waste, land under Miscellaneous tree crops etc., current fallows, other fallows and net area sown.

2) Details may not add up to the totals due to rounding

आधार - कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र शासन

Source - Commissionerate of Agriculture, Government of Maharashtra

3. शेती / AGRICULTURE

तक्ता / TABLE 3.3

मुख्य पिकांखालील क्षेत्र आणि त्यांचे उत्पादन / AREA AND PRODUCTION OF PRINCIPAL CROPS

(क्षेत्र - '००० हेक्टर व उत्पादन - '००० मेट्रिक टन)

(Area - '000 ha and Production - '000 MT)

अ. क्र. Sr.No.	पीक (2)	2015-16		2016-17		2017-18		Crops (2)
		क्षेत्र Area (3)	उत्पादन Production (4)	क्षेत्र Area (5)	उत्पादन Production (6)	क्षेत्र Area (7)	उत्पादन Production (8)	
1	तांदूळ	1,503	2,593	1,535	3,581	1,451	2,731	Rice
2	गहू	911	981	1,272	2,214	1,138	1,885	Wheat
3	ज्वारी	3,217	1,205	3,616	2,538	3,464	2,390	Jowar
4	बाजरी	801	333	837	800	788	669	Bajra
5	एकूण तृणधान्ये (इतर धान्य धरुन)	7,667	6,896	8,490	12,646	8,063	10,944	Total cereals (including other cereals)
6	एकूण कडधान्ये	3,544	1,432	4,358	4,584	4,577	3,684	Total pulses
7	ऊस @	987	69,235	633	54,237	902	83,138	Sugarcane @
8	कापूस (रुई)*	4,207	3,914	4,212	10,755	4,351	6,094	Cotton (Lint)*
9	भुईमूग	309	334	355	420	291	345	Groundnut
10	तंबाखू	2	3	0.01	0.11	1	1	Tobacco

टीप - @ उसाचे उत्पादन कांडयामध्ये आहे व ते तोडणी झालेल्या क्षेत्रावर आधारित आहे

* कापसाचे उत्पादन हजार गासडयांमध्ये (एक गासडी प्रत्येकी १७० किलोची) आहे

Note - @ The production of sugarcane is in terms of cane and is worked out on the basis of harvested area

* The production of cotton is in '000 bales (one bale of 170 Kg. each)

आधार - कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र शासन

Source - Commissionerate of Agriculture, Government of Maharashtra

३. शेती /
तक्ता /
जिल्हावार मुख्य पिकांखालील क्षेत्र व त्यांचे उत्पादन /
(२०१७-१८) /

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	तांदूळ/ Rice		गहू/Wheat	
		क्षेत्र / Area	उत्पादन / Production	क्षेत्र / Area	उत्पादन / Production
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
1	बृहन्मुंबई				
2	ठाणे	548	1,012	Neg.	Neg.
3	पालघर	779	1,451	Neg.	Neg.
4	रायगड	1,142	3,108	0	0
5	रत्नागिरी	752	2,245	0	0
6	सिंधुदुर्ग	640	2,062	0	0
	कोकण विभाग	3,861	9,878	Neg.	Neg.
7	नाशिक	725	1,536	1,125	2,236
8	धुळे	70	141	529	1,169
9	नंदुरबार	266	301	228	428
10	जळगाव	0	0	510	973
11	अहमदनगर	162	373	798	1,775
	नाशिक विभाग	1,223	2,351	3,190	6,581
12	पुणे	520	1,240	724	1,772
13	सातारा	458	830	372	751
14	सांगली	170	393	251	498
15	सोलापूर	6	1	687	818
15	कोल्हापूर	1,095	3,343	28	65
16	पुणे विभाग	2,249	5,807	2,062	3,904
	उर्वरित महाराष्ट्र	7,333	18,036	5,252	10,485

AGRICULTURE

TABLE 3.4

DISTRICTWISE AREA AND PRODUCTION OF PRINCIPAL CROPS
(2017-18)(क्षेत्र - '०० हेक्टर व उत्पादन - '०० टन)
(Area - '00 ha and Production - '00 tonne)

ज्वारी /Jowar		बाजरी /Bajra		एकूण तृणधान्ये /All cereals		District
क्षेत्र / Area	उत्पादन / Production	क्षेत्र / Area	उत्पादन / Production	क्षेत्र / Area	उत्पादन / Production	
(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(2)
						Greater Mumbai
0	0	0	0	589	1,060	Thane
0	0	0	0	969	1,600	Palghar
0	0	0	0	1,219	3,165	Raigad
0	0	0	0	900	2,462	Ratnagiri
0	0	0	0	659	2,089	Sindhudurg
0	0	0	0	4,336	10,376	Konkan Division
66	50	1,365	1,999	5,290	13,784	Nashik
383	495	778	1,033	2,484	5,197	Dhule
487	736	50	36	1,666	3,054	Nandurbar
911	1,666	202	202	3,702	10,118	Jalgaon
5,505	2,993	1,195	1,201	8,454	8,766	Ahmednagar
7,353	5,940	3,590	4,471	21,596	40,919	Nashik Division
2,251	1,650	320	231	4,393	6,445	Pune
1,607	1,577	674	341	3,504	4,533	Satara
1,931	1,317	588	87	3,544	3,724	Sangli
6,569	3,701	286	97	8,323	6,185	Solapur
175	277	0	0	1,621	4,330	Kolhapur
12,533	8,522	1,868	756	21,385	25,217	Pune Division
19,886	14,462	5,458	5,227	47,317	76,512	Rest of Maharashtra

					तक्ता /
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
17	औरंगाबाद	0	0	699	1,150
18	जालना	0	0	332	386
19	परभणी	0	0	373	356
20	हिंगोली	0	0	297	345
21	बीड	1	0	539	576
22	नांदेड	8	12	461	460
23	उस्मानाबाद	75	22	303	194
24	लातूर	28	8	168	116
औरंगाबाद / मराठवाडा विभाग		112	42	3,172	3,583
25	बुलढाणा	0	0	359	563
26	अकोला	0	0	156	245
27	वाशिम	0	0	99	125
28	अमरावती	89	30	393	694
29	यवतमाळ	0	0	128	130
अमरावती विभाग		89	30	1,135	1,757
30	वर्धा	0	0	148	219
31	नागपूर	973	1,836	1,352	2,444
32	भंडारा	1,729	2,196	102	127
33	गोंदिया	1,430	2,295	30	24
34	चंद्रपूर	1,326	991	181	203
35	गडचिरोली	1,518	1,882	5	6
नागपूर विभाग		6,976	9,200	1,818	3,023
विदर्भ विभाग		7,065	9,230	2,953	4,780
महाराष्ट्र राज्य		14,510	27,308	11,377	18,848

TABLE 3.4 - contd.

(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(2)
1,602	1,111	542	372	3,344	3,599	Aurangabad
919	680	195	123	2,106	2,522	Jalna
1,142	784	14	5	1,571	1,180	Parbhani
687	446	3	1	1,008	806	Hingoli
5,213	2,472	1,527	902	7,788	4,331	Beed
1,241	954	0	0	1,806	1,546	Nanded
1,752	1,264	99	46	2,532	1,776	Osmanabad
1,112	919	15	3	1,450	1,114	Latur
13,668	8,630	2,395	1,452	21,605	16,874	Aurangabad / Marathwada Division
334	277	22	10	1,116	1,741	Buldhana
106	98	1	0	269	354	Akola
90	44	2	1	197	184	Washim
183	175	1	0	756	1,090	Amravati
238	131	0	0	391	310	Yavatmal
951	725	26	11	2,729	3,679	Amravati Division
65	39	0	0	215	259	Wardha
24	17	0	0	2,353	4,301	Nagpur
0	0	0	0	1,836	2,325	Bhandara
0	0	0	0	1,462	2,319	Gondiya
35	16	0	0	1,543	1,211	Chandrapur
13	7	0	0	1,562	1,950	Gadchiroli
137	79	0	0	8,971	12,365	Nagpur Division
1,088	804	26	11	11,700	16,045	Vidarbha Division
34,642	23,896	7,879	6,690	80,621	1,09,427	Maharashtra State

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	एकूण कडधान्ये /All pulses		ऊस / Sugarcane	
		क्षेत्र / Area	उत्पादन / Production	क्षेत्र / Area	उत्पादन / Production
(1)	(2)	(13)	(14)	(15)	(16)
1	बृहन्मुंबई				
2	ठाणे	48	35	0	0
3	पालघर	110	67	0	0
4	रायगड	122	41	0	0
5	रत्नागिरी	47	33	Neg.	26
6	सिंधुदुर्ग	24	12	11	659
	कोकण विभाग	351	188	11	685
7	नाशिक	1,008	811	119	9,886
8	धुळे	1,133	1,792	25	1,992
9	नंदुरबार	713	571	149	12,669
10	जळगाव	1,545	1,394	93	7,931
11	अहमदनगर	3,039	2,105	1,044	1,13,089
	नाशिक विभाग	7,438	6,673	1,430	1,45,567
12	पुणे	1,288	1,157	1,131	1,32,706
13	सातारा	809	744	806	79,838
14	सांगली	732	368	802	85,468
15	सोलापूर	1,351	719	1,005	1,04,682
15	कोल्हापूर	176	80	1,439	1,47,790
16	पुणे विभाग	4,356	3,068	5,183	5,50,484
	उर्वरित महाराष्ट्र	12,145	9,929	6,624	6,96,736

TABLE 3.4 - contd.

कापूस (रुई) / Cotton (Lint)		भुईमूग / Groundnut		District
क्षेत्र / Area	उत्पादन / Production	क्षेत्र / Area	उत्पादन / Production	(2)
(17)	(18)	(19)	(20)	
--	--	--	--	Greater Mumbai
0	0	Neg.	Neg.	Thane
0	0	1	1	Palghar
0	0	1	2	Raigad
0	0	Neg.	Neg.	Ratnagiri
0	0	13	26	Sindhudurg
0	0	15	29	Konkan Division
654	1,441	243	335	Nashik
2,004	3,794	187	214	Dhule
966	1,922	39	41	Nandurbar
5,143	8,349	51	56	Jalgaon
1,328	2,206	157	195	Ahmednagar
10,095	17,712	677	841	Nashik Division
0	0	217	231	Pune
1	1	357	516	Satara
3	2	292	352	Sangli
3	4	51	55	Solapur
Neg.	Neg.	545	824	Kolhapur
7	7	1,462	1,978	Pune Division
10,102	17,719	2,154	2,848	Rest of Maharashtra

(1)	(2)	(13)	(14)	(15)	तक्ता / (16)
17	औरंगाबाद	1,611	1,161	213	11,729
18	जालना	1,537	926	238	14,174
19	परभणी	2,095	1,586	250	13,750
20	हिंगोली	2,115	1,699	95	6,650
21	बीड	2,724	1,525	361	20,729
22	नांदेड	2,701	2,443	230	14,950
23	उस्मानाबाद	2,594	1,845	350	15,750
24	लातूर	3,467	2,873	400	24,400
औरंगाबाद / मराठवाडा विभाग		18,844	14,058	2,137	1,22,132
25	बुलढाणा	2,391	1,729	3	129
26	अकोला	1,732	1,529	Neg.	23
27	वाशिम	1,247	638	2	69
28	अमरावती	2,558	2,474	1	48
29	यवतमाळ	2,473	2,108	141	5,933
अमरावती विभाग		10,401	8,478	147	6,202
30	वर्धा	1,200	1,375	22	1,301
31	नागपूर	1,333	1,495	43	2,219
32	भंडारा	428	360	36	2,323
33	गोंदिया	191	139	11	452
34	चंद्रपूर	902	828	Neg.	13
35	गडचिरोली	327	183	0	0
नागपूर विभाग		4,381	4,380	112	6,308
विदर्भ विभाग		14,782	12,858	259	12,510
महाराष्ट्र राज्य		45,771	36,845	9,020	8,31,378

टीप - (१) आकडे अस्थायी आहेत.

(२) आकडे संक्षिप्तात दिल्याने काही ठिकाणी बेरजा जुळणार नाहीत.

(३) कापसाचे उत्पादन '००० गासडयात (एक गासडी प्रत्येकी १७० किलोची) आहे.

आधार - कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र शासन

TABLE 3.4 —contd.

(17)	(18)	(19)	(20)	(2)
5,214	4,152	74	54	Aurangabad
2,795	1,746	16	10	Jalna
1,851	3,676	51	61	Parbhani
870	1,342	11	9	Hingoli
3,485	2,778	317	175	Beed
2,995	3,117	40	27	Nanded
134	80	64	43	Osmanabad
31	117	25	19	Latur
17,375	17,008	598	398	Aurangabad / Marathwada Division
1,745	1,809	22	30	Buldhana
1,646	2,404	17	25	Akola
193	177	4	7	Washim
2,075	3,803	34	40	Amravati
4,703	4,775	31	38	Yavatmal
10,362	12,968	108	140	Amravati Division
2,511	6,285	16	19	Wardha
1,452	3,476	36	43	Nagpur
Neg.	1	Neg.	Neg.	Bhandara
0	0	0	0	Gondiya
1,650	3,252	Neg.	Neg.	Chandrapur
57	226	Neg.	Neg.	Gadchiroli
5,670	13,240	52	62	Nagpur Division
16,033	26,208	160	202	Vidarbha Division
43,510	60,935	2,912	3,448	Maharashtra State

Note - (1) Figures are provisional.

(2) Details may not add up to total due to rounding

(3) Production of cotton is in '000 bales (one bale of 170 Kg. each)

Source - Commissionerate of Agriculture, Government of Maharashtra

3. शेती / AGRICULTURE

तक्ता / TABLE 3.5

मुख्य पिकांच्या उत्पादनांचे निर्देशांक / INDEX NUMBERS OF PRODUCTION OF PRINCIPAL CROPS

(पायाभूत काळ : १९८१-८२ (त्रैमासिक) = १००)

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	2015-16	2016-17	2017-18	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1	अन्नधान्ये-				Foodgrains
	(अ) तृणधान्ये-				(a) Cereals -
	(१) तांदूळ	117.4	162.2	123.6	Rice
	(२) गहू	101.4	228.7	194.7	Wheat
	(३) ज्वारी	24.6	51.8	48.8	Jowar
	(४) बाजरी	46.1	110.7	92.6	Bajra
	(५) बाली	NA	NA	NA	Barley
	(६) मका	1,390.7	2,789.4	2,618.9	Maize
	(७) नाचणी	43.9	52.5	50.2	Ragi
	(८) कोद्रा	NA	NA	NA	Kodra
	(९) इतर तृणधान्ये	47.3	112.5	59.0	Other cereals
	एकूण तृणधान्ये	73.1	135.8	117.3	Total Cereals
	(ब) कडधान्ये-				(b) Pulses -
	(१) हरभरा	472.4	1,180.5	1,246.0	Gram
	(२) तूर	111.7	525.1	314.3	Tur
	(३) इतर कडधान्ये	19.3	132.6	92.3	Other pulses
	एकूण कडधान्ये	131.3	485.1	370.6	Total Pulses
	एकूण अन्नधान्ये	84.7	205.0	167.4	Total Foodgrains
2	अन्नधान्येतर				Non- Foodgrains
	(अ) तेलबिया-				(a) Oilseeds -
	(१) भूईमूग	54.2	46.6	55.9	Groundnut
	(२) तीळ	12.2	414.4	19.7	Sesame
	(३) मोहरी, राई व जवस	6.5	11.3	9.0	Rape, Mustard and Linseed
	(४) एरंडी	375.5	455.7	316.7	Castor seed
	(५) सूर्यफूल	88.4	70.5	41.6	Sunflower
	एकूण तेलबिया	50.0	68.4	49.0	Total Oilseeds
	(ब) तंतू पिके-				(b) Fibres -
	(१) कापूस	287.1	737.3	417.8	Cotton
	(२) अंबाडी	NA	NA	NA	Mesta
	एकूण तंतू पिके	286.1	734.4	416.1	Total Fibres
	(क) संकीर्ण-				(c) Miscellaneous -
	ऊस	261.0	204.5	313.4	Sugarcane
	तंबाखू	NA	0.2	10.2	Tobacco
	बटाटा	NA	NA	NA	Potato
	मिरची	NA	NA	NA	Chillies
	एकूण- संकीर्ण पिके	240.0	188.0	288.2	Total-Miscellaneous
	एकूण- अन्नधान्येतर पिके	204.1	279.5	268.0	Total-Non-foodgrains
	सर्व पिके	141.2	240.2	215.4	All Crops

NA – उपलब्ध नाही / Not Available

आधार - कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र शासन

Source - Commissionerate of Agriculture, Government of Maharashtra

3. शेती / AGRICULTURE

तक्ता / TABLE 3.6

मृदसंधारण, जमीन सुधारणा इत्यादी योजनांखालील प्रगती /
PROGRESS UNDER SCHEME OF SOIL CONSERVATION, LAND DEVELOPMENT, ETC.

(क्षेत्र - लाख हेक्टर)

(Area - lakh ha)

अनुक्रमांक Serial No.	योजना	सन २०१७-१८ मधील साध्य Achievements during 2017-18	Scheme
(1)	(2)	(3)	(2)
1	सलग समतल चर	0.1	Continuous contour trencher
2	मजगी केलेली जमीन	0.2	Area terraced
3	जैविक बांधासह समपातळी/ढाळीचे बांध	1.3	Contour / Graded bunding with vegetative bunds
4	ढाळीची बांध बंदिस्ती	2.9	Compartment Bunding

आधार - कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र शासन,

Source - Commissionerate of Agriculture, Government of Maharashtra

3. शेती / AGRICULTURE

तक्ता / TABLE 3.7

रासायनिक खतांचे वाटप / DISTRIBUTION OF CHEMICAL FERTILIZERS
(2017-18)

(मे.टन / MT)

बाब (1)	राज्यास वाटप करण्यात आलेले खत Fertilizer Distribution to the State (2)	Item (3)
नत्रयुक्त -		Nitrogenous —
अमोनियम सल्फेट (२०.६ टक्के नत्र)	71,462	Ammonium Sulphate (20.6 per cent N).
युरिया (४६ टक्के नत्र)	23,27,000	Urea (46 per cent N).
अमोनियम सल्फेट नायट्रेट (२६ टक्के नत्र)	0	Ammonium Sulphate Nitrate (26 per cent N).
कॅल्शियम अमोनियम नायट्रेट (२५ टक्के नत्र)	0	Calcium Ammonium Nitrate (25 per cent N).
अमोनियम क्लोराईड (२५ टक्के नत्र)	0	Ammonium Chloride (25 per cent N).
फॉस्फेट -		Phosphates —
सिंगल सुपरफॉस्फेट (१६ टक्के P ₂ O ₅)	7,95,000	Single superphosphate (16 per cent P ₂ O ₅)
ट्रिपल सुपरफॉस्फेट	0	Triple Superphosphate
मिश्र -		Complex —
१२-३२-१६	1,69,150	12-32-16
१८-४६-०	6,47,000	18-46-0
२०-२०-०	4,28,150	20-20-0
२४-२४-०	1,80,800	24-24-0
१४-३५-१४	14,800	14-35-14
१५-१५-१५	3,10,750	15-15-15
१०-२६-२६	8,03,900	10-26-26
२८-२८-०	0	28-28-0
१९-१९-१९	27,850	19-19-19
११-५२-० (मोनो अमोनियम फॉस्फेट)	0	11-52-0 (Mono Ammonium Phosphate)
१४-२८-१४	0	14-28-14
१३-३३-०-६	0	13-33-0-6
१६-२०-०-१३	50	16-20-0-13
१६-१६-१६	31,250	16-16-16
१५-१५-१५-०९	0	15-15-15-09
१७-१७-१७	1300	17-17-17
पालाश -		Potassic —
म्युरिएट ऑफ पोटॅश (६० टक्के K ₂ O)	4,34,000	Muriate of potash (60 per cent K ₂ O)
सल्फेट ऑफ पोटॅश (६० टक्के K ₂ O)	0	Sulphate of potash (60 per cent K ₂ O)

आधार - कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र शासन

Source - Commissionerate of Agriculture, Government of Maharashtra

3. शेती / AGRICULTURE

तक्ता / TABLE 3.8

कृषि पंपांचे विद्युतीकरण / AGRICULTURAL PUMPS ENERGISED

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	कृषि पंपांचे विद्युतीकरण संख्या Agricultural Pumps electrified (No.)		District
		३१ मार्च, २०१७ रोजी As on 31 st March, 2017	३१ मार्च, २०१८ रोजी As on 31 st March, 2018	
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	बृहन्मुंबई			Greater Mumbai
2	ठाणे	5,483	6,949	Thane
3	रायगड	17,163	16,866	Raigad
4	पालघर	17,225	18,323	Palghar
5	रत्नागिरी	17,019	17,307	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	22,447	23,396	Sindhudurg
	कोकण विभाग	79,337	82,841	Konkan Division
7	नाशिक	3,11,686	3,17,994	Nashik
8	धुळे	89,570	90,419	Dhule
9	नंदुरबार	49,589	50,002	Nandurbar
10	जळगाव	1,94,235	1,96,401	Jalgaon
11	अहमदनगर	3,54,761	3,62,248	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	9,99,841	10,17,064	Nashik Division
12	पुणे	2,80,200	2,85,482	Pune
13	सातारा	1,67,273	1,74,850	Satara
14	सांगली	2,12,385	2,19,817	Sangli
15	सोलापूर	3,45,841	3,46,087	Solapur
16	कोल्हापूर	1,32,976	1,38,926	Kolhapur
	पुणे विभाग	11,38,675	11,65,162	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	22,17,853	22,65,067	Rest of Maharashtra

तक्ता / TABLE 3.8 —contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
17	औरंगाबाद	2,16,063	2,18,107	Aurangabad
18	जालना	1,21,790	1,23,786	Jalna
19	परभणी	92,754	93,740	Parbhani
20	हिंगोली	71,314	71,659	Hingoli
21	बीड	1,65,404	1,69,552	Beed
22	नांदेड	1,23,229	1,24,596	Nanded
23	उस्मानाबाद	1,44,440	1,45,350	Osmanabad
24	लातूर	1,22,161	1,23,712	Latur
	औरंगाबाद विभाग /	10,57,155	10,70,502	Aurangabad Division /
	मराठवाडा विभाग			Marathwada Division
25	बुलढाणा	1,51,610	1,54,148	Buldhana
26	अकोला	56,513	58,485	Akola
27	वाशिम	54,036	56,098	Washim
28	अमरावती	1,24,990	1,27,651	Amravati
29	यवतमाळ	1,11,577	1,12,895	Yavatmal
	अमरावती विभाग	4,98,726	5,09,277	Amravati Division
30	वर्धा	68,585	71,910	Wardha
31	नागपूर	88,823	91,307	Nagpur
32	भंडारा	42,141	44,641	Bhandara
33	गोंदिया	29,992	33,765	Gondiya
34	चंद्रपूर	46,936	39,049	Chandrapur
35	गडचिरोली	18,009	31,109	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	2,94,486	3,11,781	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	7,93,212	8,21,058	Vidarbha Division
	महाराष्ट्र राज्य	40,68,220	41,56,627	Maharashtra State

आधार - महाराष्ट्र राज्य विद्युत मंडळ, मुंबई.

Source - Maharashtra State Electricity Distribution Company Limited, Mumbai.

3. शेती / AGRICULTURE

तक्ता / TABLE 3.9

कृषि गणना २०१५-१६ नुसार राज्यातील एकूण वहित खाती, क्षेत्र व सरासरी आकार क्षेत्र /
OPERATIONAL HOLDINGS, AREA AND AVERAGE SIZE OF HOLDINGS IN THE STATE
AS PER AGRICULTURAL CENSUS 2015-16

अनुक्रमांक Serial No.	आकार वर्ग (हेक्टर) Size class (ha)	वहिति खातेधारकांची संख्या ('००) Number of operational holdings ('00)	वहितिधारण क्षेत्र ('०० हेक्टर) Area of operational holdings ('00 ha)	सरासरी क्षेत्र संख्या (हेक्टर) Average size of operational holdings (ha)
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	Below 0.5	43,722	10,278	0.24
2	0.5 - 1.0	34,436	24,209	0.70
3	1.0 - 2.0	43,393	57,711	1.33
4	2.0 - 3.0	16,964	38,844	2.29
5	3.0 - 4.0	6,306	21,412	3.40
6	4.0 - 5.0	3,353	14,778	4.41
7	5.0 - 10.0	3,983	26,216	6.58
8	10.0 - 20.0	576	7,251	12.59
9	20.0 व त्यापेक्षा अधिक / and above	121	4,365	36.07
एकूण / Total		1,52,854	2,05,064	1.34

आधार — कृषिगणना २०१५-१६

Source – Agricultural Census 2015-16

3. शेती / AGRICULTURE

तक्ता / TABLE 3.10

जलसंपदा विभागातर्गत पाटबंधारे प्रकल्पांची संख्या, निर्मित सिंचन क्षमता व प्रत्यक्ष सिंचित क्षेत्र (३० जून २०१७* रोजी) /
IRRIGATION PROJECTS, IRRIGATION POTENTIAL CREATED AND ACTUAL IRRIGATED AREA
UNDER WATER RESOURCE DEPARTMENT (As on 30th June 2017*)

(००० हेक्टर / '000 ha)

अनुक्रमांक Serial No.	पाटबंधारे प्रकल्प	प्रकल्पांची संख्या No. of Projects	निर्मित सिंचनक्षमता Irrigation Potential	प्रत्यक्ष सिंचित क्षेत्र # Actual irrigated area #	Irrigation Projects
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(1)
1	मोठे	87	2,630.84	2,606.55	Major
2	मध्यम	297	903.38	506.11	Medium
3	लघु व उपसा	3519	1,502.43	837.42	Minor & Lift
	एकूण	3903	5,036.65	3,950.08	Total

सन 2017-18 साठी / for year 2017-18

* अस्थायी / Provisional

आधार - जलसंपदा विभाग, महाराष्ट्र शासन

Source - Water Resource Department, Government of Maharashtra

3. शेती / AGRICULTURE

तक्ता / TABLE 3.11

शासनाचे कार्यान्वित झालेले जलविद्युत प्रकल्प /

GOVERNMENT HYDRO ELECTRIC PROJECTS COMMISSIONED

प्रकल्प	मार्च, २०१७ पर्यंत कार्यान्वित झालेले Commissioned till March 2017		एप्रिल, २०१७ ते मार्च, २०१८ मध्ये कार्यान्वित झालेले Commissioned during April, 2017 to March, 2018		Project
	संख्या Number	क्षमता (मेगावॉट) Capacity (MW)	संख्या Number	क्षमता (मेगावॉट) Capacity (MW)	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(1)
मोठे	11	2,888.5	...	0.00	Major
लहान	25	192.325	...	0.00	Minor

आधार - जलसंपदा विभाग, महाराष्ट्र शासन

Source - Water Resource Department, Government of Maharashtra

4. पशुसंवर्धन / ANIMAL HUSBANDRY

तक्ता / TABLE 4.1

पशुगणना २०१२ नुसार पशुधन / LIVESTOCK POPULATION AS PER LIVESTOCK CENSUS 2012

('००० / '000)

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	माहिती Particulars	Item
(1)	(2)	(3)	(2)
१	गाई व बैल		Cattle—
	(१) बैल		(1) Males
	(अ) केवळ पैदाशीसाठी वापरलेले	170	(a) Used for breeding only
	(ब) पैदाशी व शेतीसाठी वापरलेले	299	(b) Used for both breeding & agriculture work
	(क) कामासाठी वापरलेले	5,424	(c) Used for work
	(ड) इतर	67	(d) Others
	एकूण	5,960	Total
	(२) गाई		(2) Females over three years
	(अ) पैदाशीसाठी किंवा दुधासाठी ठेवलेल्या		(a) Used for breeding or milk
	(१) दुभत्या	3,157	(i) In-Milch
	(२) भाकड व एकदाही न व्यालेल्या	2,198	(ii) Dry and not calved even once
	(ब) इतर	85	(b) Others
	एकूण	5,440	Total
	(३) वासरे	4,084	(3) Young Calves
	एकूण-गाई-बैल	15,484	Total—Cattle
अ-१	विदेशी व संकरीत गाई व बैल		Exotic & Crossbreed cattle
	(१) दीड वर्षावरील विदेशी/संकरीत बैल		(1) One and half years Cross- breed males
	(अ) केवळ पैदाशीसाठी वापरलेले	26	(a) Used for breeding only
	(ब) पैदाशी व शेतीसाठी वापरलेले	20	(b) Used for both breeding & agriculture work
	(क) कामासाठी वापरलेले	160	(c) Used for work
	(ड) इतर	6	(d) Others
	एकूण	212	Total
	(२) अडीच वर्षावरील विदेशी/संकरीत गाई		(2) Adult crossbreed cows above two and half years
	(अ) पैदाशीसाठी किंवा दुधासाठी ठेवलेल्या		(a) Use for breeding or milch
	(१) दुभत्या	1,445	(i) In- Milch
	(२) भाकड व एकदाही न व्यालेल्या	670	(ii) Dry and not calved even once
	(ब) इतर	23	(b) Others
	एकूण	2,138	Total
	(३) वासरे	1,301	(3) Young Calves
	एकूण-विदेशी व संकरीत गायवर्ग	3,651	Total -Exotic & Cross breed cattle
अ-२	देशी गायवर्ग		Deshi Cattle
	(१) दोन वर्षावरील बैल		(1) Above 2 years Deshi male
	(अ) केवळ पैदाशीसाठी वापरलेले	143	(a) Used for breeding only
	(ब) पैदाशी व शेतीसाठी वापरलेले	280	(b) Used for both draught & breeding

तक्ता / TABLE 4.1 —contd.

(1)	(2)	(3)	(2)
	(क) कामासाठी वापरलेले	5,264	(c) Used for draught
	(ड) इतर	61	(d) Others
	एकूण	5,748	Total
	(२) तीन वर्षावरील देशी गाई		(2) Above 3 years indigenous cows
	(अ) पैदाशीसाठी किंवा दुधासाठी ठेवलेल्या		(a) Use for breeding or milk
	(१) दुभत्या	1,713	(i) In-Milch
	(२) भाकड व एकदाही न व्यालेल्या	1,527	(ii) Dry and not calved even once
	(ब) इतर	62	(b) Others
	एकूण	3,302	Total
	(३) वासरे (अडीच वर्ष व त्याखालील)	2,783	(3) Young Stock (Three years and below)
	एकूण-देशी गाय वर्ग	11,833	Total - Deshi cattle
२	म्हशी व रेडे		Buffaloes
	(१) दोन वर्षावरील रेडे		(1) Males over two years
	(अ) केवळ पैदाशीसाठी वापरलेले	59	(a) Used for breeding only
	(ब) पैदाशी व शेतीसाठी वापरलेले	25	(b) Used for breeding and agriculture work
	(क) कामासाठी वापरलेले	127	(c) Used for work
	(ड) इतर	5	(d) Others
	एकूण	216	Total
	(२) तीन वर्षावरील म्हशी		(2) Females over three years
	(अ) पैदाशीसाठी किंवा दुधासाठी ठेवलेल्या		(a) Use for breeding or milk
	(१) दुभत्या	2,162	(i) In-Milch
	(२) भाकड व एकदाही न व्यालेल्या	1,158	(ii) Dry and not calved even once
	(ब) इतर	39	(b) Others
	एकूण	3,359	Total
	(३) वासरे (तीन वर्ष व त्याखालील)	2,019	(3) Young Calves (Three years and below)
	एकूण म्हशी व रेडे	5,594	Total - Buffaloes
३	शेळ्या	2,580	Sheep
४	मेंढ्या	8,435	Goats
५	घोडे व शिंगरे	38	Horses and ponies
६	इतर जनावरे #	357	Others livestock #
	एकूण - पशुधन (कुत्री व ससे वगळून)	32,488	Total—Livestock (Excluding dogs and hares)
७	कोंबड्या, बदके वगैरे +	77,795	Poultry +

(१) आकडे संक्षिप्तात लिहिल्यामुळे बेरजा जुळतीलच असे नाही (1) Details may not add up to the totals due to rounding

(२) # इतर जनावरांत डुकरे, गाढवे, खेचरे व उंट यांचा समावेश आहे (2) # Other Livestock includes pigs, donkeys, mules and Camels.

(३) + कुक्कुटपालनातील धरून (3) + includes poultry farm

आधार - १९ वी पंचवार्षिक पशुगणना, २०१२

Source - Quinquennial 19th Livestock Census, 2012

2 पशुसंवर्धन /ANIMAL HUSBANDRY

तक्ता /TABLE 4.2

4. पशुसंवर्धन / ANIMAL HUSBANDRY

तक्ता / TABLE 4.2

पशुगणना २०१२ नुसार जिल्हावार पशुधन / DISTRICTWISE LIVESTOCK POPULATION AS PER LIVESTOCK CENSUS 2012

(००० / '000)

अनुक्रमांक Serial No	जिल्हा	विदेशी / संकरित गायवर्ग Exotic Cross-breed cattle	देशी गाय वर्ग Indigenous Cattle	एकूण गाई- बैल Total Cattle	म्हशी-रेडे Buffaloes	मेंढरे Sheep	शेळया Goats	इतर जनावरे † Others livestock †	एकूण जनावरे Total livestock	कुत्रे Dogs	कोंबडया, बदके वगैरे + Total Poultry+	District
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(2)
1	बृहन्मुंबई	3	2	5	30	0	11	1	49	33	86	Brihan Mumbai
2	ठाणे	13	398	410	187	2	202	8	811	51	5,001	Thane
3	रायगड	10	214	224	69	1	88	2	383	39	3,831	Raigad
4	रत्नागिरी	19	300	319	44	0	33	0	397	14	825	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	13	134	148	67	0	28	2	244	27	769	Sindhudurg
	कोकण विभाग	58	1,048	1,106	397	3	362	13	1,884	164	10,512	Konkan Division
6	नाशिक	264	752	1,016	238	356	600	31	2,246	129	15,880	Nashik
7	धुळे	40	316	356	100	207	275	31	974	7	1,084	Dhule
8	नंदुरबार	14	322	337	72	15	273	11	709	3	964	Nandurbar
9	जळगाव	86	467	552	257	38	349	21	1,220	10	673	Jalgaon
10	अहमदनगर	882	545	1,427	221	362	792	15	2,822	109	8,974	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	1,286	2,402	3,688	888	978	2,289	109	7,971	258	27,575	Nashik Division
11	पुणे	456	307	763	294	304	395	11	1,773	101	18,538	Pune
12	सातारा	195	182	377	353	264	309	6	1,311	64	3,980	Satara
13	सांगली	171	171	342	493	157	325	5	1,323	60	3,027	Sangli
14	सोलापूर	341	390	731	450	186	706	17	2,091	78	2,253	Solapur
15	कोल्हापूर	173	102	275	613	104	162	5	1,161	44	3,199	Kolhapur
	पुणे विभाग	1,336	1,152	2,488	2,203	1,015	1,897	44	7,659	347	30,997	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	2,680	4,602	7,282	3,488	1,996	4,548	166	17,514	769	69,084	Rest of Maharashtra

तक्ता / TABLE 4.2 —contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(2)
16	औरंगाबाद	167	416	583	93	88	303	18	1,086	35	633	Aurangabad
17	जालना	43	371	414	79	26	183	19	722	30	428	Jalna
18	परभणी	7	350	357	97	26	134	8	622	19	168	Parbhani
19	हिंगोली	16	260	276	66	6	111	3	463	17	151	Hingoli
20	बीड	131	451	582	240	66	336	13	1,238	53	978	Beed
21	नांदेड	15	635	650	212	41	253	20	1,177	36	461	Nanded
22	उस्मानाबाद	140	215	355	173	32	179	5	743	27	411	Osmanabad
23	लातूर	24	337	361	233	36	123	10	763	27	484	Latur
	औरंगाबाद / मराठवाडा विभाग	543	3,035	3,578	1,193	321	1,622	96	6,814	244	3,714	Aurangabad / Marathwada Division
24	बुलढाणा	53	427	480	120	105	264	12	981	24	271	Buldhana
25	अकोला	15	254	269	49	5	135	7	466	11	77	Akola
26	वाशिम	9	234	243	63	11	132	10	459	16	120	Washim
27	अमरावती	47	490	536	125	70	292	8	1,032	23	665	Amravati
28	यवतमाळ	22	698	720	96	25	299	4	1,145	33	640	Yavatmal
	अमरावती विभाग	146	2,103	2,248	453	216	1,122	41	4,083	107	1,773	Amravati Division
29	वर्धा	47	258	304	49	2	130	3	488	19	267	Wardha
30	नागपूर	100	369	469	84	8	265	7	834	49	1,041	Nagpur
31	भंडारा	82	157	239	90	3	162	0	494	10	270	Bhandara
32	गोंदिया	22	315	338	88	3	156	1	585	12	379	Gondiya
33	चंद्रपूर	24	493	517	73	24	229	3	846	30	575	Chandrapur
34	गडचिरोली	7	501	509	76	7	201	39	831	26	692	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	282	2,093	2,376	460	47	1,143	53	4,078	146	3,224	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	428	4,196	4,624	913	263	2,265	94	8,161	253	4,997	Vidarbha Division
	महाराष्ट्र राज्य	3,651	11,833	15,484	5594	2580	8435	356	32,489	1,266	77,795	Maharashtra State

+ डुकरे, घोडे, गाढव, उंट, खेचरे, ससे धरून / Includes pigs, horses, donkey, camel, mules, rabbit

+ कुक्कुटपालनातील धरून / includes poultry farms

आकडे संक्षिप्ततात लिहिल्यामुळे बेरजा जुळतीलच असे नाही. Details may not add up to totals due to rounding

आधार- १९ वी पंचवार्षिक पशुधन गणना, २०१२

Source - Quinquennial 19th Livestock Census, 2012

4. पशुसंवर्धन / ANIMAL HUSBANDRY

तक्ता / TABLE 4.3

पशुसंवर्धनासंबंधीची संकीर्ण सांख्यिकी /

MISCELLANEOUS STATISTICS RELATING TO ANIMAL HUSBANDRY

अनुक्रमांक Serial No	बाब	३१ मार्च, २०१८ रोजी As on 31 st March, 2018	Item
(1)	(2)	(3)	(2)
1	पशु पैदास केंद्रे	1	Cattle breeding farms
2	वळु माता संगोपन केंद्रे	7	Bull mother farms
3	वळु संगोपन केंद्रे	2	Bull rearing farms
4	बकरे/मेष पैदास केंद्रे	10 [†]	Goat/sheep breeding farms
5	कुक्कुट पैदास केंद्र व अंडी उबविण्याची केंद्रे	4	Poultry breeding farms and central hatcheries
6	सधन कुक्कुट विकास गट	16	Intensive poultry development blocks
7	अतिशीत वळु बीज निर्मिती प्रयोगशाळा	3	Frozen semen laboratory
8	जिल्हा कृत्रिम रेतन केंद्रे	34	District artificial insemination centres
9	पशुवैद्यकीय दवाखाने श्रेणी-I (स्थानिक क्षेत्र)	1,655	Veterinary dispensaries Grade-I (Local sector)
10	पशुवैद्यकीय दवाखाने श्रेणी-II (स्थानिक क्षेत्र)	2,256	Veterinary dispensaries Grade-II (Local sector)
11	पशुवैद्यकीय संस्था		Veterinary institutions
	(i) पशुवैद्यकीय बहुचिकित्सालये	32	(i) Veterinary polyclinics
	(ii) पशुवैद्यकीय रुग्णालये / दवाखाने श्रेणी-I (राज्य क्षेत्र)	85	(ii) Veterinary hospitals/dispensaries Grade-I (State sector)
	(iii) पशुवैद्यकीय दवाखाने श्रेणी-II (राज्य क्षेत्र)	585	(iii) Veterinary dispensaries Grade-II (State sector)
	(iv) फिरते पशुवैद्यकीय दवाखाने (स्थानिक क्षेत्र)	65	(vi) Mobile Veterinary clinics (Local sector)
	(v) पशुवैद्यकीय सहायक केंद्रे	0	(v) Veterinary aid centres
	(vi) फिरती विस्तारित व प्रात्यक्षिक केंद्रे	0	(vi) Mobile extension cum demonstration centres
	(vii) तालुका पशुवैद्यकीय लघु सर्व चिकित्सालये	168	(vii) Taluka Veterinary all mini Polyclinic
	(viii) तपासणी चौक्या	13	(viii) Check post

टीप : + बकरे व मेष विकास महामंडळाकडील बकरे पैदास केंद्र = ८, मेष पैदास केंद्र = ६, एकत्रित पैदास केंद्र (बकरे व मेष) = ४, एकूण बकरे व मेष पैदास केंद्र = १०

Note: † With Maharashtra Goat and Sheep Corporation, Sheep Breeding Farms= 6, Goat Breeding Farms= 8, Combined Farms (Sheep and Goat both) = 4. Total Sheep and Goat Farms = 10

आधार - पशुसंवर्धन आयुक्त यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन

Source – Office of Commissioner of Animal Husbandry, Government of Maharashtra

4. पशुसंवर्धन / ANIMAL HUSBANDRY

तक्ता / TABLE 4.4

शासकीय व सहकारी क्षेत्रातील दुग्धशाळांमार्फत झालेले दैनिक सरासरी दुध संकलन व वितरण /
 AVERAGE DAILY COLLECTION AND DISTRIBUTION OF MILK BY DAIRIES IN GOVERNMENT
 AND CO-OPERATIVE SECTORS
 2017-18

(लाख लिटर / lakh litres)

अनुक्रमांक Sr. No.	विभाग	दैनंदिन सरासरी गाई व म्हशींचे दूध संकलन Daily average collection of cows & buffaloes milk	Division
(1)	(2)	(3)	(2)
1	मुंबई	0.08	Mumbai
2	नशिक	0.00	Nashik
3	पुणे	0.02	Pune
4	औरंगाबाद	0.49	Aurangabad
5	अमरावती	0.10	Amravati
6	नागपूर	0.18	Nagpur
एकूण		0.87	Total
दैनिक सरासरी दूध वितरण / Average daily distribution of milk			
1	बृहन्मुंबई दुध योजना / Brihan Mumbai milk scheme	0.36	लाख लिटर / lakh litres
2	स्थानिक ग्रामीण दुध विक्री / Local rural sale of milk	0.29	लाख लिटर / lakh litres
3	महानंद दुग्धशळा / Mahananda dairy	2.04	लाख लिटर / lakh litres
एकूण		2.69	Total

आधार- आयुक्त, दुग्धव्यवसाय विकास यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन

Source – Office of Commissioner of Dairy Development, Government of Maharashtra

4. पशुसंवर्धन / ANIMAL HUSBANDRY

तक्ता / TABLE 4.5

दुग्ध उत्पादने व दूध शीतकरण केंद्रे / MILK PRODUCTS AND MILK CHILLING CENTRES

2017-18

अनुक्रमांक Serial No	उत्पादनाचे नाव	परिमाण	उत्पादन * Production	Unit	Name of production
(1)	(2)	(3)	(4)	(3)	(2)
1	तूप	मे. टन	निरंक	M. tonne	Ghee
2	मसाला दूध (बाटल्या)	संख्या	निरंक	No.	Masala milk (bottles)
3	एनर्जी (बाटल्या)	"	निरंक	"	Energy (bottles)
4	मलईविरहीत दूध भुकटी	मे. टन	868.50	M. tonne	Skimmed milk powder
5	पांढरे लोणी	"	503.92	"	White butter
6	लस्सी (बाटल्या)	संख्या	निरंक	No.	Lassi (bottles)
7	टिकाऊ गाईचे दूध (बाटल्या)	संख्या	निरंक	"	Long life cow milk (bottles)

* केवळ शासकीय क्षेत्राची आकडेवारी

अनुक्रमांक Serial No	बाब	संख्या Numbers	क्षमता (लाख लिटर) Capacity (in lakh litres)	Item
(एक)	शासकीय व सहकारी क्षेत्रातील दुग्धशाळांच्या दूध शीतकरण केंद्रांची संख्या व त्यांची क्षमता (अ + दोन + तीन)	265	121.41	(I) No. and capacity of milk chilling centres in milk processing plants in Government and Co-operative sector (a + II + III)
(अ)	एकूण दूध शीतकरण केंद्रे व क्षमता (लाख लिटर) (ब + क)	155	26.13	(a) Total milk chilling centres and Capacity (lakh litres) (b + c)
(ब)	शासकीय दूध शीतकरण केंद्रे व क्षमता (लाख लिटर)	68	6.17	(b) Government milk chilling centres and Capacity (lakh litres)
(क)	सहकारी दूध शीतकरण केंद्रे व क्षमता (लाख लिटर)	87	19.96	(c) Co-operative milk chilling centres and Capacity (lakh litres)
(दोन)	सहकारी क्षेत्रातील दुग्धशाळा दूध प्रक्रिया यंत्राची संख्या व क्षमता (लाख लिटर)	78	67.35	(II) Co-operative Dairies Number of milk processing plants and Capacity (lakh litres)
(तीन)	शासकीय दुग्धशाळा क्षमता (लाख लिटर)	32	27.93	(III) Government Dairies Capacity (lakh litres)

आधार- आयुक्त, दुग्धव्यवसाय विकास यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन

Source – Office of Commissioner of Dairy Development, Government of Maharashtra

5. मत्स्यव्यवसाय / FISHERIES

तक्ता / TABLE 5.1

खारवण्यासाठी झालेली माशांची आवक, मिठाचा वापर आणि खारवलेले मासे /
 QUANTITY OF FISH BROUGHT FOR CURING, SALT ISSUED AND FISH CURED
 2017-18

(मै.टन / M. tonne)

अनुक्रमांक Serial No	आवार	खारवण्यासाठी झालेली माशांची आवक Quantity of fish brought for curing	मिठाचा वापर Quantity of salt used	खारवलेल्या माशांचे वजन Weight of cured fish	Name of the yard
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1	मिरकर वाडा (रत्नागिरी)	1,680	607	1,265	Mirkar wada (Ratnagiri)
2	मालवण (सिंधुदुर्ग)	3,128	1,126	2,346	Malwan (Sindhudurg)
	एकूण	4,808	1,733	3,611	Total

NA- उपलब्ध नाही /Not Available

आधार – आयुक्त, मत्स्यव्यवसाय यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन

Source – Office of Commissioner of Fisheries, Government of Maharashtra

5. मत्स्यव्यवसाय / FISHERIES

तक्ता / TABLE 5.2

मत्स्यव्यवसायासंबंधी संकीर्ण सांख्यिकी / MISCELLANEOUS STATISTICS RELATING TO FISHERIES
2017-18

अनुक्रमांक Serial No	बाब	परिमाण	माहिती Particulars	Unit	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(3)	(2)
1	एकूण समुद्र किनारा	किमी	720	km	Total coastline
2	सागरी मत्स्यव्यवसाय करणारी खेडी / गावठाणी	संख्या	456	No.	Marine fishing villages / hamlets
3	सागरी मासेमारीसाठीच्या वापरातील होडया	"	16,894	"	Boats engaged in fishing
	(अ) यांत्रिक	"	13,548	"	Mechanized Boats—
	(ब) बिगरयांत्रिक	"	3,346	"	Non Mechanized Boats—
4	प्रत्येकी एक मे.टनापेक्षा जास्त वजनाच्या होडया	"	NA	"	Boats weighing more than one M.ton each
5	एकूण मत्स्योत्पादन	हजार मे.टन	6.06	Th.M. tonne	Fish Production—
	(अ) सागरी	"	4.75	"	(a) Marine
	(ब) गोडया पाण्याचे	"	1.31	"	(b) Inland
6	मत्स्यव्यवसायातील सहकारी संस्था	संख्या	3,086	No.	Co-operative societies in fisheries
	(अ) प्राथमिक	"	3,048	"	(a) Primary
	(ब) जिल्हा / विभाग / संघ	"	38	"	(b) District / Region /
7	त्यांतील सभासदांची संख्या	संख्या	3,03,867	No.	Members therein
8	राज्यातील गोडे पाणी व्याप्त क्षेत्र	लाख हेक्टर	4.18	Lakh Hectare	Total inland water spread area
9	मत्स्य बीज उत्पादन क्षमता	लाख	3,590.60	Lakh	Carp fry production capacity--
10	मासळी खारवण्याची आवार केंद्रे	संख्या	N.A.	No.	Fish curing yards
11	मत्स्यव्यवसाय शिक्षण संस्था	"	N.A.	"	Fishery education institute
12	सहकारी होडया बांधणारी केंद्रे	"	N.A.	"	Co-operative boat building yards

NA - उपलब्ध नाही / Not Available

आधार — आयुक्त, मत्स्यव्यवसाय यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन

Source – Office of Commissioner of Fisheries, Government of Maharashtra

5. मत्स्यव्यवसाय / FISHERIES

तक्ता / TABLE 5.3

मासळी प्रकारानुसार सागरी मत्स्योत्पादन / VARIETYWISE MARINE FISH PRODUCTION

2017-18

(मै.टन / In M. tonne)

अ.क्र. Sr. No.	प्रकार	ठाणे Thane	मुंबई उपनगर Mumbai Suburban	मुंबई Mumbai	रायगड Raigad	रत्नागिरी Ratna- giri	सिंधुदुर्ग Sindh- udurg	एकूण Total	Variety
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(2)
1	मुशी, पकट, वागळी	8,906	363	1,327	426	224	135	11,381	Elasmobranches
2	वाम	1,385	151	732	74	55	247	2,644	Eels
3	शिंगाडा, शिंगटी	4,309	1,008	3,256	567	550	707	10,397	Cat fishes
4	कर्ली, दाताळी	4,509	27	247	279	237	132	5,431	Chirocentrus
5	पेडवा, पेडी, मिलाजी, तारली	2	144	1,590	5,324	9,069	2,770	18,899	Sardines
6	भिंंग पाला	741	14	173	300	161	70	1,459	Hilsa-Alisha
7	मांदेली	5,466	3,511	8,154	1,503	705	15	19,354	Anchoviella
8	काटी	6,390	641	939	890	38	44	8,942	Tarisseclas
9	खवली, पातुर्डी	71	176	18	6	234	136	641	Other clupeida
10	बोंबील	25,670	5,724	4,169	312	177	176	36,228	Harpodon Nehereus
11	करकरा, खजुरा	1	451	58	8	0	0	518	Perchaos
12	तांब	2	55	81	257	100	31	526	Red snapper
13	दाढा, रावस	545	36	219	49	17	0	866	Polynemidae
14	घोळ, कोय	2,125	364	753	216	0	13	3,471	Sciaenids
15	ढोमा, घोडी	390	3,344	14,122	1,792	1,902	1,467	23,017	Otolithes
16	बळा, वाकटी	3,123	5,766	8,272	1,332	7,630	1,086	27,209	Ribbon fish
17	खरबा बांगडा	89	90	4,682	1,253	6	192	6,312	Caranx
18	सरंगा	15,808	831	634	583	653	317	18,826	Pomfrets
19	हलवा	507	216	755	270	242	101	2,091	Black Pomfrets
20	बांगडा	1,021	409	17,657	5,137	22,863	3,292	50,379	Mackeral
21	सुरमई, डागोळ, फलई	3,926	108	3,690	1,814	1,548	1,435	12,521	Seer fish
22	गेदर, कुपा	36	70	5,403	452	3,563	38	9,562	Tunnies
23	तेडली	9	0	13	155	45	58	280	Bregamceros Macellendi

तक्ता / TABLE 5.3 —contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(2)
24	लेप	222	544	363	223	3,508	1,546	6,406	Soles
25	खाप	75	98	2,670	2	17	119	2,981	Carangids small
26	कोकरी, टोकी	0	46	58	2	724	454	1,284	Leiognathus
27	चिराटी, राणी, बामणे	426	7,142	14,810	53	1,735	187	24,353	Upenaides sp.
28	कोळंबी	7,731	9,876	17,658	6,586	2,993	1,367	46,211	Penaeid Prawns
29	जवळा, करंदी	18,277	19,133	2,462	18,518	865	20	59,275	Non-Penaeid Prawns
30	शेवंड	209	268	235	34	81	8	835	Lobsters
31	सैदाळा	0	59	641	59	1,336	1,213	3,308	Lactarius
32	म्हाकूळ	430	2,886	13,503	206	4,219	884	22,128	Cuttle fish and Squids
33	इतर	1,998	2,677	10,761	4,656	14,843	2,322	37,257	Miscellaneous
	एकूण	1,14,399	66,228	1,40,105	53,338	80,340	20,582	4,74,992	Total

आधार — आयुक्त, मत्स्यव्यवसाय यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन

Source — Office of Commissioner of Fisheries, Government of Maharashtra

5. मत्स्यव्यवसाय / FISHERIES

तक्ता / TABLE 5.4

मत्स्योत्पादनाचा वापर (सागरी व गोड्या पाण्यातील) /
DISPOSITION OF FISH CATCH (MARINE AND INLAND)
2017-18

(मे.टन / In M.tonne)

अनुक्रमांक Serial No.	वापराचा प्रकार	मत्स्योत्पादन Fish product	Types of disposition
(1)	(2)	(3)	(1)
1	विक्रीसाठी ताजे मासे	5,12,884	Fresh Fish for marketing
2	गोठविण्याकरिता	---	Freezing
3	वाळविण्याकरिता	83,616	Sun-dried
4	खारविण्याकरिता	4,979	Salted
5	डबा बंद मासे	0	Canning
6	खताकरिता	4,533	Reduction
7	इतर कामाकरिता	---	Miscellaneous purpose
	एकूण	6,06,012	Total

आधार — आयुक्त, मत्स्यव्यवसाय यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन

Source – Office of Commissioner of Fisheries, Government of Maharashtra

6. वने / FORESTS

तक्ता / TABLE 6.1

वनव्याप्त क्षेत्रांचे वर्गीकरण / CLASSIFICATION OF FOREST AREA

(क्षेत्र - चौ.कि.मीटर / Area - Sq. Km)

अनुक्रमांक Serial No (1)	प्रकार (2)	2016-17 (3)	2017-18 (4)	Type of Forest (2)
1	राखीव	51,070	51,579	Reserved
2	संरक्षित	6,602	6,650	Protected
3	अवर्गीकृत	4,052	3,622	Unclassified
	एकूण	61,724	61,851	Total

टीप - वरील वनव्याप्त क्षेत्र राज्याच्या प्रशासकीय नियंत्रणाखाली आहे.

Note -The above forest area is under administrative control of the State.

आधार - मुख्य वन संरक्षक यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन

Source – Office of Chief Conservator of Forests, Government of Maharashtra

6. वने / FORESTS

तक्ता / TABLE 6.2

मुख्य आणि गौण वनोत्पादने / MAJOR AND MINOR FOREST PRODUCE

अनुक्रमांक Serial No (1)	बाब (2)	2017-18 (3)	Item (2)
1	इमारतीचे लाकूड-		Timber—
	(अ) उत्पादन ('००० घन मीटर)	48.08	(a) Quantity ('000 cu. metre)
	(ब) मूल्य (₹#०००)	15,30,160	(b) Value (₹#000)
2	जळाऊ लाकूड-		Firewood—
	(अ) उत्पादन ('००० घन मीटर)	75.09	(a) Quantity ('000 cu. metre)
	(ब) मूल्य (₹#०००)	2,01,621	(b) Value (₹#000)
3	गौण वनोत्पादन-		Minor forest Produces—
	मूल्य (₹#०००)		Value (₹#000)
	(अ) बांबू	94,929	(a) Bamboo
	(ब) गवत इत्यादी	1,341	(b) Grass and grazing
	(क) विडी पाने	17,30,321	(c) Bidi leaves
	(ड) इतर उत्पादन	8,236	(b) Other product

आधार - मुख्य वन संरक्षक यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन

Source – Office of Chief Conservator of Forests, Government of Maharashtra

7. उद्योग व खाणकाम / INDUSTRY AND MINING

तक्ता / TABLE 7.1

चालू कारखान्यांचे कामगारांच्या संख्येनुसार वर्गीकरण/

CLASSIFICATION OF WORKING FACTORIES ACCORDING TO WORKING STRENGTH
2015

अनुक्रमांक Serial No	कामगारांच्या दैनिक सरासरी गट Class of average daily employment	चालू कारखाने (संख्या) Working factories (No.)	त्यातील एकूण कामगारांची दैनिक सरासरी (संख्या) Average daily number of workers
(1)	(2)	(3)	(4)
1	Less than 10/ पेक्षा कमी	10,013	51,965
2	10 to 19	8,212	1,13,413
3	20 to 49	10,069	2,98,955
4	50 to 99	3,880	2,46,622
5	100 to 499	3,551	7,13,877
6	500 to 999	373	2,52,840
7	1,000 to 4,999	183	3,10,257
8	5,000 and above / व त्याहून अधिक	8	71,049
	एकूण / Total	36,289	20,58,978

आधार - औद्योगिक सुरक्षा व आरोग्य संचालनालय, महाराष्ट्र शासन

Source - Directorate of Industrial Safety and Health, Government of Maharashtra

7. उद्योग व खाणकाम / INDUSTRY AND MINING

तक्ता / TABLE 7.2

उद्योगांच्या प्रमुख गटानुसार कारखान्यांची व त्यांतील कामगारांची दैनिक सरासरी संख्या /
NO OF FACTORIES AND AVERAGE DAILY EMPLOYMENT THERE IN ACCORDING
TO MAJOR GROUPS OF INDUSTRIES 2015

अनु क्रमांक Serial No	कारखान्यांचे प्रमुख गट	चालू कारखान्यांची संख्या No. of working factories	त्यांतील कामगारांची दैनिक सरासरी संख्या Average daily No. of workers	Major Group
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	कृषि, शिकार व संबंधित सेवा कार्ये	748	25,429	Agriculture, hunting and related service activities
2	कोळसा व दगडी कोळसा यांचे खाणकाम			Mining of coal and lignite
3	क्रुड पेट्रोलियम व नैसर्गिक वायूचे निष्कर्षण			Extraction of crude petroleum and natural gas
4	कच्चा धातूचे खाणकाम	1	76	Mining of metal ores
5	इतर खाणकाम व दगड खाणकाम	16	695	Other mining and quarrying
6	खाणकाम सहाय्य सेवा	2	16	Mining support activities
7	खाद्य उत्पादनांची निर्मिती	2,959	215,301	Manufacturing of food products
8	पेय उत्पादने	567	22,608	Products of beverages
9	तंबाखू उत्पादने	53	4,826	Tobacco products
10	वस्त्रोद्योग	5,162	157,575	Textiles
11	वस्त्रप्रावरणे	864	50,803	Wearing apparels
12	कातडी कमावणे व चामड्याची उत्पादने	122	5,546	Tanning & dressing of leather
13	लाकूड व लाकडाची उत्पादने	3,012	22,511	Wood and wood products
14	कागद व कागदाची उत्पादने	811	33,226	Paper and paper products
15	मुद्रण, ध्वनी व चित्रमुद्रणाचे उत्पादने	1,030	43,304	Printing & reproduction of recorded media
16	कोळसा, शुद्ध पेट्रोलियम उत्पादने	204	14,527	Coke, refined petroleum products
17	रसायने व रासायनिक उत्पादने	2,516	116,544	Chemicals & chemical products
18	औषध, वैद्यकीय रसायने व वनस्पतीय उत्पादने	846	84,430	Pharmaceuticals, medicinal chemical & botanical products
19	रबर आणि प्लास्टिक उत्पादने	1,969	106,087	Rubber and plastic products
20	इतर अधातू खनिज उत्पादने	918	48,454	Other non-metallic mineral products

तक्ता / TABLE 7.2 — contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
21	मूलभूत धातू उत्पादने	1,414	135,854	Basic metals products
22	धातूच्या तयार वस्तूंची उत्पादने	5,272	258,924	Fabricated metal products
23	संगणक, विद्युत व चष्म्याची उत्पादने	456	37,980	Computer, electronic & optical products
24	विद्युत यंत्रसामग्री उत्पादने	1,023	86,535	Electrical equipments products
25	इतरत्र वर्गीकृत नसलेली यंत्रे व यंत्रसामग्री उत्पादने	1,422	126,966	Products of machinery and equipments without n.e.c.
26	मोटर वाहने, ट्रेलर्स निम-ट्रेलर्स यांची उत्पादने	718	153,043	Products of motor vehicles, trailers and semi-trailers
27	इतर परिवहन सामग्री उत्पादने	200	44,200	Other transport equipments products
28	फर्निचर उत्पादने	191	6,168	Furniture products
29	इतर वस्तूनिर्माण	795	57,973	Other manufacturing
30	यंत्रे व यंत्रसामग्री दुरुस्ती व यंत्रसामग्री उभारणी	224	22,359	Repair & installation of machinery and equipment
31	वीज, वायू वाफ आणि वातानुकूलित सेवा पुरवठा	162	36,374	Electricity, gas, steam and air conditioning supply
32	पाण्याचे संचयन, प्रक्रिया व पुरवठा	135	3,415	Water collection, treatment & supply
33	मलनिःसारण	51	1,610	Sewerage
34	टाकाऊ वस्तुंचे संचयन, प्रक्रिया व विल्हेवाट	29	830	Waste collection, treatment & disposal activities
35	निरुपयोगी वस्तुंचे पुनर्माध्यमीकरण व्यवस्था करणे	4	136	Remediation activities & waste management
36	इमारत बांधकाम	3	198	Construction of buildings
37	अभियांत्रिकी	22	1,147	Civil engineering
38	रचनात्मक स्वरूपाची बांधकामे	13	671	Specialized construction activities
39	मोटर व मोटारसायकल यांची दुरुस्ती आणि घाऊक व किरकोळ व्यापार	1,252	80,905	Wholesale & retail trade and repair of motor & motorcycle
40	घाऊक व्यापार (मोटर व मोटारसायकल वगळून)	75	5,590	Wholesale (except motor & motorcycle)
41	किरकोळ व्यापार (मोटर व मोटारसायकल वगळून)	666	24,276	Retail trade(except motor & motorcycle)
42	पाइपलाईनद्वारे वाहतूक	2	42	Transport via pipeline
43	हवाई वाहतूक	7	536	Air transport
44	गोदाम व परिवहन सहायकारी कार्ये	178	9,860	Supporting & auxiliary transport activities
45	अन्न व शितपेय सेवा कार्ये	1	35	Food & beverages services activities
46	प्रकाशने	17	1,955	Publishing

तक्ता / TABLE 7.2 —contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
47	चलतचित्रे, व्हिडिओ, दूरदर्शन कार्यक्रमांची निर्मिति, ध्वनीमुद्रण व संगीत प्रकाशन संदर्भातील प्रक्रिया	16	739	Motion picture, video, T.V. programme production, sound recording & music publishing activities
48	दूरसंचार			Telecommunication
49	संगणक आज्ञावली सल्ला देणे व संबंधित कार्ये	2	495	Computer programming consultancy & related services
50	माहिती संदर्भातील सेवा कार्ये	1	60	Information service activities
51	इतर वित्तीय कार्ये			Other financial activities
52	स्थावर मालमत्ता संबंधित कार्ये			Real estate activities
53	वास्तूविशारद व अभियांत्रिकी तपासणी व विश्लेषण	15	683	Architecture & engineering activities, technical testing & analysis
54	विज्ञान संशोधन व विकास	20	1,158	Research and development
55	इतर व्यावसायिक वैज्ञानिक व तांत्रिक कार्ये	2	196	other professional scientific & technical activities
56	भाडे व करार तत्वावरील सेवा			Rental and leasing services
57	इमारतीमधील अंतर्गत पुरविण्यात येणाऱ्या सुविधा	6	206	Services to build.& landscape activities
58	कार्यालयीन, प्रशासकीय सेवा व इतर सहाय्य सेवा	39	2,667	Office administrative services & other support services
59	सार्वजनिक प्रशासन आणि संरक्षण	1	20	Office administrative & defence
60	शिक्षण	4	100	Education
61	आरोग्य सेवा	2	8	Human health activities
62	सामाजिक कार्ये सेवा			Social work activities
63	कलात्मक, कला व मनोरंजन सेवा	1	17	Creative, arts & entertainment activities
64	संगणक, वैयक्तिक व गृहपयोगी वस्तुंची दुरुस्ती	22	1,777	Repair of computer, personal & household goods
65	इतर खाजगी सेवा कार्ये	24	1,276	Other personal service activities
66	अविभेदित वस्तू व सेवा उत्पादक कार्ये व कुटूंब सेवा	2	36	Undifferentiated goods & services producing activities of households
	एकूण	36,289	20,58,978	Total

आधार- औद्योगिक सुरक्षा व आरोग्य संचालनालय, महाराष्ट्र शासन

Source – Directorate of Industrial Safety and Health, Government of Maharashtra

7. उद्योग आणि खाणकाम / INDUSTRY AND MINING

तक्ता / TABLE 7.3

जिल्हानिहाय चालू कारखाने आणि त्यांतील दैनिक कामगारांची सरासरी संख्या /
DISTRICTWISE WORKING FACTORIES AND AVERAGE DAILY NO. OF WORKERS
2015

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	चालू कारखान्यांची संख्या Working factories (No.)	कामगारांची दैनिक सरासरी संख्या Average daily workers (No.)	District
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	बृहन्मुंबई	4,602	2,52,608	Brihan Mumbai
2	ठाणे	8,663	4,32,807	Thane
3	रायगड	1,348	1,10,947	Raigad
4	रत्नागिरी	375	21,054	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	141	3,174	Sindhudurg
	कोकण विभाग	15,129	8,20,590	Konkan Division
6	नाशिक	1,893	1,07,394	Nashik
7	धुळे	332	11,358	Dhule
8	नंदुरबार	86	3,206	Nandurbar
9	जळगाव	906	34,845	Jalgaon
10	अहमदनगर	1,001	45,295	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	4,218	2,02,098	Nashik Division
11	पुणे	4,813	4,96,628	Pune
12	सातारा	557	52,912	Satara
13	सांगली	806	37,470	Sangli
14	सोलापूर	3,536	52,755	Solapur
15	कोल्हापूर	1,759	87,407	Kolhapur
	पुणे विभाग	11,471	7,27,172	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	30,818	17,49,860	Rest of Maharashtra

तक्ता / TABLE 7.3- contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
16	औरंगाबाद	1,101	92,773	Aurangabad
17	जालना	205	12,428	Jalna
18	परभणी	120	4,617	Parbhani
19	हिंगोली	44	1,912	Hingoli
20	बीड	133	5,389	Beed
21	नांदेड	209	8,146	Nanded
22	उस्मानाबाद	85	9,031	Osmanabad
23	लातूर	170	8,807	Latur
	औरंगाबाद /	2,067	1,43,103	Aurangabad /
	मराठवाडा विभाग			Marathwada Division
24	बुलढाणा	335	8,592	Buldhana
25	अकोला	391	8,336	Akola
26	वाशिम	86	1,491	Washim
27	अमरावती	270	6,644	Amravati
28	यवतमाळ	253	8,209	Yavatmal
	अमरावती विभाग	1,335	33,272	Amravati Division
29	वर्धा	154	16,806	Wardha
30	नागपूर	1,510	83,252	Nagpur
31	भंडारा	133	5,720	Bhandara
32	गोंदिया	56	3,083	Gondiya
33	चंद्रपूर	178	22,346	Chandrapur
34	गडचिरोली	38	1,536	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	2,069	1,32,743	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	3404	1,66,015	Vidarbha Division
	महाराष्ट्र राज्य	36,289	20,58,978	Maharashtra State

आधार- औद्योगिक सुरक्षा व आरोग्य संचालनालय, महाराष्ट्र शासन

Source - Directorate of Industrial Safety and Health, Government of Maharashtra

7. उद्योग आणि खाणकाम / INDUSTRY AND MINING

तक्ता / TABLE 7.4

राज्यातील उत्पादक भांडवल, उत्पादन आणि मूल्यवृद्धी /

PRODUCTIVE CAPITAL, OUTPUT AND VALUE ADDED IN THE STATE

2017-18

(₹ लाख / ₹ Lakh)

अनु. क्रमांक Serial No.	उद्योग गट (२००८)	उत्पादक भांडवल (स्थिर भांडवल + खेळते भांडवल) Productive Capital (Fixed Capital + Working Capital)	एकूण उत्पादन Total output	निव्वळ मूल्य वृद्धी Net Value added	Industry Group (2008)
(1)	(2)	(6)	(7)	(8)	(2)
1	कापूस पिंजणी, सफाई इत्यादि.	4,41,339	18,07,044	77,076	Cotton ginning, cleaning etc.
2	मीठ उत्पादन	193	486	214	Extraction of salt
3	खाद्य उत्पादने	47,39,064	1,50,13,506	15,89,097	Food products
4	पेये	1,72,371	11,67,203	4,71,616	beverages
5	तंबाखू उत्पादने	1,90,127	3,35,005	1,79,330	Tobacco products
6	वस्त्रोद्योग	16,55,431	38,31,533	5,71,811	Textiles
7	परिधान करण्याची वस्त्रे	4,31,481	10,64,159	2,28,212	Wearing apparels
8	कातडी कमावणे व चामड्यांची उत्पादने	37,964	88,968	21,838	Leather & related products
9	लाकूड व लाकडाची उत्पादने (फर्निचर वगळून) वाळलेले गवत व प्लेटींग सामग्री उत्पादन	68,910	1,68,341	25,760	Wood and wood products (except furniture) articles of straw & plating materials
10	कागद व कागदाची उत्पादने	9,34,082	17,59,263	3,92,816	Paper and Paper products
11	मुद्रण व ध्वनी चित्रमुद्रणाचे पुनर्उत्पादन	3,86,732	9,63,361	2,36,597	Printing & reproduction of recorded media
12	कोळसा, शुद्ध पेट्रोलियम यांची उत्पादने, इत्यादि.	19,88,742	1,33,71,460	47,41,097	Coal, refined petroleum products, etc.
13	रसायने व रासायनिक उत्पादने	49,39,001	1,08,14,777	20,86,789	Chemicals and chemical products
14	औषधे, वैद्यकीय रसायने व वनस्पतीय उत्पादने	34,41,867	48,06,905	14,70,015	Pharmaceuticals, medicinal chemical and botanical products
15	रबर आणि प्लास्टिक उत्पादने	32,63,414	46,33,531	8,36,514	Rubber and plastic products
16	इतर अधातू खनिज उत्पादने	11,32,103	17,42,793	3,77,356	Other non-metallic mineral products

तक्ता / TABLE 7.4- contd.

(1)	(2)	(6)	(7)	(8)	(2)
17	मूलभूत धातूची उत्पादने	50,54,060	1,16,19,129	12,38,316	Basic metals products
18	धातूच्या तयार वस्तू	21,14,774	53,58,731	9,54,408	Fabricated metal products
19	संगणक, विद्युत आणि ऑप्टिकल उत्पादने	8,81,084	20,32,079	3,54,599	Computer, electronic & optical products
20	विद्युत यंत्रसामग्री उत्पादने	17,95,612	48,36,896	9,02,481	Electrical equipment products
21	यंत्रे व यंत्रसामग्री उत्पादन	40,51,637	96,78,462	22,57,929	Machinery and equipments products
22	मोटार वाहने, ट्रेलर्स व निम-ट्रेलर्सचे उत्पादन	45,43,562	1,22,86,341	14,50,107	Motor vehicles, trailers& semi-trailor products
23	इतर परिवहन सामग्री उत्पादने	9,24,161	41,03,217	7,52,247	Other transport equipments products
24	फर्निचर उत्पादने	8,40,276	4,24,744	68,805	Furniture products
25	इतर उत्पादने	12,87,853	44,90,335	4,96,929	Other products
26	यंत्रे व यंत्रसामग्री दुरुस्ती व यंत्रसामग्री बसविणे	2,37,793	5,40,948	1,66,914	Repairs & installation of machinery & equipment
27	टाकाऊ वस्तुंचे संचयन, प्रक्रिया व विल्हेवाट, पुनर्वापर	45,091	40,808	3,949	Waste collection, treatment and disposal activities, materials recovery
28	प्रकाशने	30,623	47,956	16,933	Publishing activities
29	इतर	19,30,030	29,43,814	4,02,646	Others
	एकूण	4,75,59,377	11,99,71,795	2,23,72,401	Total

आधार- केंद्रीय सांख्यिकी कार्यालय, कोलकाता

Source - Central Statistics Office, Kolkata (Final Result)

7. उद्योग आणि खाणकाम / INDUSTRY AND MINING

तक्ता / TABLE 7.5

सूती कापड गिरण्यांतील सरासरी गैरहजेरी /
AVERAGE ABSENTEEISM IN THE COTTON TEXTILE INDUSTRY
2018

(per cent)

अनुक्रमांक Serial No.	केंद्र	सरासरी गैरहजेरी (टक्केवारी) Average percentage of absenteeism	Centre
(1)	(2)	(3)	(2)
1	मुंबई	19	Mumbai
2	सोलापूर	21	Solapur
3	नागपूर	0	Nagpur
4	जळगाव	0	Jalgaon
5	नांदेड	0	Nanded
6	औरंगाबाद	0	Aurangabad
7	इतर केंद्रे	31	Other centres
एकूण केंद्रे		23	All centres

आधार- कामगार आयुक्त यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन

Source –Office of Commissioner of Labour, Government of Maharashtra

7. उद्योग आणि खाणकाम / INDUSTRY AND MINING

तक्ता / TABLE 7.6

औद्योगिक विवाद / INDUSTRIAL DISPUTES

2018

अनुक्रमांक Serial No (1)	बाब (2)	माहिती Particulars (3)	Item (2)
1	वस्त्रोद्योग -		Textiles—
	(अ) तंटयांची संख्या	4	(a) Number of disputes
	(ब) प्रत्यक्ष भाग घेतलेल्या कामगारांची संख्या	3,460	(b) Number of workers involved directly
	(क) वाया गेलेले एकूण मनुष्यदिवस	85,382	(c) Number of person days lost
2	यंत्रोत्पादक कारखाने-		Engineering—
	(अ) तंटयांची संख्या	4	(a) Number of disputes.
	(ब) प्रत्यक्ष भाग घेतलेल्या कामगारांची संख्या	775	(b) Number of workers involved directly
	(क) वाया गेलेले एकूण मनुष्यदिवस	3,59,193	(c) Number of person days lost
3	संकीर्ण व रसायन-		Miscellaneous and Chemical—
	(अ) तंटयांची संख्या	3	(a) Number of disputes.
	(ब) प्रत्यक्ष भाग घेतलेल्या कामगारांची संख्या	223	(b) Number of workers involved directly
	(क) वाया गेलेले एकूण मनुष्यदिवस	13,80,429	(c) Number of person days lost
4	एकूण		Total—
	(अ) तंटयांची संख्या	11	(a) Number of disputes.
	(ब) प्रत्यक्ष भाग घेतलेल्या कामगारांची संख्या	4458	(b) Number of workers involved directly
	(क) वाया गेलेले एकूण मनुष्यदिवस	18,25,004	(c) Number of person days lost

आधार- कामगार आयुक्त यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन

Source – Office of Commissioner of Labour, Government of Maharashtra

7. उद्योग आणि खाणकाम / INDUSTRY AND MINING

तक्ता / TABLE 7.7

चालू असलेल्या कापड उद्योगाची माहिती (गिरणी विभाग) / INFORMATION OF WORKING COTTON TEXTILE INDUSTRY (MILL SECTOR)

अनुक्रमांक Serial No	विभाग	माहे अखेर At the end of the month								Region
		गिरण्यांची संख्या Number of mills		पटावरील कामगारांची संख्या Number of employees on roll		स्थापित चात्या ('०००) Spindles installed ('000)		स्थापित माग ('०००) Looms Installed ('000)		
		मार्च March	मार्च March	मार्च March	मार्च March	मार्च March	मार्च March	मार्च March	मार्च March	
		2017	2018	2017	2018	2017	2018	2017	2018	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(2)
1	महाराष्ट्र	156	224	65,016	1,00,886	3,611	4,839	3	9	Maharashtra
	(अ) मुंबई शहर	8	17	5,029	16,440	247	544	0	4	(a) Mumbai City
	(ब) उर्वरित महाराष्ट्र	148	207	59,987	84,446	3,364	4,295	3	5	(b) Rest of Maharashtra

आधार - वस्त्रनिर्माण आयुक्त, भारत सरकार

Source - Textile Commissioner, Government of India

7. उद्योग आणि खणकाम / INDUSTRY AND MINING

तक्ता / TABLE 7.8

खनिज उत्पादन / MINERAL PRODUCTION

2017-18*

अनुक्रमांक Serial No	खनिज पदार्थ	उत्पादन (००० टनांत) Production (in '000 tonnes)	मुल्य (००००००) Value (₹ lakh)	Minerals
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	बॉक्साईट	2,181	9,417	Bauxite
2	कोळसा	42,218	7,03,534	Coal
3	कच्चे लोखंड	791	12,662	Iron Ore
4	चुनखडी	14,150	41,459	Lime stone
5	कच्चे मँगनीज	729	54,145	Manganese Ore
6	केओलिन (नैसर्गिक)	--	--	Kaolin (Natural)
7	क्रोमाईट	--	--	Chromite
8	मीठ §	130		Salt §
9	डोलोमाईट	--	--	Dolomite
10	सिलिका सॅंड	--	--	Silica sand
11	फ्लोराईट (ग्रेडेड)	1	130	Flourite (Graded)
12	लॅटेराईट	--	--	Laterite
13	कायनाईट	8	35	Kyanite
14	इतर	604	602	Other

* अस्थायी / Provisional

NA – उपलब्ध नाही / Not Available

टीप- (१) कोरंडम, क्ले, पायरोफायलाईट, स्फटिक, वाळू (इतर), सिलीमानाईट आणि शेल हे इतर खनिजांमध्ये अंतर्भूत आहेत /
Others include minerals like Corandum, Clay, Pyrophyllite, Quartz, Sand (others), Sillimanite and Shale.

(२) § सहायक मीठ आयुक्त, मुंबई यांनी कळविल्यानुसार /As reported by the Assistant Salt Commissioner, Mumbai

आधार - भारतीय खण केंद्र, नागपूर

Source - Indian Bureau of Mines, Nagpur

8. वीज / ELECTRICITY

तक्ता / TABLE 8.1

विजेची स्थापित क्षमता, उत्पादन आणि वापर /

INSTALLED CAPACITY, GENERATION AND CONSUMPTION OF ELECTRICITY

2017-18

अनुक्रमांक Serial No	बाब	माहिती Particulars	Item
(1)	(2)	(3)	(2)
1	स्थापित क्षमता (मेगावॅट)		Installed Capacity (Mega Watt)
	(१) औष्णिक	22,096	Thermal
	(२) जलजन्य	3,061	Hydro
	(३) नैसर्गिक वायुजन्य	2,819	Natural Gas
	(४) बंदिस्त विद्युत	--	Captive Power
	(५) नवीकरणीय उर्जा	8,341	Renewable Energy
	एकूण	36,317	Total
2	निर्मिती (दशलक्ष युनिट्स)		Generation (Million Units)
	(१) औष्णिक	93,950	Thermal
	(२) जलजन्य	5,114	Hydro
	(३) नैसर्गिक व वायुजन्य	9,062	Natural Gas
	(४) नवीकरणीय उर्जा [§]	12,034	Renewable Energy
	एकूण	1,20,160	Total
3	वापर (दशलक्ष युनिट्स)		Consumption (Million Units)
	(१) घरगुती	28,348	Domestic
	(२) वाणिज्यिक	13,925	Commercial
	(३) औद्योगिक	43,974	Industrial
	(४) सार्वजनिक सेवा [@]	4,810	Public Services
	(५) रेल्वे	163	Railway
	(६) कृषि	30,561	Agriculture
	(७) संकीर्ण	2,157	Miscellaneous
	एकूण	1,23,938	Total

@ सार्वजनिक दिवाबत्ती व सार्वजनिक पाणी पुरवठा

\$ बंदिस्त वीजेसह

आधार - (१) महाराष्ट्र राज्य विद्युत वितरण कंपनी मर्यादित, मुंबई

(४) बेस्ट

(२) महाराष्ट्र राज्य विद्युत निर्मिती कंपनी मर्यादित, मुंबई

(५) टाटा पॉवर

(३) केंद्रीय विद्युत प्राधिकरण

(६) रिलायन्स इन्फ्रास्ट्रक्चर

Source - (1) Maharashtra State Electricity Distribution Company Ltd, Mumbai

(2) Maharashtra State Electricity Generation Company Ltd, Mumbai

(3) Central Electricity Authority

(4) BEST

(5) TATA Power

(6) Reliance Infrastructure

8. वीज / ELECTRICITY

तक्ता / TABLE 8.2

विद्युतीकरण झालेल्या शहरांची व खेड्यांची संख्या / NO. OF TOWNS AND VILLAGES ELECTRIFIED

(३१ मार्च, २०१७ रोजी / As on 31st March 2017)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	विद्युत पुरवठा झालेल्या शहरांची व खेड्यांची संख्या No. of towns and villages electrified	District
(1)	(2)	(3)	(2)
1	बृहन्मुंबई	-	Brihan Mumbai
2	ठाणे	}	{
3	पालघर		
4	रायगड	1,928	Raigad
5	रत्नागिरी	1,563	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	758	Sindhudurg
	कोकण विभाग	6,046	Konkan Division
7	नाशिक	1,958	Nashik
8	धुळे	687	Dhule
9	नंदुरबार	954	Nandurbar
10	जळगाव	1,522	Jalgaon
11	अहमदनगर	1,607	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	6,728	Nashik Division
12	पुणे	1,916	Pune
13	सातारा	1,770	Satara
14	सांगली	735	Sangli
15	सोलापूर	1,161	Solapur
16	कोल्हापूर	1,232	Kolhapur
	पुणे विभाग	6,814	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	19,588	Rest of Maharashtra

तक्ता / TABLE 8.2 —contd.

(1)	(2)	(3)	(2)
17	औरंगाबाद	1,352	Aurangabad
18	जालना	971	Jalna
19	परभणी	846	Parbhani
20	हिंगोली	686	Hingoli
21	बीड	1,368	Beed
22	नांदेड	1,437	Nanded
23	उस्मानाबाद	733	Osmanabad
24	लातूर	939	Latur
	औरंगाबाद /	8,332	Aurangabad /
	मराठवाडा विभाग		Marathwada Division
25	बुलढाणा	1,305	Buldhana
26	अकोला	875	Akola
27	वाशिम	708	Washim
28	अमरावती	2,003	Amravati
29	यवतमाळ	1,880	Yavatmal
	अमरावती विभाग	6,771	Amravati Division
30	वर्धा	1,038	Wardha
31	नागपूर	1,642	Nagpur
32	भंडारा	833	Bhandara
33	गोंदिया	900	Gondiya
34	चंद्रपूर	1,674	Chandrapur
35	गडचिरोली	1,683	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	7,770	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	14,541	Vidarbha Division
	महाराष्ट्र राज्य	42,461	Maharashtra State

आधार - महाराष्ट्र राज्य विद्युत वितरण कंपनी मर्यादित, मुंबई

Source - Maharashtra State Electricity Distribution Company Limited, Mumbai

9. संयुक्त भांडवली संस्था / JOINT STOCK COMPANIES

तक्ता / TABLE 9.1

३१ मार्च, २०१२ रोजी चालू असलेल्या संयुक्त भांडवली संस्था /

NUMBER OF JOINT STOCK COMPANIES AS ON 31st MARCH, 2012

अनुक्रमांक Serial No	जिल्हा	शेअर भांडवल असलेल्या कंपन्या Companies limited by shares		हमीने मर्यादित असलेल्या व काम नफ्यासाठी न करणान्या कंपन्या Companies limited by guarantee and associations not for profit		एकूण Total	District
		सार्वज निक Public	खाजगी Private	सार्वजनिक Public	खाजगी Private		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(2)
1	मुंबई	3,402	35,532	110	177	39,221	Mumbai
2	मुंबई उपनगर	77	1,021	3	10	1,111	Mumbai Suburban
3	ठाणे	301	6,184	11	16	6,512	Thane
4	रायगड	45	677	1	0	723	Raigad
5	रत्नागिरी	10	62	0	0	72	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	0	40	0	0	40	Sindhudurg
	कोकण विभाग	3,835	43,516	125	204	47,680	Konkan Division
7	नाशिक	62	1,175	1	11	1,249	Nashik
8	धुळे	8	165	0	1	174	Dhule
9	नंदुरबार	3	34	0	0	37	Nandurbar
10	जळगाव	25	281	0	3	309	Jalgaon
11	अहमदनगर	21	339	0	0	360	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	119	1,994	1	15	2129	Nashik Division
12	पुणे	321	8,604	7	40	8,972	Pune
13	सातारा	9	287	0	1	297	Satara
14	सांगली	22	221	0	3	246	Sangli
15	सोलापूर	31	254	1	0	286	Solapur
16	कोल्हापूर	28	554	3	1	586	Kolhapur
	पुणे विभाग	411	9,920	11	45	10,387	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	4,365	55,430	137	264	60,196	Rest of Maharashtra

तक्ता / TABLE 9.1 — contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(2)
17	औरंगाबाद	40	709	1	4	754	Aurangabad
18	जालना	3	107	0	0	110	Jalna
19	परभणी	5	41	0	0	46	Parbhani
20	हिंगोली	1	11	0	0	12	Hingoli
21	बीड	8	53	0	1	62	Beed
22	नांदेड	6	168	0	0	174	Nanded
23	उस्मानाबाद	7	40	0	0	47	Osmanabad
24	लातूर	11	181	0	0	192	Latur
	औरंगाबाद /	81	1,310	1	5	1,397	Aurangabad /
	मराठवाडा विभाग						Marathwada Division
25	बुलढाणा	1	51	0	0	52	Buldhana
26	अकोला	5	99	0	1	105	Akola
27	वाशिम	0	23	0	0	23	Washim
28	अमरावती	1	170	1	1	173	Amravati
29	यवतमाळ	3	76	0	0	79	Yavatmal
	अमरावती विभाग	10	419	1	2	432	Amravati Division
30	वर्धा	5	43	0	0	48	Wardha
31	नागपूर	145	2,541	8	2	2,696	Nagpur
32	भंडारा	1	34	0	0	35	Bhandara
33	गोंदिया	1	30	0	0	31	Gondiya
34	चंद्रपूर	6	115	0	0	121	Chandrapur
35	गडचिरोली	0	11	0	0	11	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	158	2,774	8	2	2,942	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	168	3,193	9	4	3,374	Vidarbha Division
	इतर #	6,001	83,486	346	375	90,208	Other #
	महाराष्ट्र राज्य	10,615	1,43,419	492	648	1,55,175	Maharashtra State

जिल्ह्यांत वर्गीकृत केलेले नाहीत / District-wise not classified

आधार- कॉर्पोरेट कार्य, मंत्रालय, भारत सरकार

Source - Ministry of Corporate Affairs, Government of India

10. बँक / BANKS

तक्ता / TABLE 10.1

बँक कार्यालये असलेल्या ठिकाणांची व बँक कार्यालयांची जिल्हावार संख्या /
 DISTRICTWISE NUMBER OF PLACES HAVING BANKING OFFICES AND NUMBER OF
 BANKING OFFICES

(३१ मार्च, २०१८ रोजी /As on 31st March 2018)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	बँक कार्यालये असलेल्या ठिकाणांची संख्या No. of places having banking offices	एकूण बँक कार्यालयांची संख्या Total No. of banking offices	District
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	मुंबई	1	1,145	Mumbai
2	मुंबई उपनगर	1	1,558	Mumbai Suburban
3	ठाणे	64	1,077	Thane
4	पालघर	67	303	Palghar
5	रायगड	157	441	Raigad
6	रत्नागिरी	120	247	Ratnagiri
7	सिंधुदुर्ग	72	163	Sindhudurg
	कोकण विभाग	482	4,934	Konkan Division
8	नाशिक	192	616	Nashik
9	धुळे	57	127	Dhule
10	नंदुरबार	42	77	Nandurbar
11	जळगाव	136	347	Jalgaon
12	अहमदनगर	198	426	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	625	1,593	Nashik Division
13	पुणे	264	1,660	Pune
14	सातारा	150	319	Satara
15	सांगली	133	303	Sangli
16	सोलापूर	154	374	Solapur
17	कोल्हापूर	185	479	Kolhapur
	पुणे विभाग	886	3,135	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	1,993	9,662	Rest of Maharashtra

तक्ता / TABLE 10.1 —contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
18	औरंगाबाद	89	338	Aurangabad
19	जालना	45	112	Jalna
20	परभणी	45	108	Parbhani
21	हिंगोली	32	71	Hingoli
22	बीड	78	149	Beed
23	नांदेड	84	196	Nanded
24	उस्मानाबाद	56	122	Osmanabad
25	लातूर	74	166	Latur
	औरंगाबाद /	503	1,262	Aurangabad /
	मराठवाडा विभाग			Marathwada Division
26	बुलढाणा	90	186	Buldhana
27	अकोला	59	158	Akola
28	वाशिम	34	76	Washim
29	अमरावती	102	257	Amravati
30	यवतमाळ	84	177	Yavatmal
	अमरावती विभाग	369	854	Amravati Division
31	वर्धा	66	144	Wardha
32	नागपूर	138	737	Nagpur
33	भंडारा	53	116	Bhandara
34	गोंदिया	52	98	Gondiya
35	चंद्रपूर	94	203	Chandrapur
36	गडचिरोली	34	63	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	437	1,361	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	806	2,215	Vidarbha Division
	महाराष्ट्र राज्य	3,302	13,139	Maharashtra State

आधार- भारतीय रिझर्व्ह बँक

Source - Reserve Bank of India

11. सहकार / CO-OPERATIONS

तक्ता / TABLE 11.1

राज्यातील सहकारी संस्थांचा तपशील / DETAILS OF CO-OPERATIVE SOCIETIES IN THE STATE
2017-18

अनु. क्रमांक Serial No	सहकारी संस्थेचा प्रकार	सहकारी संस्थांची संख्या No. of co-op Societies	सभासदां ची संख्या (०००) No. of Members ('000)	खेळते भांडवल (₹ कोटी) Working Capital (₹crore)	स्थूल कर्ज (₹ कोटी) Gross loan (₹ crore)	येणे कर्ज (₹ कोटी) Outstanding loan (₹ crore)	उलाढाल तयार मालाच्या विक्रीचे मूल्य (₹ कोटी) Turnover Value of produced goods sold (₹ crore)	Type of Society
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
1	शिखर व मध्यवर्ती कृषि आणि बिगर कृषि पतसंस्था	34	213	131,200	51,063	67,020	N.A.	Appex & central Agricultural & non- Agricultural credit societies
2	प्राथमिक कृषि पतसंस्था	21,102	15,010	20,766	15,662	13,406	808	Primary Agricultural credit societies
3	बिगर-कृषि पतसंस्था	20,668	26,097	1,77,533	75,331	66,890	...	Non- agricultural credit societies
4	पणन संस्था	1,221	962	2,543	3	16	6,087	Marketing societies
5	शेतमाल प्रक्रिया उपक्रम	25,634	6,244	44,632	2,016	3,072	23,496	Agro- Processing enterprises
6	सामाजिक सेवा व इतर सहकारी संस्था	129,593	6,492	7,831	194	466	5,562	Social services & other co-op. societies
एकूण		1,98,252	55,018	3,84,506	1,44,268	1,50,869	35,953	Total

* अस्थायी / Provisional N.A. - लागू नाही / Not Applicable

आधार- सहकार आयुक्त आणि निबंधक यांचे कार्यालय, सहकारी संस्था, महाराष्ट्र शासन

Source - Office of Commissioner for Co-operation and Registrar of co-operative Societies, Government of Maharashtra

12. वाहतूक व दळणवळण / TRANSPORT AND COMMUNICATIONS

तक्ता / TABLE 12.1

रस्त्यांचे प्रकार व पृष्ठभागानुसार रस्ते लांबी /

ROAD LENGTH ACCORDING TO TYPE OF ROAD AND SURFACE*

2017-18

(किमी / km)

अ. क्र. Sr. No.	रस्त्याचा प्रकार	३१ मार्च रोजी / As on 31 st March	पृष्ठांकित / Surfaced			अपृष्ठांकित Unsurfaced	एकूण Total (6+7)	Type of road
			सिमेंट कॉन्क्रीट / डांबरी Cement Concrete/ Black topped	खडीचे Water Bound Mecadam	एकूण Total (4+5)			
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
1	राष्ट्रीय महामार्ग	2017	7,271	22	7,293	388	7,682	National highways
		2018	10,108	0	10,108	87	10,195	
2	प्रमुख राज्य महामार्ग	2017	3,845	0	3,845	26	3,871	Major State highways
		2018	2,061	1,202	3,263	10	3,272	
3	राज्य महामार्ग	2017	17,089	12,974	30,064	712	30,776	State highways
		2018	16,642	11,949	28,591	559	29,150	
4	प्रमुख जिल्हा रस्ते	2017	26,956	22,473	49,429	2,198	51,627	Major district roads
		2018	28,587	23,742	52,329	2,701	55,030	
5	इतर जिल्हा रस्ते	2017	27,498	22,085	49,583	6,753	56,336	Other district roads
		2018	25,404	22,305	47,710	6,214	53,924	
6	ग्राम रस्ते	2017	53,224	49,697	102,921	51,025	153,946	Village roads
		2018	54,518	47,280	101,798	50,474	152,272	
एकूण		2017	1,35,884	1,07,250	2,43,134	61,103	3,04,237	Total
		2018	1,37,321	1,06,478	2,43,799	60,044	3,03,843	

टिप : * सार्वजनिक बांधकाम विभाग, महाराष्ट्र शासन व जिल्हा परिषदेच्या देखभालीखालील आलेले रस्ते

Note : * Roads maintained by PWD, GoM and ZP

आधार - सार्वजनिक बांधकाम विभाग, महाराष्ट्र शासन

Source - Public Work Department, Government of Maharashtra

12. वाहतूक व दळणवळण / TRANSPORT AND COMMUNICATIONS

तक्ता / TABLE 12.2

महाराष्ट्र राज्य मार्ग परिवहन महामंडळाची वाहतूकविषयक आकडेवारी /
OPERATIONAL STATISTICS OF MAHARASHTRA STATE ROAD TRANSPORT CORPORATION
2017-18

अनुक्रमांक Serial No.	विभाग	३१ मार्च, २०१८ रोजी मार्गाची संख्या No. of routes as on 31 st March, 2018	एकूण मार्गाची लांबी (कि.मी) Total routes distance (in km.) as on 31 st March, 2018	मार्गावर वाहतूक करण्याच्या वाहनांची दैनिक सरासरी संख्या Average No. of vehicles on road per day	अस्तित्वात असलेल्या वाहनांची सरासरी संख्या Average No. of vehicles held during the year	प्रवाशांची दैनिक सरासरी संख्या (लाखात) Average No. of passengers travelled daily (In lakhs)	Division
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(2)
1	औरंगाबाद	2,753	2,59,858	3,037	3,388	11.23	Aurangabad
2	मुंबई	3,725	2,54,939	2,828	3,339	11.58	Mumbai
3	नागपूर	1,806	1,41,217	1,695	1,884	7.05	Nagpur
4	पुणे	4,636	3,13,901	4,010	4,386	16.48	Pune
5	नाशिक	3,917	2,42,038	3,219	3,625	14.00	Nashik
6	अमरावती	2,002	1,49,918	1,635	1,857	6.64	Amravati
	एकूण	18,839	13,61,871	16,424	18,479	66.98	Total

आधार- महाराष्ट्र राज्य मार्ग परिवहन महामंडळ, मुंबई

Source - Maharashtra State Road Transport Corporation, Mumbai

12. वाहतूक व दळणवळण / TRANSPORT AND COMMUNICATIONS

तक्ता / TABLE 12.3

वापरात असलेली मोटार वाहने / MOTOR VEHICLES IN OPERATION

(३१ मार्च, २०१८ रोजी / As on 31st March, 2018)

अनुक्रमांक Serial No.	वाहन प्रकार	वाहनांची संख्या Number of Motor Vehicles	Class of Vehicles
(1)	(2)	(3)	(2)
1	दुचाकी स्वयंचलित वाहने	2,41,66,264	Two wheelers Auto Vehicles
2	मोटारी, जीप, वाघीणी	46,54,445	Motor cars, Jeeps, Station Wagons
3	टॅक्सी कॅब्ज	3,18,257	Taxi cabs
4	स्वयंचलित रिक्शा	8,51,812	Auto rickshaws
5	स्टेज कॅरेजेस	37,259	Stage carriages
6	कॉन्ट्रॅक्ट कॅरेजेस	59,240	Contract carriages
7	ट्रक्स व मालमोटारी	16,27,988	Trucks and Lorries including Delivery vans
8	रुग्णवाहिका	15,348	Ambulances
9	शालेय बस	26,704	School buses
10	खाजगी सेवा वाहन	11,988	Private service vehicles
11	जोड वाहन (ट्रेलर)	4,00,953	Trailers
12	ट्रॅक्टर	7,17,353	Tractors
13	इतर	62,191	Others
	एकूण	3,29,49,802	Total

आधार- परिवहन आयुक्त यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन

Source –Office of Transport Commissioner, Government of Maharashtra

12. वाहतूक व दळणवळण / TRANSPORT AND COMMUNICATIONS

तक्ता / TABLE 12.4

राज्यातील परिवहनाची व इतर वाहने / TRANSPORT AND NON-TRANSPORT VEHICLES IN THE STATE

(३१ मार्च, २०१८ / As on 31st March, 2018)

अनुक्रमांक Serial No.	विभाग	वापरातील वाहनांची संख्या No. of vehicles in operation			Region
		बिगर-परिवहनाची Non- Transport	परिवहनाची Transport	एकूण / Total	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1	मुंबई (मध्य)	9,22,584	84,502	10,07,086	Mumbai (Central)
2	मुंबई (पश्चिम)	8,99,618	1,13,702	10,13,320	Mumbai (West)
3	मुंबई (पूर्व)	6,53,726	1,10,650	7,64,376	Mumbai (East)
4	बोरिवली	4,97,406	61,127	5,58,533	Borivali
5	ठाणे	31,82,311	6,43,428	38,25,739	Thane
6	पनवेल	11,11,119	2,14,863	13,25,982	Panvel
7	नाशिक	32,05,150	2,15,175	34,20,325	Nashik
8	धुळे	13,89,312	1,23,701	15,13,013	Dhule
9	पुणे	64,22,783	4,70,237	68,93,020	Pune
10	कोल्हापूर	29,64,015	1,88,062	31,52,077	Kolhapur
11	औरंगाबाद	17,34,100	1,80,787	19,14,887	Aurangabad
12	लातूर	7,49,858	81,735	8,31,593	Latur
13	नांदेड	8,88,547	1,03,974	9,92,521	Nanded
14	अमरावती	20,24,408	1,60,782	21,85,190	Amravati
15	नागपूर (शहर)	17,76,352	1,04,845	18,81,197	Nagpur (City)
16	नागपूर (ग्रामिण)	15,79,917	91,026	16,70,943	Nagpur (Rural)
	एकूण	3,00,01,206	29,48,596	3,29,49,802	Total

आधार- परिवहन आयुक्त यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन

Source -Office of Transport Commissioner, Government of Maharashtra

12. वाहतूक व दळणवळण / TRANSPORT AND COMMUNICATIONS

तक्ता / TABLE 12.5

वाहनचालकांचे व्यावसायिक व बिगरव्यावसायिक परवाने /
PROFESSIONAL AND NON-PROFESSIONAL DRIVING LICENCES(३१ मार्च, २०१८/As on 31st March, 2018)

अनुक्रमांक Serial No.	विभाग	चालकांचे परवाने / Driving Licenses			Region
		व्यावसायिक Professional	बिगर व्यावसायिक Non- Professional	एकूण / Total	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1	मुंबई (मध्य)	13,53,966	19,47,448	33,01,414	Mumbai (Central)
2	मुंबई (पश्चिम)	12,18,959	21,53,475	33,72,434	Mumbai (West)
3	मुंबई (पूर्व)	6,89,274	9,86,666	16,75,940	Mumbai (East)
4	बोरिवली	43,374	1,04,081	1,47,455	Borivali
	बृहन्मुंबई (उप बेरीज १ ते ४)	33,05,573	51,91,670	84,97,243	Mumbai (Sub-total 1 to 4)
5	ठाणे	8,49,875	18,44,514	26,94,389	Thane
6	पनवेल	5,14,393	8,98,147	14,12,540	Panvel
7	नाशिक	4,45,594	17,18,696	21,64,290	Nashik
8	धुळे	1,95,970	6,35,962	8,31,932	Dhule
9	पुणे	41,86,037	42,10,501	83,96,538	Pune
10	कोल्हापूर	4,56,103	20,73,383	25,29,486	Kolhapur
11	औरंगाबाद	6,65,303	8,59,682	15,24,985	Aurangabad
12	लातूर	1,44,916	4,30,043	5,74,959	Latur
13	नांदेड	2,34,721	3,40,181	5,74,902	Nanded
14	अमरावती	4,97,242	15,54,224	20,51,466	Amravati
15	नागपूर (शहर)	3,20,952	12,54,530	15,75,482	Nagpur (City)
16	नागपूर (ग्रामिण)	2,72,302	9,93,843	12,66,145	Nagpur (Rural)
	एकूण	1,20,88,981	2,20,05,376	3,40,94,357	Total

आधार- परिवहन आयुक्त यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन

Source - Office of Transport Commissioner, Government of Maharashtra

12. वाहतूक व दळणवळण / TRANSPORT AND COMMUNICATIONS

तक्ता / TABLE 12.6

राज्यातील लोहमार्गाची लांबी / RAILWAY ROUTE LENGTH IN THE STATE

(किमी / km)

वर्ष / Year	ब्रॉड गेज / Broad gauge	मीटर गेज / Metre gauge	नॅरो गेज / Narrow gauge	एकूण / Total
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
1998-99	4,141	500	806	5,447
1999-2000	4,141	501	754	5,396
2000-01	4,205	500	754	5,459
2001-02	4,254	451	754	5,459
2001-03	4,271	445	734	5,450
2003-04	4,299	445	753	5,497
2004-05	4,345	429	753	5,527
2005-06	4,366	429	733	5,528
2006-07	4,474	312	733	5,519
2007-08	4,707	232	596	5,535
2008-09	4,899	106	596	5,601
2009-10	4,899	106	596	5,601
2010-11	5,037	106	459	5,602
2011-12	5,037	106	459	5,602
2012-13	5,160	106	459	5,725
2013-14	5,160	106	459	5,725
2014-15	5,160	106	459	5,725
2015-16	5,181	106	459	5,746
2016-17	5,219	106	459	5,784
2017-18	5,219	106	408	5,733

आधार- रेल्वे मंत्रालय (रेल्वे बोर्ड), नवी दिल्ली

Source - Ministry of Railway (Railway Board), New Delhi

12. वाहतूक व दळणवळण / TRANSPORT AND COMMUNICATIONS

तक्ता / TABLE 12.7

ग्रामीण व शहरी डाक कार्यालयांची संख्या / NUMBER OF RURAL AND URBAN POST OFFICES

वर्ष / Year	ग्रामीण डाक कार्यालये / Rural Post Offices	शहरी डाक कार्यालये / Urban Post Offices	एकूण डाक कार्यालये / Total Post Offices
(1)	(2)	(3)	(4)
2013-14	11,355	1,243	12,598
2014-15	11,362	1,239	12,601
2015-16	11,368	1,233	12,601
2016-17	11,366	1,236	12,602
2017-18	11,381	1,233	12,614

आधार- पोस्टमास्तर जनरल, भारत सरकार

Source - Postmaster General, Government of India

13. जहाज वाहतूक / SHIPPING

तक्ता / Table 13.1

मुंबई बंदरात प्रवेश केलेल्या जहाजांची संख्या व वजन /

NUMBER AND TONNAGE OF VESSELS ENTERED IN MUMBAI PORT

2017-18

अनु- क्रमांक Serial No.	जहाजांचा प्रकार	जहाजांची संख्या No. of Ships	जहाजांचे वजन ('००० टन) Vessel Tonnage (^{'000 tonne})		Class of vessels
			एकूण Gross	निव्वळ Net	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1	वाफेवर चालणारी (तेल वाहकांव्यतिरिक्त)				Steamship (other than oil tankers)
	(अ) परदेशांशी वाहतूक करणारी-				(A) Foreign
	(१) ३,५०० G.R.T. च्यावर	893	25,602	12,736	(1) Above 3,500 G.R.T.
	(२) ३,५०० G.R.T. आणि कमी	17	33	13	(2) 3,500 G.R.T. and less
	(ब) किनाऱ्यावर वाहतूक करणारी-				(B) Coastal—
	(१) ३,५०० G.R.T. च्यावर	34	694	396	(1) Above 3,500 G.R.T.
	(२) ३,५०० G.R.T. आणि कमी	170	265	104	(2) 3,500 G.R.T. and less
	(३) रिग पुरवठा करणारे	3,502	7,899	3,341	(3) Rig supplier
	(४) प्रवासी जहाजे	40	2,185	1,131	(4) Passenger ships
2	तेलवाहक जहाजे	1,100	31,634	15,863	Oil Tankers
3	कोळसा नेणारी	0	0	0	Colliers
	एकूण	5,756	68,312	33,584	Total

टीप - ३,५०० G.R.T.=३,५५६ मेट्रिक टन

Note - 3500 G.R.T.= 3556 gross registered metric tonner

आधार - मुंबई पोर्ट ट्रस्ट

Source - Mumbai Port Trust

13. जहाज वाहतूक / SHIPPING

तक्ता / Table 13.2

मुंबई बंदरामध्ये गोद्या आणि बंदरे येथून माल वाहतूक /

CARGO HANDLED AT THE DOCKS AND PORTS IN MUMBAI PORT

('००० टन / '000 tonne)

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	2016-17	2017-18	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	आयात	42,725	42,479	Import
2	निर्यात	20,323	20,349	Export
	एकूण	63,048	62,828	Total

आधार - मुंबई पोर्ट ट्रस्ट

Source - Mumbai Port Trust

13. जहाज वाहतूक / SHIPPING

तक्ता / Table 13.3

निवडक लहान बंदरांतून (आयात व निर्यात) माल वाहतूक /

CARGO (IMPORTS AND EXPORTS) HANDLED AT THE SELECTED MINOR PORTS

2017-18

(मै.टन / M. tonne)

अनुक्रमांक Serial No.	बंदराचे नाव	आयात Imports	निर्यात Exports	एकूण Total	Name of the Port
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1	डहाणू	N.A.	N.A.	4,21,400.00	Dahanu
2	ठाणे	N.A.	N.A.	0.00	Thane
3	ट्रॉम्बे	N.A.	N.A.	9,506.00	Trombay
4	बेलापूर (उळवा)	N.A.	N.A.	17,00,136.04	Belapur (Ulwa)
5	भिवंडी	N.A.	N.A.	701.50	Bhiwandi
6	धरमतार	N.A.	N.A.	1,48,65,799.47	Dharamtar
7	रेवदंडा	N.A.	N.A.	19,76,488.55	Revadanda
8	राजपुरी	N.A.	N.A.	0.00	Rajpuri
9	दिघी	N.A.	N.A.	9,32,266.11	Dighi
10	बाणकोट	N.A.	N.A.	1,58,615.00	Bankot
11	केळशी	N.A.	N.A.	1,92,323.00	Kelashi
12	दाभोळ	N.A.	N.A.	24,77,834.94	Dabhol
13	जयगड	N.A.	N.A.	1,37,46,643.00	Jaigad
14	रत्नागिरी	N.A.	N.A.	7,65,517.13	Ratnagiri
15	जैतापूर	N.A.	N.A.	0.00	Jaitapur
16	विजयदुर्ग	N.A.	N.A.	0.00	Vijaydurg
17	देवगड	N.A.	N.A.	0.00	Devgad
18	रेडी	N.A.	N.A.	6,58,973.00	Redi
	एकूण	N.A.	N.A.	3,79,06,203.74	Total

आधार - महाराष्ट्र मेरीटाईम बोर्ड, महाराष्ट्र शासन

Source - Maharashtra Maritime Board, Government of Maharashtra

13. जहाज वाहतूक / SHIPPING

तक्ता / Table 13.4

लहान बंदरातून होणारी प्रवासी वाहतूक / PASSENGER TRAFFIC AT THE MINOR PORTS
2017-18

अनुक्रमांक Serial No.	बंदराचे नाव	बिगर यांत्रिकी जहाजाने / By-non mechanised vessels	यांत्रिकी जहाजाने / By- mechanised vessels	एकूण / Total	Name of the Port
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1	मनोरी-मार्वे	0	14,90,224	14,90,224	Manori-Marve
2	वर्सोवा	0	67,81,690	67,81,690	Versova
3	बोरीवली	0	27,58,338	27,58,338	Boriwali
4	न्यू फेरी	0	2,38,537	2,38,537	New Ferry
5	नवापूर	0	1,02,420	1,02,420	Navapur
6	सातपाटी	0	71,260	71,260	Satpati
7	अर्नाळा	0	13,962	13,962	Arnala
8	वसई	1,01,190	3,750	1,04,940	Vasai
9	कल्याण	0	2,750	2,750	Kalyan
10	मोरा	0	6,85,229	6,85,229	Mora
11	करंजा	0	3,74,358	3,74,358	Karanja
12	रेवस	0	4,99,425	4,99,425	Rewas
13	मांडवा	0	14,32,170	14,32,170	Mandwa
14	एलिफंटा	0	20,62,506	20,62,506	Elephanta
15	आगरदांडा	0	1,51,690	1,51,690	Agardanda
16	अलिबाग	0	0	0	Alibag
17	रेवदांडा	8847	0	8,847	Revdanda
18	मुरुड	0	92,056	92,056	Murud
19	राजपुरी	2,63,865	6,356	2,70,221	Rajpuri
20	दिघी	0	3,02,434	3,02,434	Dighi
21	रत्नागिरी	14,800	0	14,800	Ratnagiri
22	जयगड	22,314	1,80,494	2,02,808	Jaigad
23	दाभोळ	54,518	2,41,420	2,95,938	Dabhol
24	केळशी	0	0	0	Kelashi
25	बाणकोट	0	1,69,499	1,69,499	Bankot
26	वरोडा	0	0	0	Varoda
27	जैतापूर	0	0	0	Jaitapur
28	विजयदुर्ग	0	0	0	Vijaydurg
29	मालवण	1,17,644	2,97,487	4,15,131	Malvan
30	इतर	0	5,61,072	5,61,072	Other
	एकूण	5,83,178	1,85,19,127	1,91,02,305	Total

अधार - महाराष्ट्र मेरीटाईम बोर्ड, महाराष्ट्र शासन

Source - Maharashtra Maritime Board, Government of Maharashtra

14. देशांतर्गत व्यापार / INLAND TRADE

तक्ता / TABLE 14.1

महाराष्ट्राचा देशातील इतर राज्यांशी रेल्वेने झालेला व्यापार / INLAND TRADE OF MAHARASHTRA BY RAIL
2017-18

(क्विंटल / Qunital)

अनुक्रमांक Sr. No.	मालाचे नाव	महाराष्ट्रात आयात झालेला माल Imports into the State	महाराष्ट्रातून निर्यात झालेला माल Exports from the State	Commodity
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	कोळसा आणि कोक	36,21,77,114	6,81,39,209	Coal and coke
2	कच्चे मॅंगनिज	4,70,701	23,40,727	Manganese ore
3	कच्चे लोखंड	30,59,539	...	Iron ore
4	इतर कच्चे धातू	31,66,290	...	Other ore
5	चुनखडी, डोलोमाईट आणि जिप्सम	55,05,828	4,27,966	Limestone, Dolomite & Gypsum
6	संगमरवर व दगड	...	1,37,801	Marble & stones
7	लोखंड व पोलाद	4,34,54,636	96,97,074	Iron and steel
8	इतर खनिजे	1,93,049	...	Other Minerals
9	मीठ	18,13,140	...	Salt
10	तांदुळ	1,77,10,190	6,96,680	Rice (not in husk)
11	गहू	4,27,27,653	1,84,600	Wheat
12	ज्वारी आणि बाजरी	Jowar and Bajri
13	कडधान्ये (हरभरा सोडून)	...	1,88,470	Pulses (Other than Gram products)
14	इतर प्रकारची धान्ये	17,71,852	34,41,540	Other sorts of grain
15	हरभरा व तज्जन्य उत्पादन	...	1,31,290	Gram and gram products
16	मका व एकदल धान्ये	4,03,340	10,59,310	Maize and Millets
17	तेलबिया (कापूस सोडून)	...	1,59,780	Oil seeds (other than cotton)
18	इतर रसायने	Other Chemicals
19	इतर खाद्य तेल	Other edible oils
20	साखर	4,63,237	81,20,722	Sugar
21	गूळ	Gur
22	मळी	27,538	...	Molasses
23	सिमेंट	14,78,18,806	5,56,88,638	Cement
24	केरोसिन	9,17,349	1,43,889	Kerosene
25	पेंड	4,83,611	69,37,682	Oil cakes
26	मसाले	89,600	...	Spices
27	एरंडेल तेल	Castor Oil
28	रंग आणि वॅनिश	Paints & Varnishes
29	सिमेंट उत्पादने	27,360	...	Cement manufactures
30	दुग्ध उत्पादने	Dairy Products

तक्ता / TABLE 14.1 —contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
31	गहू उत्पादने	Wheat Products
32	कातडी	Hides & Skins
33	इतर वैरण व तूस	...	10,85,971	Other fodder and Husk
34	खनिज तेल आणि उत्पादने (केरोसिन सोडून)	3,79,17,934	2,51,65,544	Mineral oil & products (Excl. Kerosene)
35	विटा व कौले	Bricks and tiles
36	कागद	Paper
37	मोहरी तेल	Mustard Oil
38	विद्युत सामग्री	16,19,103	2,56,609	Electrical Goods
39	यंत्र व यंत्र सामग्री	Machinery & Machine tools
40	इतर धातू	...	23, 427	Other Metal
41	धातू व धातूच्या वस्तू	1,890	...	Metal & Metal products
42	खते व रासायनिक खते	4,03,88,084	1,66,49,292	Fertilizer & Chemical Manure
43	वाहतूक साधनसामग्री	3,97,152	4,24,484	Transport Equipment
44	बांबू	2,83,790	...	Bamboo
45	इतर वन उत्पादने	1,33,390	...	Other Forest Products
46	गासडी बांधणे	...	26,540	Raw cotton pressed
47	कापड उत्पादन	...	1,11,620	Cotton manufactured
48	कॉस्टिक पोटॅश व सोडा	47,370	...	Caustic Potash & Soda
49	फळे व भाजीपाला	...	1,05,42,247	Fruits and vegetable
50	साळीचा तांदूळ	Rice in the husk
51	लोकर व रेशमाच्या कापडाचे तागे	Woolen and silk piece goods
52	रबर व रबरी वस्तू	Rubber and Rubber Products
53	इतर वस्तू	12,35,99,240	4,89,66,208	Other Commodities
	एकूण	83,66,68,786	26,07,47,320	

आधार- वाणिज्यिक माहिती व सांख्यिकी महासंचालनालय, भारत सरकार, कोलकाता

Source - Directorate General of Commercial Intelligence and Statistics, Government of India, Kolkata

15. शिक्षण / EDUCATION

तक्ता / TABLE 15.1

शिक्षणाच्या प्रकारानुसार संस्थांचे व विद्यार्थ्यांचे वर्गीकरण /
INSTITUTION AND ENROLMENT BY TYPE OF EDUCATION

2017-18

अ.क्र. Sr.No	शिक्षणाचा प्रकार	संस्था (संख्या) Institutions (No.)	प्रवेशित विद्यार्थी (संख्या) Enrolment (No.)	Type of Education
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
I	पूर्व - प्राथमिक	N.A.	N.A.	Pre-primary
II	प्राथमिक	1,06,546	1,59,12,100	Primary
III	माध्यमिक	26,857	66,48,300	Secondary
III(A)	कनिष्ठ महाविद्यालये	N.A.	N.A.	Junior Colleges
IV	शिक्षकांचे प्रशिक्षण-	N.A.	N.A.	Teacher's training
	(1) अध्यापक विद्यालय प्रशिक्षण	N.A.	N.A.	Junior College of education
	(2) आंग्ल भारतीय	N.A.	N.A.	Anglo Indian
	(3) चित्रकला शिक्षण प्रमाणपत्र	N.A.	N.A.	Drawing teacher' Certificate
	(4) हस्तकला शिक्षण प्रमाणपत्र	N.A.	N.A.	Handicrafts teacher's Certificate
	एकूण (IV)	N.A.	N.A.	Total (IV)
V	उच्च शिक्षण			Higher education
	(१) कला, विज्ञान, वाणिज्य व विधी	2,324	24,67,625	Art, Science, Commerce and Law
	(२) शिक्षणशास्त्र (बी. एड./एम. एड.)	534	42,565	B.Ed./M.Ed.
	(३) व्यवसाय शिक्षण	N.A.	N.A.	Vocational education
	(४) अभियांत्रिकी (पदविका, पदवी, पदव्युत्तर)	1,025	1,51,651	Engineering (Diploma, Degree, PG)
	(५) स्थापत्यशास्त्र (पदवी, पदव्युत्तर)	97	4,857	Architecture (Degree, PG)
	(६) व्यवस्थापनशास्त्र (एमबीए/एमएमएस)	330	30,081	Management Science (MBA/MMS)
	(७) हॉटेल व्यवस्थापन व खाद्यपेय तंत्रज्ञान (पदविका, पदवी, पदव्युत्तर)	13	648	Hotel Management & Catering Technology (Diploma, Degree, Phd.)
	(८) औषधी द्रव्ये निर्माण शास्त्र (पदविका, पदवी, पदव्युत्तर)	576	32,572	Pharmaceutical Science (Diploma, Degree, PG, Pharma D)
	(९) मास्टर इन कम्प्युटर ॲप्लिकेशन	99	4,312	Master in Computer Application
	(१०) औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था	881	1,18,595	Industrial Training Institute
	(११) विषमचिकित्सा (पदविका, पदवी, पदव्युत्तर)	75	7,178	Allopathic (Diploma, Degree, PG)
	(१२) आयुर्वेदिक (पदवी, पदव्युत्तर)	107	5,573	Ayurvedic (Degree, PG)
	(१३) दंतचिकित्सा (पदवी, पदव्युत्तर)	55	2,934	Dental (Degree, PG)
	(१४) होमियोपॅथिक (पदवी, पदव्युत्तर)	64	3,653	Homeopathic (Degree, PG)
	(१५) युनानी (पदवी, पदव्युत्तर)	7	356	Unani (Degree, PG)
	(१६) बी.पी.एम.टी.	20	857	B.P.M.T.
	(१७) फिजिओथेरेपी (पदवी, पदव्युत्तर)	53	1,377	Physiotherapy (Degree, PG)
	(१८) ऑक्युपेशनल थेरेपी (पदवी, पदव्युत्तर)	9	91	Occupational Therapy (Degree, PG)
	(१९) परिचारिका (पदवी, पदव्युत्तर)	101	3,186	Nursing (Degree, PG)
	(२०) पशू संवर्धन शास्त्र	1	30	Animal Husbandary
	(२१) पशू विज्ञान शास्त्र	17	528	Veterinary
	(२२) दुग्ध तंत्रज्ञान (पदवी, पदव्युत्तर)	3	66	Dairy Technology (Degree, PG)

तक्ता / TABLE 15.1 —contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
(२३) मत्स्य विज्ञान		3	67	Fishery science
(२४) कृषि (पदविका, पदवी, पदवुत्तर)		108	10,974	Agriculture (Diploma, Degree, PG)
(२५) फलोत्पादन		24	885	Horticulture
(२६) वने		4	85	Forestry
(२७) कृषि अभियांत्रिकी		27	1,156	Agriculture Engineering
(२८) अन्न तंत्रज्ञान		28	1,514	Food Technology
(२९) गृह विज्ञान		3	47	Home science
(३०) जैव तंत्रज्ञान		23	1,104	Bio-Technology
(३१) कृषि व्यवसाय व्यवस्थापन		15	670	Agriculture Business Management
(३२) काढणी पश्चात तंत्रज्ञान		1	16	Post Harvest Management
एकूण (V)		6,594	28,94,659	Total (V)
VI	व्यावसायिक व विशिष शिक्षण			Professional and Special Education
	अ पदवीपूर्व स्तर			a) Pre-Graduate Level
	समचिकित्सा (होमिओपथी)	N.A.	N.A.	Homeopathy
	परिचर्या व प्रसविका	N.A.	N.A.	Nursing, Midwife
	वाणिज्य	N.A.	N.A.	Commerce
	ललितकला	214	5,489	Fine arts
	गृहशास्त्र पदविका	N.A.	N.A.	Home Science Degree
	ग्रंथालयशास्त्र	N.A.	N.A.	Library Science
	योगा	N.A.	N.A.	Yoga
	एकूण (अ)	N.A.	N.A.	Total (a)
	ब शालेय स्तर			b) School Level
	गृहशास्त्र (शालेय स्तर)	N.A.	N.A.	Home Science (School level)
	शेतकीशाळा	N.A.	N.A.	Agricultural Schools
	कुक्कुटपालन प्रशिक्षण	N.A.	N.A.	Poultry training
	प्राच्यविद्या	N.A.	N.A.	Oriental
	कीर्तन	N.A.	N.A.	Kirtan
	एकूण (ब)	N.A.	N.A.	Total (b)

NA - उपलब्ध नाही / Not Available

आधार - १) प्राथमिक शिक्षण संचालनालय, पुणे

२) उच्च शिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे,

३) तंत्र शिक्षण संचालनालय

४) व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय, मुंबई

५) महाराष्ट्र कृषि व संशोधन परिषद, पुणे

६) महाराष्ट्र पशु व मत्स्यविज्ञान विद्यापीठ, नागपूर

७) वैद्यकीय शिक्षण व संशोधन संचालनालय, मुंबई आणि महाराष्ट्र आरोग्य विज्ञान विद्यापीठ, नाशिक

Source - 1) Directorate of Primary Education, Pune

2) Directorate of Higher Education, Pune

3) Directorate of Technical Education

4) Directorate of Vocational Education & Training, Mumbai

5) Maharashtra Agriculture Education & Research Council, Pune

6) Maharashtra Animal & Fishery Sciences University, Nagpur

7) Directorate of Medical Education & Research, Mumbai and Maharashtra University of Health Sciences, Nashik

15. शिक्षण / EDUCATION

तक्ता / TABLE 15.2

जिल्हावार प्राथमिक व माध्यमिक शिक्षण विषयक माहिती /

DISTRICTWISE INFORMATION ON PRIMARY AND SECONDARY EDUCATION

2017-18

(शिक्षक व विद्यार्थी संख्या '००० / No of Pupils & Teachers in '000)

अ. क्र. Sr. No.	जिल्हा	प्राथमिक शिक्षण Primary Education			माध्यमिक शिक्षण (उच्च माध्यमिक सह) Secondary Education (Including Higher Secondary)			District
		Institutions (3)	Pupils (4)	Teachers (5)	Institutions (6)	Pupils (7)	Teachers (8)	
1	मुंबई शहर	2,380	7,65,252	22,277	216	31,562	1,172	Mumbai City
2	मुंबई उपनगर	41	6,61,636	17,703	1,708	6,18,447	18,584	Mumbai Suburban
3	ठाणे	3,317	12,11,470	32,515	1,553	4,34,230	13,458	Thane
4	पालघर	2,721	5,97,249	16,474	725	1,95,326	5,200	Palghar
5	रायगड	3,181	3,76,420	14,639	629	1,50,284	5,400	Raigad
6	रत्नागिरी	2,855	1,72,393	10,300	453	94,036	3,154	Ratnagiri
7	सिंधुदुर्ग	1,507	79,180	5,273	257	46,943	1,793	Sindhudurg
	कोकण विभाग	16,002	38,63,600	119,181	5,541	15,70,828	48,761	Konkan Division
8	नाशिक	4,394	9,58,356	28,067	1,263	3,46,337	10,332	Nashik
9	धुळे	1,494	3,31,836	9,478	508	1,22,324	4,582	Dhule
10	नंदुरबार	1,645	2,62,136	7,802	412	87,206	2,992	Nandurbar
11	जळगाव	2,493	6,29,150	18,382	887	2,43,704	7,019	Jalgaon
12	अहमदनगर	4,193	6,39,590	22,723	1,192	2,91,936	9,101	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	14,219	28,21,068	86,452	4,262	10,91,507	34,026	Nashik Division
13	पुणे	5,477	14,25,498	45,239	1,926	5,51,267	20,487	Pune
14	सातारा	3,075	3,45,844	14,429	813	1,70,339	5,892	Satara
15	सांगली	2,239	3,52,320	12,881	737	1,65,466	5,138	Sangli
16	सोलापूर	3,714	6,16,092	22,337	1094	2,57,393	8,352	Solapur
17	कोल्हापूर	2,689	4,71,766	17,288	1,037	2,30,741	7,720	Kolhapur
	पुणे विभाग	17,194	32,11,520	1,12,174	5,607	13,75,206	47,589	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	47,415	98,96,188	3,17,807	15,410	40,37,541	1,30,376	Rest of Maharashtra

तक्ता / TABLE 15.2 —contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
18	औरंगाबाद	3,267	6,89,102	22,580	1,109	2,70,234	8,345	Aurangabad
19	जालना	1,916	3,14,868	10,503	487	1,28,258	3,270	Jalna
20	परभणी	1,529	3,00,043	10,272	611	1,17,145	3,941	Parbhani
21	हिंगोली	1,038	1,78,516	6,211	277	70,084	2,041	Hingoli
22	बीड	2,937	7,19,520	17,716	760	1,81,779	6,097	Beed
23	नांदेड	2,953	5,10,277	17,007	823	1,90,080	6,282	Nanded
24	उस्मानाबाद	1,361	2,11,851	8,580	493	87,476	3,050	Osmanabad
25	लातूर	1,936	3,92,519	14,414	755	1,69,768	5,731	Latur
	औरंगाबाद / मराठवाडा विभाग	16,937	33,16,696	107,283	5,315	12,14,824	38,757	Aurangabad / Marathwada Division
26	बुलढाणा	1,830	3,76,008	13,334	644	1,57,087	4,299	Buldhana
27	अकोला	1,333	2,39,484	8,929	547	1,15,562	4,044	Akola
28	वाशिम	1,041	17,30,847	6,393	358	83,540	2,342	Washim
29	अमरावती	2,142	3,60,389	13,697	755	1,61,942	5,496	Amravati
30	यवतमाळ	2,611	3,75,359	13,935	744	1,58,255	4,717	Yavatmal
	अमरावती विभाग	8,957	30,82,087	56,288	3,048	6,76,386	20,898	Amravati Division
31	वर्धा	1,170	1,49,267	6,457	349	74,537	2,623	Wardha
32	नागपूर	2,926	6,18,353	23,552	1,185	2,84,691	10,664	Nagpur
33	भंडारा	978	1,42,615	5,903	336	77,310	2,494	Bhandara
34	गोंदिया	1,292	1,62,735	7,061	389	89,249	3,082	Gondiya
35	चंद्रपूर	1,934	2,65,443	10,951	592	1,30,630	4,716	Chandrapur
36	गडचिरोली	1,699	1,36,489	6,716	383	63,303	2,595	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	9,999	13,25,635	60,640	3,234	7,19,720	26,174	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	18,956	44,07,722	1,16,928	6,282	13,96,106	47,072	Vidarbha Division
	महाराष्ट्र राज्य	83,308	1,76,20,606	5,42,018	27,007	66,48,471	2,16,205	Maharashtra State

आधार - प्राथमिक शिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन

Source - Directorate of Primary Education, Government of Maharashtra

15. शिक्षण / EDUCATION

तक्ता / TABLE 15.3

शासकीय व अशासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांची संख्या व प्रवेश क्षमता /
 NUMBER OF GOVERNMENT AND NON-GOVERNMENT INDUSTRIAL
 TRAINING INSTITUTIONS AND INTAKE CAPACITY
 2017-18

विभाग	संस्थांची एकूण संख्या Total number of institutions			मंजूर करण्यात आलेल्या जागांची संख्या Number of sanctioned seats			Division
	शासकीय Government	अशासकीय Non-Govt.	एकूण Total	शासकीय Government	अशासकीय Non-Govt.	एकूण Total	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(2)
मुंबई	67	34	101	24,489	5,696	30,185	Mumbai
नशिक	68	110	178	21,426	19,739	41,165	Nashik
पुणे	61	117	178	25,439	18,073	43,512	Pune
औरंगाबाद	82	34	116	21,752	4,512	26,264	Aurangabad
अमरावती	63	17	80	21,356	2,019	23,375	Amravati
नागपूर	76	127	203	20,892	17,486	38,378	Nagpur
महाराष्ट्र राज्य	417	439	856	1,35,354	67,525	2,02,879	Maharashtra State

आधार - व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन

Source - Directorate of Vocational Education and Training, Government of Maharashtra

15. शिक्षण / EDUCATION

तक्ता / TABLE 15.4

शासकीय व अशासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांच्या अंतिम परीक्षांचे निकाल /

RESULTS OF THE FINAL EXAMINATIONS OF GOVERNMENT AND NON-GOVERNMENT INDUSTRIAL TRAINING INSTITUTES (I.T.I.s)
2017-18

(मार्च २०१८/March 2018)

अ.क्र Sr. No.	विभाग	शासकीय / अशासकीय Government / Non-Government				एकूण / Total		Division
		शिल्प कारागिर प्रशिक्षण योजना (सत्र १ व २) Craftsmen Training Scheme (Sem. 1 & 2)		शिकाऊ उमेदवार योजना Apprenticeship Training Scheme		परिक्षा दिलेले Appeared	उत्तीर्ण Passed	
		परिक्षा दिलेले Appeared	उत्तीर्ण Passed	परिक्षा दिलेले Appeared	उत्तीर्ण Passed			
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
1	मुंबई	16,566	12,377	9,848	7,042	26,414	19,419	Mumbai
2	नशिक	22,979	17,033	5,569	3,207	28,548	20,240	Nashik
3	पुणे	22,439	15,289	10,745	7,534	33,184	22,823	Pune
4	औरंगाबाद	14,160	10,369	5,659	3,026	19,819	13,395	Aurangabad
5	अमरावती	14,461	11,982	2,650	1,796	17,111	13,778	Amravati
6	नागपूर	22,804	15,067	6,328	4,057	29,132	19,124	Nagpur
	महाराष्ट्र राज्य	1,13,409	82,117	40,799	26,662	1,54,208	1,08,779	Maharashtra State

आधार - व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन

Source - Directorate of Vocational Education and Training, Government of Maharashtra

15. शिक्षण / EDUCATION

तक्ता / TABLE 15.5

शिकाऊ उमेदवारांची वर्गवारी / CLASSIFICATION OF APPRENTICE TRAINEES

2018

वर्गवारी (1)	संख्या (2)	Classification (1)
(१) उपलब्ध जागा	70,805	Available Seats
(१) नेमलेले शिकाऊ उमेदवार (अ ते फ)	38,401	No. of Apprentice appointed (a to f)
(अ) अनुसूचित जाती	3,775	(a) Scheduled Castes
(ब) अनुसूचित जमाती	1,942	(b) Scheduled Tribes
(क) दिव्यांग	29	(c) Physically Handicapped
(ड) महिला	2,940	(d) Women
(इ) इतर	28,838	(e) Others
(फ) अल्पसंख्याक दुर्बलतर वर्ग	877	(f) Minorities Weaker section

आधार - व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन

Source - Directorate of Vocational Education and Training, Government of Maharashtra

15. शिक्षण / EDUCATION

तक्ता / TABLE 15.6

माध्यमिक व उच्च माध्यमिक तंत्रशिक्षण शाळा व विद्यार्थी संख्या /

SECONDARY AND HIGHER SECONDARY TECHNICAL SCHOOLS AND INTAKE CAPACITY OF STUDENTS

2017-18

विभाग (1)	माध्यमिक तंत्रशिक्षण शाळांची संख्या Number of secondary technical school			एकूण विद्यार्थी प्रवेश क्षमता intake capacity of students			Division (2)
	शासकीय Government (2)	अशासकीय Non- Govt. (3)	एकूण Total (4)	शासकीय Government (5)	अशासकीय Non- Govt. (6)	एकूण Total (7)	
मुंबई	27	38	65	4,620	3,720	8,340	Mumbai
नशिक	32	43	75	5,700	4,040	9,740	Nashik
पुणे	12	107	119	1,980	9,400	11,380	Pune
औरंगाबाद	40	16	56	5,160	1,620	6,780	Aurangabad
अमरावती	26	18	44	3,600	1,680	5,280	Amravati
नागपूर	32	3	35	4,200	240	4,440	Nagpur
महाराष्ट्र राज्य	169	225	394	25,260	20,700	45,960	Maharashtra State

आधार - व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन

Source - Directorate of Vocational Education and Training, Government of Maharashtra

15. शिक्षण / EDUCATION

तक्ता / TABLE 15.7

तांत्रिक व व्यवसाय अभ्यासक्रम प्रकारानुसार संस्था व त्यांतील प्रवेश क्षमता /
 TECHNICAL AND VOCATIONAL INSTITUTES ACCORDING TO TYPE OF
 SYLLABUS AND THEIR INTAKE CAPACITY
 2017-18

अनु- क्रमांक Sr. no. (1)	अभ्यासक्रम संस्थेचा प्रकार (2)	बाब (3)	शासकीय Government (4)	अशासकीय Non- Govt. (5)	एकूण Total (6)	Item (3)	Type of Educational Institution (2)
1	औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था	संस्था प्रवेश क्षमता	N.A. N.A.	N.A. N.A.	N.A. N.A.	Institutes Intake Capacity	Industrial Training Institutes
2	+२ स्तरावरील व्यवसाय अभ्यासक्रम संस्था (व्दिलक्षी)	संस्था प्रवेश क्षमता	49 7,300	128 11,250	177 18,550	Institutes Intake Capacity	+ 2 level vocational institute
3	+२ स्तरावरील केंद्र शासन पुरस्कृत व्यवसाय अभ्यासक्रम संस्था	संस्था प्रवेश क्षमता	53 3,300	917 70,925	970 74,225	Institutes Intake Capacity	Centrally Sponsored + 2 level vocational institute education
4	माध्यमिक तंत्रशिक्षण शाळा/ विद्यालये	संस्था प्रवेश क्षमता	169 25,260	225 20,705	394 45,965	Institutes Intake Capacity	Technical Secondary school/colleges
5	प्रमाणपत्र अभ्यासक्रम संस्था	संस्था प्रवेश क्षमता	N.A. N.A.	1,258 66,385	1258 66,385	Institutes Intake Capacity	Institute for Certificate courses
	एकूण	संस्था प्रवेश क्षमता	271 35,860	2528 1,69,265	2799 2,05,125	Institutes Intake Capacity	Total

आधार - व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन

Source - Directorate of Vocational Education and Training, Government of Maharashtra

15. शिक्षण / EDUCATION

तक्ता / TABLE 15.8

प्रमाणपत्र अभ्यासक्रम शिकविणाऱ्या शासकीय व अशासकीय संस्था व त्यांतील विद्यार्थ्यांची प्रवेशक्षमता /

NUMBER OF GOVERNMENT AND NON-GOVERNMENT INSTITUTIONS TEACHING CERTIFICATE COURSE AND THEIR INTAKE CAPACITY
2017-18

विभाग	प्रमाणपत्र अभ्यासक्रम शिकविणाऱ्या संस्था Institutes of teaching certificate course			एकूण विद्यार्थी प्रवेश क्षमता Intake capacity of students			एकूण प्रवेशित विद्यार्थी Total admitted students			Division
	शासकीय Government	अशासकीय Non- Govt.	एकूण Total	शासकीय Government	अशासकीय Non- Govt.	एकूण Total	शासकीय Government	अशासकीय Non- Govt.	एकूण Total	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(2)
मुंबई	5	203	208	500	14,065	14,565	81	5,072	5,153	Mumbai
नाशिक	4	139	143	225	7,200	7,425	62	4,564	4,626	Nashik
पुणे	4	247	251	225	13,135	13,360	193	6,594	6,787	Pune
औरंगाबाद	7	373	380	525	16,190	16,715	200	11,792	11,992	Aurangabad
अमरावती	3	112	115	175	4,980	5,155	153	3,112	3,265	Amravati
नागपूर	4	113	117	350	4,870	5,220	169	2,271	2,440	Nagpur
महाराष्ट्र राज्य	27	1,187	1,214	2,000	60,440	62,440	858	33,405	34,263	Maharashtra State

आधार - व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन

Source - Directorate of Vocational Education and Training, Government of Maharashtra

16. जीवनविषयक आकडेवारी / VITAL STATISTICS

तक्ता / TABLE 16.1

विविध पध्दतीनुसार कुटुंब नियोजन करणाऱ्यांची जिल्हानिहाय संख्या /

DISTRICTWISE NUMBER OF PERSONS USING VARIOUS FAMILY PLANNING METHODS

2017-18

(संख्या / Numbers)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	नसबंदी शस्त्रक्रिया Sterilisation	लूप पध्दती I.U.D.	नेहमीची संतती प्रतिबंधक साधने वापरणारे Conventional contraceptive users	मुखावाटे गोळ्या घेणारे Oral pills users	District
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)
1	मुंबई	24,342	52,120	90,263	27,891	Mumbai
2	मुंबई उपनगर					Mumbai Suburban
3	ठाणे	9,984	12,528	7,863	5,687	Thane
4	पालघर	10,151	8,331	7,108	5,046	Palghar
5	रायगड	5,920	6,377	3,154	3,599	Raigad
6	रत्नागिरी	4,768	6,762	9,146	7,189	Ratnagiri
7	सिंधुदुर्ग	2,262	3,258	5,990	3,423	Sindhudurg
	कोकण विभाग	57,427	89,376	1,23,524	52,835	Konkan Division
8	नाशिक	22,420	17,777	8,175	8,995	Nashik
9	धुळे	7,205	8,099	3,644	6,019	Dhule
10	नंदुरबार	5,681	5,825	3,573	3,614	Nandurbar
11	जळगाव	19,033	12,831	4,583	9,452	Jalgaon
12	अहमदनगर	19,819	28,791	14,616	16,874	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	74,158	73,323	34,591	44,954	Nashik Division
13	पुणे	41,457	29,956	20,776	16,278	Pune
14	सातारा	16,753	16,347	18,988	14,028	Satara
15	सांगली	11,646	14,068	9,477	10,944	Sangli
16	सोलापूर	20,773	16,478	4,795	11,367	Solapur
17	कोल्हापूर	18,711	24,087	8,535	24,876	Kolhapur
	पुणे विभाग	1,09,340	1,00,936	62,571	77,493	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	2,40,925	2,63,635	2,20,686	1,75,282	Rest of Maharashtra

तक्ता / TABLE 16.1 —contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)
18	औरंगाबाद	17,516	18,123	10,673	7,030	Aurangabad
19	जालना	8,108	8,799	1,157	1,289	Jalna
20	परभणी	6,925	7,220	5,671	2,617	Parbhani
21	हिंगोली	5,845	4,797	4,891	1,889	Hingoli
22	बीड	11,219	17,364	7,176	8,906	Beed
23	नांदेड	19,127	11,755	6,124	6,057	Nanded
24	उस्मानाबाद	5,665	7,013	3,710	3,268	Osmanabad
25	लातूर	11,644	11,882	5,946	5,094	Latur
	औरंगाबाद /	86,049	86,953	45,348	36,150	Aurangabad /
	मराठवाडा विभाग					Marathwada Division
26	बुलढाणा	9,496	5,681	3,921	3,608	Buldhana
27	अकोला	6,210	8,536	2,211	3,192	Akola
28	वाशिम	4,554	3,361	3,130	3,393	Washim
29	अमरावती	11,014	6,230	4,050	2,640	Amravati
30	यवतमाळ	12,340	6,408	1,060	2,084	Yavatmal
	अमरावती विभाग	43,614	30,216	14,372	14,917	Amravati Division
31	वर्धा	6,567	6,119	7,872	3,919	Wardha
32	नागपूर	12,966	11,122	5,781	3,414	Nagpur
33	भंडारा	5,994	4,806	2,430	2,028	Bhandara
34	गोंदिया	8,646	3,057	2,474	1,674	Gondiya
35	चंद्रपूर	10,546	11,075	3,839	3,387	Chandrapur
36	गडचिरोली	6,202	3,069	3,385	1,682	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	50,921	39,248	25,781	16,104	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	94,535	69,464	40,153	31,021	Vidarbha Division
	महाराष्ट्र राज्य	4,21,509	4,20,052	3,06,187	2,42,453	Maharashtra State

आधार - राज्य कुटुंब कल्याण कार्यालय, महाराष्ट्र शासन

Source – State Family Welfare Bureau, Government of Maharashtra

16. जीवनविषयक आकडेवारी / VITAL STATISTICS

तक्ता / TABLE 16.2

नमुना नोंदणी पध्दतीनुसार काढलेले जन्म, मृत्यू व अर्भक मृत्यूदर /

BIRTH, DEATH AND INFANT MORTALITY RATES BY SAMPLE REGISTRATION SYSTEM

वर्ष / Year	जन्म दर/ Birth rate			मृत्यू दर/ Death rate			अर्भक मृत्यूदर/ Infant Mortality Rate		
	एकूण Total	ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total	ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total	ग्रामीण Rural	नागरी Urban
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
1971	32.2 (36.9)	33.7 (38.9)	29 (30.1)	12.3 (14.9)	13.5 (16.4)	9.7 (9.7)	105 (129)	111 (138)	88 (82)
1981	28.5 (33.9)	30.4 (35.6)	24.5 (27)	9.6 (12.5)	10.6 (13.7)	7.4 (7.8)	79 (110)	90 (119)	49 (62)
1991*	26.2 (29.5)	28 (30.9)	22.9 (24.3)	8.2 (9.8)	9.3 (10.6)	6.2 (7.1)	60 (80)	69 (87)	38 (53)
2001	20.7 (25.4)	21.1 (27.1)	20.2 (20.3)	7.5 (8.4)	8.5 (9.1)	5.9 (6.3)	45 (66)	55 (72)	28 (42)
2011	16.7 (21.8)	17.3 (23.3)	15.8 (17.6)	6.3 (7.1)	7.3 (7.6)	5.1 (5.7)	25 (44)	30 (48)	17 (29)
2012	16.6 (21.6)	17.4 (23.1)	15.5 (17.4)	6.3 (7)	7.3 (7.6)	5 (5.6)	25 (42)	30 (46)	17 (28)
2013	16.5 (21.4)	17.2 (22.9)	15.4 (17.3)	6.2 (7)	7.1 (7.5)	5 (5.6)	24 (40)	29 (44)	16 (27)
2014	16.5 (21)	16.8 (22.7)	16 (17.4)	6 (6.7)	6.8 (7.3)	4.8 (5.5)	22 (39)	27 (43)	14 (26)
2015	16.3 (20.8)	16.6 (22.4)	15.9 (17.3)	5.8 (6.5)	6.6 (7.1)	4.7 (5.4)	21 (37)	26 (41)	14 (25)
2016	15.9 (20.4)	16.3 (22.1)	15.5 (17)	5.9 (6.4)	6.9 (6.9)	4.6 (5.4)	19 (34)	24 (38)	13 (23)
2017	15.7 (20.2)	16.0 (21.8)	15.4 (16.8)	5.7 (6.3)	6.6 (6.9)	4.6 (5.3)	19 (33)	23 (37)	14 (23)

टीप - (१) जन्म दर व मृत्यू दर एक हजार लोकसंख्येमागे आहेत

(२) अर्भक मृत्यू दर हजार जीवित जन्मामागे आहेत

(३) * जम्मू व काश्मीर वगळून

(४) कंसातील आकडे भारताकरिता आहेत

Note - (1) Birth and Death rates are per thousand population

(2) Infant mortality rates are per thousand live births

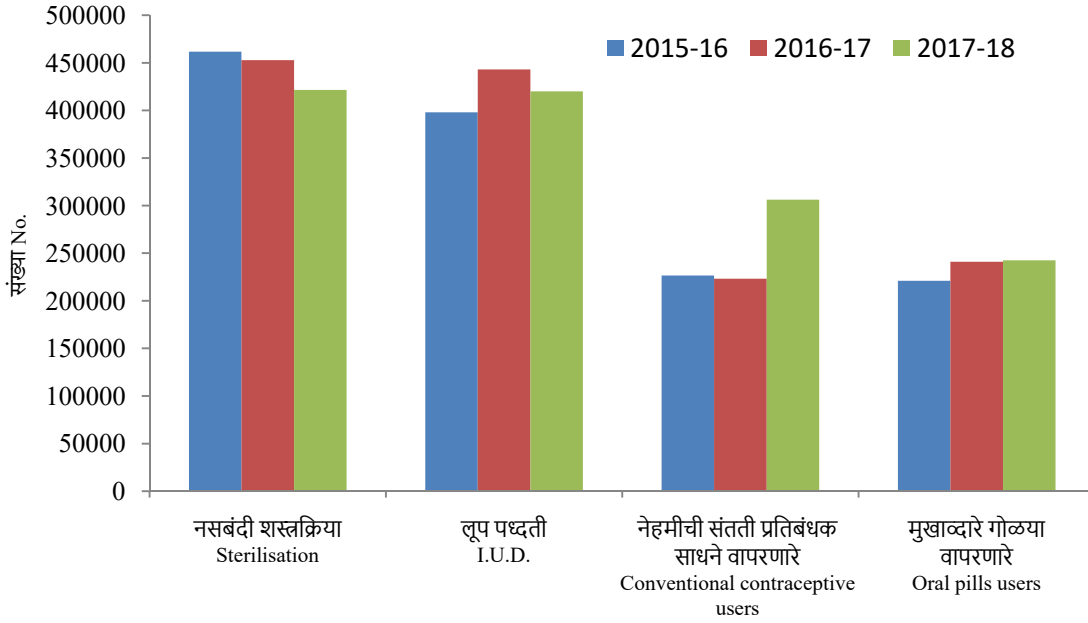
(3) * Excludes Jammu & Kashmir

(4) Bracketed Figures are for India

आधार - नमुना नोंदणी पध्दती पत्रिका, महानिबंधक भारत सरकार यांचे कार्यालय, नवी दिल्ली

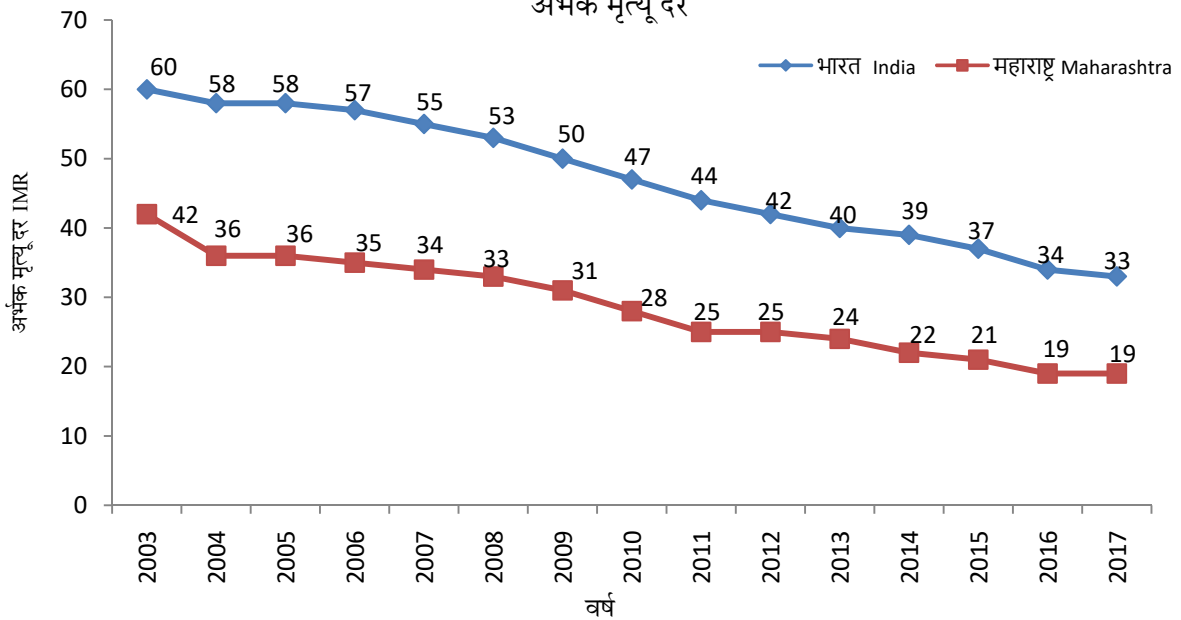
Source - Sample Registration Scheme Bulletin, Office of Registrar General of India, New Delhi

Graph No. 16.1: No Of Persons Using Various Family Planning Methods
निरनिराळ्या पध्दतीनुसार कुटुंबनियोजन करणाऱ्यांची संख्या

आधार : कुटुंब कल्याण वार्षिक पुस्तिका, महाराष्ट्र शासन / Family Welfare Year Book, GoM

Graph No. 16.2 : Infant Mortality Rate
अर्भक मृत्यू दर

आधार : नमुना नोंदणी पत्रिका, भारताचे महानिबंधक / SRS Bulletin, Registrar General of India

16. जीवनविषयक आकडेवारी / VITAL STATISTICS

तक्ता / TABLE 16.3

उपलब्ध वैद्यकीय सुविधा / MEDICAL FACILITIES AVAILABLE
(सार्वजनिक आणि सार्वजनिक सहाय्यित / Public and Public aided)

अनु- क्रमांक Serial No.	वर्ष / Year	रुग्णालये (संख्या) Hospitals (No.)	दवाखाने (संख्या) Dispensaries (No.)	उप केंद्रे (संख्या) Sub Centres (No.)	प्राथमिक आरोग्य केंद्र (संख्या) Primary Health Centres (No.)	प्राथमिक आरोग्य पथके (संख्या) Primary Health Units (No.)	क्षयरोग रुग्णालये आणि रुग्णचिकित्सालये (संख्या) T.B. Hospitals & clinics (No.)	संस्थांतील खाटां@@ (संख्या) No. of beds in institutions@@ (No.)	दर लाख लोकसंख्येमागे खाटा@ Beds per lakh population@
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	
1	1971	299	1,372	N.A.	388	1	72	43,823	88
2	1981	530	1,776	N.A.	454	400	90	71,385	114
3	1991	768	1,896	N.A.	1,672	81 ⁺	1,977	1,09,267	144
4	2001	981	1,629	N.A.	1,768	169	2,520	1,01,670	105
5	2009	1,178	2,904	N.A.	1,816	191	2,520	1,08,806	97
6	2010	1,264	2,924	N.A.	1,816	191	2,520	1,15,704	102
7	2011	1,368	3,012	10,580	1,816	191	2,520	1,18,116	103
8	2012	1,393	3,087	10,580	1,816	193	2,520	1,19,355	106
9	2013	1,395	3,087	10,580	1,811	193	3,062 ^{##}	1,20,576	107
10	2014	1,402	3,087	10,580	1,811	193	3,062 ^{##}	1,21,066	108
11	2015	1,402	3,087	10,580	1,811	193	3,066 ^{##}	1,21,108	108
12	2016	1,402	3,087	10,580	1,811	193	3,091 ^{##}	1,21,108	108
13	2017	1,402	3,087	10,668	1,814	193	5,337	1,23,742	101
14	2018	1,402	3,087	10,668	1,828	193	5,337	1,27,943	103

टीप - + प्राथमिक आरोग्य केंद्रे म्हणून श्रेणीवाढ झाल्यामुळे

@@ फक्त सार्वजनिक व शासन सहाय्यित रुग्णालयातील खाटांचा समावेश आहे.

@ संबंधीत वर्षाच्या मध्याकरिता अंदाजित लोकसंख्येवर आधारित आहे.

क्षयरोग रुग्णालये, केंद्रे, उपचार पथके, इत्यादि. सार्वजनिक आरोग्य संस्थांचा यात समावेश आहे.

Note - + Due to upgradation as Primary Health Centers

@@ Includes beds in general & Govt. aided hospitals only

@ Based on midyear projected population of respective year.

It includes T.B. Hospitals, centres, treatment units, etc

आधार - आरोग्य सेवा संचालनालय, महाराष्ट्र शासन

Source - Directorate of Health Services, Government of Maharashtra

17. पोलिस आणि गुन्हे / POLICE AND CRIMES

तक्ता / TABLE 17.1

पोलिस स्टेशन आणि पोलिसांची संख्या / POLICE STATIONS AND POLICE FORCES

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	2017-18	Item
(1)	(2)	(3)	(2)
	पोलिस स्टेशन		Police Stations
1	पोलिस स्टेशनांची संख्या (सब - पोलिसस्टेशन धरून)	1,179	Number of Police Stations (including Sub-Police Station)
2	पोलीस चौक्या / आउट पोस्ट / मदत केंद्रे / सागरी चेक पोस्ट व चेक बॉर्डरची संख्या	2,024	Number of Police out-Posts /chowkies/help centres / Sagari check- posts & check border
3	पोलीस आयुक्तालय	48	Police Commissioner
	एकूण	3,251	Total
	पोलिस बळ		Police Force
1	पोलीस महासंचालक, अपर पोलीस महासंचालक, विशेष पोलीस महासंचालक, पोलीस उप महानिरीक्षक	122	Director General of Police, Addi. Director General of Police, Spl. Director General of Police, Deputy Inspector General of Police
2	पोलीस अधिक्षक	314	Superintendent of Police
3	सहाय्यक पोलिस आयुक्त / पोलिस उप अधिक्षक, इत्यादि.	823	Assistant Commissioner of Police / Deputy Superintendent of Police, etc
4	पोलिस निरीक्षक / सहाय्यक पोलिस निरीक्षक / पोलिस उप निरीक्षक	19,304	Police Inspector /Assistant Police Inspector / Police Sub-Inspector
5	सहाय्यक पोलिस उपनिरीक्षक/पोलिस हवालदार/ पोलिस शिपाई/पोलिस नाईक	2,05,930	Assistant Sub-Inspector/Head Constable/Police Constable / Police Naik
	एकूण	2,26,493	Total

आधार - पोलिस महासंचालक, महाराष्ट्र शासन

Source - Director General of Police, Government of Maharashtra

17. पोलिस आणि गुन्हे / POLICE AND CRIMES

तक्ता / TABLE 17.2

भारतीय दंडसंहितेखाली झालेले दखलपात्र गुन्हे (गुन्ह्यांचे प्रयत्न धरून) /

COGNIZABLE OFFENCES (INCLUDING ATTEMPTS) UNDER INDIAN PENAL CODE

2016

अनुक्रमांक Serial nos.	गुन्हे प्रकार	गुन्ह्यांची संख्या Number of offences	Type of offence
(1)	(2)	(3)	(2)
1	दंगल	7,898	Riot
2	नाण्यासंबंधीचे गुन्हे	2	Offences relating to coins
3	चलन व बँक नोटासंबंधीचे गुन्हे	122	Offences relating to currency and bank notes
4	खून	2,299	Murder
5	सदोष मनुष्यवध	184	Culpable homicide
6	बलात्कार	4,189	Rape
7	पळवून नेणे व अपहरण	9,332	Kidnapping and abduction
8	दरोडा अथवा त्याकरिता एकत्र होणे	911	Dacoity and preparation of assembly for dacoity
9	जबरी चोरी / लूट	6,030	Robbery
10	घरफोडी	14,834	House breaking
11	फसवणूक	9,792	Cheating
12	विश्वासघात	2,036	Breach of trust
13	चोऱ्या -		Theft of -
	(अ) संप्रेषण आणि विद्युत तार	360	(a) Communication and Electricity wire
	(ब) जनावरे	1,073	(b) Cattle
	(क) सायकली	420	(c) Bicycles
	(ड) मोटारी व सुटे भाग	465	(d) Motor vehicles & accessories
	(इ) पिस्तूले	9	(e) Firearms
	(फ) स्फोटक	0	(f) Explosives
	(ग) इतर	56,770	(g) Other
14	निष्काळजीपणे वाहन चालवणे	28,397	Incidence of Rash Driving
15	निष्काळजीपणामुळे मृत्यूस कारणीभूत होणे	13,116	Causing Death by Negligence
16	इतर गुन्हे	1,07,664	Other crimes
	एकूण	2,65,903	Total

आधार - पोलिस महासंचालक, महाराष्ट्र शासन

Source - Director General of Police, Government of Maharashtra

18. कारागृहे / PRISONS

तक्ता / TABLE 18.1

कारागृहांची व कैद्यांची संख्या / NUMBER OF PRISONS AND CONVICTS

2017-18

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	माहिती Particulars	Item
(1)	(2)	(3)	(2)
1	विविध प्रकारच्या कारागृहांची संख्या -		Number of different types of prisons—
	(१) मध्यवर्ती कारागृह	9	(1) Central Prisons
	(२) जिल्हा कारागृह	28	(2) District Prisons
	(३) विशेष कारागृह, रत्नागिरी	1	(3) Special Prison, Ratnagiri
	(४) किशोर सुधारालय, नाशिक	1	(4) Juvenile Detention Center, Nashik
	(५) मुंबई जिल्हा महिला कारागृह	1	(5) Prison for Women, Mumbai District
	(६) खुले कारागृह*	13	(6) Open Prisons*
	(७) दुय्यम कारागृह**	65	(7) Sub-Jails**
	(८) मुक्त छावण्या (खुली वसाहत)	1	(8) Open Colony
	एकूण	119	Total
2	३१ मार्च, २०१८ रोजी शिक्षेच्या मुदतीनुसार कैद्यांचे वर्गीकरण		Number of convicts according to length of sentences as on 31 st March, 2018
	(अ) एक वर्ष व त्याहून कमी	973	(a) One year and below
	(ब) एक वर्षाहून जास्त परंतु दोन वर्षाहून कमी	437	(b) Above one year and not exceeding two years
	(क) दोन वर्षाहून जास्त परंतु पाच वर्षांपेक्षा कमी	549	(c) Above two years and not exceeding five years
	(ड) पाच वर्षांपेक्षा जास्त परंतु दहा वर्षांपेक्षा कमी	1,291	(d) Above five years & not exceeding ten years
	(इ) दहा वर्षांपेक्षा जास्त	587	(e) Exceeding ten years
	(फ) जन्मठेप	4,815	(f) Life sentence
	(ग) मृत्यू दंड	71	(g) Sentenced to death
	एकूण	8,723	Total

टीप- * खुले कारागृहांच्या संख्येत २ महिला खुले कारागृहांचा समावेश आहे.

** १) सद्यस्थितीत फक्त चालू तालुका दुय्यम कारागृहांची संख्या देण्यात आली आहे. त्यामुळे गतवर्षांपेक्षा संख्या कमी झाली आहे.

२) एकूण बंदी संख्येमध्ये तालुका दुय्यम कारागृहांची माहिती समाविष्ट नाही.

Note- * Two Open Prisons for Women are included in numbers of Open Prisons

** 1) Only number of working Taluka Sub-jails is given at present. Therefore, total number of Sub-Jails is lower than previous year.

2) Information about total convicts excludes Taluka Sub-jails

आधार - कारागृह महानिरीक्षक, महाराष्ट्र शासन

Source - Director General of Prisons, Government of Maharashtra

19. घरबांधणी / HOUSING

तक्ता / TABLE 19.1

जनगणना २०११ नुसार घरांची वापरानुसार केलेली वर्गवारी /

CLASSIFICATION OF HOUSES ACCORDING TO USE AS PER POPULATION CENSUS 2011

('००० / '000)

अनुक्रमांक Serial No.	वापराचा प्रकार	ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total	Type of use
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1	घरांची यादी करतवेळी रिकामी आढळलेली गणना घरे-	1,657	2,112	3,769	Census houses vacant at the time of house-listing
2	वापरातील गणना घरे -				Occupied census house used as—
	(१) निवासी घरे	12,644	10,533	23,177	Residence
	(२) निवासासह अन्य उपयोग	299	243	542	Residence-cum-other use
	(३) दुकान, कार्यालय	556	1,401	1,957	Shop, office
	(४) शाळा, कॉलेज, इत्यादि.	165	49	214	School, college, etc.
	(५) हॉटेल, लॉज, गेस्ट हाऊस, इत्यादि.	44	65	109	Hotel, lodge, guest house, etc.
	(६) रुग्णालय, दवाखाना, इत्यादि.	38	63	101	Hospital, dispensary, etc.
	(७) कारखाने, यंत्रशाळा व तात्पुरत्या जागा, इत्यादि.	103	280	383	Factories, workshops & work sheds, etc.
	(८) पुजास्थान	205	73	278	Place of worship
	(९) निवासाव्यतिरिक्त अन्य उपयोग	1,741	1,093	2,834	Other non-residential use
	(१०) बंद घरे	66	139	205	Closed houses
	एकूण वापरातील गणना घरे (२)	15,861	13,939	29,800	Total occupied census houses (2)
	एकूण (१) + (२)	17,518	16,051	33,569	Grand Total (1) + (2)

टीप - (१) गणना घर म्हणजे एखादी इमारत किंवा इमारतीचा भाग, ज्याला रस्त्यावरून, शिवारातून किंवा सार्वजनिक जिन्यावरून स्वतंत्र प्रवेशद्वार आहे व जे वापराच्या दृष्टीने एक स्वतंत्र घटक आहे.

(२) आकडे संक्षिप्तात लिहिल्यामुळे बेरजा जुळतीलच असे नाही.

Note - (1) A 'census house' is a building or part of a building having a separate main entrance from road, common court yard, staircase etc., used or recognised as separate unit.

(2) Details may not add up to the totals due to rounding.

आधार - भारताची जनगणना, २०११

Source - Census of India, 2011

19. घरबांधणी / HOUSING

तक्ता / TABLE 19.2

जनगणना २०११ नुसार वापरातील खोल्यांच्या संख्येनुसार कुटुंबांचे वर्गीकरण /
CLASSIFICATION OF HOUSEHOLDS ACCORDING TO ROOMS OCCUPIED
AS PER POPULATION CENSUS 2011

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1	गणना केलेली एकूण कुटुंबे ('०००)	13,017	10,814	23,831	Total number of households (in '000)
2	गणना केलेली एकूण लोक (संस्थांतून राहणारे व बेघर इत्यादी) ('०००)	61,556	50,818	112,374	Total number of persons enumerated (including inmates of institutions and houseless persons) (In '000)
3	कुटुंबाचे वर्गीकरण (शेकडा)				Classification of households (Percentage)
	(अ) वेगळी खोली नसलेले	3.71	4.85	4.23	(a) No exclusive room
	(ब) एका खोलीत राहणारी कुटुंबे	42.38	41.69	42.07	(b) Households with one room
	(क) दोन खोल्यांत राहणारी कुटुंबे	35.34	28.42	32.20	(c) Households with two rooms
	(ड) तीन खोल्यांत राहणारी कुटुंबे	11.83	15.36	13.43	(d) Households with three rooms
	(इ) चार खोल्यांत राहणारी कुटुंबे	4.50	5.99	5.18	(e) Households with four rooms
	(फ) पाच खोल्यांत राहणारी कुटुंबे	1.13	1.89	1.47	(f) Households with five rooms
	(ग) सहा खोल्यांत राहणारी कुटुंबे	1.11	1.80	1.42	(g) Households with Six rooms
	एकूण	100.00	100.00	100.00	Total

आधार - भारताची जनगणना, २०११

Source - Census of India, 2011

19. घरबांधणी /
तक्ता /

जनगणना २०११ नुसार राहत्या घराच्या छपरांसाठी वापरलेल्या प्रमुख साधनांनुसार कुटुंबांचे वर्गीकरण /

ग्रामीण नागरी एकूण	एकूण कुटुंबे Total households	गवत, पाने, लाकुड, बांबू, चिखल, इत्यादि. Grass, leaves, wood, bamboo, mud, etc.	प्लास्टिक पॉलिथिन Plastic Polythene	हाताने बनविलेल्या खापऱ्या Hand Made Tiles	यंत्राने बनविलेल्या खापऱ्या Machine Tiles
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
ग्रामीण	1,30,16,652	12,52,256	70,774	14,97,168	26,56,812
नागरी	1,08,13,928	2,10,446	80,315	2,83,130	6,96,704
एकूण	2,38,30,580	14,62,702	1,51,089	17,80,298	33,53,516

19. घरबांधणी /
तक्ता /

जनगणना २०११ नुसार राहत्या घराच्या भिंतीसाठी वापरलेल्या प्रमुख साधनांनुसार कुटुंबांचे वर्गीकरण /

ग्रामीण नागरी एकूण	एकूण कुटुंबे Total households	गवत, पाने, लाकुड, बांबू, इत्यादि. Grass, leaves, wood, bamboo, etc.	प्लास्टिक पॉलिथिन Plastic Polythene	माती कच्ची विट Mud, unburnt brick	लाकूड Wood
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
ग्रामीण	1,30,16,652	11,52,589	45,553	42,26,591	1,11,734
नागरी	1,08,13,928	1,16,133	57,158	9,43,246	1,02,408
एकूण	2,38,30,580	12,68,722	1,02,711	51,69,837	2,14,142

आधार - भारताची जनगणना, २०११

HOUSING

TABLE 19.3(A)

DISTRIBUTION OF HOUSEHOLDS BY PREDOMINANT MATERIAL OF ROOF OF HOUSE
OCCUPIED AS PER POPULATION CENSUS 2011

जी. आय. धातू, अस्बेस्टॉसचे पत्रे G.I. Metal, Asbestos sheets	विटा / Brick	दगड / स्लेट Stone / Slate	काँक्रीट Concrete	इतर सर्व प्रकारचे सामान / All other materials	Rural Urban Total
(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(2)
55,34,468	57,291	3,04,594	15,58,486	84,803	Rural
33,61,457	92,699	3,78,560	56,26,721	83,896	Urban
88,95,925	1,49,990	6,83,154	71,85,207	1,68,699	Total

HOUSING

TABLE 19.3 (B)

DISTRIBUTION OF HOUSEHOLDS BY PREDOMINANT MATERIAL OF WALLS OF HOUSE
OCCUPIED AS PER POPULATION CENSUS 2011

जी. आय. धातू, अस्बेस्टॉसचे पत्रे G.I. Metal, Asbestos sheets	विटा / Brick	दगड / Stone /	काँक्रीट Concrete	इतर सर्व प्रकारचे सामान / All other materials	Rural Urban Total
(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(2)
1,20,372	43,49,225	23,11,910	6,54,593	44,085	Rural
3,23,922	65,86,038	8,72,838	17,76,161	36,024	Urban
4,44,294	1,09,35,263	31,84,748	24,30,754	80,109	Total

Source - Census of India, 2011

19. घरबांधणी / HOUSING

तक्ता / TABLE 19.4

जनगणना २०११ नुसार बेघर कुटुंबे व बेघर लोकसंख्या /

HOUSELESS HOUSEHOLDS AND HOUSELESS POPULATION AS PER POPULATION CENSUS 2011

अनु- क्रमांक Serial No.	जिल्हा	बेघर कुटुंबे Houseless Households	बेघर लोकसंख्या Houseless Population	एकूण लोकसंख्या Total population	बेघर लोकसंख्येची एकूण लोकसंख्येशी टक्केवारी Percentage of Houseless population to total population	District
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)
1	मुंबई	10,762	38,339	30,85,411	1.24	Mumbai
2	मुंबई उपनगर	4,512	19,077	93,56,962	0.2	Mumbai Suburban
3	ठाणे	5,984	19,287	1,10,60,148	0.17	Thane
4	रायगड	1,951	7,532	26,34,200	0.29	Raigad
5	रत्नागिरी	1,160	4,351	16,15,069	0.27	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	411	1,472	8,49,651	0.17	Sindhudurg
	कोकण विभाग	24,780	90,058	2,86,01,441	0.31	Konkan Division
7	नाशिक	3,352	11,811	61,07,187	0.19	Nashik
8	धुळे	939	4,281	20,50,862	0.21	Dhule
9	नंदुरबार	1,227	5,366	16,48,295	0.33	Nandurbar
10	जळगाव	1,846	7,663	42,29,917	0.18	Jalgaon
11	अहमदनगर	1,899	7,657	45,43,159	0.17	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	9,263	36,778	1,85,79,420	0.2	Nashik Division
12	पुणे	3,418	11,729	94,29,408	0.12	Pune
13	सातारा	1,751	6,548	30,03,741	0.22	Satara
14	सांगली	626	2,277	28,22,143	0.08	Sangli
15	सोलापूर	1,499	5,113	43,17,756	0.12	Solapur
16	कोल्हापूर	1,019	3,417	38,76,001	0.09	Kolhapur
	पुणे विभाग	8,313	29,084	2,34,49,049	0.12	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	42,356	1,55,920	7,06,29,910	0.22	Rest of Maharashtra

तक्ता / TABLE.19.4 — contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)
17	औरंगाबाद	888	3,048	37,01,282	0.08	Aurangabad
18	जालना	594	2,357	19,59,046	0.12	Jalna
19	परभणी	319	1,134	18,36,086	0.06	Parbhani
20	हिंगोली	200	872	11,77,345	0.07	Hingoli
21	बीड	900	3,663	25,85,049	0.14	Beed
22	नांदेड	881	3,515	33,61,292	0.1	Nanded
23	उस्मानाबाद	747	3,181	16,57,576	0.19	Osmanabad
24	लातूर	624	2,709	24,54,196	0.11	Latur
	औरंगाबाद /	5,153	20,479	1,87,31,872	0.11	Aurangabad /
	मराठवाडा विभाग					Marathwada Division
25	बुलढाणा	798	2,959	25,86,258	0.11	Buldhana
26	अकोला	837	2,808	18,13,906	0.15	Akola
27	वाशिम	257	1,066	11,97,160	0.09	Washim
28	अमरावती	1,272	4,556	28,88,445	0.16	Amravati
29	यवतमाळ	744	2,550	27,72,348	0.09	Yavatmal
	अमरावती विभाग	3,908	13,939	1,12,58,117	0.12	Amravati Division
30	वर्धा	1,189	4,071	13,00,774	0.31	Wardha
31	नागपूर	2,689	8,323	46,53,570	0.18	Nagpur
32	भंडारा	352	1,427	12,00,334	0.12	Bhandara
33	गोंदिया	438	1,507	13,22,507	0.11	Gondiya
34	चंद्रपूर	965	3,482	22,04,307	0.16	Chandrapur
35	गडचिरोली	430	1,760	10,72,942	0.16	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	6,063	20,570	1,17,54,434	0.17	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	9,971	34,509	2,30,12,551	0.15	Vidarbha Division
	महाराष्ट्र राज्य	57,480	210,908	11,23,74,333	0.19	Maharashtra State

आधार - भारताची जनगणना, २०११ मालिका- HH-2

Source - Census of India, 2011 HH-2 Series

19. घरबांधणी /

तक्ता /

जनगणना २०११ नुसार खोल्यांच्या संख्येनुसार कुटुंबांची संख्या

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	एकूण Total	खोल्यांच्या संख्येनुसार कुटुंबे /		
			वेगळी खोली नसलेले No exclusive room	एक खोली One Room	दोन खोल्या Two Rooms
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
1	मुंबई	6,37,738	59,204	4,00,177	1,00,937
2	मुंबई उपनगर	20,27,743	1,45,133	11,26,032	4,54,631
3	ठाणे	24,30,616	1,20,417	11,09,216	7,87,371
4	रायगड	5,96,514	22,708	2,02,630	2,11,589
5	रत्नागिरी	3,93,379	15,472	1,28,979	1,36,313
6	सिंधुदुर्ग	2,05,119	7,540	49,140	65,002
	कोकण विभाग	62,91,109	3,70,474	30,16,174	17,55,843
7	नाशिक	11,80,293	66,126	5,15,406	3,74,694
8	धुळे	4,08,700	20,936	1,77,830	1,27,835
9	नंदुरबार	3,19,623	13,982	1,93,672	74,663
10	जळगाव	8,91,657	36,246	3,96,241	3,10,994
11	अहमदनगर	9,01,748	38,914	4,52,168	2,70,549
	नाशिक विभाग	37,02,021	1,76,204	17,35,317	11,58,735
12	पुणे	20,76,607	96,829	8,67,524	5,94,089
13	सातारा	6,39,999	28,569	2,25,146	2,19,428
14	सांगली	5,85,227	15,749	1,91,117	2,04,264
15	सोलापूर	8,58,981	25,802	3,85,265	2,83,726
16	कोल्हापूर	8,21,483	41,561	2,16,170	2,61,733
	पुणे विभाग	49,82,297	2,08,510	18,85,222	15,63,240
	उर्वरित महाराष्ट्र	1,49,75,427	7,55,188	66,36,713	44,77,818

HOUSING

TABLE 19.5

HOUSEHOLDS BY NUMBER OF ROOMS OCCUPIED AS PER POPULATION CENSUS 2011

No. of Households according to the number of rooms occupied

तीन खोल्या Three Rooms	चार खोल्या Four Rooms	पाच खोल्या Five Rooms	सहा खोल्या Six Rooms	District
(7)	(8)	(9)	(10)	(2)
49,372	18,377	5325	4346	Mumbai City
2,15,718	59,342	12,382	14,505	Mumbai Suburban
3,03,405	76,471	17,313	16,423	Thane
1,05,866	36,654	8,782	8,285	Raigad
64,690	29,556	9,505	8,864	Ratnagiri
38,766	25,881	9,189	9,601	Sindhudurg
7,77,817	2,46,281	62,496	62,024	Konkan Division
1,41,208	50,769	15,284	16,806	Nashik
56,422	16,634	4,719	4,324	Dhule
25,152	7,566	2,130	2,458	Nandurbar
99,454	31,382	8,007	9,333	Jalgaon
85,816	34,258	9,486	10,557	Ahmednagar
4,08,052	1,40,609	39,626	43,478	Nashik Division
3,29,621	1,25,046	33,233	30,265	Pune
1,00,309	42,302	12,079	12,166	Satara
97,160	49,474	13,713	13,750	Sangli
95,336	44,334	12,257	12,261	Solapur
1,83,797	74,210	22,458	21,554	Kolhapur
8,06,223	3,35,366	93,740	89,996	Pune Division
19,92,092	7,22,256	1,95,862	1,95,498	Rest of Maharashtra

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	तक्ता / (6)
17	औरंगाबाद	7,36,587	33,488	3,30,324	2,34,204
18	जालना	3,88,116	11,443	1,86,719	1,30,649
19	परभणी	3,60,186	5,336	1,45,908	1,32,654
20	हिंगोली	2,27,041	4,517	86,442	91,014
21	बीड	5,45,073	23,805	2,91,380	1,56,819
22	नांदेड	6,56,303	15,854	2,77,653	2,32,802
23	उस्मानाबाद	3,48,760	7,176	1,36,500	1,31,286
24	लातूर	4,74,149	9,327	1,74,599	1,75,876
	औरंगाबाद/	37,36,215	1,10,946	16,29,525	12,85,304
	मराठवाडा विभाग				
25	बुलढाणा	5,53,031	18,061	2,53,911	1,92,985
26	अकोला	3,91,135	15,365	1,77,776	1,25,936
27	वाशिम	2,57,892	5,066	1,00,020	1,04,718
28	अमरावती	6,37,446	19,937	2,44,204	2,29,677
29	यवतमाळ	6,40,385	17,366	2,32,696	2,54,420
	अमरावती विभाग	24,79,889	75,795	10,08,607	9,07,736
30	वर्धा	3,02,680	8,695	91,157	1,20,430
31	नागपूर	9,95,808	26,739	2,72,097	3,36,283
32	भंडारा	2,75,773	6,336	70,873	1,11,504
33	गोंदिया	2,89,431	5,162	86,976	1,14,780
34	चंद्रपूर	5,29,612	11,698	1,60,876	2,10,835
35	गडचिरोली	2,45,745	7,156	68,219	1,07,964
	नागपूर विभाग	26,39,049	65,786	7,50,198	10,01,796
	विदर्भ विभाग	51,18,938	1,41,581	17,58,805	19,09,532
	महाराष्ट्र राज्य	2,38,30,580	10,07,715	1,00,25,043	76,72,654

TABLE 19.5 —contd.

(7)	(8)	(9)	(10)	(2)
79,415	36,644	10,692	11,820	Aurangabad
36,017	14,443	4,029	4,816	Jalna
43,230	20,364	6,210	6,484	Parbhani
26,662	12,001	3,221	3,184	Hingoli
43,095	18,219	5,635	6,120	Beed
70,637	37,221	10,634	11,502	Nanded
41,330	20,817	5,906	5,745	Osmanabad
60,533	33,827	10,342	9,645	Latur
4,00,919	1,93,536	56,669	59,316	Aurangabad /
				Marathwada Division
54,781	21,804	5,865	5,624	Buldhana
43,691	17,798	5,499	5,070	Akola
30,767	11,685	3,023	2,613	Washim
85,806	36,456	11,662	9,704	Amravati
81,049	35,563	10,706	8,585	Yavatmal
2,96,094	1,23,306	36,755	31,596	Amravati Division
50,205	20,359	6,629	5,205	Wardha
2,08,408	93,093	31,680	27,508	Nagpur
60,876	16,560	5,124	4,500	Bhandara
57,377	16,510	4,479	4,147	Gondiya
93,711	34,895	9,970	7,627	Chandrapur
41,257	13,797	3,777	3,575	Gadchiroli
5,11,834	1,95,214	61,659	52,562	Nagpur Division
807,928	318,520	98,414	84,158	Vidarbha Division
32,00,939	12,34,312	3,50,945	3,38,972	Maharashtra State

Source - Census of India, 2011 HH-2 Series

20. स्थानिक संस्था / LOCAL BODIES

तक्ता / TABLE 20.1

ग्रामपंचायतींचा उत्पन्न आणि खर्च / INCOME AND EXPENDITURE OF VILLAGE PANCHAYATS

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	2016-17	2017-18*	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
I	व्याप्ती			Coverage -
	(१) ग्रामपंचायतींची संख्या	27,389	27,409	(1) No. of village panchayats
	(२) वस्ती असलेली गावे (जनगणना २०११)	40,959	40,959	(2) Inhabited Villages (Census 2011)
	(३) वस्ती नसलेली गावे (जनगणना २०११)	2,706	2,706	(3) Uninhabited Villages (Census 2011)
	(४) त्यांतील लोकसंख्या (हजार)	60,128	60,128	(4) Population covered (thousand)
II	उत्पन्न (₹ कोटी)			Income (₹ Crore)
१)	कर (i + ii)	1,356.54	1,440.19	Taxes (i + ii)
	i) जमीन व इतर मालमत्ता कर	1,025.96	1,054.30	i) Land and Other Property Tax
	ii) इतर कर व शुल्क	330.58	385.89	ii) Other Taxes and Fees
२)	शासकीय अनुदाने	2,046.76	2,530.56	Government Grants
३)	अंशदान, देणग्या, इतर अनुदाने	646.10	609.10	Contributions, Donations and Other Grants.
४)	इतर उत्पन्न	453.19	346.17	Other Income
	एकूण उत्पन्न	4,502.59	4,926.02	Total Income
	(प्रारंभीची शिल्लक वगळून)			(Excluding Opening Balance)
III	खर्च (₹ कोटी)			Expenditure (₹ Crore)
१)	प्रशासन	568.79	660.69	Administration
२)	आरोग्य व स्वच्छता	588.49	783.44	Health and Sanitation
३)	सार्वजनिक बांधकामे	1,523.11	1,773.48	Public Works
४)	सार्वजनिक दिवाबत्ती	125.47	143.40	Street Lighting
५)	शिक्षण	95.51	96.61	Education
६)	लोककल्याण	285.15	295.16	Welfare of People
७)	इतर खर्च	1,023.41	1,074.08	Other Expenditure
	एकूण खर्च	4,209.93	4,826.86	Total Expenditure
	(अखेरची शिल्लक वगळून)			(Excluding closing Balance)

टीप - * पालघर जिल्हातील ग्रामपंचायतींचा समावेश नाही / Excluding village panchayats of Palghar district

आधार - अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source – Directorate of Economics and Statistics, GoM, Mumbai

20 स्थानिक संस्था/LOCAL BODIES

तक्ता /TABLE 20.2

20. स्थानिक संस्था / LOCAL BODIES

तक्ता / TABLE 20.2

नगरपरिषदांतील सदस्य संख्या (३१ डिसेंबर, २०१६ रोजी) / NO. OF MEMBERS IN MUNICIPAL COUNCILS (As on 31st Dec, 2016)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	नगरपरिषदांची संख्या Number of municipal councils	नगरपरिषद सदस्यांची संख्या Number of councilors				नाम निर्देशित Nominated	एकूण Total	District
			सर्वसाधारण General	अ.जा. S.C.	अ.ज. S.T.	इ.मा.व. O.B.C.			
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(2)
1	ठाणे	4	72 (36)	15 (8)	6 (3)	35(19)	NA	128 (66)	Thane
2	पालघर	7	40 (20)	4 (1)	55(29)	39 (22)	NA	138 (72)	Palghar
3	रायगड	15	157 (78)	20 (10)	17(9)	79 (46)	NA	273 (143)	Raigad
4	रत्नागिरी	9	119(58)	6 (4)	0 (0)	50 (29)	NA	175 (91)	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	8	87 (44)	9 (4)	0 (0)	40 (24)	NA	136 (72)	Sindhudurg
	कोकण विभाग	43	475 (236)	54 (27)	78(41)	243 (140)	NA	850 (444)	Konkan Division
6	नाशिक	15	121 (56)	36 (20)	52 (29)	83 (47)	NA	292 (152)	Nashik
7	धुळे	4	45 (20)	6 (4)	13 (8)	24 (13)	NA	88 (45)	Dhule
8	नंदुरबार	5	50 (22)	9 (5)	30 (17)	32 (18)	NA	121 (62)	Nandurbar
9	जळगाव	16	228 (108)	34 (20)	17 (9)	104 (58)	NA	383 (195)	Jalgaon
10	अहमदनगर	15	173 (86)	38 (20)	8 (4)	88 (49)	NA	307 (159)	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	55	617 (292)	123 (69)	120 (67)	331 (185)	NA	1,191 (613)	Nashik Division
11	पुणे	13	159 (81)	36 (18)	7(2)	78 (44)	NA	280 (145)	Pune
12	सातारा	16	181 (90)	42 (23)	4 (0)	91 (53)	NA	318 (166)	Satara
13	सांगली	10	117 (57)	25 (15)	1 (0)	56 (31)	NA	199 (103)	Sangli
14	सोलापूर	12	140 (66)	39 (22)	3 (2)	71 (41)	NA	253 (131)	Solapur
15	कोल्हापूर	11	146 (71)	29 (15)	0(0)	68 (39)	NA	243 (125)	Kolhapur
	पुणे विभाग	62	743 (365)	171 (93)	15 (4)	364 (208)	NA	1,293 (670)	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	160	1,835 (893)	348 (189)	213 (112)	938 (533)	NA	3,334 (1727)	Rest of Maharashtra

तक्ता / TABLE 20.2 – contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(2)
16	औरंगाबाद	8	95 (48)	15 (9)	8(3)	45(25)	NA	163 (85)	Aurangabad
17	जालना	8	110 (54)	22(11)	2(2)	51 (29)	NA	185 (96)	Jalna
18	परभणी	8	97 (48)	22 (11)	2(1)	43 (24)	NA	164 (84)	Parbhani
19	हिंगोली	5	61 (29)	14 (9)	4(1)	32 (18)	NA	111 (57)	Hingoli
20	बीड	11	150 (73)	34 (19)	1(1)	72 (40)	NA	257 (133)	Beed
21	नांदेड	16	139 (67)	44 (25)	20(9)	82 (49)	NA	285 (150)	Nanded
22	उस्मानाबाद	10	109 (52)	31 (19)	3(0)	57 (33)	NA	200 (104)	Osmanabad
23	लातूर	9	102 (47)	31 (18)	2(2)	51 (29)	NA	186 (96)	Latur
	औरंगाबाद विभाग	75	863 (418)	213 (121)	42(19)	433 (247)	NA	1,551 (805)	Aurangabad Division
24	बुलढाणा	13	170 (83)	38 (20)	3 (1)	81 (45)	NA	292 (149)	Buldhana
25	अकोला	6	71 (38)	20 (10)	3 (0)	36 (20)	NA	130 (68)	Akola
26	वाशिम	6	72 (32)	20 (12)	2 (2)	36 (20)	NA	130 (66)	Washim
27	अमरावती	14	137(65)	41 (23)	25 (13)	80 (46)	NA	283 (147)	Amravati
28	यवतमाळ	16	172 (81)	42 (22)	42 (24)	97 (55)	NA	353 (182)	Yavatmal
	अमरावती विभाग	55	622(299)	161 (87)	75 (40)	330 (186)	NA	1,188 (612)	Amravati Division
29	वर्धा	10	115 (59)	30 (15)	13(5)	61 (34)	NA	219 (113)	Wardha
30	नागपूर	19	167 (82)	67 (36)	28 (13)	105 (61)	NA	367 (192)	Nagpur
31	भंडारा	7	69 (32)	23 (14)	9 (5)	40 (23)	NA	141 (74)	Bhandara
32	गोंदिया	8	70 (31)	28 (17)	20 (10)	46 (27)	NA	164 (85)	Gondiya
33	चंद्रपूर	15	128 (56)	49 (28)	32 (19)	82 (48)	NA	291 (151)	Chandrapur
34	गडचिरोली	12	62 (25)	30 (17)	59 (33)	62 (37)	NA	213 (112)	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	71	611 (285)	227 (127)	161 (85)	396 (230)	NA	1,395 (727)	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	126	1,233 (584)	388 (214)	236 (125)	726 (416)	NA	2,583 (1339)	Vidharbha Division
	एकूण नगरपरिषदा	361	3,931 (1895)	949 (524)	491 (256)	2,097 (1196)	NA	7,468 (3871)	Maharashtra State

N.A. – उपलब्ध नाही / Not Available

टिप : कंसातील आकडे स्त्रियांकरिता राखीव जागांची संख्या दर्शवितात / Note : Figures in brackets indicate number of seats reserved for women

आधार : राज्य निवडणूक आयोग, महाराष्ट्र शासन

Source : State Election Commission, GoM.

20. स्थानिक संस्था / LOCAL BODIES

तक्ता / TABLE 20.3

महानगरपालिकांतील सदस्य संख्या (३१ डिसेंबर, २०१८ रोजी) / NO. OF MEMBERS IN MUNICIPAL CORPORATIONS (As on 31st Dec, 2018)

अनुक्रमांक Serial No.	महानगरपालिका	महानगरपालिकांच्या सदस्यांची संख्या Number of Corporators								नाम निर्देशित Nominated	एकूण Total		Municipal Corporation
		सर्वसाधारण General		अ.जा. S.C.		अ.ज. S.T.		इ.मा.व. O.B.C.			एकूण Total	महिला Women	
		एकूण Total	महिला Women	एकूण Total	महिला Women	एकूण Total	महिला Women	एकूण Total	महिला Women				
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(2)
1	बृहन्मुंबई	149	74	15	8	2	1	61	31	N.A.	227	114	Brihan Mumbai
2	ठाणे	84	41	9	5	3	2	35	18	N.A.	131	66	Thane
3	नवी मुंबई	69	35	10	5	2	1	30	15	N.A.	111	56	NaviMumbai
4	कल्याण-डोंबिवली	74	36	12	6	3	2	33	17	N.A.	122	61	Kalyan-Dombivali
5	उल्हासनगर	43	21	13	7	1	0	21	11	N.A.	78	39	Ulhasnagar
6	भिवंडी-निझामपूर	62	30	3	2	1	1	24	12	N.A.	90	45	Bhiwandi Nizampur
7	पनवेल	49	24	6	3	2	1	21	11	N.A.	78	39	Panvel
8	मिरा-भाईंदर	64	32	4	2	1	1	26	13	N.A.	95	48	Mira Bhyander
9	वसई-विरार	74	36	5	3	5	3	31	16	N.A.	115	58	Vasai-Virar
10	नाशिक	62	30	18	9	9	5	33	17	N.A.	122	61	Nashik
11	मालेगाव	55	27	4	2	2	1	23	12	N.A.	84	42	Malegaon
12	धुळे	43	21	6	3	5	3	20	10	N.A.	74	37	Dhule
13	जळगाव	46	23	5	3	4	2	20	10	N.A.	75	38	Jalgaon
14	अहमदनगर	40	19	9	5	1	1	18	9	N.A.	68	34	Ahmednagar
15	पुणे	94	47	22	11	2	1	44	22	N.A.	162	81	Pune

तक्ता / TABLE 20.3 —contd

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(2)
16	पिंपरी-चिंचवड	70	34	20	10	3	2	35	18	N.A.	128	64	Pimpri-Chinchwad
17	सांगली-मिरज-कुपवाडा	45	21	11	6	1	1	21	11	N.A.	78	39	Sangli-Miraj-Kupwada
18	सोलापूर	57	28	15	8	2	1	28	14	N.A.	102	51	Solapur
19	कोल्हापूर	48	24	11	6	0	0	22	11	N.A.	81	41	Kolhapur
20	औरंगाबाद	60	30	22	11	2	1	31	16	N.A.	115	58	Aurangabad
21	परभणी	38	20	8	4	1	0	18	9	N.A.	65	33	Parbhani
22	नांदेड-वाघळा	42	21	15	8	2	1	22	11	N.A.	81	41	Nanded-Waghala
23	लातूर	38	18	12	6	1	1	19	10	N.A.	70	35	Latur
24	अमरावती	47	23	15	8	2	1	23	12	N.A.	87	44	Amravati
25	अकोला	42	21	14	7	2	1	22	11	N.A.	80	40	Akola
26	नागपूर	68	34	30	15	12	6	41	21	N.A.	151	76	Nagpur
27	चंद्रपूर	30	14	13	7	5	3	18	9	N.A.	66	33	Chandrapur
	एकूण महानगरपालिका	1,593	784	327	170	76	43	740	377	N.A.	2,736	1,374	Total Mun. Corpn.

N.A. – उपलब्ध नाही / Not Available..

आधार : राज्य निवडणूक आयोग, महाराष्ट्र शासन

Source : State Election Commission, GoM.

20. स्थानिक संस्था / LOCAL BODIES

तक्ता / TABLE 20.4

नगरपरिषदांचे व महानगरपालिकांचे उत्पन्न आणि खर्च / INCOME AND EXPENDITURE OF MUNICIPAL COUNCILS AND MUNICIPAL CORPORATIONS
2017-18*

(₹ कोटी / ₹ crore)

तपशील (1)	सर्व नगरपरिषदा All Municipal Councils (2)	सर्व महानगरपालिका All Municipal Corporations (3)	सर्व नगर पंचायती All Nagar Panchayat (4)	कटक मंडळे Cantonment Boards (5)	एकूण Total (2+3+4+5) (6)	बृहन्मुंबई महानगरपालिका Municipal Corporations of Greater Mumbai (7)	Particulars (1)
उत्पन्न							Income
प्रारंभिक शिल्लक	2,719.28	3,544.49	359.87	26.12	6,649.76	1,344.75	Opening balance
I. दर व कर	4,843.34	608.77	63.71	104.84	5,620.66	7,221.75	Rates and taxes
II. इतर साधनांपासून उत्पन्न	5,711.49	5,214.58	568.15	205.58	11,699.80	1,46,113.24	Income from other sources
(1) शासकीय अनुदाने	2,512.55	3,689.25	416.96	24.14	6,642.90	85.65	Government Grants
(2) इतर साधने	3,198.94	1,525.33	151.19	181.44	5,056.90	1,46,027.59	Other Sources
एकूण उत्पन्न (I+II)	10,554.83	5,823.35	631.86	310.42	17,320.46	1,53,334.99	Total Income (I+II)
खर्च							Expenditure-
(1) सामान्य प्रशासन	2,565.03	1,063.67	72.98	26.21	3,727.89	8,944.15	General Administration
(2) सार्वजनिक दिवाबत्ती	366.29	104.04	13.46	10.07	493.86	211.08	Public lighting
(3) पाणीपुरवठा	1,087.52	300.22	59.32	5.96	1,453.02	2,170.30	Water Supply
(4) जलनिःसारण व मलनिःसारण	310.69	145.90	16.35	20.4	493.34	1,234.05	Drainage Conservance and Sanitation
(5) सार्वजनिक आरोग्य	723.82	293.70	20.96	37.06	1,075.54	851.70	Public Health
(6) परिवहन	308.45	49.22	4.22	0.00	361.89	44.67	Transport
(7) शिक्षण	529.54	214.20	6.84	23.29	773.87	477.26	Education
(8) सार्वजनिक बांधकामे	1,744.30	1,011.68	107.03	37.38	2,900.39	2,337.36	Public Works
(9) इतर	2,508.90	2,096.71	195.42	142.09	4,943.12	1,37,592.09	Other
एकूण खर्च	10,144.54	5,279.33	496.58	302.46	16,222.92	1,53,862.66	Total Expenditure

टिप: * लातूर, पालघर व ठाणे जिल्हा वगळून / Excluding Latur, Palghar and Thane district

आधार - अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई / Source - Directorate of Economics and Statistics, GoM, Mumbai

20. स्थानिक संस्था / LOCAL BODIES

तक्ता / TABLE 20.5

जिल्हा परिषदांचे उत्पन्न आणि खर्च / INCOME AND EXPENDITURE OF ZILLA PARISHADS

(₹ कोटी / ₹ in crore)

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	प्रत्यक्ष Actuals 2016-17*	प्रत्यक्ष Actuals 2017-18*	Item
(1)	(2)	(4)	(5)	(2)
	उत्पन्न			Receipts
	प्रारंभिक शिल्लक	8,716.85	9,668.36	Opening balance
1	एकूण महसूली उत्पन्न (१ ते ३)	30,617.07	31,360.87	Total Revenue receipts(1 to 3)
१)	स्वनिर्मित साधनांवाटे	1,577.97	946.61	Self-raised resources
२)	एकूण शासकीय अनुदाने (अ+ब)	26,412.75	27,473.65	Total Government grants (a+b)
	(अ) संविधानिक अनुदाने (१ ते ४)	24,675.91	26,340.01	(a) Statutory grants (1 to 4)
	(१) सहेतुक अनुदाने	7,591.11	7,533.99	Purposive grants
	(२) आस्थापना अनुदाने	8,660.81	9,340.54	Establishment grants
	(३) योजना अनुदाने	7,377.22	8,331.93	Plan scheme grants
	(४) इतर	1,046.77	1,133.55	Others
	(ब) अभिकरण योजनांसाठी अनुदाने	1,736.84	1,133.64	(b) Agency scheme grants
३)	इतर साधनांपासून उत्पन्न	2,626.35	2,940.61	Income from other sources
II.	भांडवली उत्पन्न	16,758.02	11,464.35	Capital receipts
	एकूण उत्पन्न (I + II)	47,375.09	42,825.22	Total receipts (I + II)
	खर्च			Expenditure
III.	एकूण महसूली खर्च (१ ते १०)	31,389.02	31,735.99	Total Revenue Expenditure (1 to 10)
	(१) सामान्य प्रशासन	2,975.45	3,023.76	General Administration
	(२) शिक्षण	14,089.80	14,852.29	Education
	(३) सार्वजनिक बांधकाम	1,350.50	1,599.82	Public Works
	(४) पाटबंधारे	553.28	786.42	Irrigations
	(५) कृषि	307.56	310.85	Agriculture
	(६) पशुसंवर्धन	414.82	367.83	Animal Husbandry
	(७) वने	95.53	29.42	Forests
	(८) सार्वजनिक आरोग्य	1,796.21	1,614.07	Public Health
	(९) समाजकल्याण	1,118.11	1,127.34	Social Welfare
	(१०) इतर	8,687.76	8,024.19	Others
IV.	भांडवली खर्च	17,334.82	12,117.15	Capital Expenditure
	एकूण खर्च (III + IV)	48,723.84	43,853.14	Total Expenditure (III + IV)

* अस्थायी / Provisional

बुलडाणा व पालघर जिल्हे वगळून / Excluding Buldhana and Palghar districts

आधार - अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source - Directorate of Economics and Statistics, GoM, Mumbai

20. स्थानिक संस्था / LOCAL BODIES

तक्ता / TABLE 20.6

स्थानिक स्वराज्य संस्थांची प्रकारानुसार संख्या / LOCAL SELF-GOVT. INSTITUTION BY TYPES

(संख्या / Number)

स्थानिक संस्था	रोजी / As on 31-12-2018	Local Body
(1)	(2)	(3)
महानगरपालिका	27	Municipal Corporations
नगर परिषदा	241	Municipal Councils
जिल्हा परिषदा	34	Zilla Parishads
पंचायत समित्या	351	Panchayat Samitis
ग्रामपंचायती	27,782	Gram Panchayats
नगर पंचायत	128	Nagar Panchayats
कटक मंडळे	7	Cantonment Boards

आधार - राज्य निवडणूक आयोग, महाराष्ट्र

Source - State Election Commission, Maharashtra

21. सार्वत्रिक निवडणूका / GENERAL ELECTIONS

तक्ता / TABLE 21.1

सार्वत्रिक निवडणूकांचे निकाल / RESULTS OF GENERAL ELECTIONS

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	लोकसभा Loksabha (2014)	विधानसभा Legislative Assembly (2014)	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	एकूण जागांची संख्या	48	288	Total number of seats
	(अ) अनुसूचित जातीकरिता राखीव जागा	5	29	(a) Number of seats reserved for scheduled castes
	(ब) अनुसूचित जमातीकरिता राखीव जागा	4	25	(b) Number of seats reserved for scheduled tribes
2	सर्वसाधारण जागा	39	234	Number of general seats
3	उमेदवारांची संख्या			Number of candidates—
	(अ) नामनिर्देशन प्राप्त	1,458	7,750	(a) Nominations filed
	(ब) नामनिर्देशन नाकारले	186	1,197	(b) Nominations Rejected
	(क) उमेदवारी मागे घेणारे	375	2,434	(c) Withdrew Candidature
	(ड) निवडणूका लढवणारे	897	4,119	(d) Contested the election
	(ई) निवडून आलेले	48	288	(e) Elected
4	मतदारांची संख्या (हजारात)			Number of electors (In thousands)
	पुरुष	42,771	44,121	Men
	स्त्रिया	38,027	39,406	Women
	इतर	1	1	Other
	एकूण	80,799	83,528	Total
5	मतदान केलेल्यांची संख्या (हजारात)	48,740	52,692	Number of voters who voted (In thousands)
6	ग्राह्य मते (हजारात)	48,284	52,418	Number of valid votes polled (In thousands)
7	मतदान केलेल्यांचे शेकडा प्रमाण	60.32	63.08	Percentage of electors voting

आधार - मुख्य निवडणूक अधिकारी, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source - Chief Election Officer, Government of Maharashtra, Mumbai

21. सार्वत्रिक निवडणूका / GENERAL ELECTIONS

तक्ता / TABLE 21.2

उमेदवारांचे पक्ष संलग्नतेनुसार वर्गीकरण / CANDIDATES ACCORDING TO PARTY AFFILIATIONS

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	लोकसभा Loksabha (2014)		विधानसभा Legislative Assembly (2014)		Name of the party
		पुरस्कृत केलेले Number sponsored	निवडून आलेले Number elected	पुरस्कृत केलेले Number sponsored	निवडून आलेले Number elected	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)
1	भारतीय राष्ट्रीय काँग्रेस	26	2	287	42	Indian National Congress
2	राष्ट्रवादी काँग्रेस पार्टी	21	4	278	41	Nationalist Congress Party
3	भारतीय जनता पार्टी	24	23	260	122	Bharatiya Janata Party
4	शिवसेना	20	18	282	63	Shivsena
5	समाजवादी पार्टी	23	0	22	1	Samajwadi Party
6	बहुजन विकास आघाडी	1	0	36	3	Bahujan Vikas Aaghadi
7	महाराष्ट्र नवनिर्माण सेना	10	0	219	1	Maharashtra Navnirman Sena
8	ऑल इंडिया मजलिस-ए-एत्तेहादुल मुल्लिमिन	0	0	24	2	All India Majlis-e-Ittehadul Muslimeen
9	शेतकरी कामगार पक्ष	3	0	51	3	Peasants and Workers Party
10	अपक्ष	324	1	1,699	7	Independent
11	इतर पक्ष	445	0	961	3	Other Party
	एकूण	897	48	4,119	288	Total

आधार - मुख्य निवडणूक अधिकारी, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source - Chief Election Officer, Government of Maharashtra, Mumbai

22. किंमत निर्देशांक / PRICE INDICES

तक्ता / TABLE 22.1

अखिल भारतीय घाऊक किंमतीचे निर्देशांक (नवीन मालिका) /

ALL INDIA WHOLESALE PRICE INDEX NUMBERS (NEW SERIES)

2018

(आधारभूत वर्ष / Base year : 2011-12=100)

महिना	मूलभूत पदार्थ Primary articles	इंधन, शक्ती, दिवाबत्ती व वंगण Fuel, power, light and lubricants	उत्पादित माल Manufactured products	सर्व वस्तू All commodities	Month
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(1)
भार	22.62	13.15	64.23	100	Weight
जानेवारी	129.9	97.5	114.9	116.0	January
फेब्रुवारी	128.0	98.8	115.5	116.1	February
मार्च	128.2	98.0	115.8	116.3	March
एप्रिल	130.7	99.0	116.3	117.3	April
मे	131.4	102.4	116.9	118.3	May
जून	132.5	104.4	117.3	119.1	June
जुलै	135.3	104.4	117.7	119.9	July
ऑगस्ट	135.2	104.9	117.8	120.1	August
सप्टेंबर	135.5	107.8	118.4	120.9	September
ऑक्टोबर	137.2	111.3	118.9	122.0	October
नोव्हेंबर	136.8	109.3	118.8	121.6	November
डिसेंबर	133.5	102.8	118.3	119.7	December

आधार - आर्थिक सल्लागार, वाणिज्य व उद्योग मंत्रालय, भारत सरकार, नवी दिल्ली

Source - Office of the Economic Adviser, Ministry of Commerce & Industry, Government of India, New Delhi

22. किंमत निर्देशांक /
तक्ता /
कामगारांकरिता ग्राहक किंमतीचे निर्देशांक /
२०१८ /

अनुक्रमांक Serial No.	केंद्रे	वस्तूंचा गट	भार Weight	जानेवारी January	फेब्रुवारी February	मार्च March	एप्रिल April	मे May
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
1	मुंबई	अन्न गट	48.88	315	305	302	308	309
		सर्वसाधारण निर्देशांक	100.00	292	288	287	290	289
2	सोलापूर	अन्न गट	54.74	309	305	305	302	312
		सर्वसाधारण निर्देशांक	100.00	297	295	295	294	300
3	नागपूर	अन्न गट	43.05	320	311	309	313	316
		सर्वसाधारण निर्देशांक	100.00	327	324	323	325	327
4	पुणे	अन्न गट	39.77	318	318	326	328	331
		सर्वसाधारण निर्देशांक	100.00	289	289	292	293	298
5	नाशिक	अन्न गट	41.43	313	308	295	293	296
		सर्वसाधारण निर्देशांक	100.00	311	309	304	303	305
6	जळगाव	अन्न गट	47.76	276	279	276	281	283
		सर्वसाधारण निर्देशांक	100.00	306	307	305	309	310
7	नांदेड	अन्न गट	49.05	298	292	289	290	298
		सर्वसाधारण निर्देशांक	100.00	342	341	339	341	345
8	औरंगाबाद	अन्न गट	40.89	292	290	287	287	290
		सर्वसाधारण निर्देशांक	100.00	327	328	326	328	329
9	कोल्हापूर	अन्न गट	48.22	278	275	274	277	285
		सर्वसाधारण निर्देशांक	100.00	298	298	297	300	303
10	अकोला	अन्न गट	45.88	273	273	272	273	274
		सर्वसाधारण निर्देशांक	100.00	316	316	314	318	319

आधार — कामगार आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, मुंबई
लेबर ब्युरो, भारत सरकार, सिमला

PRICE INDICES

TABLE 22.2

CONSUMER PRICE INDEX NUMBERS FOR WORKING CLASS

2018

(आधारभूत वर्ष / Base year : 2001 = 100)

जून June	जुलै July	ऑगस्ट August	सप्टेंबर September	ऑक्टोबर October	नोव्हेंबर November	डिसेंबर December	Item Group	Centres
(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(3)	(2)
315	318	317	312	315	316	312	Food Group	Mumbai
293	298	297	295	298	298	297	General Index	
315	316	315	322	322	322	321	Food Group	Solapur
301	310	309	313	313	313	315	General Index	
321	324	324	331	321	321	322	Food Group	Nagpur
329	361	361	366	361	361	362	General Index	
337	348	334	337	346	346	348	Food Group	Pune
300	317	314	317	320	319	320	General Index	
302	300	299	301	311	307	302	Food Group	Nashik
307	335	334	336	340	338	356	General Index	
284	283	284	282	280	282	290	Food Group	Jalgaon
312	314	315	315	323	324	325	General Index	
303	300	300	298	307	311	310	Food Group	Nanded
348	353	354	354	364	366	365	General Index	
290	290	295	298	297	300	300	Food Group	Aurangabad
330	332	335	337	344	345	343	General Index	
285	284	284	282	278	282	286	Food Group	Kolhapur
305	306	309	309	312	314	313	General Index	
278	278	279	276	271	271	272	Food Group	Akola
322	326	328	329	339	338	337	General Index	

Source – Office of the Commissioner of Labour, Government of Maharashtra, Mumbai

Labour Bureau, Government of India, Simla

22. किंमत निर्देशांक / PRICE INDICES

तक्ता / TABLE 22.3

राज्यातील ग्रामीण भागातील निवडक जीवनावश्यक वस्तूंच्या ग्राहक किंमतीचे निर्देशांक /
CONSUMER PRICE INDEX NUMBERS FOR SELECTED ESSENTIAL ITEMS FOR
RURAL AREAS IN THE STATE
2018

(आधारभूत वर्ष / Base year : 2003 = 100)

महिना	अन्न Food	पान, सुपारी, तंबाखू Pan, Supari, Tobacco	इंधन व दिवाबत्ती Fuel and Lighting	कापड, बिछाना व पादत्राणे Clothing Bedding and Foot wear	संकीर्ण Miscellaneous	सर्वसाधारण निर्देशांक General Index	Month
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(1)
भार	52.85	2.15	10.67	8.53	25.80	100.00	Weight
जानेवारी	267.33	438.01	500.95	140.80	208.21	269.88	January
फेब्रुवारी	263.10	439.17	500.25	141.17	206.82	267.27	February
मार्च	260.04	439.75	500.42	141.07	206.82	265.67	March
एप्रिल	260.26	442.54	503.16	141.44	206.15	266.00	April
मे	263.82	443.43	503.04	141.83	206.03	267.89	May
जून	267.95	442.08	503.72	141.79	206.91	270.34	June
जुलै	268.72	441.72	511.79	142.45	212.53	273.11	July
ऑगस्ट	272.12	442.60	512.47	142.32	213.75	275.30	August
सप्टेंबर	269.52	443.06	512.71	142.75	214.16	274.10	September
ऑक्टोबर	273.23	445.54	517.12	143.47	214.16	276.65	October
नोव्हेंबर	272.71	445.42	517.53	143.54	214.72	276.57	November
डिसेंबर	273.61	445.84	517.88	144.11	215.33	277.29	December

आधार - अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source - Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Mumbai

22. किंमत निर्देशांक / PRICE INDICES

तक्ता / TABLE 22.4

राज्यातील नागरी भागातील निवडक जीवनावश्यक वस्तूंच्या ग्राहक किंमतीचे निर्देशांक /
CONSUMER PRICE INDEX NUMBERS FOR SELECTED ESSENTIAL ITEMS FOR
URBAN AREAS IN THE STATE
2018

(आधारभूत वर्ष / Base year : 2003 = 100)

गट / Group							
महिना	अन्न Food	पान, सुपारी, तंबाखू Pan, Supari, Tobacco	इंधन व दिवाबत्ती Fuel and Lighting	कापड, बिछाना व पादत्राणे Clothing Bedding and Foot wear	संकीर्ण Miscellaneous	सर्वसाधारण निर्देशांक General Index	Month
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(1)
भार	45.80	1.54	10.28	7.51	34.87	100.00	Weight
जानेवारी	273.20	408.49	461.08	146.61	195.48	257.99	January
फेब्रुवारी	269.10	409.87	477.67	146.65	195.95	258.01	February
मार्च	266.89	409.51	487.09	146.72	196.12	258.02	March
एप्रिल	269.07	408.86	487.23	146.63	196.69	259.22	April
मे	272.01	412.97	485.17	146.59	197.24	260.60	May
जून	276.23	414.49	488.49	146.78	198.14	263.23	June
जुलै	281.18	415.70	500.23	146.94	200.88	267.69	July
ऑगस्ट	278.71	416.09	504.52	146.99	201.86	267.35	August
सप्टेंबर	275.86	416.37	508.40	147.07	202.76	266.77	September
ऑक्टोबर	277.99	416.47	519.09	147.22	202.89	268.90	October
नोव्हेंबर	279.01	417.10	526.39	147.67	202.30	269.96	November
डिसेंबर	277.70	418.60	515.03	147.78	201.54	267.95	December

आधार - अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source - Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Mumbai

22. किंमत निर्देशांक / PRICE INDICES

तक्ता / TABLE 22.5

राज्यातील शेतमजुरांकरिता ग्राहक किंमतीचे निर्देशांक / CONSUMER PRICE INDEX NUMBERS FOR
AGRICULTURAL LABOURERS IN THE STATE

2018

(आधारभूत वर्ष / Base year : 1986-87=100)

महिना	अन्न गट निर्देशांक Food Index	सर्वसाधारण निर्देशांक General Index	Month
(1)	(2)	(3)	(1)
भार	64.86	100.00	Weight
जानेवारी	963.00	955.00	January
फेब्रुवारी	945.00	946.00	February
मार्च	938.00	943.00	March
एप्रिल	931.00	939.00	April
मे	941.00	947.00	May
जून	939.00	947.00	June
जुलै	945.00	954.00	July
ऑगस्ट	951.00	959.00	August
सप्टेंबर	953.00	962.00	September
ऑक्टोबर	957.00	966.00	October
नोव्हेंबर	969.00	974.00	November
डिसेंबर	977.00	979.00	December

आधार - लेबर ब्युरो, भारत सरकार, सिमला

Source - Labour Bureau, Government of India, Simla

23. रोजगार / EMPLOYMENT

तक्ता / Table 23.1

काम करणाऱ्यांचे (शेती करणाऱ्यांव्यतिरिक्त) औद्योगिक गटांनुसार वर्गीकरण /
INDUSTRIAL CLASSIFICATION OF PERSONS AT WORK (OTHER THAN CULTIVATORS)
2011

('००० / '000)

अनुक्रमांक Serial No.	उद्योग गट	मुख्यतः काम करणाऱ्यांची संख्या No. of Main Workers			सीमांतिककाम करणाऱ्यांची संख्या No. of Marginal Workers			Industrial Division (2)
		पुरुष Males	स्त्रिया Females	एकूण Total	पुरुष Males	स्त्रिया Females	एकूण Total	
		(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	
1	कृषि, शिकार, वन संवर्धन, मच्छिमारी	207	58	265	29	20	49	Agriculture, hunting, forestry, fishing
2	खाणकाम व दगडकाम	95	19	114	9	3	12	Mining and quarrying
3	वस्तूनिर्माण आणि दुरुस्ती	4366	805	5,171	278	154	433	Manufacturing & repairs
4	वीज, वायू आणि पाणीपुरवठा, कचरा व्यवस्थापन	146	12	158	6	1	7	Electricity, gas & water supply, waste management
5	बांधकाम	1,799	225	2,025	242	56	298	Construction
6	घाऊक व किरकोळ व्यापार	2,819	323	3,142	147	43	190	Wholesale & Retail Trade
7	हॉटेल्स व उपहारगृहे	446	58	504	28	7	35	Hotels & Restaurants
8	परिवहन, साठवण व दळणवळण	1,842	92	1,934	97	7	104	Transport, Storage & Communication
9	वित्तीय मध्यस्थीता, स्थावर मालमत्ता, विमा, भाडे व भाडेपट्टी, व्यवसाय सेवा	1,366	355	1,721	60	22	82	Financial intermediation, Real estate, Insurance, Renting & leasing, Business services
10	प्रकाशन, प्रसारण, दुरसंचार व माहिती सेवा	332	86	417	13	4	17	Publication, Broadcasting, Telecommunication & Information services
11	इतर सेवा	3,545	2,221	5,766	380	551	931	Other services
	एकूण	16,963	4,254	21,217	1,289	868	2,158	Total

आधार - भारताची जनगणना, २०११

Source - Census of India, 2011

23. रोजगार / EMPLOYMENT

तक्ता / Table 23.2

काम करणाऱ्यांचे (शेती करणाऱ्यांव्यतिरिक्त) व्यवसायानुसार वर्गीकरण/
 OCCUPATIONAL CLASSIFICATION OF PERSONS AT WORK (OTHER THAN CULTIVATORS)
 2011

('०००/ '000)

अनु क्रमांक Serial No.	व्यवसाय गट	मुख्यतः काम करणाऱ्यांची संख्या No. of Main Workers			सीमांतिक काम करणाऱ्यांची संख्या No. of Marginal Workers			Occupational division
		पुरुष Males	स्त्रिया Females	एकूण Total	पुरुष Males	स्त्रिया Females	एकूण Total	
		(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	
1	आमदार, वरिष्ठ अधिकारी व व्यवस्थापक	1,597	204	1,801	53	13	66	Legislators, Senior officials & Managers
2	व्यावसायिक	1,054	354	1,408	41	20	61	Professionals
3	तंत्रज्ञ व तत्सम काम करणारे	1,164	654	1,818	45	30	75	Technicians & associate professionals
4	कारकून	1,132	330	1,462	43	17	60	Clerks
5	सेवा क्षेत्रातील कामगार तसेच दुकाने व पणन यांतील विक्रेते	2,329	382	2,711	118	43	161	Service workers and Shop & Market sales workers
6	कृषि व मत्स्यव्यवसायातील कुशल कामगार	235	64	299	31	20	51	Skilled agriculture & fishery workers
7	हस्तकला व तत्सम क्षेत्रातील कामगार	2,968	445	3,413	234	104	338	Craft & related trade workers
8	यंत्रचालक व यंत्र जोडणी करणारे	2,093	122	2,215	108	16	124	Plants & Machine Operators and Assemblers
9	प्राथमिक व्यवसाय	2,957	824	3,781	300	142	442	Elementary Occupations
10	इतरत्र वर्गीकृत न केलेले	1,434	874	2,308	318	463	781	Workers not classified by occupations
	एकूण	16,963	4,253	21,216	1,291	868	2,159	Total

आधार - भारताची जनगणना, २०११

Source - Census of India, 2011

23. रोजगार / EMPLOYMENT

तक्ता / Table 23.3

रोजगार व स्वयंरोजगार मार्गदर्शन केंद्रांसंबंधित माहिती /

INFORMATION OF EMPLOYMENT AND SELF-EMPLOYMENT GUIDANCE CENTRE STATISTICS
2018

('००० / '000)

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	संख्या / Nos.	Item
(1)	(2)	(3)	(2)
1	नवीन नोंदणी	726.982	New registrations
2	नोकरी मिळालेल्यांची संख्या	197.978	Number of placements
3	जाहीर केलेल्या रिकाम्या जागा	785.390	Number of vacancies notified
4	पटावरील अर्जदारांची संख्या	4,403.466	Number of persons on live register

टिप: आकडे कॅलेंडर वर्षासाठी दिले आहेत.

Note: Figures are given for Calendar Year

आधार- कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, नवी मुंबई

Source - Directorate of Skill Development, Employment and Entrepreneurship, Government of Maharashtra,
Navi Mumbai

23. रोजगार / EMPLOYMENT

तक्ता / Table 23.4 (A)

राज्य शासकीय व निमशासकीय कर्मचाऱ्यांची श्रेणीनिहाय संख्या /

GRADEWISE NUMBER OF STATE GOVERNMENT AND SEMI GOVERNMENT EMPLOYEES

अनु क्रमांक Serial No.	प्रकार	कर्मचाऱ्यांची संख्या / No. of Employees				Category
		State Government		Semi Government *		
		एकूण Total	स्त्रिया Females	एकूण Total	स्त्रिया Females	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)
1	(अ) श्रेणी-अ	26,346	5,214	N.A.	N.A.	(a) Grade-A
	(ब) श्रेणी-ब	48,872	10,038	N.A.	N.A.	(b) Grade-B
	एकूण (अ+ब)	75,218	15,252	N.A.	N.A.	Total (a +b)
2	(क) श्रेणी-क	3,77,266	75,109	N.A.	N.A.	(c) Grade-C
	(ड) श्रेणी-ड	96,091	15,834	N.A.	N.A.	(d) Grade-D
	एकूण (क+ड)	4,73,357	90,943	N.A.	N.A.	Total (c +d)
	एकूण (अ+ब+क+ड)	5,48,575	1,06,195	N.A.	N.A.	Total (a +b +c +d)
3	इतर (आकस्मिकता निधीतून वेतन मिळणारे, कार्यव्ययी आस्थापनेवरील, अंशकालीन व मानसेवी कर्मचारी)	2,15,095	1,72,797	N.A.	N.A.	Other (paid from contingencies, work charged personnel, part time and honorary)
	एकूण कर्मचारी	7,63,670	2,78,992	N.A.	N.A.	Total staff

टिप: शासकीय कर्मचाऱ्यांचा सर्वकष माहितीकोष २०१६ मध्ये केवळ राज्य शासकीय कार्यालयांतील कर्मचाऱ्यांचा समावेश करण्यात आला आहे.

* जिल्हा परिषद, नगर परिषद व निमशासकीय कर्मचाऱ्यांची माहिती उपलब्ध नाही.

आधार: शासकीय कर्मचाऱ्यांचा सर्वकष माहितीकोष २०१६/ Source: Employees Master Database Report, 2016

23. रोजगार / EMPLOYMENT

तक्ता / Table 23.4 (B)

राज्य शासकीय व निमशासकीय कर्मचाऱ्यांची वेतनश्रेणीनिहाय वर्गवारी /
PAY SCALE RANGEWISE CLASSIFICATION OF STATE GOVERNMENT
AND SEMI GOVERNMENT EMPLOYEES

अनुक्रमांक Serial No.	वेतन श्रेणी / Pay Scale Range	शासकीय कर्मचारी / State Government	जिल्हा परिषद / Zilla Parishad	नगर परिषद / Nagar Parishad	निमशासकीय कर्मचारी / Semi Government
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
1	4440-7440 G.P.(1300)	27,310	#	#	#
2	4440-7440 G.P.(1400)	165	#	#	#
3	4440-7440 G.P.(1600)	10,500	#	#	#
4	4440-7440 G.P.(1650)	98	#	#	#
5	4440-7440 G.P.(1700)	79	#	#	#
6	4440-7440 G.P.(1800)	1,416	#	#	#
7	4440-7440 G.P.(1900)	2,537	#	#	#
8	4440-7440 G.P.(2000)	4,081	#	#	#
9	5200-20200 G.P.(1600)	19,949	#	#	#
10	5200-20200 G.P.(1800)	10,423	#	#	#
11	5200-20200 G.P.(1900)	50,737	#	#	#
12	5200-20200 G.P.(2000)	90,720	#	#	#
13	5200-20200 G.P.(2400)	1,29,713	#	#	#
14	5200-20200 G.P.(2500)	2,431	#	#	#
15	5200-20200 G.P.(2800)	25,380	#	#	#
16	5200-20200 G.P.(3500)	9,513	#	#	#
17	5200-20200 G.P.(4200)	2,763	#	#	#
18	9300-34800 G.P.(4200)	31,961	#	#	#
19	9300-34800 G.P.(4300)	34,620	#	#	#
20	9300-34800 G.P.(4400)	26,279	#	#	#
21	9300-34800 G.P.(4500)	664	#	#	#
22	9300-34800 G.P.(4600)	3,402	#	#	#
23	9300-34800 G.P.(4700)	534	#	#	#
24	9300-34800 G.P.(4800)	1,868	#	#	#
25	9300-34800 G.P.(4900)	184	#	#	#
26	9300-34800 G.P.(5000)	3,721	#	#	#
27	9300-34800 G.P.(5400)	2,552	#	#	#
28	9300-34800 G.P.(5800)	10	#	#	#
29	15600-39100 G.P.(5000)	2,107	#	#	#
30	15600-39100 G.P.(5400)	12,241	#	#	#
31	15600-39100 G.P.(5500)	37	#	#	#
32	15600-39100 G.P.(5700)	1,459	#	#	#
33	15600-39100 G.P.(6600)	6,632	#	#	#
34	15600-39100 G.P.(6900)	42	#	#	#
35	15600-39100 G.P.(7600)	783	#	#	#
36	15600-39100 G.P.(7900)	5	#	#	#
37	37400-67000 G.P.(8700)	160	#	#	#
38	37400-67000 G.P.(8800)	13	#	#	#
39	37400-67000 G.P.(8900)	64	#	#	#

तक्ता / Table 23.4 (B) -- contd

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
40	37400-67000 G.P.(10000)	688	#	#	#
41	37400-67000 G.P.(12000)	1	#	#	#
42	80000-G.P. (0)	13	#	#	#
43	15600-39100 A.G.P.(6000)	1,663	#	#	#
44	15600-39100 A.G.P.(7000)	335	#	#	#
45	15600-39100 A.G.P.(8000)	111	#	#	#
46	37400-67000 A.G.P.(9000)	1,770	#	#	#
47	67000-79000-HAG (0)	17	#	#	#
48	75000-A.G.P. (0)	1	#	#	#
49	9300-34800 G.P.(4100)	486	#	#	#
50	15600-39100 G.P.(5900)	102	#	#	#
51	5200-20200 G.P.(2100)	1,643	#	#	#
52	5200-20200 G.P.(2200)	2,572	#	#	#
53	5200-20200 G.P.(2700)	159	#	#	#
54	4440-7440 G.P.(1450)	70	#	#	#
55	5200-20200 G.P.(1500)	2,807	#	#	#
56	5200-20200 G.P.(1300)	1,751	#	#	#
57	4440-7440 G.P.(1500)	1,369	#	#	#
58	5200-20200 G.P.(1450)	113	#	#	#
59	75500-80000 G.P.(0)	2	#	#	#
60	5200-20200 G.P.(3100)	273	#	#	#
61	5200-20200 G.P.(2550)	288	#	#	#
62	5200-20200 G.P.(2850)	247	#	#	#
63	9300-34800 G.P.(5200)	26	#	#	#
64	5200-20200 G.P.(2650)	188	#	#	#
65	5500-7600 G.P.(2100)	80	#	#	#
66	9030-10200 G.P.(2100)	23	#	#	#
67	5200-20200 G.P. (2300)	1,215	#	#	#
68	5200-20200 G.P.(1650)	263	#	#	#
69	9300-34800 G.P.(5300)	14	#	#	#
70	90000-90000 G.P.(0)	0	#	#	#
71	9300-34800 G.P.(2400)	1,305	#	#	#
72	5200-20200 G.P.(1950)	227	#	#	#
73	9300-34800 G.P.(3200)	67	#	#	#
74	5200-20200 G.P.(3550)	41	#	#	#
75	9300-34800 G.P.(6600)	375	#	#	#
76	5200-20200 G.P.(1700)	235	#	#	#
77	5200-20200 G.P.(3250)	23	#	#	#
78	5200-20200 G.P.(3150)	35	#	#	#
79	5200-20200 G.P.(2150)	56	#	#	#
80	5200-20200 G.P.(1850)	32	#	#	#
81	9300-34800 G.P.(3350)	41	#	#	#
82	9300-34800 G.P.(5900)	6	#	#	#
83	37400-67000 G.P.(6600)	219	#	#	#

तक्ता / Table 23.4 (B) -- contd

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
84	4470-7440 G.P.(2100)	140	#	#	#
85	9300-34800 G.P.(3100)	35	#	#	#
86	9300-34800 G.P.(3550)	32	#	#	#
87	9300-34800 G.P.(3300)	10	#	#	#
88	37400-67000 G.P.(8600)	4	#	#	#
89	5200-20200 G.P.(3200)	529	#	#	#
90	5200-20200 G.P.(2750)	1,891	#	#	#
91	5200-20200 G.P.(3750)	173	#	#	#
92	9300-34800 G.P.(5500)	40	#	#	#
93	9300-34800 G.P.(5100)	63	#	#	#
94	9300-34800 G.P.(3750)	114	#	#	#
95	5200-20200 G.P.(3650)	35	#	#	#
96	5200-20200 G.P.(2950)	111	#	#	#
97	5200-20200 G.P.(3350)	70	#	#	#
98	9300-34800 G.P.(6000)	44	#	#	#
99	15600-39100 G.P.(6200)	24	#	#	#
100	9300-34800 G.P.(5600)	14	#	#	#
101	5200-20200 G.P(2900)	35	#	#	#
102	5200-20200 G.P(3000)	23	#	#	#
103	15600-39100 G.P(5800)	4	#	#	#
104	9300-34800 G.P(4800)	856	#	#	#
105	5200-20200 G.P(1800)	371	#	#	#
106	5200-20200 G.P(1600)	354	#	#	#
107	5200-20200 G.P(2000)	776	#	#	#
108	5200-20200 G.P(2750)	92	#	#	#
109	5200-20200 G.P(2600)	19	#	#	#
110	5200-20200 G.P(1400)	13	#	#	#
111	5200-20200 G.P(1300)	43	#	#	#
112	37400-67000 G.P(7600)	3	#	#	#
113	5200-20200 G.P(2650)	40	#	#	#
114	5200-20200 G.P(4200)	2	#	#	#
115	5200-20200 G.P(1900)	10	#	#	#
116	5200-20200 G.P(2500)	0	#	#	#
117	5200-20200 G.P(2550)	1	#	#	#
118	Consolidated Pay	791	#	#	#
119	As per Sixth pay Commission	3,708	#	#	#
	Total	5,48,575	#	#	#

Not Available

G.P. - Grade Pay

A.G.P - Academic Grade Pay

H.A.G. - Higher Administrative Grade

टिप: शासकीय कर्मचाऱ्यांचा सर्वकष माहितीकोष २०१६ मध्ये केवळ राज्य शासकीय कार्यालयांतील कर्मचाऱ्यांचा समावेश करण्यात आला आहे. जिल्हा परिषद, नगर परिषद व निमशासकीय कर्मचाऱ्यांची माहिती उपलब्ध नाही.

आधार: शासकीय कर्मचाऱ्यांचा सर्वकष माहितीकोष २०१६/ Source: Employees Master Database Report, 2016

23. रोजगार / EMPLOYMENT

तक्ता / Table 23.5

श्रेणी व सामाजिक गटानुसार राज्य शासकीय कर्मचारी / GRADE AND SOCIAL GROUPWISE STATE GOVERNMENT EMPLOYEES

सामाजिक गट	श्रेणी-अ Grade A	श्रेणी-ब Grade B	श्रेणी-क Grade C	श्रेणी-ड Grade D	इतर (आकस्मिकता निधीतून पगार मिळणारे, अंशकालीन व मानसेवी इत्यादी) Others (Paid from contingencies, part-time, honorary etc.)	एकूण कर्मचारी Total Employees	Social Group
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
शासकीय							Government
मागासवर्गीय	15,719	31,181	2,60,145	82,922	1,53,748	5,43,715	Backward
इतर	10,627	17,691	1,17,121	24,169	61,347	2,30,955	Others
एकूण	26,346	48,872	3,77,266	1,07,091	2,15,095	7,74,670	Total

आधार : शासकीय कर्मचार्यांचा सर्वकष माहितीकोष २०१६ अहवाल

Source : Employees Master Database Report, 2016

23. रोजगार / EMPLOYMENT

तक्ता / Table 23.6

सार्वजनिक क्षेत्रातील रोजगार / EMPLOYMENT IN PUBLIC SECTOR

2018

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	रोजगार ('०००) Employment ('000)	District
(1)	(2)	(3)	(2)
1	मुंबई शहर	514.00	Mumbai City
2	मुंबई उपनगर	129.00	Mumbai Suburban
3	ठाणे	136.77	Thane
4	रायगड	37.10	Raigad
5	रत्नागिरी	32.77	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	16.82	Sindhudurg
	कोकण विभाग	866.46	Konkan Division
7	नाशिक	94.26	Nashik
8	धुळे	50.05	Dhule
9	नंदुरबार	17.87	Nandurbar
10	जळगाव	79.52	Jalgaon
11	अहमदनगर	55.71	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	297.41	Nashik Division
12	पुणे	294.56	Pune
13	सातारा	36.76	Satara
14	सांगली	47.07	Sangli
15	सोलापूर	60.60	Solapur
16	कोल्हापूर	69.21	Kolhapur
	पुणे विभाग	508.19	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	1,672.06	Rest of Maharashtra

तक्ता / Table 23.6 -- contd

(1)	(2)	(3)	(2)
17	औरंगाबाद	78.10	Aurangabad
18	जालना	18.95	Jalna
19	परभणी	24.79	Parbhani
20	हिंगोली	8.72	Hingoli
21	बीड	14.14	Beed
22	नांदेड	48.04	Nanded
23	उस्मानाबाद	30.42	Osmanabad
24	लातूर	32.67	Latur
	औरंगाबाद /	255.82	Aurangabad /
	मराठवाडा विभाग		Marathwada Division
25	बुलढाणा	41.38	Buldhana
26	अकोला	29.70	Akola
27	वाशिम	17.44	Washim
28	अमरावती	38.32	Amravati
29	यवतमाळ	41.82	Yavatmal
	अमरावती विभाग	168.66	Amravati Division
30	वर्धा	30.83	Wardha
31	नागपूर	33.67	Nagpur
32	भंडारा	33.10	Bhandara
33	गोंदिया	15.93	Gondiya
34	चंद्रपूर	21.78	Chandrapur
35	गडचिरोली	51.38	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	186.70	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	355.36	Vidharbha Division
	महाराष्ट्र राज्य	2,283.25	Maharashtra State
	केंद्र सरकारी	377.70	Central Government
	राज्य सरकारी	698.71	State Government
	निम केंद्र सरकारी	329.14	Quasi Central Government
	निम राज्य सरकारी	212.53	Quasi State Government
	स्थानिक संस्था	665.23	Local Bodies

टिप:

Note: Totals may not add due to rounding

आधार - कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, नवी मुंबई

Source : Directorate of Skill Development, Employment and Entrepreneurship, Government of Maharashtra, Navi Mumbai

23. रोजगार / EMPLOYMENT

तक्ता / Table 23.7

दुकाने व व्यापारी संस्था अधिनियमाखाली नोंदविलेल्या संस्थातील रोजगार / EMPLOYMENT IN INSTITUTIONS REGISTERED UNDER SHOPS AND COMMERCIAL ESTABLISHMENT ACT

अनुक्रमांक Serial No.	व्यापारी संस्थांचे प्रकार (2)	वर्ष / Year [§]		Type of Establishment (2)
		2016 (3)	2017 (4)	
	अधिनियम लागू असलेल्या स्थानिक स्वराज्य संस्थांची संख्या	295	295	No. of local bodies to which the Act is applicable
1	दुकाने			Shops—
	(अ) दुकानांची संख्या	5,56,510	20,86,521	(a) Establishments
	(ब) त्यांतील कामगारांची संख्या	14,40,444	15,48,104	(b) Persons employed
2	व्यापारी संस्था			Commercial Establishments—
	(अ) संस्थांची संख्या	8,20,288	8,74,511	(a) Establishments
	(ब) त्यांतील कामगारांची संख्या	45,11,854	47,58,835	(b) Persons employed
3	हॉटेल इत्यादी			Hotels etc—
	(अ) संस्थांची संख्या	96,656	96,793	(a) Establishments
	(ब) त्यांतील कामगारांची संख्या	4,86,550	5,22,746	(b) Persons employed
4	चित्रपटगृहे			Theatres—
	(अ) संस्थांची संख्या	2,102	3,079	(a) Establishments
	(ब) त्यांतील कामगारांची संख्या	15,793	21,526	(b) Persons employed
	एकूण			Total
	(अ) संस्थांची संख्या	14,75,556	30,60,904	(a) Establishments
	(ब) त्यांतील कामगारांची संख्या	64,54,641	68,51,211	(b) Persons employed
	(क) कामगार नसलेल्या संस्थांची संख्या	25,99,977	28,05,685	(c) Establishments having no employees

टीप - वरील माहिती १९४८ च्या दुकान व व्यापारी संस्था कायद्याखाली (दुकाने व व्यापारी संस्था अधिनियम, १९४८) नोंदलेल्या संस्थांसंबंधीची आहे.

§ कॅलेंडर वर्षाकरिता / for calendar year

Note - The above information relates to the establishments registered under the Shops and Establishments Act, 1948

आधार - कामगार आयुक्त यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source - Office of the Commissioner of Labour, GoM, Mumbai

23. रोजगार / EMPLOYMENT

तक्ता / Table 23.8

राज्यात महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी योजनेखाली घेण्यात आलेली प्रकारानुसार कामे व त्यांवरील खर्च /
CATEGORYWISE NUMBER OF WORKS AND EXPENDITURE INCURRED THEREON
UNDER THE MAHATMA GANDHI NATIONAL RURAL EMPLOYMENT GUARANTEE SCHEME IN
THE STATE
2017-18

(₹ लाख / ₹ lakh)

कामाचा प्रकार (1)	पूर्ण झालेल्या कामांची संख्या Number of completed works (2)	वर्षात झालेला खर्च Expenditure incurred during the Year (3)	Category of work (1)
(१) ग्रामीण बारमाही जोड रस्ते	6,260	11,318.68	Rural Connectivity
(२) पूरनियंत्रण व पूर संरक्षण	708	3,828.99	Flood Control and Protection
(३) जलसंधारण व जलसंवर्धन/जलभरणा	14,726	14,742.95	Water Conservation and Water Harvesting
(४) दुष्काळ प्रतिबंधक काम	16,949	8,172.85	Drought Proofing
(५) लघु व सूक्ष्म जलसिंचन	255	389.54	Micro Irrigation Works
(६) अनुसूचित जाती/जमाती व नवीन भूधारकांना सिंचन सुविधा	1,31,762	57,718.29	Provision of Irrigation facility to SC/ST & new Land Owners
(७) पारंपारिक जलस्रोतांचे नुतनीकरण	2,013	3,764.48	Renovation of Traditional Water Bodies
(८) भूविकास / शेतीविकास	3,686	3,187.14	Land Development
(९) राजीव गांधी सेवा केंद्र	71	62.41	Rajiv Gandhi Seva Kendra
(१०) इतर कामे	57,833	6,957.62	Any other activity
एकूण	2,34,263	1,10,142.95	Total

आधार- नियोजन विभाग (रोहयो), महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source - Planning Department (EGS), Government of Maharashtra, Mumbai

24. छापखाने व प्रकाशने / PRESSES AND PUBLICATIONS

तक्ता / TABLE 24.1

छापखाने, वर्तमानपत्रे, पुस्तके आणि नियतकालिके /
PRINTING PRESSES, NEWSPAPERS, BOOKS AND PERIODICALS
2017-18

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	तपशील Particulars	Item
(1)	(2)	(3)	(2)
1	छापखान्यांची संख्या	3,721 [#]	Number of printing presses
2	नियतकालिके	5,454	Periodicals—
	(अ) दैनिके	1,467	(a) Daily
	(ब) साप्ताहिके (आठवडयातून दोनदा व तीनदा निघणार धरुन)	2,609	(b) Weekly (including bi-weekly and tri-weekly)
	(क) पाक्षिके	246	(c) Fortnightly
	(ड) मासिके (व्दैमासिके धरुन)	620	(d) Monthlies (including bi-monthly)
	(इ) त्रैमासिके (चौमासिके धरुन)	217	(e) Quarterlies (including four monthly)
	(फ) वार्षिके (षण्मासिके धरुन)	295	(f) Annuals (including six monthly)
3	पुस्तके	880	Books

वर्ष २०१६-१७ करीता / for year 2016-17

आधार - अधिपरीक्षक, पुस्तके व प्रकाशने, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source - Examiner of Books and Publications, Government of Maharashtra, Mumbai

25. वार्षिक योजना /
तक्ता /

राज्याची बारावी पंचवार्षिक योजना- वर्षनिहाय व उप-क्षेत्र निहाय सुधारित नियतव्यय आणि खर्च /

अनुक्रमांक Serial No.	विकासाचे शीर्ष / उप शीर्ष	मान्य नियत व्यय बारावी पंचवार्षिक योजना (२०१२-२०१७)	वार्षिक योजना २०१५-१६ Annual Plan 2015-16	
		Approved Outlay XII th Five Year Plan (2012-2017)	मान्य नियत व्यय Approved Outlay	प्रत्यक्ष खर्च Actual expenditure
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
1	कृषी व संलग्न सेवा	21,917.16	4,700.20	11,767.98
2	ग्राम विकास	9,089.07	1,605.34	1,406.32
3	विशेष क्षेत्र विकास कार्यक्रम	1,140.70	154.93	31.28
4	पाटबंधारे व पूरनियंत्रण	47,990.34	7,619.74	7,779.74
5	विद्युत विकास	20,694.87	3,726.23	3,175.63
6	उद्योग व खनिजे	2,174.94	403.99	374.05
7	वाहतूक व दळणवळण	33,854.78	6,876.38	3,809.24
8	वैज्ञानिक, तंत्रज्ञान व पर्यावरण	168.75	67.22	22.05
9	सर्वसाधारण आर्थिक सेवा	3,364.45	911.12	700.93
10	सामाजिक व सामूहिक सेवा	1,22,645.61	23,348.59	13,384.72
11	सामान्य सेवा	10,988.63	4,110.85	1,671.33
12	इतर कार्यक्रम	970.71	1,474.41	1,152.93
	एकूण	2,75,000.00	54,999.00	45,276.20

आधार- नियोजन विभाग, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

ANNUAL PLANS

Table 25.1

TWELTH FIVE YEAR PLAN OF THE STATE - YEARWISE AND SUB-SECTORWISE OUTLAY AND EXPENDITURE

(₹ कोटी / ₹ crore)

वार्षिक योजना २०१६-१७ Annual Plan 2016-17		वार्षिक योजना २०१७-१८ Annual Plan 2017-18		Head / Sub-head of Development
मान्य नियत व्यय Approved Outlay (6)	प्रत्यक्ष खर्च Actual expenditure (7)	मान्य नियत व्यय Approved Outlay (8)	प्रत्यक्ष खर्च Actual expenditure (9)	
5,412.17	4,253.47	7,035.73	23,002.18	Agriculture and Allied services
2,028.59	1,602.61	2,671.83	2,691.13	Rural development
172.16	26.46	211.3	60.53	Special area development programme
8,136.60	8,339.43	8,701.72	8,750.80	Irrigation and flood control
3,560.34	10,197.87	7,892.14	12,825.33	Power development
395.43	328.72	455.32	318.93	Industry and minerals
7,737.20	6,644.75	11,039.24	7,806.54	Transport and communications
67.22	60.00	185.9	35.32	Science, technology & environment
1,089.93	847.26	886.11	735.67	General economic services
24,597.00	20,518.12	31,988.05	22,252.84	Social and community services
2,559.67	1,689.63	3,818.57	2,275.88	General services
1,240.69	1,511.89	2,298.08	3,321.47	Other programmes
56,997.00	56,020.21	77,183.99	84,076.62	Total

Source - Planning Department, Government of Maharashtra, Mumbai

26. राज्य वित्त / STATE FINANCE

तक्ता / TABLE 26.1

राज्याची महसुली जमा / REVENUE RECEIPTS OF THE STATE

(₹ कोटी / ₹ crore)

महसुलाची शीर्ष	प्रत्यक्ष Actuals 2016-17	सुधारित अंदाज Revised Estimates 2017-18	अर्थसंकल्प Budget Estimates 2018-19	Heads of Revenue
(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
(I) कर महसूल				(I) Tax Revenue—
(ए) उत्पन्न व खर्च यांवरील कर				(a) Taxes on Income and Expenditure—
0006 राज्य सेवा व वस्तू कर		50,976.66	90,140.25	States Goods & Services Tax
0008 एकात्मिक सेवा व वस्तू कर		8,888.04	15,162.76	Integrated Goods & Services Tax
एकूण		59,864.70	1,05,303.01	Total
0020 निगम कर	10,790.20	11,387.92	13,307.84	Corporation Tax
0021 निगम कराव्यतिरिक्त इतर उत्पन्नांवरील कर	7,499.22	9,616.31	10,811.62	Taxes on Income other than Corporate Tax
0022 कृषि उत्पन्नावरील कर	0.00	0.00	0.00	Taxes on Agricultural Income
0028 उत्पन्न व खर्च यांवरील इतर कर	2,312.10	1,800.00	1,800.00	Other Taxes on Income and Expenditure
एकूण (ए)	20,601.52	22,804.23	25,919.46	Total—(a)
(बी) मालमत्ता व भांडवली व्यवहार यांवरील कर				(b) Taxes on Property and Capital Transactions
0029 जमीन महसूल	1,799.39	3,200.01	3,200.00	Land Revenue
0030 मुद्रांक व नोंदणी फी	21,011.83	23,100.00	24,000.00	Stamps and Registration Fees
0031 संपदा शुल्क	0.00	0.00	0.00	Estate Duty
0032 संपत्ती कर	24.98	-0.36	-0.39	Taxes on Wealth
0035 शेत जमिनीव्यतिरिक्त इतर स्थावर मालमत्तेवरील कर	0.00	0.00	0.00	Taxes on Immovable Property other than Agricultural Land
एकूण (बी)	22,836.20	26,299.65	27,199.61	Total—(b)
(सी) विक्रेय वस्तू व सेवा यांवरील कर				(c) Taxes on Commodities and Services—
0037 शुल्क	4,641.53	2,740.72	2,143.74	Customs
0038 संघ उत्पादन शुल्क	5,300.23	2,838.93	2,089.03	Union Excise Duties
0039 राज्य उत्पादन शुल्क	12,287.91	12,500.00	15,343.08	State Excise Duties
0040 विक्रीकर	81,174.17	55,410.58	35,301.37	Sales Tax
0041 वाहनांवरील कर	6,741.21	7,350.00	7,500.00	Taxes on Vehicles
0042 माल व उतारु यांवरील कर	1,876.71	1,900.00	2,000.00	Taxes on Goods & Passengers
0043 विजेवरील कर व शुल्क	6,669.56	8,500.00	8,700.00	Taxes and Duties on Electricity
0044 सेवा कर	5,458.92	1,731.77	0.00	Service Tax
0045 विक्रेय वस्तू व सेवा यांवरील इतर कर व शुल्क	2,743.22	241.59	55.14	Other Taxes and Duties on Commodities and Services
एकूण (सी)	1,26,893.46	93,213.59	73,132.36	Total—(c)
एकूण (I)	1,70,331.18	2,02,182.17	2,31,554.44	Total—(I)
(II) कराव्यतिरिक्त महसूल				(II) Non-Tax Revenue—
(ए) इतर आर्थिक सेवा				(a) Other Fiscal Services—
0047 इतर आर्थिक सेवा	0.23	0.00	0.00	Other Fiscal Services
एकूण (ए)	0.23	0.00	0.00	Total—(a)

तक्ता / TABLE 26.1 —contd.

	(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
(बी) व्याजाच्या जमा रकमा, लाभांश व नफा					(b) Interest receipts, Dividends and Profits
0049 व्याजाच्या जमा रकमा		3,259.07	3,936.44	3,850.99	Interest Receipts
0050 लाभांश व नफा		66.81	146.20	139.48	Dividends and profits
एकूण (बी)		3,325.88	4,082.64	3,990.47	Total—(b)
(सी) करांव्यतिरिक्त इतर महसुल					(c) Other Non-Tax revenue
(i) सर्वसाधारण सेवा					(i) General Services
0051 लोकसेवा आयोग		40.88	36.09	45.00	Public Service Commission
0055 पोलिस		435.34	627.22	658.58	Police
0056 तुरुंग		13.53	13.04	15.00	Jails
0057 पुरवठा व विनियोग		0.00	0.06	0.07	Supplies and disposals
0058 लेखनसामग्री व मुद्रण		47.85	39.17	50.00	Stationery and printing
0059 सार्वजनिक बांधकामे		241.26	231.58	246.36	Public works
0070 इतर प्रशासनिक सेवा		677.46	561.76	709.54	Other administrative services
0071 निवृत्तीवेतने व इतर सेवानिवृत्तिलाभ यांच्या संबंधातील अंशदानाच्या व वसुलीच्या रकमा		69.25	85.37	89.64	Contributions and Recoveries towards pension and other retirement benefits
0075 संकीर्ण सर्वसाधारण सेवा		252.99	1,159.31	2,876.68	Miscellaneous general services
एकूण (i)		1,778.56	2,753.60	4,690.87	Total (i)
(ii) सामाजिक सेवा					(ii) Social Services
0202 शिक्षण, क्रीडा, कला व संस्कृती		256.72	439.10	461.05	Education, sports, art and culture
0210 वैद्यकीय सेवा व सार्वजनिक आरोग्य		448.91	500.00	500.00	Medical services and public health
0211 कुटुंब कल्याण		15.20	42.21	44.32	Family welfare
0215 पाणीपुरवठा व स्वच्छता		73.77	93.06	47.90	Water supply and sanitation
0216 गृहनिर्माण		69.62	1,076.72	1,076.85	Housing
0217 नगरविकास		895.83	5,000.00	5,000.00	Urban development
0220 माहिती व प्रसिध्दी		5.37	5.76	6.05	Information and publicity
0230 कामगार व सेवायोजन		140.41	124.82	123.86	Labour and employment
0235 सामाजिक सुरक्षा व कल्याण		269.29	280.67	294.70	Social security and welfare
0250 इतर सामाजिक सेवा		163.65	284.03	290.97	Other social services
एकूण (ii)		2,338.77	7,846.37	7,845.70	Total (ii)
(iii) आर्थिक सेवा					(iii) Economic Services
0401 पीकसंवर्धन		107.17	140.00	141.42	Crop Husbandry
0403 पशुसंवर्धन		33.65	51.22	53.78	Animal Husbandry
0404 दुग्धव्यवसाय विकास		204.45	130.20	140.50	Dairy Development
0405 मत्स्यव्यवसाय		7.65	15.27	18.43	Fisheries
0406 वनीकरण व वन्यजीवन		1,76.97	412.14	412.14	Forestry and wild life
0408 अन्न साठवण व वखार		4.46	10.67	11.20	Food Storage and Warehousing

तक्ता / TABLE 26.1 —contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(1)	
0425	सहकार	77.69	120.73	160.35	Co-operation
0435	कृषिविषयक इतर कार्यक्रम	9.11	6.98	7.68	Other Agricultural Programmes
0506	जमीन सुधारणा	43.29	45.46	47.74	Land Reforms
0515	इतर ग्रामविकास कार्यक्रम	94.67	250.02	285.04	Other Rural Development Programmes
0551	डोंगराळ प्रदेश	0.83	6.00	7.00	Hilly Areas
0700	मोठे पाटबंधारे	192.90	335.00	512.00	Major Irrigation
0701	मध्यम पाटबंधारे	116.16	21.91	10.00	Medium Irrigation
0702	लहान पाटबंधारे	73.57	57.20	10.00	Minor Irrigation
0801	वीज	760.04	1,900.00	731.00	Power
0802	पेट्रोलियम	0.04	0.04	0.00	Petroleum
0810	ऊर्जेची अपारंपारिक साधने	1.81	3.25	5.05	Non-conventional Sources of Energy
0851	ग्रामोद्योग व लघुउद्योग	4.42	7.76	5.38	Village and Small Industries
0852	उद्योग	1.78	14.21	19.12	Industries
0853	अलोहयुक्त खाणकाम व धातुशास्त्रीय उद्योग	3,104.79	3,200.00	3,400.00	Non-ferrous Mining and Metallurgical Industries
0875	इतर उद्योग	0.02	0.06	0.07	Other Industries
1001	भारतीय रेल्वे	0.00	0.00	0.00	Indian Railways
1051	बंदरे व दीपगृहे	0.00	0.00	0.00	Ports and Light Houses
1454	रस्ते व पूल	51.80	129.51	130.00	Roads and Bridges
1056	अंतर्देशीय जल परिवहन	0.00	0.00	0.00	Inland Water Transport
1452	पर्यटन	3.80	0.00	0.00	Tourism
1475	इतर सर्वसाधारण आर्थिक सेवा	194.85	130.69	150.00	Other General Economic Services
	एकूण (iii)	5,265.92	6,988.32	6,257.90	Total—(iii)
	एकूण (सी)	9,383.25	17,588.29	18,794.47	Total—(c)
	एकूण (II)	12,709.36	21,670.93	22,784.94	Total—(II)
(iii)	सहायक अनुदाने व अंशदाने				(III) Grants-in-aid and Contributions—
1601	केंद्र सरकारकडून सहायक अनुदाने	21,652.58	33,751.73	31,628.58	Grant-in-aid from Central Government
1603	केंद्रीय उत्पादन शुल्कातील राज्यांचा हिस्सा	0.00	0.00	0.00	State share of Union Excise Duties
	एकूण (iii)	21652.58	33,751.73	31,628.58	Total—(III)
	एकूण महसुली जमा (I+II+III)	204693.12	2,57,604.83	2,85,967.96	Total—Revenue Receipts (I+ II+III)

आधार - महाराष्ट्र राज्याची अर्थसंकल्पीय प्रकाशने, २०१८-१९

Source - Maharashtra State Budget Publications, 2018-19

26. राज्य वित्त / STATE FINANCE

तक्ता / TABLE 26.2

राज्याचा महसूली खर्च / EXPENDITURE OF THE STATE

(₹ कोटी / ₹ crore)

खर्चाची शीर्ष	प्रत्यक्ष Actuals 2016-17	सुधारित अंदाज Revised Estimates 2017-18	अर्थसंकल्प Budget Estimates 2018-19	Heads of Expenditure
(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
(I) सर्वसाधारण सेवा				(I) General Services—
(अ) राज्याची अंगे				(a) Organs of State—
2011 संसद/राज्य/संघ राज्यक्षेत्र विधानमंडळे	139.35	203.24	204.67	Parliament/State/Union Territory Legislatures
2012 राष्ट्रपती/उप राष्ट्रपती/राज्यपाल/संघराज्य क्षेत्रांचे प्रशासक	12.90	13.76	14.93	President / Vice-president / Governor / Administrator of Union Territories
2013 मंत्रिपरिषद	15.42	24.11	25.81	Council of Ministers
2014 न्यायदान	1,489.95	1,894.79	2,165.15	Administration of Justice
2015 निवडणुका	207.36	154.62	220.26	Elections
एकूण (ए)	1,864.98	2,290.52	2,630.82	Total—(a)
(ब) आर्थिक सेवा				(b) Fiscal Services—
(i) २०२० उत्पन्न व खर्च यांवरील करांची वसुली	20.08	27.62	39.23	(i) Collection of Taxes on Income and Expenditure
एकूण (i)	20.08	27.62	39.23	Total—(i)
(ii) मालमत्ता व भांडवली व्यवहार यांवरील करांची वसुली				(ii) Collection of Taxes on Property and Capital Transactions—
2029 जमीन महसूल	361.92	544.69	553.47	Land Revenue
2030 मुद्रांक व नोंदणी	198.45	217.78	228.11	Stamps and Registration
एकूण (ii)	560.37	762.47	781.58	Total—(ii)
(iii) विक्रेय वस्तू सेवा यांवरील करांची वसुली				(iii) Collection of Taxes on Commodities and Services—
2039 राज्य उत्पादन शुल्क	111.03	118.58	150.70	State Excise Duty
2040 विक्रीकर	527.19	669.85	741.28	Sales Tax
2045 वाहनांवरील कर	1,781.35	1,645.82	1,828.85	Taxes on Vehicles
2046 विक्रेय वस्तू व सेवा यांवरील इतर कर व शुल्क	66.37	79.97	92.26	Other Commodities & Taxes and Duties on Services
एकूण (iii)	2,485.94	2,514.22	2,813.09	Total—(iii)
(iv) इतर आर्थिक सेवा				(iv) Other Fiscal Services
2047 इतर आर्थिक सेवा	3.26	4.53	0.00	Other Fiscal Services
एकूण (iv)	3.26	4.53	0.00	Total—(iv)
एकूण (बी)	3,069.65	3,308.84	3,633.90	Total—(b)

तक्ता / TABLE 26.2 —contd.

	(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
(सी) व्याज प्रदान व ऋणसेवा					(c) Interest payment and servicing of debts —
2048 ऋण कमी करण किंवा ऋणप्रतिबंधन यांसाठी विनीयोजन		2,600.00	3,100.00	3,800.00	Appropriation for reduction or avoidance of debts
2049 व्याज प्रदान		28,531.92	33,517.65	34,384.65	Interest payments
एकूण (सी)		31,131.92	36,617.65	38,184.65	Total—(c)
(डी) प्रशासकीय सेवा					(d) Administrative services—
2051 लोकसेवा आयोग		37.63	47.14	52.14	Public service commission
2052 सचिवालय सर्वसाधारण सेवा		255.51	503.04	774.08	Secretariat General Services
2053 जिल्हा प्रशासन		5,011.58	5,542.38	6,526.71	District Administration
2054 कोषागार व लेखा प्रशासन		264.26	289.41	322.25	Treasury and Account Administration
2055 पोलीस		11,190.51	11,998.91	13,385.04	Police
2056 तुरुंग		249.97	295.67	339.82	Jails
2057 पुरवठा व विनियोग		1.77	1.55	1.77	Supplies and Disposals
2058 लेखनसामग्री व मुद्रण		173.04	182.64	191.11	Stationary and Printing
2059 सार्वजनिक बांधकामे		1,121.19	1,232.68	1,653.50	Public Works
2070 इतर प्रशासकीय सेवा		238.65	391.56	10,471.48	Other Administration Services
एकूण (डी)		18,544.11	20,484.98	33,717.90	Total—(d)
(इ) निवृत्तिवेतने व संकीर्ण सर्वसाधारण सेवा					(e) Pensions and Miscellaneous General Services.—
2071 निवृत्तिवेतने व इतर सेवानिवृत्ती लाभ		1,6857.86	1,8265.27	20,720.42	Pension and Other Retirement benefits
2075 संकीर्ण सर्वसाधारण सेवा		140.91	130.9	158.05	Miscellaneous General Services
एकूण (इ)		16,998.77	18,396.17	20,878.47	Total—(e)
एकूण (I)		71,609.43	81,098.16	99,045.74	Total—(I)
(II) सामाजिक सेवा					(II) Social Services—
(ए) शिक्षण, क्रीडा, कला व संस्कृती					(a) Education, Sports, Art and Culture
2202 सर्वसाधारण शिक्षण		42,368.11	50,666.44	56,046.74	General Education
2203 तांत्रिक शिक्षण		2,366.98	2,224.00	2,439.75	Technical Education
2204 क्रीडा व युवक सेवा		343.09	302.33	316.03	Sports and Youth Services
2205 कला व संस्कृती		280.00	345.51	391.42	Art and Culture
एकूण (ए)		45,358.18	53,538.28	59,193.94	Total—(a)
(बी) आरोग्य व कुटुंब कल्याण					(b) Health and Family Welfare—
2210 वैद्यकीय सेवा व सार्वजनिक आरोग्य		9,436.39	12,642.60	11,210.83	Medical and Public Health
2211 कुटुंब कल्याण		685.05	927.28	982.09	Family Welfare
एकूण (बी)		10,121.44	13,569.88	12,192.92	Total—(b)
(सी) पाणीपुरवठा व स्वच्छता, गृहनिर्माण व नगरविकास					(c) Water Supply, Sanitation, Housing and Urban Development—
2215 पाणीपुरवठा व स्वच्छता,		2,993.33	5,366.68	6,365.90	Water Supply and Sanitation
2216 गृहनिर्माण		1,711.31	2,442.26	2,437.32	Housing
2217 नगरविकास		10,163.23	11,904.37	12,516.86	Urban Development
एकूण (सी)		14,867.87	19,713.31	21,320.08	Total—(c)

तक्ता / TABLE 26.2 —contd.

	(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
(डी) माहिती व ध्वनिप्रसारण					(d) Information and Broadcasting—
2220 माहिती व प्रसिध्दी		93.50	134.47	165.47	Information and Publicity
एकूण (डी)		93.50	134.47	165.47	Total—(d)
(इ) अनुसूचित जाती, व अनुसूचित जमाती व इतर मागासवर्गीयांचे कल्याण					(e) Welfare of Scheduled Castes, Scheduled Tribes and Other Backward Classes—
2225 अनुसूचित जाती, व अनुसूचित जमाती व इतर मागासवर्गीयांचे कल्याण		9,186.80	13,767.57	17,272.29	Welfare of Scheduled Castes, Scheduled Tribes and Other Backward Classes—
एकूण (इ)		9,186.80	13,767.57	17,272.29	Total—(e)
(एफ) कामगार व कामगार कल्याण					(f) Labour and Labour Welfare—
2230 कामगार व सेवायोजन		845.41	1,321.95	1,365.95	Labour and Employment
एकूण (एफ)		845.41	1,321.95	1,365.95	Total—(f)
(जी) समाजकल्याण व पोषण आहार					(g) Social Welfare and Nutrition—
2235 सामाजिक सुरक्षा व कल्याण		4,139.53	4,114.71	3,646.48	Social Security and Welfare
2236 पोषण आहार		2,507.74	2,869.17	2,896.38	Nutrition
2245 नैसर्गिक आपत्तीच्या निवारणासाठी सहाय्य		3,059.43	4,092.73	5,566.25	Relief on account of natural calamities
एकूण (जी)		9,706.70	11,076.61	12,109.11	Total—(g)
(एच) इतर					(h) Others—
2250 इतर सामाजिक सेवा		-5.58	26.26	26.44	Other Social Services
2251 सचिवालय सामाजिक सेवा		107.68	157.35	196.09	Secretariat- Social Services
एकूण (एच)		102.10	183.61	222.53	Total—(h)
एकूण (II)		90,282.00	1,13,305.68	1,23,842.29	Total—(II)
(III) आर्थिक सेवा					(III) Economic Services—
(ए) कृषी व संलग्न कार्यक्रम					(a) Agriculture and Allied Service
2401 पीक संवर्धन		7,234.13	6,090.49	6,597.74	Crop Husbandry
2402 मृद व जल संधारण		100.65	124.66	424.14	Soil and Water Conservation
2403 पशुसंवर्धन		1,029.52	1,136.08	1,098.61	Animal Husbandry
2404 दुग्धव्यवसाय विकास		373.17	350.61	375.46	Dairy Development
2405 मत्स्यव्यवसाय		147.28	164.02	140.02	Fisheries
2406 वनीकरण व वन्यजीवन		2,051.30	2,261.62	2,492.92	Forestry and Wild Life
2408 अन्न, साठवण व वखार		229.86	374.35	380.59	Food, Storage and Warehousing
2415 कृषीविषयक संशोधन व शिक्षण		823.92	1,089.22	1,051.31	Agricultural Research and Education
2425 सहकार		1,149.60	1,494.67	919.11	Co-operation
2435 इतर कृषिविषयक कार्यक्रम		105.95	16,703.60	10,141.52	Other Agricultural Programmes
एकूण (ए)		13,245.38	29,789.32	23,621.42	Total—(a)
(बी) ग्रामविकास					(b) Rural Development—
2501 ग्रामविकासासाठी विशेष कार्यक्रम		503.07	792.17	915.08	Special Programmes for Rural development
2505 ग्रामीण सेवायोजन		3,040.36	5,711.71	6,266.95	Rural Employment

तक्ता / TABLE 26.2 —contd.

	(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
2506	जमीन सुधारणा	0.00	0.00	0.00	Land Reforms
2515	इतर ग्रामविकास कार्यक्रम	3,475.06	4,125.08	4,908.60	Other Rural Development Programmes
	एकूण (बी)	7,018.49	10,628.96	12,090.63	Total—(b)
(सी)	विशेष क्षेत्र कार्यक्रम				(c) Special Areas Programmes—
2551	डोंगराळ प्रदेश	-1.26	0.91	1.01	Hilly Areas
	एकूण (सी)	-1.26	0.91	1.01	Total—(c)
(डी)	पाटबंधारे व पूर नियंत्रण				(d) Irrigation and Flood Control—
2701	मोठे व मध्यम पाटबंधारे	1,745.92	1,457.40	1,572.02	Major and Medium Irrigation
2702	लहान पाटबंधारे	762.10	945.56	392.71	Minor Irrigation
2705	लाभक्षेत्र विकास	17.88	18.45	19.18	Command Area Development
2711	पूर नियंत्रण व जलनिःसारण	18.08	25.31	22.72	Flood Control and Drainage
	एकूण (डी)	2,543.98	2,446.72	2,006.63	Total—(d)
(इ)	ऊर्जा				(e) Energy—
2801	वीज	9,166.09	8,448.74	6,937.38	Power
2810	ऊजेची अपारंपारिक साधने	444.64	670.66	748.65	Non-conventional Sources of Energy
	एकूण (इ)	9,610.73	9,119.40	7,686.03	Total—(e)
(एफ)	उद्योग व खनिज				(f) Industry and Minerals—
2851	ग्रामोद्योग व लघुउद्योग	299.25	259.79	330.37	Village and Small Industries
2852	उद्योग	2,763.08	2,210.81	2,758.14	Industries
2853	अलोहयुक्त खाणकाम व धातुशास्त्रीय उद्योग	39.80	34.17	37.78	Non-ferrous Mining and Metallurgical Industries
	एकूण (एफ)	3,102.13	2,504.77	3,126.29	Total—(f)
(जी)	वाहतूक				(g) Transport —
3001	भारतीय रेल्वे-धोरणनिश्चिती, संचालन संशोधन व इतर संकीर्ण संघटना	572.00	337.68	175.00	Indian railways-Policy formulation Direction, Research and Miscellaneous Organisation
3051	बंदरे व दीपगृहे	80.59	76.30	68.20	Ports and Light Houses
3053	नागरी विमान चालन	122.80	140.30	164.31	Civil Aviation
3054	मार्ग व पूल	5,321.35	4,106.12	5,718.26	Roads and Bridges
3055	मार्ग परिवहन	0.80	123.39	44.07	Road Transport
3056	अंतर्देशीय जल परिवहन	8.37	9.30	8.15	Inland Water Transport
	एकूण (जी)	6,105.91	4,793.09	6,177.99	Total—(g)
(आय)	विज्ञान, तंत्रशास्त्र व पर्यावरण				(i) Science, Technology and Environment —
3402	अवकाश संशोधन	0.10	0.12	0.15	Space Research
3425	इतर वैज्ञानिक संशोधन	85.20	80.00	128.31	Other Scientific Research
3435	परिस्थितीकी व पर्यावरण	152.02	224.90	205.50	Ecology and Environment
	एकूण (आय)	237.32	305.02	333.96	Total—(i)
(जे)	सर्वसाधारण आर्थिक सेवा				(j) General Economic Services—
3451	सचिवालय आर्थिक सेवा	1,290.52	2,048.81	2,241.78	Secretariat-Economic Services
3452	पर्यटन	602.26	497.90	408.61	Tourism
3454	जनगणना, सर्वेक्षण व सांख्यिकी	40.65	58.52	72.79	Census, Survey and Statistics

तक्ता / TABLE 26.2 —contd.

	(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
3456 नागरी पुरवठा		0.00	0.00	0.00	Civil Supplies
3475 इतर सर्वसाधारण आर्थिक सेवा		46.45	54.18	52.90	Other General Economic Services
एकूण (जे)		1,979.88	2,659.41	2,776.08	Total—(j)
एकूण (III)		43,842.56	62,247.60	57,820.04	Total—(III)
(IV) सहायक अनुदाने व अंशदाने					(IV) Grants-in-aid and Contributions—
3604 स्थानिक संस्था व पंचायत राज्य संस्था यांना नुकसानभरपाईच्या व अभिहस्तांकित रकमा देणे		7,494.78	15,796.83	20,634.76	Compensation and Assignments to Local Bodies and Panchayati Raj Institutions
3606 साह्यकारी साहित्य व साधनसामग्री		0.00	0.00	0.00	Aid Material and Equipments
एकूण (IV)		7,494.78	15,796.83	20,634.76	Total—(IV)
एकूण- महसुली लेख्यावरील खर्च		2,13,228.77	2,72,448.27	3,01,342.83	Total—Expenditure on Revenue Account

आधार - महाराष्ट्र राज्याची अर्थसंकल्पीय प्रकाशने, २०१८-१९

Source - Maharashtra State Budget Publications, 2018-19

26. राज्य वित्त / STATE FINANCE

तक्ता / TABLE 26.3

राज्याच्या अर्थसंकल्पाचे विश्लेषण / ANALYSIS OF STATE GOVERNMENT BUDGET

(₹ कोटी / ₹ crore)

बाब	प्रत्यक्ष Actuals 2016-17	सुधारित अंदाज Revised Estimates 2017-18	अर्थसंकल्प Budget Estimates 2018-19	Heads of Revenue
(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
एक - महसुली लेखाशीर्षाखालील जमा				I - Receipts on Revenue Account—
(अ) कर महसुल	1,70,331.22	2,02,182.17	2,31,554.44	(a) Tax Revenue
(ब) करेतर महसुल	34,361.93	55,422.65	54,413.52	(b) Non-Tax Revenue
एकूण (एक)	2,04,693.15	2,57,604.82	2,85,967.96	Total—(I)
दोन - भांडवली लेख्यावरील जमा	52,299.85	66,097.33	81,413.70	II - Receipts on Capital Account
एकूण जमा (एक+दोन)	2,56,993.00	3,23,702.15	3,67,381.66	Total Receipts (I + II)
तीन - महसुली लेखाशीर्षाखालील जमा				III - Expenditure on Revenue Account—
(अ) विकास खर्च	1,41,619.30	1,91,350.09	2,02,297.11	(a) Development Expenditure
(ब) विकासेतर खर्च (i+ii)	71,609.43	81,098.17	99,045.75	(b) Non-Development Expenditure (i+ii)
(i) सर्वसाधारण सेवा	40,477.51	44,480.52	60,861.10	(i) General Services
(ii) ऋण सेवा	31,131.92	36,617.65	38,184.65	(ii) Debt Services
एकूण (तीन)	2,13,228.73	2,72,448.26	3,01,342.86	Total—(III)
चार - भांडवली खर्च				IV - Capital Expenditure—
(अ) महसुली लेख्याबाहेरील भांडवली खर्च	25,528.78	31,996.97	36,297.86	(a) Capital Expenditure outside Revenue Account
(ब) कर्ज व ऋण विभागावरील खर्च	18,164.10	19,206.99	29,640.15	(b) Disbursements on Loans and Debt Section
एकूण (चार)	43,692.88	51,203.96	65,938.01	Total—(IV)
एकूण खर्च (तीन+चार)	2,56,921.61	3,23,652.22	3,67,280.87	Total expenditure (III + IV)

आधार - महाराष्ट्र राज्याची अर्थसंकल्पीय प्रकाशने, २०१८-१९

Source - Maharashtra State Budget Publications, 2018-19

27. राज्य उत्पन्न / STATE INCOME

तक्ता / TABLE 27.1

बाजार किंमतीनुसार निव्वळ राज्य उत्पन्न (चालू आणि स्थिर किंमतीनुसार) /

NET STATE INCOME AT MARKET PRICES (AT CURRENT AND CONSTANT PRICES)

राज्य उत्पन्न / State Income					
क्षेत्र	2016-17 ⁺⁺⁺		2017-18 ⁺⁺		Sector
	चालू किंमतीनुसार At current prices	स्थिर (२०११-१२) किंमतीनुसार At constant (2011-12) prices	चालू किंमतीनुसार At current prices	स्थिर (२०११-१२) किंमतीनुसार At constant (2011-12) prices	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(1)
I	उत्पन्न (c कोटी)				Income (c crore)—
(१) पीक, पशुसंवर्धन, वने व लाकूड तोडणी, मत्स्यव्यवसाय व मत्स्यशेती आणि ख़ाण व दगड ख़ाणकाम	2,82,298	2,26,076	2,80,822	2,29,349	(1) Crops, Livestock, Forestry & Logging, Fishing & Aquaculture, Mining & Quarrying
(२) वस्तुनिर्माण, वीज, वायु आणि पाणी पुरवठा व इतर उपयोगिता सेवा आणि बांधकाम	4,58,676	4,30,331	5,10,105	4,59,546	(2) Manufacturing, Electricity, Gas, & water supply, Other utility services & Construction
(३) व्यापार, दुरुस्ती, हॉटेल व उपहारगृहे, रेल्वे, परिवहन, साठवण, दळणवळण व प्रसारणसंबंधी सेवा	2,58,052	2,02,821	2,85,209	2,16,323	(3) Trade, repairs, hotels and restaurants Railway, Transport, Storage & Communication and Services related to broadcasting
(४) वित्तीय सेवा, स्थावर मालमत्ता व राहत्या घराची मालकी, व्यावसायिक सेवा, सार्वजनिक प्रशासन आणि इतर सेवा	6,66,186	5,29,720	7,44,483	5,65,040	(4) Financial Services, Real estate and Ownership of dwellings, Business Services, Public Administration & Other services
निव्वळ मूल्यवृद्धी	16,65,212	13,88,949	18,20,619	14,70,259	Net State Value added
निव्वळ राज्य उत्पन्न	19,54,913	15,96,177	21,10,823	16,96,214	Net State Domestic Product
II	दरडोई राज्य उत्पन्न (c)				Per capita State Income (c)
	1,63,738	1,33,691	1,75,121	1,40,724	

टीप - +++ तिसरे सुधारित अंदाज ++ दुसरे सुधारित अंदाज /

Note - +++ Third Revised estimates ++Second Revised estimates

आकडेवारी संक्षिप्तात दिल्यामुळे काही ठिकाणी बेरजा जुळणार नाहीत / Figures may not add up due to rounding

आधार - अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source - Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Mumbai

28. संकीर्ण / MISCELLANEOUS

तक्ता / TABLE 28.1

नियंत्रित बाजारपेठा / REGULATED MARKETS

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा (2)	नियंत्रित बाजारपेठांची संख्या Number of regulated Markets		District (2)
		2017 (3)	2018 (4)	
1	बृहन्मुंबई	1	1	Brihan Mumbai
2	ठाणे	5	5	Thane
3	पालघर	3	3	Palghar
4	रायगड	9	9	Raigad
5	रत्नागिरी	1	1	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	1	1	Sindhudurg
	कोकण विभाग	20	20	Konkan Division
7	नाशिक	17	17	Nashik
8	धुळे	4	4	Dhule
9	नंदुरबार	6	6	Nandurbar
10	जळगाव	12	12	Jalgaon
11	अहमदनगर	14	14	Ahmednagar
	नाशिक विभाग	53	53	Nashik Division
12	पुणे	13	13	Pune
13	सातारा	10	10	Satara
14	सांगली	7	7	Sangli
15	सोलापूर	11	11	Solapur
16	कोल्हापूर	4	4	Kolhapur
	पुणे विभाग	45	45	Pune Division
	उर्वरित महाराष्ट्र	118	118	Rest of Maharashtra
17	औरंगाबाद	10	10	Aurangabad
18	जालना	8	8	Jalna
19	परभणी	11	11	Parbhani
20	हिंगोली	7	7	Hingoli
21	बीड	10	10	Beed
22	नांदेड	19	19	Nanded
23	उस्मानाबाद	9	9	Osmanabad
24	लातूर	11	11	Latur
	औरंगाबाद / मराठवाडा विभाग	85	85	Aurangabad / Marathwada Division

तक्ता / TABLE 28.1 —contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
25	बुलढाणा	13	13	Buldhana
26	अकोला	7	7	Akola
27	वाशिम	6	6	Washim
28	अमरावती	12	12	Amravati
29	यवतमाळ	17	17	Yavatmal
	अमरावती विभाग	55	55	Amravati Division
30	वर्धा	7	7	Wardha
31	नागपूर	12	13	Nagpur
32	भंडारा	5	5	Bhandara
33	गोंदिया	7	7	Gondiya
34	चंद्रपूर	13	13	Chandrapur
35	गडचिरोली	4	4	Gadchiroli
	नागपूर विभाग	48	49	Nagpur Division
	विदर्भ विभाग	103	104	Vidharbha Division
	महाराष्ट्र राज्य	306	307	Maharashtra State

आधार - महाराष्ट्र राज्य कृषी पणन मंडळ, पुणे

Source- Maharashtra State Agriculture Marketing Board, Pune

28. संकीर्ण / MISCELLANEOUS

तक्ता / TABLE 28.2

राज्यातील विमा / INSURANCE IN THE STATE

बाब (1)	परिमाण (2)	2016-17 (3)	2017-18 (4)	Unit (2)	Item (1)
1 आयुर्विमा					Life Insurance
पॉलिसी	संख्या	23,36,707	23,54,892	Number	Policies
विम्याची रक्कम रुपयांत	₹ कोटी	73,770.21	80,656.88	₹ crore	Sum Assured
2 साधारण विमा					General Insurance
भारतीय साधारण विमा मंडळ व तिच्या संलग्न कंपन्यांनी महाराष्ट्रात उतरविलेल्या विम्यांचा प्रत्यक्ष प्रिमियम	₹ कोटी	NA	NA	₹ crore	Gross direct premium written in Maharashtra by General Insurance Corporation of India and its subsidiary companies

NA - उपलब्ध नाही / Not Available

आधार - १) भारतीय आयुर्विमा महामंडळ

२) भारतीय साधारण विमा महामंडळ

Source- 1) Life Insurance Corporation of India

2) General Insurance Corporation of India

28. संकीर्ण / MISCELLANEOUS

तक्ता / TABLE 28.3

पर्यटन विभागाने मान्यता दिलेल्या हॉटेलांची व खोल्यांची संख्या /

NUMBER OF HOTELS AND ROOMS APPROVED BY THE TOURISM DEPARTMENT

(३१ डिसेंबर, २०१८ रोजी /As on 31st December, 2018)

हॉटेलांचे प्रकार	हॉटेलांची संख्या Number of Hotels	खोल्यांची संख्या Number of Rooms	Types of Hotels
(1)	(2)	(3)	(4)
पंचतारांकित डिलक्स	23	8,037	5 Star Deluxe
पंच तारांकित	19	2,727	5 Star
चार तारांकित	18	2,227	4 Star
तीन तारांकित	28	1,835	3 Star
दोन तारांकित	0	0	2 Star
एक तारांकित	2	109	1 Star
अपार्टमेंट हॉटेल	0	0	Apartment
बेड व नाष्टा	12	47	Bed & Breakfast
अतिथी गृहे	3	39	Guest House
अवर्गीकृत	0	0	Unclassified
एकूण	105	15,021	Total

आधार - भारत पर्यटन सांख्यिकी, भारत सरकार, नवी दिल्ली

Source - India Tourism Statistics 2019, Government of India, New Delhi

28. संकीर्ण / MISCELLANEOUS

तक्ता / TABLE 28.4

हवाईमार्गे मुंबईस उतरणारे परदेशी पर्यटक /

FOREIGN TOURISTS DISEMBARKING AT MUMBAI BY AIR

अनुक्रमांक Serial No.	नागरीकत्वाचा देश Country of Nationality	परदेशी पर्यटकांची संख्या Number of foreign tourists			Country of Nationality
		2016	2017	2018	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1	उत्तर अमेरिका	3,51,891	3,83,568	4,08,544	North America
2	दक्षिण व मध्य अमेरिका	13,699	14,823	15,971	South & Central America
	एकूण अमेरिका खंड	3,65,590	3,98,391	4,24,516	Total America
3	पश्चिम युरोप	4,97,206	5,14,215	5,38,472	Western Europe
4	पूर्व युरोप	28,826	29,318	29,361	Eastern Europe
	एकूण युरोप खंड	5,26,032	5,43,533	5,67,833	Total Europe
	एकूण आफ्रिका खंड	1,30,837	1,40,248	1,62,956	Total Africa
5	पश्चिम आशिया	1,44,138	1,37,786	1,33,066	West Asia
6	दक्षिण आशिया	70,226	67,888	71,402	South Asia
7	दक्षिण पूर्व आशिया	1,01,465	1,03,896	1,04,676	South-East Asia
8	पूर्व आशिया	1,07,456	1,11,434	1,21,003	East Asia
	एकूण आशिया खंड	4,23,285	4,21,004	4,30,147	Total Asia
	एकूण ऑस्ट्रेलिया खंड	63,850	69,491	70,972	Total Australia
9	राष्ट्रीयता नसलेले	1,978	3,354	1,516	Stateless
10	इतर	Other
	एकूण	15,11,572	15,76,021	16,57,602	Grand Total

टीप - वरील आकडे हवाईमार्गे मुंबईस उतरणाऱ्या परदेशी पर्यटकांच्या टक्केवारीवर आधारित असल्याने बेरजा जुळतीलच असे नाही.

Note - Totals may not add-up as the figures are derived from the percentage of Foreign Tourists Disembarking at Mumbai by Air.

आधार - भारत पर्यटन सांख्यिकी, भारत सरकार, नवी दिल्ली

Source - India Tourism Statistics, Government of India, New Delhi

28. संकीर्ण / MISCELLANEOUS

तक्ता / TABLE 28.5

कच्च्या क्रूड तेलाचे उत्पादन / PRODUCTION OF CRUDE OIL

(मे. टन/ Metric tonne)

वर्ष / Year	एकूण मुंबई किनारा ^{##} / Total Mumbai Off shore ^{##}
(1)	(2)
1980-81	4,985
1984-85	20,136
1990-91	21,191
1994-95	20,226
1999-00	16,727
2000-01	16,629
2003-04	17,677
2004-05	18,164
2005-06	16,311
2006-07	17,993
2007-08	18,020
2008-09	17,802
2009-10	17,154
2010-11	16,972
2011-12	16,289
2012-13	15,573
2013-14	15,515
2014-15	16,177
2015-16	16,516
2016-17	16,268
2017-18	16,231

* अस्थायी / Provisional

Note - # Total Mumbai Offshore includes Mumbai High, Neelam & Heera, Bassein & Condensate receipt

आधार — अर्थ व सांख्यिकी विभाग, पेट्रोलियम व नैसर्गिक वायु मंत्रालय, भारत सरकार, नवी दिल्ली.

Source – Economics and Statistics Division Ministry of Petroleum and Natural Gas, Government of India, New Delhi

संकीर्ण / MISCELLANEOUS

तक्ता / TABLE 28.6

नैसर्गिक वायूचे साठे, एकूण उत्पादन व वापर /

RESERVES, GROSS PRODUCTION AND UTILISATION OF NATURAL GAS

वर्ष / Year	एकूण मुंबई किनारा / Total Mumbai Off shore #		
	साठे (अब्ज घन मीटर) Reserves (Bn. Cubic Metres)	एकूण उत्पादन (दशलक्ष घनमीटर) Gross production (Million Cu. Metres)	वापर (दशलक्ष घनमीटर) Utilisation ** (Million Cu. Metres)
(1)	(2)	(3)	(4)
1980-81	329	673	307
1985-86	378	5,180	3,067
1990-91	483	14,082	10,035
1995-96	377	16,579	15,966
2000-01	461	18,465	17,705
2003-04	526	17,806	17,236
2004-05	302	17,313	17,235
2005-06	272 ^	16,943	16,471
2006-07	290 ^	16,567	16,010
2007-08	293 ^	16,457	15,871
2008-09	310 ^	16,733	16,023
2009-10	337 ^	17,476	16,901
2010-11	342 ^	17,591	17,035
2011-12	352 ^	17,540	16,850
2012-13	348 ^	18,046	17,522
2013-14	356 ^	17,863	17,471
2014-15	362 ^	17,153	16,754
2015-16	354 ^	16,194	15,772
2016-17 \$	360 ^	16,413	16,080
2017-18	N.A.	17,243	N.A.

^ १ एप्रिल रोजी / As on 1st April

\$ अस्थायी / Provisional

** Natural gas available for consumption which is derived by deducting gas flared from gross production by producing companies.

Note - # Total Mumbai Offshore includes Mumbai High, Neelam & Heera, Bassein & Condensate receipt

आधार - अर्थ व सांख्यिकी विभाग, पेट्रोलियम व नैसर्गिक वायु मंत्रालय, भारत सरकार, नवी दिल्ली.

Source - Economics and Statistics Division Ministry of Petroleum and Natural Gas, Government of India, New Delhi

संकीर्ण / MISCELLANEOUS

तक्ता / TABLE 28.7

द्रवीकृत पेट्रोलियम वायूचे घरगुती ग्राहक / LPG DOMESTIC CUSTOMERS

('०००/ '000)

अनुक्रमांक Serial No.	कंपनीचे नाव	ग्राहकांची संख्या No. of Customers			Name of company
		1 st April, 2016	1 st April, 2017	31 st March, 2018	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1	भारतीय तेल महामंडळ मर्यादित	3,085.5	3,501.7	3,521.4	Indian Oil Corporation Limited
2	हिंदुस्तान पेट्रोलियम महामंडळ मर्यादित	10,028.0	10,942.7	10,189.5	Hindustan Petroleum Corporation Limited
3	भारत पेट्रोलियम महामंडळ मर्यादित	10,345.2	11,205.9	10,391.8	Bharat Petroleum Corporation Limited
	एकूण	23,458.7	25,650.3	24,102.7	Total

आधार - अर्थ व सांख्यिकी विभाग, पेट्रोलियम व नैसर्गिक वायु मंत्रालय, भारत सरकार, नवी दिल्ली.

Source - Economics and Statistics Division, Ministry of Petroleum and Natural Gas, Government of India, New Delhi

29. निवडक निर्देशकांचा कल /
तक्ता /
कृषि /

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	1970-71	1980-81	1990-91	2000-01
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
1	एकूण भौगालिक क्षेत्र (गावपत्रकानुसार)	30,766	30,758	30,758	30,758
2	निव्वळ पेरणी क्षेत्र	17,668	18,299	18,565	17,844
3	पिकांखालील स्थूल क्षेत्र	18,737	19,642	21,859	21,619
4	स्थूल सिंचित क्षेत्र	1,570	2,415	3,319	3,852
5	मुख्य पिकांखालील क्षेत्र व त्यांचे उत्पादन				
	(अ) तांदूळ				
	(१) क्षेत्र	1,352	1,459	1,597	1,512
	(२) उत्पादन	1,662	2,315	2,344	1,930
	(ब) गहू				
	(१) क्षेत्र	812	1,063	867	754
	(२) उत्पादन	440	886	909	948
	(क) ज्वारी				
	(१) क्षेत्र	5,703	6,469	6,300	5,094
	(२) उत्पादन	1,557	4,409	5,929	3,988
	(ड) बाजरी				
	(१) क्षेत्र	2,039	1,534	1,940	1,800
	(२) उत्पादन	824	697	1,115	1,087

TRENDS IN SELECTED INDICATORS

TABLE 29.1

AGRICULTURE

(क्षेत्राचे आकडे '००० हेक्टर व उत्पादनाचे आकडे '००० मे.टन)

(Area in '000 hectare and production in '000 M. tonne)

2010-11	2014-15	2015-16	2016-17	2017-18	Item
(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(2)
30,758	30,758	30,758	30,758	30,758	Total geographical area (according to village papers)
17,406	17,344	17,191	16,910	16,942	Net area sown
23,175	23,273	22,863	23,224	23,268	Gross cropped area
NA	NA	NA	NA	N.A.	Gross area irrigated
Area and production of principal crops-					
(a) Rice -					
1,516	1,551	1,503	1,535	1,451	(i) Area
2,691	2,946	2,593	3,581	2,731	(ii) Production
(b) Wheat-					
1,307	1,067	911	1,272	1,138	(i) Area
2,301	1,308	981	2,214	1,885	(ii) Production
(c) Jowar -					
4,060	3,288	3,217	3,616	3,464	(i) Area
3,452	2,109	1,205	2,538	2,390	(ii) Production
(d) Bajra -					
1,035	865	801	837	788	(i) Area
1,123	538	333	800	669	(ii) Production

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6) तक्ता /
	मुख्य पिकांखालील क्षेत्र व त्यांचे उत्पादन - पुढे चालू				
(ई)	सर्व तृणधान्ये (इतर तृणधान्ये धरून)				
	(१) क्षेत्र	10,320	10,976	11,136	9,824
	(२) उत्पादन	4,737	8,647	10,740	8,497
(फ)	सर्व कडधान्ये				
	(१) क्षेत्र	2,566	2,715	3,257	3,557
	(२) उत्पादन	677	825	1,441	1,637
(ग)	ऊस				
	(१) क्षेत्र (तोडणी)	167	258	442	595
	(२) उत्पादन (कांडयांत)	14,433	23,706	38,154	49,569
(प)	कापूस				
	(१) क्षेत्र	2,750	2,550	2,721	3,077
	(२) उत्पादन (रुई)	484	1,224	1,875	1,803
(छ)	भुईमूग				
	(१) क्षेत्र	904	695	864	490
	(२) उत्पादन	586	451	979	470
(ज)	तंबाखू				
	(१) क्षेत्र	12	12	8	8
	(२) उत्पादन	5	8	8	9
	शेती उत्पादनाचे निर्देशांक (पाया: त्रैवार्षिक सरासरी (१९७९-८२=१००)				
	(१) अन्नधान्ये	NA	NA	120.4	106.8
	(२) अन्नधान्येत्तर	NA	NA	154.5	150.2
	(३) सर्व पिके			136.5	127.4

NA - उपलब्ध नाही /

आधार - कृषी आयुक्तालय, पुणे

TABLE 29.1—contd.

(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(2)
					Area and Production of Principal Crops- Contd.
					(e) All cereals (including other cereals)
8,985	8,059	7,667	8,490	8,063	(i) Area
12,317	9,267	6,896	12,646	10,944	(ii) Production
					(f) All pulses-
4,038	3,413	3,544	4,358	4,577	(i) Area
3,096	1,681	1,432	4,584	3,684	(ii) Production
					(g) Sugarcane-
965	987	987	633	902	(i) Area (harvested)
85,691	91,538	69,235	54,237	83,138	(ii) Production (in bales)
					(h) Cotton-
3,942	4,190	4,207	4,212	4,351	(i) Area
7,473	3,577	3,914	10,755	6,094	(ii) Production
					(i) Groundnut-
395	327	309	355	291	(i) Area
470	379	334	420	345	(ii) Production
					(j) Tobacco-
1	1	2	0.01	0.11	(i) Area
1	2	3	1	1	(ii) Production
					Index numbers of agricultural production (Base: Triennial Average 1979-82=100)
168.2	107.6	84.7	205.0	167.4	(i) Food grains
285.6	251.4	204.1	279.5	268.8	(ii) Non-food grains
223.8	175.7	141.2	240.2	215.4	(iii) All commodities

NA – Not Available

Source - Commissionerate of Agriculture, Pune

29. निवडक निर्देशकांचा कल /
तक्ता /
पशुधन व कुक्कुट पालन /

अनुक्रमांक Serial No.	प्रकार	1961	1966	1972	1978	1982
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
1	गाई-बैल					
	तीन वर्षावरील बैल	6,490	6,550	6,206	6,329	6,687
	तीन वर्षावरील गाई	4,644	4,534	4,587	4,781	5,247
	वासरे	4,194	3,645	3,912	4,108	4,228
	एकूण - गाई - बैल	15,328	14,729	14,705	15,218	16,162
2	म्हशी - रेडे					
	तीन वर्षावरील रेडे	353	340	308	325	351
	तीन वर्षावरील म्हशी	1,639	1,135	1,871	2,148	2,307
	रेडके	1,095	967	1,122	1,425	1,313
	एकूण - म्हशी - रेडे	3,087	3,042	3301	3,899	3,972
3	मेंढरे	2,093	2,205	2,128	2,636	2,671
4	शेळ्या	5,181	5,121	5,911	7,563	7,705
5	घोडे, शिंगरे	105	101	58	48	49
6	इतर जनावरे	360	352	317	326	340
	एकूण जनावरे	26,048	25,449	26,361	29,642	30,919
7	कोंबडया, बदके वैगेरे	10,577	9,902	12,217	18,751	19,844

+ कुक्कुटपालनातील धरून

विदेशी व संकरित दिड वर्षावरील व देशा दोन वर्षावरील

विदेशी व संकरित अडीच वर्षावरील व देशा तीन वर्षावरील

^ कुत्री व ससे वगळून

@ रेडे दोन वर्षावरील

TRENDS IN SELECTED INDICATORS

TABLE 29.2

LIVESTOCK AND POULTRY

('000 / '000)

1987	1992	1997	2003	2007	2012	Category
(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(2)
Cattle—						
6,690	6,955	6,989	6,522	6,326	5960 [#]	Males over 3 years
5,739	5,847	5,886	5,324	5,384	5440 ^{##}	Females over 3 years
4,555	4,639	5,196	5,196	4,473	4,084	Young stock
16,983	17,441	18,071	16,737	16,183	15,484	Total Cattle
Buffaloes—						
356	337	315	316	283	216 [@]	Males over 3 years
2,816	3,224	3,609	3,548	3,584	3,359	Females over years
1,583	1,887	2,149	2,220	2,205	2,019	Young stock
4755	5448	6073	6084	6072	5,594	Total buffaloes
2,873	3,074	3,368	3,175	2,910	2,580	Sheep
9,195	9,941	11,434	10,449	10,391	8,435	Goats
43	40	42	123	38	38	Horses and ponies
447	449	650	515	373	357	Other livestock
34,255	36,393	39,638	37,084	35,967	32,489 [^]	Total livestock
24,839	32,187	35,392	34,596	64,756 ⁺	77,795 ⁺	Poultry

+ includes poultry farm

Exotic/crossbred over 1.5 years & indigenous over 2 years

Exotic/crossbred over 2.5 years & indigenous over 3 years

^ Excluding dogs & rabbits

@ Male buffaloes over 2 years

29. निवडक निर्देशकांचा कल /
तक्ता /
उद्योग आणि खाणकाम /

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	1970	1980	1990	2000	2010
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
1	चालू कारखान्यांची संख्या	9,803	15,170	23,410	29,562	34,888
2	कामगारांची दैनिक सरासरी उपस्थिती (१०००)	952	1,777	1,163	1,231	1,647
3	खनिज उत्पादन ^ -					
	(१) कोळसा (१००० मे.टन)	1,771	5,770	16,848	28,754	36,932
	(२) कच्चे मॅंगनीज (१००० मे.टन)	216	232	276	363	589

खनिज उत्पादन : ^ मार्च अखेर, * अस्थायी

२९. निवडक निर्देशकांचा कल /
तक्ता /
वीज /

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	1970-71	1980-81	1990-91	2000-01
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
1	स्थापित क्षमता (१००० किलोवॉट)	1,909	4,088	8,686	14,954
2	विजेची निर्मिती (दशलक्ष किलोवॉट तास)	7,925	17,864	36,430	61,209 [#]
3	विजेचा वापर (दशलक्ष किलोवॉट तास)				
	(अ) एकूण	7,650	14,034	29,971	47,289
	(ब) उद्योगांकरीता	5,312	8,130	14,706	18,363
4	महाराष्ट्र राज्य विद्युत मंडळाकडून विद्युतीकरण केलेल्या शहरांची व खेड्यांची संख्या (प्रत्येक वर्षाअखेरची)	12,752	27,914	39,413	40,703

टीप : (१) # यात बंदिस्त वीज व नवीकरणीय ऊर्जेची (महावितरणला विकलेली) आकडेवारी समाविष्ट आहे

(२) १ युनिट = एक किलो वॉट तास

(३) टाटा पॉवर व रिलायन्स इन्फ्रास्ट्रक्चर वगळून इतर खाजगी कंपन्यांची स्थापित क्षमता व निर्मिती सीइएच्या वेबसाईट अहवालानुसार दिली आहे.

(४) * स्थापित क्षमतेतील राज्याच्या हिस्स्यासह

आधार - (१) केंद्रीय विद्युत प्राधिकरण

(२) महानिर्मिती

(३) महावितरण

(४) बेस्ट

(५) टाटा पॉवर कं. मर्या.

(६) रिलायन्स इन्फ्रास्ट्रक्चर / अदानी इलेक्ट्रिसिटी

TRENDS IN SELECTED INDICATORS

TABLE 29.3

INDUSTRY AND MINING

2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Item
(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(2)
37,339	38,326	36,803	36,289	35,347	34,769	35,955	Number of working factories
2,056	2,022	2,025	2,059	2,403	2,555	2,685	Average daily number of workers ('000)
							Mineral production [^] —
37,945	34,175*	35,285*	38,186*	40,559*	42,218	49,818	(i) Coal ('000 M. tonnes)
655	670	679*	656*	417*	729	752	(ii) Manganese Ore ('000 M. tonne)

Mineral production : ^ for financial year, * Provisional

TRENDS IN SELECTED INDICATORS

TABLE 29.4

ELECTRICITY

2010-11	2014-15	2015-16	2016-17	2017-18	Item
(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(2)
24,229	37,908	39,358	42,280	45,468	Installed capacity ('000 kw.)*
83,017	103,779	113,787	1,15,046	1,25,564	Electricity generated (Million kwh.)
					Consumption (Million kwh.)
87,396	112,855	116,743	1,08,455	1,18,566	(a) Total
34,416	41,522	40,231	33,833	43,974	(b) Industrial
40,918	41,431	40,905	42,350	42,461	Towns and villages electrified by M.S. Electricity Board (as at the end of each year)

Note : (1) # This includes captive power and Renewable Energy (sold to MAHADISCOM)

(2) 1 Unit = 1 Kilo Watt Hour

(3) Installed capacity & Generation for private companies other than Tata Power & Reliance Infrastructure are taken from CEA website reports

(4) * Including State's share in installed capacity

Source - (1) CEA - Central Electricity Authority

(2) MAHAGENCO

(3) MAHADISCOM

(4) BEST

(5) TATA Power Co. Ltd.

(6) Reliance Infrastructure/ Adani Electricity

29. निवडक निर्देशाकांचा कल /
तक्ता /
सहकार /

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	1970-71	1980-81	1990-91	2000-01
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
1	सहकारी संस्थांची संख्या (संख्या)	42,597	60,747	1,04,620	1,58,016
2	त्यामधील सभासदांची संख्या ('०००)	8,581	14,783	26,903	43,022
3	खेळते भांडवल (₹ कोटी)	1,489	5,210	24,284	134,440
4	प्राथमिक कृषि पत संस्थांनी दिलेले कर्ज (₹ कोटी)	133	250	800	3,734

* अस्थायी

टीप - वरील आकडे सर्व प्रकारच्या सहकारी संस्थांचे मिळून आहेत
(त्यात सुपरवायझिंग युनियन, विभागीय व जिल्हा बोर्ड, विमा कंपनी इत्यादी संस्थांचा अंतर्भाव आहे)

TRENDS IN SELECTED INDICATORS

TABLE 29.5

CO-OPERATION

2010-11	2014-15	2015-16	2016-17	2017-18*	Item
(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(2)
2,24,306	2,25,721	1,96,907	1,95,301	1,98,252	Co-operative Societies (No)
53,022	53,468	53,030	54,461	55,018	Members ('000)
2,48,434	3,43,691	3,63,256	3,83,236	3,84,506	Working capital (₹ crore)
8,060	13,777	14,611	15,261	15,662	Gross lone by primary agricultural credit societies (₹ crore)

* Provisional

Note - The above figures relate to all types of Co-operative societies (including supervising unions, divisional and district boards and insurance societies, etc.)

29. निवडक निर्देशकांचा कल /
तक्ता /
परिवहन आणि दळणवळण /

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	1970	1980	1990	2001	2005
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
1	प्रत्येक वर्षाच्या ३१ मार्च रोजी असलेली रस्त्यांची लांबी (कि.मी.)	62,703	1,38,613	172,859	2,16,946	2,29,302
2	वापरात असलेली वाहने (प्रत्येक वर्षाच्या एक जानेवारी रोजीची)					
	(अ) मोटारी, जीप, वाघीनी	1,08,679	2,13,700	4,04,240	9,01,278	12,97,632
	(ब) सर्व प्रकारची वाहने	2,57,539	7,25,352	2,430,615	66,07,064	96,56,303

तक्ता /
शिक्षण /

बाब	1970-71	1980-81	1990-91	2000-01
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
प्राथमिक				
(१) संस्था (संख्या)	44,535	51,045	57,744	65,960
(२) विद्यार्थी ('०००)	6,536	8,392	10,424	11,857
(३) शिक्षक ('०००)	178	222	268	313
माध्यमिक (उच्च माध्यमिक सह) @				
(१) संस्था (संख्या)	5,313	6,119	10,519	15,389
(२) विद्यार्थी ('०००)	1,985	3,309	6,260	9,267
(३) शिक्षक ('०००)	75	114	194	255
उच्च (सर्व प्रकारचे) \$				
(१) संस्था (संख्या)	547	739	1,134	1,528
(२) विद्यार्थी ('०००)	328	589	1,135	1,086

@ १९९४-९५ पासून कनिष्ठ महाविद्यालयांचा समावेश उच्च माध्यमिक शिक्षणामध्ये केला आहे.

\$ १९९४-९५ पासून वैद्यकीय, अभियांत्रिकी व कृषि संस्था वगळल्या आहेत.

TRENDS IN SELECTED INDICATORS

TABLE 29.6

TRANSPORT AND COMMUNICATION

2010	2015	2016	2017	2018	Item
(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(2)
2,40,040	2,99,368	3,05,119	3,04,336	3,03,843	Length of roads as on 31st March of each year (kilometers)
					Motor vehicles in operation (as on 1 st January of each year)
21,14,643	35,46,653	38,50,530	41,75,878	45,35,720	(a) Motor cars, Jeeps, Station Wagons
54,23,556	2,50,59,549	2,72,70,129	2,91,85,868	3,21,97,367	b) All types of vehicles

TABLE 29.7

EDUCATION

2010-11	2014-15	2015-16	2016-17	2017-18	Item
(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(2)
					Primary
75,695	104,551	98,219	1,04,971	1,06,546	(1) Institutions (No.)
10,626	16,172	16,044	15,986	15,912	(2) Students ('000)
349	506	515	530	542	(3) Teachers ('000)
					Secondary (Including Higher Secondary) @
21,357	24,497	25,029	25,737	26,857	(1) Institutions (No.)
10,711	6,181	6,424	6,615	6,648	(2) Students ('000)
298	219	220	213	216	(3) Teachers ('000)
					Higher (All types) \$
3,277	2,945	2,923	2,861	2,940	(1) Institutions (No.)
1,784	1,722	845	2,480	2,592	(2) Students ('000)

@ From 1994-95 onwards junior colleges are included in higher secondary education

\$ From 1994-95 Medical, Engineering and Agricultural Institutions are excluded.

29. निवडक निर्देशकांचा कल / TRENDS IN SELECTED INDICATORS

तक्ता / TABLE 29.8

अखिल भारतीय घाऊक किंमतींचे निर्देशांक /

ALL- INDIA WHOLESALE PRICE INDEX NUMBERS (NEW SERIES)

अनुक्रमांक Serial No.	वर्ष / Year	प्राथमिक वस्तू Primary articles	इंधन, वीज व दिवाबत्ती# Fuel, power, light and lubricants	निर्मित वस्तू Manufactured products	सर्व वस्तू All Commodities
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
(पायभूत वर्ष / Base year :1993-94)					
	भार / Weight	22.03	14.23	63.75	100.0
1	1997-98	139.4	143.8	128.0	132.8
2	1998-99	156.2	148.5	133.6	140.7
3	2000-01	162.5	208.1	141.7	155.7
4	2003-04	181.5	254.6	156.4	175.9
5	2004-05	187.9	280.2	166.3	187.3
(पायभूत वर्ष / Base year :2004-05)					
	भार / Weight	20.12	14.91	64.97	100.0
6	2005-06	104.3	113.6	102.4	104.5
7	2007-08	123.9	121.0	113.4	116.6
8	2008-09	137.5	135.0	120.4	126.0
9	2010-11	182.5	148.3	130.1	143.3
10	2011-12	200.3	169.0	139.5	156.1
11	2012-13	220.0	186.5	147.1	167.6
12	2013-14	241.6	205.4	151.5	177.6
13	2014-15	248.8	203.5	155.1	181.2
(पायभूत वर्ष / Base year :2011-12)					
	भार / Weight	22.62	13.15	64.23	100.00
14	2015-16	124.6	86.5	109.2	109.7
15	2016-17	128.9	86.3	110.7	111.6
16	2017-18	130.6	93.3	113.8	114.9

आधार - आर्थिक सल्लागारांचे कार्यालय, वाणिज्य व उद्योग मंत्रालय, भारत सरकार, नवी दिल्ली

Source - Office of the Economic Advisor, Ministry of Industry, Government of India, New Delhi

29 निवडक निर्देशकांचा कल/TRENDS IN SELECTED INDICATORS

तक्ता /TABLE 29.9

29. निवडक निर्देशकांचा कल /
तक्ता /

निवडक केंद्रांमधील औद्योगिक कामगारांकरिता ग्राहक किंमतीचे निर्देशांक /

अनुक्रमांक Serial No.	केंद्र	बाब	भार / Weight	वर्ष			
				2000-01	2003-04	2004-05	2005-06 [^]
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
केंद्रिय केंद्रे				(पायभूत वर्ष / Base year : 1982)			
1	मुंबई	खाद्यपदार्थ गट	59.9	541	583	595	115
		सर्वसाधारण निर्देशांक	100.00	512	588	610	118
2	सोलापूर	खाद्यपदार्थ गट	59.9	451	491	509	113
		सर्वसाधारण निर्देशांक	100.00	466	509	532	115
3	नागपूर	खाद्यपदार्थ गट	53.1	439	471	484	115
		सर्वसाधारण निर्देशांक	100.00	469	507	533	119
4	पुणे	खाद्यपदार्थ गट	50.6	513	580	588	120
		सर्वसाधारण निर्देशांक	100.00	501	561	579	119
5	नाशिक	खाद्यपदार्थ गट	52.9	461	487	499	119
		सर्वसाधारण निर्देशांक	100.00	477	537	563	118
राज्य केंद्रे				(पायभूत वर्ष / Base year : 1982)			
6	अकोला	खाद्यपदार्थ गट	62.3	466	505	519	526
		सर्वसाधारण निर्देशांक	100	459	507	523	533
7	कोल्हापूर	खाद्यपदार्थ गट	55.64	489	553	578	585
		सर्वसाधारण निर्देशांक	100	466	535	561	579
8	जळगाव	खाद्यपदार्थ गट	55.98	477	507	525	549
		सर्वसाधारण निर्देशांक	100	449	490	509	530
9	नांदेड	खाद्यपदार्थ गट	60.26	469	510	545	558
		सर्वसाधारण निर्देशांक	100	466	508	534	546
10	औरंगाबाद	खाद्यपदार्थ गट	53.65	483	531	554	565
		सर्वसाधारण निर्देशांक	100	479	542	562	582

* राज्य केंद्रां संबंधित माहिती अस्थायी स्वरूपात आहे.

[^] राज्य केंद्रां संबंधित वर्ष २००५ - ०६ करिताचे निर्देशांक पायाभूत वर्ष १९८२ वर आधारित

TRENDS IN SELECTED INDICATORS

TABLE 29.9

CONSUMER PRICE INDEX NUMBERS FOR INDUSTRIAL WORKERS AT SELECTED CENTRES

Year				भार / Weight	Item	Centre
2010-11	2015-16	2016-17	2017-18			
(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(3)	(2)
(पायभूत वर्ष / Base year : 2001)						CENTRAL CENTERS
191	306	312	314	48.9	Food group	Mumbai
178	280	286	291	100.0	General Index	
189	306	316	311	54.7	Food group	Solapur
182	262	294	295	100.0	General Index	
205	317	325	324	43.1	Food group	Nagpur
207	298	308	317	100.0	General Index	
203	316	331	323	39.8	Food group	Pune
185	269	277	280	100.0	General Index	
202	289	303	305	41.4	Food group	Nashik
186	274	287	297	100.0	General Index	
(पायभूत वर्ष / Base year : 2001)						STATE CENTERS
170	250	267	276	45.9	Food group	Akola
175	262	282	311	100.0	General Index	
191	276	288	284	48.2	Food group	Kolhapur
184	270	281	296	100.0	General Index	
195	278	286	282	47.8	Food group	Jalgaon
186	272	285	303	100.0	General Index	
187	304	318	305	49.1	Food group	Nanded
200	314	331	343	100.0	General Index	
188	296	303	293	40.9	Food group	Aurangabad
183	292	308	324	100.0	General Index	

* Information regarding State Centres is Provisional in nature.

^ Index numbers for 2005 - 06 of State Centres are based on Base year 1982

29. निवडक निर्देशकांचा कल /
तक्ता /
बाजार किंमतीनुसार निव्वळ राज्य उत्पन्न /

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	2013-14	2014-15
(1)	(2)	(3)	(4)
I	चालू किंमतीनुसार निव्वळ राज्य उत्पन्न		
	(अ) निव्वळ राज्य उत्पन्न (₹ कोटी)	14,48,720	15,53,217
	(ब) दरडोई निव्वळ राज्य उत्पन्न (₹)	1,25,261	1,32,836
II	स्थिर (२०११-१२) किंमतीनुसार निव्वळ राज्य उत्पन्न		
	(अ) निव्वळ राज्य उत्पन्न (₹ कोटी)	12,67,551	13,45,341
	(ब) दरडोई निव्वळ राज्य उत्पन्न (₹)	1,09,597	1,15,058

++ दुसरे सुधारित अंदाज

+++ तिसरे सुधारित अंदाज

TRENDS IN SELECTED INDICATORS

TABLE 29.10

NET STATE DOMESTIC PRODUCT BY INDUSTRY ORIGIN

2015-16	2016-17 ⁺⁺⁺	2017-18 ⁺⁺	Item
(5)	(6)		(2)
I. Net State Domestic Product at current prices			
17,35,308	19,54,913	21,10,823	(a) Net State Domestic Product (₹ crore)
1,46,815	1,62,738	1,75,121	(b) Per capita NSDP (₹)
II. Net State Domestic Product at constant (2011-12) prices			
14,52,513	15,96,177	16,96,214	(a) Net State Domestic Product (₹ crore)
1,22,889	1,33,691	1,40,724	(b) Per capita NSDP (₹)
+++ Third Revised Estimates		++ Second Revised Estimates	

रुपांतर गुणके / CONVERSION FACTORS

1. लांबी / LENGTH

- 1 फूट / Foot = 30.48 सेंटीमीटर (तंतोतंत) / Centimetres (Exact)
- 1 मीटर / Metre = 1.09361 वार / Yard
- 1 वार Yard = 0.9144 मीटर (तंतोतंत) / Metre (Exact)
- 1 किलोमीटर / Kilometre = 0.62137 मैल / Mile
- 1 मैल / Mile = 1.609344 किलोमीटर (तंतोतंत) / Kilometres (Exact)

2 क्षेत्रफळ / AREA

- 1 चौ. फूट / sq. Foot = 9.2903 चौ. डेसीमीटर / sq. Decimetres
- 1 हेक्टर / Hectare = 2.47105 एकर / Acre
- 1 एकर / Acre = 0.404686 हेक्टर / Hectare
- 1 चौ. किलोमीटर / sq. Kilometre = 0.386101 चौ.मैल /sq. Mile
- 1 चौ. मैल / sq. Mile = 2.58999 चौ. किलोमीटर /sq. Kilometres

3 वजन / WEIGHT

- 1 किलोग्रॅम / Kilogram = 2.20462 पौंड / Pounds = 1.07169 शेर / Seers
- 1 मेट्रिक टन / Metric Tonne = 0.9842 टन / Ton = 26.7923 मण / Maunds
- 1 पौंड / Pound = 0.453592 किलोग्रॅम /Kilogram
- 1 टन / Ton = 1.01605 मेट्रिक टन /Metric Tonnes

4. धारकता /

1 गॉलन (इंपिरियल) / Gallon (Imp.) 4.54596 लिटर्स / Litres

1 लिटर / Litre 0.219976 गॉलन (इंपिरियल) / Gallon (Imp.)

1 गॉलन (U.S) = 3.78533 लिटर्स / Litres = 0.83268 गॉलन (इंपिरियल) / Gallon (Imp.)

5. मेट्रिक परिमाणे /

लांबी / Length 1 किलोमीटर / Kilometre = 1,000 मीटर / Metres

1 मीटर / Metre 1,000 मिलीमीटर Milimetres

क्षेत्रफळ / Area 1 चौ. किलोमीटर /sq. Kilometre = 100 हेक्टर / Hectares

1 हेक्टर / Hectare 10,000 चौ.मीटर / sq. Metres

वजन / Weight 1 टन / Tonne 1,000 किलोग्रॅम / Kilograms क्विंटल / Quintals

1 किलोग्रॅम / Kilogram 1,000 ग्रॅम / Grams
